Cuma
ya da Pasifik Arafı

MICHEL TOURNIER

Fransızca'dan Çeviren:
Melis Eco

Aram

4. BASIM

MICHEL TOURNIER

Fransız romancı, öykücü ve denemeci; 1924'te Paris'te doğdu. Tournier, gerçekçi mekânlarda geçmesine karşılık, mitlerden ve simgecilikten yararlanan ve entelektüel bir kışkırtıcılık içeren metinler yazar. Roman ve öykülerinin çoğunda mit ya da efsanelerin günümüz atmosferine uyarlandığını görürüz; sık sık cinsel sapkınlıklara, rahatsız edici takıntılara ve grotesk temalara yer verilir. Her yapıtında ana ya da yan karakterlerden birinin bir çocuk ve en çok işlediği temanın da masumiyetin yitirilmesi olduğuna dikkat çekilmiştir. Ayrıntılı ve felsefi spekülasyonlara dayanan bir yazım tarzı vardır. İlk romanıyla Fransız Akademisi'nin Roman Büyük Ödülü'nü, ikinci romanıyla Goncourt Ödülü'nü kazanmış, 1972'de Goncourt Akademisi üyeliğine seçilmiştir.

Tournier ilk romanı *Vendredi ou les limbes du Pacifique* (1967; *Cuma ya da Pasifik Arafı*, çev.: Melis Ece, Ayrıntı Yay., 1994) ile büyük ilgi topladı. Bu yapıtında, modern felsefe ve antropolojinin kuramlarından yararlanarak Robinson mitini yeniden yorumlar ve insan doğasına ilişkin Defoe'nunkilerden oldukça farklı çıkarsamalar yapar. Yoğun gönderme ve simgelerle yüklü *Le Roi Des Aulnes* (1970; *Kızılağaçlar Kralı*, çev.: Hasan Anamur, Ayrıntı Yay., 1996), adını Goethe'nin bir şiirinden alır. Roman Hitler'in askeri akademilerine genç öğrenciler yollayan bir adamın etrafında döner. *Les météores* (1975; *Meteorlar*, çev.: Yaşar Avunç, Ayrıntı Yay., 2001) eşcinsel bir amca ve ikiz yeğenlerinin hayatını anlatırken ikilik, narsisizm, ensest ve eşcinsellik gibi cinsel konuları kurcalar. *Le Coq de bruyère* (1978; *Çalı Horozu*, çev.: Mustafa Balel, Ayrıntı Yay., 1990) ise yazarın hikâye ve masal arasındaki ayırımı belirlediği ve insanla hemcinsleri ya da insanla nesneler arasında aykırı ilişkiler yarattığı bir başka önemli kitabıdır.

BAŞLICA YAPITLARI: *Éléazar ou la Source et le Buisson* (1996; *Kaynak ve Çalı ya da Eléazar*, çev.: Mustafa Balel, Ayrıntı Yay., 2000), *Le Médianoche amoureux* (1985; *Veda Yemeği*, çev.: Mustafa Balel, Ayrıntı Yay., 1992), *La Goutte d'or* (1985; *Altın Damla*, çev.: Mustafa Balel, Ayrıntı Yay., 1998), *Gaspard, Melchior et Balthazar* (1980), *Gilles et Jeanne* (1983; *Gilles ile Jeanne*, çev.: Melis Ece, Gece Yay., 1989), *Le Vent Paraclet* (1977), *Le Vagabond immobile* (1984).

Michel Tournier

Cuma

yada

Pasifik Ar afı

Gilles Deleuze

Sonsöz: Michel Tournier ve Öteki'nin Olmadığı Dünya

AYRINTI

Kamaranın tavanına asılı borda feneri, salınımlarıyla, Virginie'*nin gittikçe çukurlaşan bir dalganın etkisiyle yana doğru yaptığı yalpanın büyüklüğünü bir çekül hassasiyetiyle ölçmekteydi. Kaptan Pieter Van Deyssel, tarot kartlarını Robinson'un önüne koymak için vücudunun üst kısmıyla öne doğru eğildi.*

"Kesin ve ilk kartı çevirin" dedi.

Sonra kendini tekrar koltuğuna bıraktı ve porselen piposundan bir nefes çekti.

"Demiurgos," diye yorumladı, "başlıca üç büyük arkanadan birisi. Üzeri çeşitli nesnelerle dolu bir tezgâhın önünde ayakta du-*

* Demiurgos: Platon felsefesinde evreni düzenleyen Tanrı. Burada yaratan ya da bir şeyi canlandıran kimse, (ç.n.)

ran bir hokkabazı betimliyor. Bu, içinizde düzenleyici bir kişilik olduğu anlamına gelir. Şansın yardımıyla egemen olmaya çalıştığı, karmaşa içindeki bir evrene karşı mücadele ediyor. Başarır gibi görünüyor; ancak bu demiurgosun aynı zamanda bir hokkabaz olduğunu da unutmayalım: Eseri bir yanılsama, düzeni ise yanıltıcıdır. Ne yazık ki o bundan habersiz. Kuşkucu olmayı pek beceremiyor."

Beklenmedik bir çarpışma gemiyi sarstığı an, borda feneri tavanla kırk beş derecelik bir açı çizdi. Birden orsalaması, Virginie'nin *rüzgârı neredeyse enlemesine almasına neden olmuş ve kabaran bir dalga top gürültüsüyle köprüde patlamıştı. Robinson ikinci bir kart daha çevirdi. Kartta yağ lekeleriyle kirlenmiş, taç ve asa taşıyan bir kişi, iki at tarafından çekilen bir savaş arabasında ayakta dururken görülüyordu.*

"Mars" dedi kaptan. "Küçük demiurgos doğaya karşı apaçık bir zafer kazanmış. Güç kullanarak onu alt etmiş ve kendi suretinde bir düzeni çevresine zorla kabul ettirmekte."

Oturduğu yere bir Buda gibi yığılmış olan Van Deyssel, Robinson'u kurnazlıkla ışıldayan bir bakışla sarmaladı.

"Kendi suretinizde bir düzen" diye tekrarladı düşünceli bir tavırla. "Hiçbir engelle karşılaşmaksızın kendi iradesini kabul ettirmesini sağlayacak mutlak bir iktidara sahip olmak kadar, bir adamın ruhunu delip geçebilecek bir şey daha yoktur. Robinson-Kral... Yirmi iki yaşındasınız. Birçok yurttaşınız gibi Yeni Dünya'da şansınızı denemek üzere, York'ta terk ettiğiniz ...şey... yani bırakmış olduğunuz genç bir karınız ve iki çocuğunuz var. Daha sonra aileniz de size katılacak. Eğer Tanrı isterse tabii... Kazınmış saçlarınız, kızıl ve kare sakalınız, aydınlık ve dosdoğru bakan ama içinde ne olduğunu bilmediğim sabit ve sınırlı bir şeyler taşıyan bakışınız, ağırbaşlı bir sadeliğin gösterişle birleştiği giyiminiz, tüm bunlar sizi hiçbir zaman hiçbir şeyden kuşku duymamış olanların mutlu sınıfına sokuyor. Sofu, cimri ve safsınız. Hâkimi olacağınız krallık, bizim memleketimizdeki kadınların, lavanta torbalarıyla kokulandırılmış ve lekesiz çarşaf yığınlarını yerleştirdikleri büyük yüklüklerimize benzerdi. Kızmayın. Kızarmayın. Bu size söylediklerim ancak yirmi yaş daha büyük olsaydınız onur kırıcı olurdu. Gerçekte

her şey, sizin tarafınızdan öğrenilmeyi bekliyor. Kızarmayın ve bir kart seçin... İşte, size ne demiştim? Bana Ermiş'i verdiniz. Savaşçı yalnızlığının bilincine varmış. Asıl özünü yeniden bulabilmek için bir mağaranın derinliklerine çekilmiş. Ancak bu şekilde, toprağın bağrına dalarak, kendi derinliklerine doğru.bu yolculuğu gerçekleştirerek, başka bir adam haline gelmiş. Olur da bu inzivadan çıkarsa, tek parça ruhunun derin yaralar almış olduğunu fark edecek. Lütfen bir kart daha çevirin."

Robinson duraksadı. Zevk düşkünü ve maddeciliğe gömülmüş bu koca Hollandalı sinekkapanotunun sözleri, hiç kuşku yok ki şaşırtıcı bir etki yaratıyordu. Bozguncu zekâsından ve etrafına yaydığı utanmaz zevk ve eğlence düşkünlüğünden kısa sürede şaşırıp rahatsız olan Robinson, Lima'da Virginie'*ye ayak bastığı günden itibaren bu Allahın cezası adamla baş başa kalmaktan kaçınmayı başarmıştı. Onun kamarasında bir çeşit tutsak konumuna düşmesi için bu fırtınanın patlamasına ihtiyaç vardı; ki burası, böyle bir durumda gemide bir parça konfor sunan tek bölümdü. Hollandalı, bu saf yolcusuyla alay etme fırsatından sonuna kadar yararlanmak niyetinde görünüyordu. Robinson içki içme önerisini geri çevirmiş olduğundan masanın gözünden tarot kartları çıkıvermişti. Robinson'un kulaklarında, istemeden karışmış olduğu kötücül bir oyuna eşlik eden -"cadılar gecesi ayini"nin gürültüsüne benzeyen-fırtınanın kulak paralayıcı patırtısı çınlarken, Van Deyssel de kâhince esinlerini koyuveriyordu.*

"İşte Ermiş'i deliğinden çıkaracak olan şey! Venüs'ün ta kendisi sulardan doğarak yetki alanınıza ilk adımlarını atıyor. Başka bir kart lütfen; teşekkürler. Altıncı arkana: Yay. Kanatlı meleğe dönüşmüş olan Venüs, oklarını Güneş'e doğru fırlatıyor. Bir kart daha. işte, tamam. Felaket! Yirmi birinci arkanayı, Kaos'u çevirmiş bulunuyorsunuz. Toprağın yaratığı, alevden bir canavarla savaşıyor. İki karşıt güç arasında kalmış olarak gördüğünüz bu adam fermanlı deli! Daha azıyla bile delirmek işten değil. Bana bir kart daha verin. Tamam. Hiç şaşmamalı, bu, bir asılmışı gösteren, on ikinci arkanadan Satürn. Ama bu kişideki en anlamlı özellik nedir biliyor musunuz? Ayaklarından asılmış olması. İşte baş aşağı oluverdiniz

zavallı dostum Crusoé! Çabuk bana bundan sonraki kartı verin. İşte. On beşinci arkana: İkizler. Ben de okçuya dönüşmüş Venüsümüzün yeni macerasının ne olacağını soruyordum kendime. İkiziniz haline dönüşmüş. İkizler, çift cinsiyetli meleğin ayağına boyunlarından bağlanmış halde görülüyorlar. Bunu sakın unutmayın!"

Robinson dalgındı. Ancak geminin gövdesinde patlayan dalgalar da, kaptanın başının üzerinde bulunan lombozun görüş alanının içinde dans eden yıldızların hareketleri de onu pek endişelendiriyor sayılmazdı. Güzel havalarda pek sıradan bir yelkenli olan Virginie, *bir tehlike ortaya çıktığı anda sarsılmaz bir gemi oluveriyordu. Pek de yüksek ve atılgan olmayan direk takımı, iki yüz elli tonilato hacmindeki kısa ve tombul karın kısmıyla denizleri yarıp geçecek bir küheylandan çok, bir tencereyi ya da gerdeli andırıyordu. Yavaşlığı ise dünyada demir attığı tüm limanlarda eğlence konusuydu. Ancak tayfaları, en yakın kıyı bir tehlike oluşturmadığı sürece, bir kasırganın ortasında bile içleri rahat uyuyabilirlerdi. Bir de buna, rüzgârlara ve gelgitlere karşı savaşacak ve yolundan sapmamak için tehlikeye atılacak cinsten bir adam olmayan kaptanının mizacı ekleniyordu.*

29 Eylül 1759 gününün ikindi vaktine doğru, Virginie' *nin güney yarımküresinin otuz ikinci paraleli dolayında bulunduğu sanılırken, barometre hızlı bir düşüş göstermişti. Bu sırada Kutup Işığı* ışıltıları sorguçlar halinde direklerin ve serenlerin uçlarında parlıyor ve ender rastlanan şiddetteki bir kasırgayı haber veriyorlardı. Küçük kadırganın tembelce yol aldığı güney ufku öylesine karaydı ki ilk damlalar köprünün üzerine düştüklerinde, Robinson renksiz olmalarına şaştı. Geminin üzerine kükürtten bir gecenin çöktüğü sırada, tahminen beş ya da altı pusula rubusu arasında oynayan, değişken -bir güçlenip bir hafifleyen- bir kuzeydoğu rüzgârı fırtınaya döndü. Yumuşak başlı* Virginie, *tüm yetersiz imkânlarıyla, her çarpmada pruvasına kadar burnunu sokan büyük ve derin bir çalkantıya karşı cesurca mücadele ediyordu. Van Deyssel'in alaycı gözlerinden acıma gözyaşları getirecek kadar sadık bir ısrarla yo-*

* Feu Saint-Elme: Atmosferdeki ışıklı bir elektrik akımıdır. Genellikle yay, yelpaze ve taç biçiminde oluşur. Kutup Işığı diye adlandırılır. (ç.n.)

lunu çizmeye devam ediyordu. Ancak Van Deyssel, iki saat sonra kulakları parçalayan bir gürültü nedeniyle köprüye çıkıp bir balon gibi patlamış ve rüzgârın karşısında lime lime bir bez saçağına dönüşmüş olan mizana yelkenini görünce, onurun bu kadarla yeterince kurtarılmış olduğuna ve daha fazla ısrar etmenin akıllıca olmayacağına karar verdi. Mayistra yelkenini çektirdi ve serdümene dümeni boş bırakmasını emretti. O anda, sanki fırtına, itaatinden dolayı Virginie'ye *minnet duydu. Denizin kızgınlığının hedefi olmaktan çıkıveren gemi, köpüren suların üstünde hiçbir zorlukla karşılaşmaksızın seyrediyordu. Van Deyssel, ambar kapaklarını özenle kapattırdıktan sonra, nöbette kalacak bir adam ve borda köpeği Tenn'in dışında tüm mürettebatı iki güverte arasında emniyete aldı. Sonra kendisi de Hollanda felsefesinin avuntuları, uzun hasırlı ardıç rakısı şişesi, kimyonlu peynir, pumpernickel galetaları, gülle gibi ağır bir çaydanlık, tütün ve piposuyla beraber kamarasına kapandı. On gün önce, iskele tarafından, ufukta görülen yeşil bir çizgi, mürettebatı Oğlak Dönencesi' ni aşarak, Desventurados Adaları'nı geçmekte oldukları konusunda uyarmıştı. Güneye doğru yol almakta olan gemi, ertesi günden itibaren Fernandez Adaları sularına girmiş olacaktı. Ama fırtına onu doğuya, haritaya bakılacak olursa yol boyunca ne bir adaya ne de sığ bir kayalığa rastlanan yüz yetmiş deniz mili uzağındaki Şili sahillerine doğru sürüklemekteydi. Dolayısıyla hiçbir endişeye gerek yoktu.*

Gürültünün ortalığı kapladığı bir anda kaptanın sesi tekrar yükseldi:

"İkizler'i, on dokuzuncu büyük arkanada, Aslan arkanasında tekrar buluyoruz. İki çocuk Güneş Kenti' ni simgeleyen bir duvarın önünde el ele tutuşmuşlar. Güneş-tanrı kendisine adanmış olan bu kartın üstünü tamamen kaplamakta. Zaman ile sonsuzluk, hayat ile ölüm arasında asılı olan Güneş Kenti'nde, kentte oturanlar, çift cinsiyetli olmaktan da öte dairesel güneş cinselliğine ulaşarak, çocuk saflığına bürünmüşler. Kendi kuyruğunu ısıran yılan, kusursuz ve eksiksiz kapalı cinselliğin sembolüdür. İnsan mükemmelliğinin, elde edilmesi son derece güç, koruması daha da güç olan doruğudur bu. Kaderinize oralara kadar yükselmek yazılmış gibi görünü-

yor. En azından Mısır tarotu böyle diyor. Saygılar, genç adam!" -ve kaptan yastıklarının üzerinden kalkarak alayla karışık bir ciddiyetle Robinson'un önünde eğildi- "Ancak, bana bir kart daha vermenizi rica edeceğim. Teşekkürler. Ah! Oğlak! Ruhların çıkış kapısı, başka bir deyişle ölüm bu. Üzerine eller, ayaklar ve kafalar saçılmış bir tarlayı biçen bu iskelet, karta yüklenen karanlık anlamı yeterince belirtiyor. Güneş Kenti'nin tepesinden devrilerek büyük bir ölüm tehlikesiyle karşılaşıyorsunuz. Şimdi size çıkacak olan kartı öğrenmek için hem sabırsızlanıyor hem de korkuyorum. Eğer bu zayıf bir burç ise sonunuz geldi demektir..."

Robinson kulak kesildi. Zincirden boşanmış denizin ve rüzgârın senfonisine bir insan sesinin ve bir köpek havlamasının karıştığını işitmemiş miydi? Bundan emin olmak oldukça güçtü; belki de yukarıda, o insanlık dışı cehennemin ortasında, aylak bir herifin güvenilmez koruması altındaki gemiyle kafası fazla meşguldü. Adam bocurgata öyle bir bağlanmıştı ki tehlikeyi haber vermek için kendi kendisini kurtarması mümkün değildi. Seslenirse duyulur muydu acaba? Hatta biraz önce de o bağırmamış mıydı?

"Jüpiter!" diye haykırdı kaptan. "Kurtuldunuz Robinson, fakat hay Allah, ne kadar uzaktan dönüyorsunuz! Baş aşağı gidiyordunuz ve göğün tanrısı, hayranlık uyandırıcı bir şansla yardımınıza koşuyor. O, size Güneş Kenti'nin anahtarlarını geri veren, koparılmış bir maden külçesi gibi toprağın böğründen çıkan altın bir çocukta vücut buluyor."

Jüpiter? Fırtınanın ulumalarını delip geçen de bu sözcük değil miydi zaten? Jüpiter? Hayır. Kara!

Nöbetteki adam "Kara!" diye bağırmıştı. Gerçekten de bu sahipsiz geminin bordasında, kumsalları ya da sığ kayalıklarıyla bilinmeyen bir kıyının yaklaşmakta olduğunu haber vermekten daha acil ne olabilirdi?

"Tüm bunlar size anlaşılmaz saçmalıklar gibi gelebilir" diye yorumluyordu Van Deyssel. "Ama işte Tarot'un bilgeliği de geleceğimizle ilgili olarak bizi hiçbir zaman açık bir ifadeyle aydınlatmayışındadır. Geleceği açıkça öngörmenin yaratabileceği kargaşaları tahmin edebiliyor musunuz? Hayır, o en fazla geleceği önceden

sezmemize *izin verir. Size yapmış olduğum bu küçük konuşma bir bakıma şifrelidir ve şifre anahtarı da geleceğinizin ta kendisidir. Yaşamınızda bundan sonra başınıza gelecek her olay size, şu veya bu öngörünün doğruluğunu gösterecek. Bu tür bir kehanet hiç de başta sanıldığı gibi aldatıcı değildir."*

Kaptan susarak uzun Alsace piposunun kıvrık ucunu emdi. Pipo sönmüştü. Cebinden çakısını çıkardı. Pipoyu kazımak için pipo kaşığını dışarıya itti ve bu aletle, porselen lülenin içindekileri masanın üzerinde duran bir deniz kabuğuna boşaltmaya koyuldu. Doğa güçlerinin vahşi uğultusunun ortasında, Robinson artık alışılmamış hiçbir şey duymuyordu. Kaptan, yuvarlak tahtadan kapağın deriden dilini çekerek tütün kutusunun kapağını açmıştı. Şefkatli bir özenle, silindirin içini dolduran tütün yığınının arasındaki bir yuvanın içine o narin büyük piposunu kaydırdı.

"Böylece" diye açıkladı, "çarpmalardan korunuyor ve Amsterdamer*'imin bal kokusu içine işliyor."*

Sonra, birden hareketsizleşip, Robinson'a ciddi bir tavırla baktı.

"Crusoé," dedi, "beni iyi dinleyin. Kendinize bir parça saflık saklayın. O ruhun kezzabıdır."

Tam o anda, borda feneri, zincirinin etrafında sertçe bir çeyrek daire çizerek kamaranın tavanında parçalandı. Aynı anda kaptan, başı önde, masanın üzerinden diğer tarafa fırladı. Karanlıkta, bir yığın çatırtı etrafını sarmışken Robinson el yordamıyla kapının koluna yöneldi. Orada hiçbir şey bulamadı ve sert bir hava akımı, ona artık kapının olmadığını ve şimdiden koridorda bulunduğunu fark ettirdi. Tüm vücudu, geminin inişli çıkışlı hareketlerinin ardından gelen dehşet verici hareketsizliği ayaklarının altında hissetmenin verdiği sıkıntıyla kıvranıyordu. Dolunayın trajik ışığıyla belli belirsiz aydınlanan güvertede, bir sandalı askılarından indirmekte olan bir grup tayfayı fark etti. Onlara doğru yöneldiği sırada zemin altından kaydı. Sanki bin tane koç, aynı anda var güçleriyle küçük kadırganın iskele tarafına çarpmıştı. Hemen ardından, kapkara sulardan oluşan bir duvar, köprünün üzerine devriliyor ve üzerinde ne varsa -insan ve eşya- beraberinde sürükleyerek köprüyü baştan sona süpürüyordu.

I

Bir dalga kırıldı, nemli kumsalda koşarak yüzü kuma gömülü yerde yatan Robinson'un ayaklarını yaladı. Robinson, hâlâ yan bilinçli bir şekilde tortop oldu ve kumsala doğru birkaç metre süründü. Sonra sırtüstü yuvarlandı. Siyah ve beyaz martılar, inleyerek mavimtırak gökyüzünde daireler çiziyorlardı. Gökyüzünün doğu yönünde tarazlanan beyazımsı bir atkı, önceki günkü fırtınadan kalan tek şeydi. Robinson, oturmak için çabaladı ve hemen o an sol omzunda şiddetli bir ağrı hissetti. Kumsal, karnı deşik balıklar, kırılmış kabuklular, ancak belli bir derinlikte rastlanan cinsten kahverengimsi deniz yosunu tutamlarıyla kaplıydı. Kuzeyde ve doğuda, ufuk alabildiğine açıklara doğru uzanmış, batıda ise denize doğru ilerleyen ve bir resif zinciriyle devam edermiş görünen bir kayalık

yar tarafından önü kesilmişti. İşte orada, aşağı yukarı onda iki deniz mili uzaklıkta, parçalanmış direkleri ve rüzgârda uçuşan halatları sessizce felaketi haykıran *Virginie'nin* yürekler acısı ve gülünç silueti dikilmekteydi.

Fırtına koptuğunda, Kaptan Van Deyssel'in küçük kadırgası, onun sandığı gibi Juan Fernandez Takımadaları'nın kuzeyinde değil, kuzeydoğusunda bulunuyor olmalıydı. Böylece, rüzgârda sürüklenen gemi, Mas a Tierra Adası ile Şili sahili arasında uzanan yüz yetmiş millik boş sularda oraya buraya sapacak yerde, bu adanın topraklarına savrulmuş olmalıydı. En azından Robinson'a varsayımlar arasında en uygun görüneni buydu, çünkü William Dampier'in betimlemelerine bakılırsa, Mas a Tierra, doksan beş kilometrekarelik tropikal ormanları ve çayırları üzerinde, seyrek de olsa İspanyol asıllı bir halkı barındırıyordu. Ama kaptanın hiçbir tahmin hatası yapmamış olması ve *Virginie'nin*, Juan Fernandez ile Amerika kıtası arasında bir yerlerde bulunan bilinmeyen bir adacığa çarpmış olması da mümkündü. Ne olursa olsun, deniz kazasından kurtulmuş olmaları muhtemel kazazedeleri ve bu adada yerleşmiş olan insanları -en azından adaya yerleşilmişse- aramaya koyulmak gerekiyordu.

Robinson ayağa kalktı ve birkaç adım attı. Bir yeri kırılmamıştı, ama sol kolundaki koskoca bir morartı büyük acı veriyordu. Gökyüzünde şimdiden yükselmiş olan güneşin ışınlarından korunmak için, kumsalla orman arasında bolca yetişen eğreltiotlarından külah gibi kıvırdığı bir tanesini başına taktı. Sonra değnek olarak kullanmak üzere, yerden bir dal aldı ve yüksek volkanik burnun eteklerini kaplayan diken koruluğuna daldı; bu burnun tepesinden nerede olduğunu anlayabileceğini umuyordu.

Orman yavaş yavaş sıklaştı. Dikenli çalıları, hoş kokulu demeler, kızılsedirler, çamlar izledi. Ölmüş ve çürüyen ağaçların gövdeleri öyle bir yığın oluşturmaktaydı ki Robinson kâh bitki tünellerinde sürünüyor, kâh doğal köprülerden geçercesine, yerden birkaç metre yukarıda ilerliyordu. Sarmaşıklar ve küçük dallar birbirine dolanarak onu sanki dev bir ağla çevreliyorlardı. Ormanın ezici sessizliğinde ilerledikçe çıkardığı gürültü, korkutucu yankılar ha-

linde çınlıyordu. İnsana ilişkin en ufak bir iz olmaması bir yana önü sıra birbirini izleyen bu yeşillik mabetlerinde sanki hayvanlar bile mevcut değildi. Öyle ki, yaklaşık yüz adım ilerisinde bir koyunun ya da iri bir karacanınkini andıran hareketsiz durumdaki silueti fark ettiğinde bunun bir ağaç kütüğü olabileceğini düşündü. Ancak yavaş yavaş tuhaf görünümlü bu cisim yeşil alacakaranlığın içinde çok uzun tüylü, bir tür vahşi tekeye dönüştü. Başı yukarıda, kulakları öne dikilmiş, madeni bir hareketsizlikte donmuş, Robinson'un yaklaşmasını izliyordu. Robinson geri dönmediği takdirde bu tuhaf hayvanın yanından geçmesi gerekeceğini düşünerek, batıl bir korkuyla titredi. Teke ona saldıracak olursa, fazla hafif kalacak olan değneğini bıraktı ve eline hayvanın hızım kesecek kadar ağır, kara ve budaklı bir kütük aldı.

Hayvanın iki adım ötesinde durdu. Tüy yığınının içinde, büyük yeşil bir göz, oval ve karanlık bir gözbebeğini üzerine dikmişti. Robinson, gözlerinin konumundan dolayı pek çok dört ayaklının, bir cismi ancak tek gözleriyle algılayabildiklerini ve saldıran bir boğanın üzerine doğru ilerledikçe hasmını göremediğini hatırladı. Patikanın önünü kesen koca hayvandan kurnaz ve alaycı bir vantrilok gülüşü koptu. Aşırı yorgunluğuna korku da eklenince Robinson'un benliğini ani bir öfke sardı. Sopasını kaldırdı ve var gücüyle tekenin boynuzlarının arasına indirdi. Boğuk bir çatırtı duyuldu, hayvan önce dizlerinin üzerine düştü, sonra da yana devrildi. Bu, Robinson'un adada rastladığı ilk canlı varlıktı. Onu öldürmüştü.

Birkaç saatlik tırmanıştan sonra dibinde bir mağaranın kara ağzının açıldığı, bir kaya kütlesinin eteğine ulaştı. Mağaranın içine daldı ve hemen keşfetmeyi düşünemeyeceği kadar derin ve çok geniş olduğunu gördü. Tekrar dışarıya çıktı ve bu toprak parçasının en yüksek noktası gibi görünen bir kaya yığınına tırmanmaya koyuldu. Oradan, bakışları ufkun çemberini tamamen kucaklayabildi: Her yerde deniz vardı. Demek ki Mas a Tierra'dan çok daha küçük ve her türlü yaşam izinden yoksun bir adacıkta bulunmaktaydı. Tepelediği tekenin garip davranışını şimdi anlıyordu: O hayvan hiç insan görmemişti, onu yerine mıhlayan şey merakıydı. Robinson çaresizliğinin boyutlarını ölçemeyecek kadar tükenmişti. "Madem

i bu Mas a Tierra değil" dedi kısaca, "burası Virane Adası." Durumunu böylece doğaçlama bir adla özetlemiş oldu. Ancak gün batmak üzereydi. Açlık, içinde bulantı verici bir boşluğu kazımaktaydı. Umutsuzluk biraz olsun dinlenme gerektirir. Dağın doruklarında amaçsızca dolaşırken, Kaliforniya'dakilerden daha küçük ve daha az şekerli yabani bir ananas çeşidi keşfetti. Çakısıyla onu küp şeklinde keserek akşam yemeğini yedi. Sonra bir kaya kütlesinin dibine ilişerek düşsüz bir uykuya gömüldü.

Köklerini mağaranın yakınlarından alan dev bir sedir ağacı, kaya kütlesini bir hayli aşarak, adanın koruyucu tanrısıymışçasına göğe doğru yükselmekteydi. Robinson uyandığında, zayıf bir kuzeybatı esintisi, ağacın dallarını huzur verici devinimlerle sallıyordu. Bu bitkinin varlığı onu rahatlattı. Eğer tüm dikkati deniz tarafından ele geçirilip tüketilmemiş olsaydı, bu varlık ona adanın kendisi için neler yapabileceğini sezdirebilirdi. Bu toprak parçası Mas a Tierra Adası olmadığına göre haritalarda adı geçmeyen, büyük ada ile Şili sahilleri arasında bir yerde bulunan bir adacık olmalıydı. Batıda Juan Fernandez Takımadaları'na, doğuda ise Güney Amerika kıtasına ölçülmesi olanaksız bir mesafe vardı. Ancak, bu mesafeyi bir sal veya oyma bir kayıkla aşmak, yalnız bir adamın olanaklarını kesinlikle aşıyordu. Bunun dışında adacık, gemilerin düzenli olarak geçtikleri yolun dışında bulunuyor olmalıydı; çünkü varlığı hiç bilinmiyordu.

Robinson bu kederli akıl yürütmeyi yaparken bir yandan da adanın arazi yapısını inceliyordu. Adanın batı kısmının tamamı, tropik ormanın kalın, gür postu ile kaplanmıştı ve denize inen sarp kayalık bir yar halinde sona eriyormuş gibi görünüyordu. Doğuya doğru ise tam tersine, alçak, lagünlü bir kıyı civarında bataklığa dönüşerek bozulan sulak bir çayırın dalgalandığı görülüyordu. Adacığın yalnızca kuzeyi ulaşılabilir gibiydi. Burası, kuzeydoğuda sarı kumullarla, kuzeybatıda ise *Virginie'nin* koca karnının üzerine karaya oturmuş olan gövdesinin fark edildiği sığ kayalıklarla çevrili, geniş ve kumsal bir koydan oluşuyordu.

Robinson, önceki gün yola çıkmış olduğu deniz kıyısına doğru tekrar inmeye başladığında, ilk değişime uğramıştı. Belki de uzun bir süre kaderi olacak olan o yalnızlığı bütünüyle kabul etmişti ve boyutlarını ölçmüş olmaktan dolayı daha ciddi, yani daha durgun ve daha kederliydi.

Tepelediği tekeyi unutmuştu ki önceki gün izlemiş olduğu dar orman yolunun ortasında onu tekrar buldu. Birkaç adım öteye bırakmış olduğu kütüğü, neredeyse tesadüfen, elinin altında bulmaktan çok memnun oldu. Çünkü yarım düzine kadar akbaba, başları omuzlarına gömülmüş, küçük pembe gözleriyle onun yaklaşmasını izlemekteydiler. Teke, karnı deşik, taşların üzerinde yatıyordu. Leş yiyicilerin tüyleri arasından öne doğru çıkmış olan kıpkırmızı ve çıplak kursakları, ziyafetin başlamış olduğunu açıkça gösteriyordu.

Robinson, ağır sopasını döndürerek ilerledi. Kuşlar, çarpık bacaklarının üzerinde hantalca koşarak, teker teker ve zar zor havalanmayı başardılar. İçlerinden birisi havada döndü ve gerisin geri geldi, geçerken bıraktığı yeşil kuş pisliği Robinson'un yanı başındaki ağacın gövdesi üzerinde dağıldı. Buna rağmen kuşlar gayet iyi çalışmışlardı. Tekenin bağırsakları, iç organları ve üreme organları yok olmuştu yalnızca. Geri kalanı, büyük bir ihtimalle ancak güneşte, günler süren uzun bir pişmeden sonra onlar için yenebilir hale gelecekti. Robinson leşi omzuna yükledi ve yoluna devam etti.

Tekrar kumsala döndüğünde, gövdeden dörtte bir büyüklüğünde bir parça keserek, bunu demet şeklinde birbirlerine düğümlenmiş üç sopaya asılı biçimde bir okaliptüs ateşinin üzerinde kızarttı. Çıtırdayarak yanan ateş, onu, ufka gözlerini dikerek çiğnemekte olduğu mis kokulu ama meşin gibi etten daha çok rahatlattı. Bu ateşi hem içini ısıtmak, hem cebinde bulmuş olduğu taşlı çakmağını idare etmek, hem de muhtemel kurtarıcıları kendi varlığından haberdar etmek için sürekli olarak beslemeye karar verdi. Aslında, adanın açığından geçen bir geminin mürettebatını, *Virginie'nin* hâlâ kayanın üzerinde gün gibi ortada ve acıklı bir şekilde dengede duran, kırılmış direklerinden kenevir halatları sarkan ama yine de tüm amaç-

sız gezginlerin iştahını kabartan enkazı kadar çekebilecek bir şey daha yoktu. Robinson, *Virginie*'nin içinde bulunan ve yeni bir fırtına enkazı silip süpürmeden kurtarılması gereken her türlü silah ve erzakı düşünüyordu. Adada geçireceği zaman uzayacak olursa, yaşaması, artık öldüklerinden kuşku duymadığı arkadaşlarının ona bıraktıkları bu mirasa bağlı olacaktı. Sağduyu, tek kişi için çok büyük güçlükler oluşturan boşaltma işlemlerine artık daha fazla gecikmeden başlamayı gerektiriyordu. Buna rağmen Robinson, *Virginie'yi* boşaltmanın, onu rüzgârların etkisine karşı daha dayanıksız hale getirmek ve kendi kurtulma şansını tehlikeye düşürmek anlamına geldiği düşüncesiyle bu konuda hiçbir şey yapmadı. Aslında ada üzerinde yaşam belirtisi anlamına gelebilecek her şeye karşı, aşılmaz bir tiksinti duymaktaydı. Burada bulunuşunun uzun süreli olamayacağına inanmakta direniyor ve aynı zamanda, batıl bir korku nedeniyle bu kıyılarda hayatını düzenlemek için herhangi bir girişimde bulunmak, ona buradan çabucak kurtarılma şansından da vazgeçmekmiş gibi geliyordu. Robinson ısrarla adaya sırtını dönmüştü; pek yakında kurtuluşun geleceği denizin kabarık ve madenimsi yüzeyinden başka bir şey görmüyordu.

Bundan sonraki günlerini, hayal gücünün ona sunduğu tüm olanakları adadaki varlığını belli etmek için kullanarak geçirdi. Kumsal üzerinde sürekli olarak beslediği ateşin yanına, ufukta bir yelkenli görünecek olursa, çabucak duman çıkaran bir ateş haline getirebileceği miktarda deniz yosununu ve çalı çırpı demetlerini yığdı. Sonra aklına, uzun ucu yere değen bir sırığı, bir direğin tepesine enlemesine yerleştirmek fikri geldi. Acil durumda, tutuşturulmuş bir çalı demetini sırığa bağlayacak, sonra bir sarmaşık yardımıyla sırgın diğer ucundan çekerek bir ucunun inip, diğer ucunun kalkmasını ve böylece o anda oluşacak borda fenerinin göğe yükselmesini sağlayacaktı. Ancak, batıdaki koyun dışına doğru çıkıntı yapan yarın üzerinde, muhtemelen uzunluğu iki yüz ayağı bulan ve içi boş gövdesi göğe doğru uzun bir baca oluşturan ölü bir okaliptüs ağacını keşfedince bu strateji de onun için ilginçliğini yitirdi. Ağacın içine çalı çırpı ve odun yongaları yığarak onu kısa sürede birkaç fersahlık bir çemberden fark edilebilecek devasa bir meşaleye dö-

nüştürebileceğini düşündü. Yokluğunda çevreden görünecek işaretler dikmeyi önemsemedi, çünkü birkaç saat içinde ya da yarın veya en geç yarından sonra onu kurtarmak için bir geminin demir atacak olduğu bu sahilden uzaklaşmayı düşünmüyordu.

Beslenmek için hiçbir çaba harcamıyor, durmadan eline ne geçerse onu yiyordu -kabuklular, semizotu yaprakları, eğreltiotu kökleri, hindistancevizi, hurma, asmagiller ya da kuş veya kaplumbağa yumurtaları-. Üçüncü gün, artık kokusu dayanılmaz olmaya başlamış tekenin gövdesini uzağa atarak, leş yiyicilere terk etti. Kısa bir süre sonra yaptığına pişman oldu; çünkü bu davranış, uğursuz kuşların her an uyanık dikkatlerinin üzerinde sabitlenmesine neden oldu. Nereye gittiyse, ne yaptıysa, uçan, tüyleri ağarmış bir kafalar ve tüyleri yoluk boyunlar topluluğunun etrafında dolanmasına engel olamadı. Ölümün hizmetkârları, sanki kendileri de ölümsüzmüş gibi, Robinson'un öfkelendiği anlarda üzerlerine yağdırdığı odun ve taşlardan tembelce kaçıyorlardı.

Geçen günlerin hesabını tutmayı ihmal ediyordu. Kurtarıcılarının ağzından, *Virginie'nin* uğradığı kazadan bu yana ne kadar zaman geçmiş olduğunu öğrenirdi elbet. Böylece, hareketsizliğinin ve ufku göz hapsinde tutmanın kaç gün, hafta ya da ay sonra kendisi için dayanılmaz bir hale geldiğini hiçbir zaman bilemedi. Harelenen, tirşe rengi, kabarık geniş okyanus onu büyülüyordu. Halüsinasyonların esiri olduğundan şüphelenmeye başladı. Önce, ayaklarının altında sürekli hareket halinde bir sıvı kütlesi olduğunu unuttu. Onun yerine katı ve esnek, üzerine atılıp sıçramasının yeterli olacağı bir yüzey görmeye başladı. Sonra daha da ileri giderek, başı herhalde ufkun öte tarafında bulunan mitolojik bir hayvanın sırtını gördüğünü düşündü. Son olarak, birdenbire ada, kayaları ve ormanıyla ona göğün derinliklerini araştıran mavi ve nemli koskocaman bir göz gibi göründü. Bu son görüntü beynine öyle bir saplandı ki bu düşünceli bekleyişine bir son vermek zorunda kaldı. Silkindi ve bir şeyler yapmaya karar verdi. İlk kez olarak aklını kaybetme korkusu, ona kanatlarının ucuyla değip geçmişti. Artık hiç peşini bırakmayacaktı.

Bir şeylere girişmenin tek bir anlamı olabilirdi: Batı Şili sahillerine ulaşmak için yeterli tonalitoya sahip bir tekne inşa etmek.

O gün, Robinson tiksintisini yenip, amacına ulaşmak için işine yarayacak malzeme ve araç gereci getirmeyi denemek üzere *Virginie'nin* enkazına bir göz atmaya karar verdi. Sarmaşıkların yardımıyla bir düzine kütüğü kaba, ancak durgun denizde çok işe yarayan bir sal oluşturacak şekilde birleştirdi. Kalın bir sırık, salı ileriye itmeye yarayabilirdi; çünkü su, deniz çekildiği zamanlarda kıyıya en yalan kayalara kadar fazla derinleşmiyordu. Daha sonra bu kayalara tutunabilirdi. Enkazın devasa gölgesine ulaştığında, salını geminin dip yüzeyine bağladı ve bir giriş yolu bulmayı denemek üzere yüzerek geminin etrafını dolaşmaya koyuldu. Gözle görülür hiçbir yara almamış olan gövde, bir kaide gibi onu üzerinde taşıyan ve kuşkusuz sürekli suların işgali altındaki sivri ve sığ bir kayalığa çakılmıştı. Sonuç olarak mürettebat, dalgaların süpürdüğü güvertede kendisini tehlikeye atacağına, cesur *Virginie'ye* güvenip iki güverte arasında kalmış olsaydı, belki de herkesin hayatı kurtulmuş olacaktı. Robinson locaların birinden sarkan keten bir halatın yardımıyla kendini yukarıya çekerken mutlaka yaralı, ancak kamarasında güvenlikte ve yaşıyor halde bırakmış olduğu Kaptan Van Deyssel'i gemide bulabileceğini bile düşünmeye başlamıştı. Kırılmış ve birbirlerine karışmış gemi direklerinin, serenlerin ve halatların, yürümenin dahi çok zor olduğu bir yığın oluşturduğu kıç kasarasının üzerine atlar atlamaz, bir direğe bağlanarak işkence görmüş birisi gibi hâlâ gemi bocurgatına sıkı sıkıya bağlı duran nöbetçi tayfanın cesedini fark etti. Zavallı, korunaklı bir yere sığınamayarak aldığı korkunç darbelerle parçalanmış, boşa giden tehlike alarmını verdikten sonra görev yerinde ölmüştü.

Ambarlara da aynı karışıklık hâkimdi. Ama en azından su buralara sızmamıştı. Robinson sandıklara sıkıştırılmış bisküvi ve kurutulmuş et stokları buldu ve tatlı su olmadığı için bunların ancak bir kısmını tüketebildi. Kuşkusuz, şarap ve ardıç içkisi damacanaları da kalmıştı, ancak bir dinsel perhiz alışkanlığı, organizmanın mayalı içkilere karşı doğal olarak duyduğu tiksintiyi onda olduğu gibi korumuştu. Kamara boştu. Ancak korunaklı bir yerde yatan kapta-

nı fark etti. Kocaman adamı, sanki çağrıldığı anda doğrulmak istermişçesine bir çaba içinde görünce içini sevinç ürpertisi kapladı. Demek felaketten kurtulan iki kişiydi! Gerçekteyse, Van Deyssel'in kanlı ve saçlı bir kütleden ibaret olan kafası arkaya doğru sarkıyor, gövdesini kımıldatan garip sıçramalarla sarsılıyordu. Robinson'un silueti, kaptan köprüsünden arta kalan yerde belirdiğinde, kaptanın kıpkırmızı lekeli hırkası aralandı ve kocaman bir sıçan aradan kaçıverdi, daha küçük boyutta diğer iki hayvan da onu izledi. Robinson tökezleyerek uzaklaştı ve döşemenin üzerine saçılmış yıkıntıların ortasına kustu.

Virginie'nin taşıdığı yükün ne olduğunu pek merak etmemişti. Gemiye bindikten az sonra kuşkusuz bu soruyu Van Deyssel'e yöneltmişti, ama kaptan iğrenç bir şakayla sorusuna yanıt verince o da fazla üstelememişti. İri adam, Hollanda peyniri ve guano* konularında tecrübe sahibi olduğunu ve sözü edilen bu sonuncu maddenin, yağ gibi ve yumuşak kıvamı, sarımtırak rengi ve peynirimsi kokusu nedeniyle birincisine benzediğini, bunlardan kendine özel bir karışım hazırladığını açıklamıştı. Böylece, sintinenin ortasına adamakıllı istif edilmiş 40 tonilato kara barutu keşfettiğinde Robinson, çok fazla şaşırmadı.

Tüm bu patlayıcıyı salının üzerinde taşıyarak karaya götürmek günlerce sürdü; çünkü harcadığı zamanın yarısında, yükselen deniz tarafından işi yarıda kesiliyordu. O zaman patlayıcıyı yağmurdan korumak amacıyla taşlarla yere sabitlenmiş palmiye yapraklarından bir örtünün altına yerleştirmek için bunu fırsat biliyordu. Enkazdan aynı zamanda, iki kasa bisküvi, bir dürbün, iki çakmak taşlı alaybozan, çift namlulu bir tabanca, iki balta, bir aydemir,** bir çekiç, bir fıçıcı rendesi, bir kıtık balyası ve geniş bir parça kırmızı etamini de -karşılaşılması muhtemel yerlilerle yapılacak değiştokuş işlemlerinde kullanılmak üzere getirilmiş değersiz bir kumaş- beraberinde taşıdı. Kaptanın kabininde esrarengiz bir şekilde sımsıkı kapalı, ünlü Amsterdamer kutusunu, içindeki büyük porselen

---

* Guano: Kuşların, yarasaların ve foklarının gübre olarak kullanılan birikmiş dışkı ve leşleri. (ç.n.)

** Aydemir: Keskin ucu yay biçiminde bir çeşit keser. (ç.n.)

pipoyu, lülesinin kırılganlığına rağmen sapasağlam buldu. Geminin bölmelerinden ve köprüden söktüğü çok miktarda kalası da salma yükledi. Son olarak, ikinci kaptanın kamarasında iyi durumda bir Kitabı Mukaddes buldu ve onu korumak için bir yelken parçasıyla sarmalayarak yanında götürdü.

Ertesi günden itibaren, beklentisinin ifadesi olarak, *Kaçış* adıyla vaftiz ettiği teknenin yapımına girişti.

II

Adanın kuzeybatısındaki kayalık yarlar, ince kumlu bir koyun üzerine adeta yıkılmaktaydılar: Cılız çalılıklar serpiştirilmiş, kayalık bir heyelan döküntüsü koya akmış olduğu için, burası kolay ulaşılabilir bir yerdi. Aşağı yukarı bir buçuk dönümlük ağaçsız bir düzlük, kıyının bu V biçimindeki oyuntusuna egemendi. Robinson burada, uzunluğu yüz kırk ayağı geçen, kuru, sağlam ve düzgün gelişmiş bir mersin ağacı gövdesini otların arasından gün ışığına çıkardı ve burdan *Kaçış'ın* ana parçasını yapmayı düşündü. Oraya *Virginie'den* indirdiği araç gereçleri taşıdı ve kurtuluşun gelebileceği, ufka tamamen hâkim olma gibi önemli bir konuma sahip bu küçük ovada şantiyesini kurmaya karar verdi. Bir de, içi oyuk okaliptüs buraya oldukça yalandı ve acil bir durumda gecikmeden tutuşturulabilirdi.

Çalışmaya koyulmadan önce Robinson, yüksek sesle Kitabı Mukaddes'ten birkaç sayfa okudu. Annesinin üyesi olduğu Quakers* mezhebi anlayışına göre yetiştirilmiş olan Robinson, hiçbir zaman hevesli bir kutsal metin okuyucusu olmamıştı. Ancak, yegâne ilahi mal varlığı olarak Kitapların Kitabı'nın kendisine verilmesini sağlamış olan bu rastlantı ve içinde bulunduğu olağanüstü durum, -bunlar Tanrı buyruğuna öylesine benziyordu ki- onu, ihtiyacını duyduğu yardımı bu kutsal sayfalarda aramaya itiyordu. Robinson'a o gün *Tekvin* bölümünün -Tufan'ı ve Nuh'un gemisinin inşasını anlatan- dördüncü faslında kendi ellerinden çıkacak olan selamet gemisine açık bir gönderme varmış gibi geldi.

Çalışmak için yeterli bir alanı uzun otlardan ve çalılardan temizledikten sonra, buraya mersin ağacının gövdesini yuvarladı ve dallarını kesmeye koyuldu. Sonra ona dikdörtgen bir kiriş profili vermek üzere baltayla işe girişti.

Yavaş ve sanki karanlıkta el yordamıyla çalışıyordu. Kılavuz olarak belleğinde yalnızca daha çocukken, York'ta Ouse Nehri kıyılarında kurulmuş balıkçı teknelerinin yapıldığı şantiyelerin ve erkek kardeşleriyle yapmaya çalıştıkları, ancak vazgeçmek zorunda kaldıkları gezinti sandalının anısı vardı. Ancak elinde sınırsız bir zaman bulunmaktaydı ve önüne geçilemez bir zorunluluk onu işine itiyordu. Yılgınlık baş gösterdiğinde, kendisini, penceresinin parmaklıklarını derme çatma bir aletle törpüleyen ya da hücresinin duvarlarından birinde tırnaklarıyla delik açmaya çalışan bir mahkûmla karşılaştırıyordu. O zaman mutsuzluğu az da olsa hafifliyordu. Deniz kazasından bu yana takvim tutmayı ihmal etmiş olduğundan, geçmekte olan zaman hakkında ancak belli belirsiz bir fikri olduğunu da eklemek gerekir. Günler belleğinde hepsi birbirinin aynı, birbiri ardına geçip gidiyordu. Her sabah bir önceki güne yeniden başladığı duygusuna kapılıyordu.

Ouse marangozlarının, müstakbel geminin parçalarını biçimlendirdikleri buharlı kalıpları hatırlıyordu hatırlamasına, ama şu anda

* Quaker'lar: 17. yy'ın ortalarında İngiltere'de ve Amerikan kolonilerinde ortaya çıkan, itikatnamelere, din adamlarına ya da başka bir kilise kurumuna gerek olmaksızın Tann'yı içsel bir deneyimle kavramayı vurgulayan Hıristiyan grubu. (Ç.n.)

ne bir etüv bulmak ne de bu işlemi yemek kazanıyla yapmak söz konusu olabilirdi. Böylece geriye yalnızca baltayla oyulup dışı yontulmuş parçaların birleştirilmesi gibi ince ve çok emek isteyen bir çözüm kalıyordu. Pruva ve kıç bodoslamasının yan kesitini yapmak öylesine zor geldi ki baltasını bırakarak, odunu cep çakısıyla inceltmesi bile gerekti. *Kaçış'ın* ana parçasını Tanrı'nın bir lütfuymuşçasına ona sağlamış olan mersin ağacını berbat etmek kaygısı hiç aklından çıkmıyordu.

Virginie 'nin enkazının üzerinde leş yiyicileri dönüp dururlarken gördüğü zamanlar, vicdanı kaptanın ve tayfanın cesetlerini gömmeden terk etmiş olmaktan dolayı sızlıyordu. Tek başına yaşayan birine korkunç görünebilecek bu çürümüş, iriyarı kadavraları kaldırıp karaya taşımak işini hep sonraya ertelemişti. Bunları gemiden denize atmak koya köpekbalıklarını çekebilirdi. Onlar da sürekli olarak, başka fırsatları bekleyerek koya yerleşmekten geri durmazlardı. İlk tedbirsizlikle iştahlarını kabarttığı ve o zamandan beri dur durak bilmeden onu izleyen akbabalar yeter de artardı. Sonunda kuşlar ve sıçanlar cesetleri temizlemeyi bitirdiklerinde temiz ve kuru iskeletleri toplamak ve onlara uygun bir mezar yapmak için henüz çok geç olmayacağını düşündü. İki rahmetlinin ruhlarına hitap ederek, onlara, adlarına her gün dua etmeye geleceği küçük bir kilise dikeceği sözünü bile verdi. Tek dostları ölülerdi ve onlara hayatında seçkin bir yer vermesi doğru olurdu.

Virginie'deki tüm aramalarına rağmen, ne bir vida ne de bir çivi bulabilmişti. Elinde kollu delgi de bulunmadığından parçaları takozlarla da bağlayamıyordu. Parçaları, zıvanalar ve daha sağlam olmaları için kırlangıç kuyruğu şeklinde yonttuğu zıvana dilleriyle birleştirmeye razı oldu. Hatta zıvana dillerini yuvalarına yerleştirmeden önce ateşte sertleştirmeyi, yerleştirdikten sonra da deniz suyuyla ıslatarak şişirmeyi ve böylece onları yerlerine kaynaklamayı bile düşündü. Tahta yüzlerce defa, işlem sırasında ya alevden ya da sudan çatladı. Ama o, yorulmaksızın baştan başlıyor, yorgunluğun ve sabırsızlığın ötesinde, bir çeşit uyurgezer uyuşukluğu içinde yaşıyordu.

Ani sağanaklar ve ufuktaki beyaz çizgi halindeki izler, bir hava değişikliğini haber verdiler. Bir sabah, her zamanki gibi berrak görünen gökyüzü, yine de onu endişelendiren madenimsi bir renk almıştı. Önceki günlerin şeffaf mavisi, mat ve kurşuni bir maviye dönüşmüştü. Kısa bir süre sonra tamamen türdeş bulutlardan bir örtü, olanca ağırlığıyla bir baştan bir başa tüm ufkun üzerine çöktü ve ilk yağmur dalgaları *Kaçış'ın* gövdesini dövdü. Robinson, ilk önce bu beklenmedik aksiliği görmezlikten gelmek istedi, ancak kısa bir süre sonra, ağırlıkları hareketlerini engellediği için, sırılsıklam olmuş giysilerini çıkarmak zorunda kaldı. Onları, gövdenin tamamlanmış kısmına, korunaklı bir yere yerleştirdi. Bir an, küçük, çamurlu su akıntılarıyla birlikte eriyip giden kurumuş toprak ve kirle kaplı vücudundan ılık suyun akışını seyretmek için duraksadı. Parlak kalıplar halinde birbirlerine yapışmış gür kızıl saçları, hayvani görünüşlerini daha da fazla vurgulayarak her yöne dağılıyorlardı. "Altın bir fok" diye düşündü belli belirsiz bir gülümsemeyle. Sonra etrafını sellere boğan sağanağa kendisinin de alçakgönüllü bir katkıda bulunmasının eğlenceli olacağını düşündü: İşedi. Birden kendisini tatildeymiş gibi hissetmeye başladı. Damlalar gözlerini körleştirmiş ve sert, yağmur yüklü rüzgârla kırbaçlanmış bir halde ağaçların dallardan kubbesine sığınmak için koşarken bir neşe krizine kapılıp dans eder gibi hareketler yaptı.

Yağmur, sağır edici bir gürültüyle üzerlerinde trampet çaldığı, yeşil yapraklardan oluşan üst üste binlere çatıyı henüz delmemişti. Yerden bir hamam buharı yükselmekte ve yapraklı kubbelerde kaybolmaktaydı. Robinson, her an, suyun sonunda buraları delip onu sel altında bırakmasını bekliyordu. Omuzlarının ya da başının üzerine tek bir su damlası düşmemesine rağmen, ayaklarının altındaki toprak gittikçe çamurlu bir hal alıyordu. Sonunda, sanki yalnızca bu amaçla ağaç kabuğunun üzerine oyulmuş oluklardan, küçük bir selin, her ağacın gövdesinden aşağı doğru inmekte olduğunu fark edince, ayakları dibindeki çamurun nedenini anladı. Birkaç saat sonra, yağmurun şiddeti azalmadığı halde ufuk hattı ile bulutların tavanının alt çizgisi arasında, batmakta olan güneş, adayı bir yangın ışığıyla yıkadı.

Çılgın çalışmasının beslediği sarhoşluğa benzer duygu dağıldıkça, Robinson'u alıp götürmüş olan çocuksu neşenin coşkusu da sönmüştü. Bu mahşer manzarasının içinde, bir enkazın güvertesinde çürüyen iki kadavra dışında her türlü dostluktan yoksun, çıplak ve yalnız, bir terk edilmişlik uçurumuna gömüldüğünü hissediyordu. İlk defa yaşadığı bu çıplaklık deneyiminin önemini ancak daha sonra anlayacaktı. Kuşkusuz ki ne hava sıcaklığı ne de herhangi bir utanma duygusuydu onu uygar insan giysileri taşımaya zorlayan. Bir süre öncesine kadar hâlâ onu sarmalayan insan toplumunun yünden ve ketenden zırhının önemini, o zamana kadar bunları alışkanlık nedeniyle üzerinde taşımış olmasına rağmen, umutsuzluğu sayesinde, ancak şimdi hissediyordu. Çıplaklık, yalnızca kendi benzerlerinin kalabalık yığınıyla sıcacık bir şekilde çevrili olan bir adamın tehlikesizce kendisine sunabileceği bir lükstür. Robinson için ise bu, ruh değiştirmediği sürece, insanı öldürücü derecede korumasız bırakan bir sınavdı. Bu zavallı -eskimiş, parçalanmış, lekelenmiş ama uygarlığın kim bilir kaç bin yıl öncesinden doğmuş ve insanlığın içine işlemiş- pılı pırtıdan arınmış, dayanıksız beyaz eti, ilkel doğa güçlerine karşı savunmasızdı. Rüzgâr, kaktüsler, taşlar, hatta bu acımasız ışık, savunmasız avı deliyor, ona saldırıyor ve yarahyordu. Robinson ölüp gittiği hissine kapıldı. Şimdiye dek insanoğlu bu denli acımasız bir işkenceye katlanmış mıydı? Kazadan bu yana ilk defa, dudaklarından Tanrı'nın buyruklarına karşı başkaldırı sözleri döküldü. "Tanrım," diye fısıldadı, "eğer kuluna tamamen yüz çevirmediysen ve eğer onun şu dakikalarda, verdiğin büyük üzüntünün ağırlığı altında ezilmesini istemiyorsan, o zaman haydi kendini göster. Yanımda, varlığını kanıtlayacak bir işaret lütfet bana!" Sonra suların çekilmesinin ardından, yeryüzünün hâlâ tümüyle yumuşak ve nemli olduğu sırada, Bilgi Ağacı'nın altındaki ilk insan gibi dudakları kısılmış bekledi. O zaman, yaprakların üzerinde yağmurun gürlemesi iki kat artarken ve her şey yerden yükselen buğulu bulutun içinde erimeye can atarken, ufukta, doğanın tek başına var edebileceğinden çok daha parlak ve çok daha geniş bir gökkuşağının oluştuğunu gördü. Bu, bir gökkuşağından çok, renk tayfının yedi rengini hayranlık verici bir canlılıkla gözler önüne seren, yal-

nızca alt kısmı denizin içinde kaybolan, neredeyse kusursuz bir haleydi.

Sağanak başladığı gibi aniden kesildi. Robinson giysileriyle beraber çalışmasındaki anlam ve ısrarı da yeniden buldu. Bu kısa, ancak öğretici zayıflık anını kısa sürede atlatmıştı.

Tüm ağırlığıyla üzerine abanarak, bir gemi kaburgasını doğru açısında bükmekle meşgulken, belli belirsiz, izlendiği hissine kapıldı. Başım kaldırdı ve gözleri *Virginie'nin* köpeği Tenn'inkilerle karşılaştı. Bu ortalama bir soydan, ancak bir çocuk gibi sevgi dolu bir setter laverack'tı. Kaza sırasından nöbette kalan adamla güvertedeydi. Hayvan kulakları dikilmiş, sol ön ayağı kıvrılmış, birkaç adım ötesinde donup kalmıştı. Bir heyecan Robinson'un yüreğini ısıttı. Bu kez, deniz kazasından tek kurtulanın kendisi olmadığını kesinlikle biliyordu artık. Birçok kez ismini tekrarlayarak hayvana doğru birkaç adım attı. Tenn, insan varlığına, insan eli ve sesine zorunlu olarak hayati ihtiyaç duyan bir köpek soyundan geliyordu. İnleyerek, boynu eğik, kuyruğunu çılgınca sallayarak Robinson'un üzerine atılmamış olması garipti. Robinson onun, sadece birkaç adım ötesindeydi ki hayvan sarkık dudaklarını yukarıya çekip, bir nefret hırlamasıyla gerilemeye başladı. Sonra, aniden geriye dönerek, karnı yerde, korulukların arasına daldı ve gözden kayboldu. Uğradığı düş kırıklığına rağmen Robinson bu karşılaşmadan günlerce sürüp giden bir çeşit sevinç sakladı. Üstelik, Tenn'in anlaşılmaz davranışı, düşüncesine yeni bir konu kazandırarak *Kaçış*'tan başka bir yöne çevrilmesini sağladı. Kazanın dehşetinin ve acılarının zavallı hayvanı deliye çevirmiş olduğuna mı inanmalıydı? Yoksa, kaptanın ölümünden duyduğu acı son derece şiddetli olduğu için hayvan başka bir insanın varlığını artık kaldıramıyor muydu? Ancak başka bir varsayım aklına geldi ki bu içini endişeyle doldurdu: Belki de köpek bu adada öylesine uzun bir zamandan beri bulunuyordu ki vahşiliğe geri dönmesi doğaldı. *Virginie'nin* uğradığı kazadan bu yana kaç gün, kaç hafta, kaç ay, kaç yıl akıp gitmişti? Bu soruyu kendi kendine sordukça, Robinson'u bir baş dönmesi alıyordu. O zaman,

ona bir kuyuya taş atıp, dipten sesinin yankılanmasını boşuna bekliyormuş gibi geliyordu. Bundan sonra artık adadaki bir ağaca, her gün bir çentik, her otuz günde bir de bir çarpı atacağına kendi kendine söz verdi. Sonra tekrar *Kaçış'ın* yapımı işine dalarak sözünü unuttu.

Tekne ağır ağır şekillenerek, biç de öyle ahım şahım sayılmayacak 4 ila 5 tonalito hacminde, biraz ağır bir pruva bodoslamasına sahip, geniş bir kotra halini alıyordu. Başarı şansı az da olsa, Şili sahillerine doğru bir deniz yolculuğuna çıkmayı denemek için bu tekne yeter de artardı. Robinson, üçgen bir latinyelkenini taşıyacak tek bir direkte karar kılmıştı. Bu yelken, büyük bir alana sahip olmasına rağmen, teknedeki tek mürettebat olarak bir kişinin manevra yaptırabileceği ve özellikle doğu yönüne doğru seyrederken esebilecek güçlü bir ters rüzgâr (kuzey-güney) ihtimaline karşı uygun nitelikteydi. Direk, güverte köşkünü delerek, gövdeye tamamen bağlı olacak şekilde gemi omurgasına yerleştirilmeliydi. Güvertenin yerine yerleştirilmesine başlamadan önce, Robinson son bir kez elini, geminin -kaygan ve sıkı sıkıya birbirlerine kenetlenmiş- gövdesinin iç yüzeyinde gezdirdi ve onu ilk defa suya indirdiğinde, tüm eklem yerlerinde olağan bir şekilde belirecek olan damlaları mutlulukla hayal etti. Tahtanın şişmesiyle gövdenin su geçirmez hale gelebilmesi için daha pek çok gün boyunca suya batırmak gerekecekti. Aynı zamanda gövdenin iki tarafını birbirine bağlayan iki kiriş tarafından desteklenen güvertenin yapımı bile tek başına, Robinson'a haftalar boyu süren çılgınca bir çalışmaya mal olmuştu. Ancak çalışmaya ara vermek söz konusu bile olamazdı. Çünkü tekne hava kötü olduğu takdirde yola çıkmamalı ve yol boyunca yolcunun yaşaması için mutlaka gerekli olan erzak güvenlikte olmalıydı.

Robinson, bütün bu işleri yaparken, korkunç bir şekilde, bir testereye sahip olamamasının acısını çekiyordu. Derme çatma yöntemlerle üretilmesi imkânsız olan bu gereç, onu, balta ve bıçakla aylar süren bir çalışmadan kurtarabilirdi. Bir sabah uyanıp iş başında bir bıçkıcının çıkardığı gürültüden başka bir şekilde yorumlanması imkânsız bir ses duyduğunda, sabit fikrinin kurbanı olduğunu sandı. Kimi zaman, bıçkıcı konumunu değiştirmişçesine gürültü kesiliyor,

sonra tekrar aynı tekdüzelikte sürüyordu. Robinson, içinde uyumayı alışkanlık haline getirdiği kaya kovuğundan yavaşça dışarı süzülüp bir insanla karşı karşıya kalması durumunda duyacağı heyecana kendini hazırlamaya çalışarak, gürültünün kaynaklandığı yere doğru kedi gibi, sessiz adımlarla ilerledi. Sonunda, bir palmiyenin dibinde, ayaklarının arasına sıkıştırdığı bir hindistancevizini kıskaçlarıyla testereleyen dev bir yengeç keşfetti. Yerden yirmi ayak yüksekte, ağacın dalları arasında bir başka yengeç, hindistancevizlerini düşürmek için saplarına saldırmaktaydı. Kabuklu iki deniz hayvanı, kazazedenin çıkagelmesinden rahatsız olmuş görünmeyerek, gürültülü uğraşlarını sakin sakin sürdürdüler.

Bu görüntü Robinson'da derin bir tiksinti uyandırdı. Bu toprağın hâlâ ona yabancı kaldığı, kötü büyülerle dolu olduğu ve -katırtırnaklarının arasından iri ve sempatik görüntüsünün seçildiği- gemisinin, kendisini hayata bağlayan tek şey olduğu duygusunu bir kez daha doğrulamış olarak, *Kaçış'ın* bulunduğu açıklığa döndü.

Geminin yanlarını sıvamak için vernik, hatta zifttten bile yoksun olduğundan, Ouse şantiyelerinde izlemiş olduğu bir yönteme göre tutkal imal etmeye koyuldu. Bunun için, çalışmasının ta en başında yerini saptamış olduğu, levant direğinin yakınlarındaki küçük bir çobanpüskülü korusunun neredeyse tamamını kesmesi gerekti. Kırk beş gün boyunca, çalıları üst kabuklarından ayırdı ve şeritler halinde keserek iç kabukları topladı. Sonra, kalın ve yapışkan bir sıvı halinde çözülen bu lifli ve beyazımsı kütleyi büyük bir kazanın içinde, uzun uzun kaynattı. Ardından, tekrar ateşe koyup, çok sıcak haldeyken sıvıyı teknenin gövdesine sürdü.

Kaçış tamamlanmıştı, ama yapımının uzun öyküsü Robinson'un tenine bir daha silinmemek üzere yazılmış bulunuyordu. Kesikler, yanıklar, yüzündeki bıçak yaraları, nasırlar ve yara izlerinden kalma et topakları, bu bodur ve kanatlı küçük gemiyi yapabilmek için bunca zamandır sürdürdüğü inatçı mücadeleyi anlatıyorlardı. Hatırlamak istediğinde seyir günlüğü yerine, kendi vücuduna bakıyordu.

Beraberinde götüreceği erzakı toparlamaya başladı. Ancak, yol tutuşunu ve su geçirmezliğini denemek için yeni teknesini önce suya indirmenin daha uygun olacağını düşünerek kısa bir süre sonra

bu yükleme işini bıraktı. Aslında, için için bir endişe onu bu işten alıkoyuyordu: Hayatını koyduğu bu girişimin başarılı olma şansını yok edecek olan beklenmedik bir darbenin ya da bir başarısızlığın korkusuydu bu. *Kaçış'ın* ilk denemelerde her şeyi mahvedecek bir kusurunun ortaya çıktığını hayal ediyordu: Örneğin, su çekişinde bir fazlalık -bu durumda kullanması zorlaşabilir ve en ufak dalgalarda bile su altında kalabilirdi- veya tersine su çekişinde bir yetersizlik -bu durumda ise dengesini ilk kaybettiğinde alabora olabilirdi- En beter kâbuslarında, tekneyi daha su yüzüne değer değmez, kurşun bir külçe gibi dikine dibe doğru batarken, kendini de yüzünü suya daldırmış, sarsak sarsak sallanarak, gittikçe kararan tirşe mavisi derinliklere doğru *gömmen Kaçış'ı* seyrederken görüyordu.

Sonunda, bu karanlık önsezilerin onu uzun süredir alıkoyduğu suya indirme işine girişmeye karar verdi. Beş yüz tonilato ağırlığında olması gereken gövdeyi kumsaldan denize kadar sürüklemenin imkânsızlığı karşısında pek de şaşırmadı. Ama bu ilk yenilgi, asla ciddi olarak düşünmediği bir sorunun önemini gösterdi. Bu, yalnız bir yaşamın etkisiyle ruhunun maruz kalmakta olduğu değişimin önemli bir yönünü keşfetmesi için ona bir fırsat oldu. Dikkatinin alanı, hem derinleşir hem de aynı zamanda daralır gibiydi. Birçok şeyi aynı anda düşünmek ve hatta bir uğraş konusundan diğerine geçmek ona gittikçe daha zor geliyordu. Böylece, başka bir kişinin, yalnızca bizi durmak bilmeden rahatsız ettiği ve düşüncemizden koparduğu için değil, aynı zamanda yalnızca ortaya çıkıverme olasılığının bile, dikkatimizin sınırında yer alan ama her an bu dikkatin merkezine yerleşebilecek nesneler dünyasının üzerine belli belirsiz bir ışık fırlatan, güçlü bir *oyalama unsuru* oluşturduğunun farkına vardı. Şeylerin -bu içinde bulunduğu anda onu ilgilendirmeyen- dikkatin sınırındaki ve hayaletimsi varlıkları Robinson'un aklından yavaş yavaş silinmişti. Artık, basit "ya hep ya hiç" yasasına boyun eğmiş nesnelerle çevriliydi ve bu şekilde *Kaçış'ın* inşasına dalarak, denize indirilmesi sorununu gözden kaçırmıştı. Şunu da belirtmek gerekir ki onun için *Kaçış'ın* ana örneği olarak gördüğü Nuh'un Gemisi de beynini adamakıllı bulandırmıştı. Tam karanın ortasında ve kıyıdan uzakta inşa edilmiş olan Nuh'un Gemisi, suyun gökten dü-

şerek ya da dağların tepelerinden koşarak kendisine gelmesini beklemişti.

York katedralinin restorasyonu sırasında sütun gövdelerinin taşınmasında denendiği biçimde gemi omurgasını kütüklerin üzerinde kaydırma işleminde de başarısız olunca, Robinson'u önce dizginlenmiş sonra baş döndüren bir panik aldı. Gövde yerinden kıpırdamıyordu ve Robinson'un, bir kütüğün üzerinde kaldıraç gibi inip kalkan bir kazığın yardımıyla gövdenin üzerine abanması, kaburgalardan birini çökertmekten başka bir işe yaramadı. Üç günlük bir çabalamadan sonra, yorgunluk ve öfke artık görüşünü bulandırıyordu. O zaman, denize indirme işlemini gerçekleştirebilmek için son bir yöntem aklına geldi. Madem ki *Kaçış'ı* denize dek kaydıramıyordu, belki de denizi ona kadar yükseltebilirdi. Bu amaçla, kumsaldan başlayıp, düzenli olarak derinleşerek teknenin yapıldığı alana dek giden bir çeşit kanal kazmak yeterliydi. Sonunda tekne, yükselen denizin günden güne köpürerek içine dolacağı kanala doğru kayacaktı. Hemen işe koyuldu. Sonra, sakinleşince, geminin kıyıya olan uzaklığını, özellikle de deniz yüzeyinden ne kadar yukarıda bulunduğunu tarttı. Kanal, yüz yirmi yarda uzunluğunda, kayalık da yarın içine doğru yüz ayağı geçen bir derinliğe sahip olmalıydı. Hiç kuşkusuz, en iyimser tahminle, yaşaması için geriye kalan yılların tamamının yetersiz kalacağı bir girişimdi bu. Vazgeçti.

Sadece benekli burun kısmı su yüzeyinde kalmış bir yabandomuzu yavrusu anasının karnına sokulduğu sırada, üzerinde sivrisinek bulutlarının dans ettiği balçığın yüzeyinde vıcık vıcık anaforlar geziniyordu. Birçok pécari* sürüsü, adanın doğu sahilindeki bataklıkları, içlerinde yuvarlandıkları balçık alan olarak mekân edinmişlerdi ve günün en sıcak saatlerini buralarda, balçığa gömülü olarak geçiriyorlardı. Ancak uyuşmuş dişi yabandomuzu, bitkisel hareketsizliğinde tamamen balçıkla bir olmuşken, yavruları, tiz homurtularla durmaksızın kavga ediyor ve kımıldanıyorlardı. Güneş ışınları eğikleşmeye başladığında dişi domuz birden uyuşukluğunu üzerinden

* Pécari: Güney Amerika'da bulunan bir tür yabandomuzu. (ç.n.)

attı ve güçlü bir çabayla, üstünden oluk oluk sular akan gövdesini, kuru bir toprak parçasının üzerine çıkardı. Bu sırada ufaklıklar çamura batmamak için keskin çığlıklar atarak, öfkeyle ayakları birbirine dolanarak kaçışıyorlardı. Sonra bütün sürü, tek bir sua halinde, çiğnenen çalılar ve kırılan dalların büyük gürültüsü arasında uzaklaştı.

İşte ancak o zaman balçıktan bir heykel de hareketlendi ve sazların arasında kaydı. Robinson, son paçavrasının ne kadar zamandır bir çalılığın dikenlerine bırakılmış olduğunu anımsamıyordu. Zaten güneşin sıcaklığından da artık sakınmıyordu, çünkü kurumuş dışkılardan bir kabuk sırtını, böğrünü ve kalçalarını kaplamaktaydı. Saçı sakalına karışıyor ve suratı bu yabanıl yığının içinde kayboluyordu. Eğri büğrü, güdük kalmış bir organ haline dönüşmüş olan elleri, artık yalnızca yürümesine yardım ediyordu; çünkü ayakta durmaya çalıştığı anda başı dönüyordu. Kendi zayıflığı, adanın kumlarının ve su birikintilerinin yumuşaklığı ama özellikle ruhundan kim bilir hangi küçük yayın kopmuş olması, Robinson'un yalnızca karnının üstünde sürüklenerek hareket etmesine neden oluyordu. Artık insanın, bir kargaşa ya da bir ayaklanma sırasında, kalabalığın kendisini sıkıştırarak taşıdığı sürece ayakta kalabilen, kalabalık dağılır dağılmaz aradan kayarak yere düşen şu yaralılara benzediğini biliyordu. Farkında olmadan, kendisini insanlığın sınırları içinde tutmuş olan türdeşlerinin kalabalığı birdenbire uzaklaşmıştı ve o tek başına, ayakları üzerinde durma gücünün olmadığını hissediyordu. Burnu yerde, adı bilinmeyen şeyleri yiyordu. Altına yapıyor ve sık sık kendi dışkılarının yumuşak ılıklığında yuvarlanmaktan çekinmiyordu. Gittikçe daha az hareket ediyor ve bu kısa devinimleri onu her zaman çamura götürüyordu. Orada kendi vücudunu kaybediyor ve balçığın nemli ve sıcak sarmalayışı içinde tüm ağırlığından kurtuluyordu. Bu sırada, kokuşmuş suların yaydığı sağlığa zararlı uçucu maddelerin havaya karışması zihnini karartıyordu. Yalnızca gözleri, burnu ve ağzı, su mercimekleri ve kurbağa yumurtalarının yüzer halısıyla aynı seviyedeydi. Yeryüzüyle olan tüm bağlarından kurtulmuş, geçmişinden yükselip gelerek, hareketsiz yaprakların girişik süsleri arasında dans eden anı kırıntılarını şaşkın bir rüya âlemi için-

de izliyordu. Babasının, toptan pamuklu ve yünlü kumaş sattığı loş dükkânının dibine büzülüp saklanmış çocukluk halini ve orada geçirdiği sessiz saatleri tekrar buluyordu. Üst üste yığılmış kumaş topları, etrafında gürültüleri, ışığı, darbeleri ve hava cereyanlarını emen yumuşak bir kale oluşturuyorlardı. Bu kapalı atmosferde, baba Crusoe'nun bitmek bilmeyen bir nezleyi alt etmek için tüm sezon boyunca kullandığı aselbent kokusuna eklenen süreğen bir yapağı, toz ve vernik kokusu gezinirdi. Robinson, o çok yüksek kürsüsüne tüneyen ya da sürekli kelebek gözlüklerini hesap defteri üzerine eğen bu çekingen ve hep üşüyen adama yalnızca kızıl saçlarını borçlu olduğunu, geri kalanını ise evin efendisi olan annesinden aldığını düşünüyordu. Çamur, Robinson'un içine kapanma ve dış dünyadan el etek çekme konusunda sahip olduğu yetenekleri ona göstermiş, aslında sanmış olduğundan da fazla Yorklu küçük kumaşçının oğlu olduğunu öğretmişti.

Uzun, dumanlı, içedönük düşünme saatlerinde, bu silik adama ait olabilecek bir felsefe geliştirmekteydi. Yalnızca geçmişin dikkate değer bir varlığı ve önemi vardı. Bugün, yalnızca geçmişin ürünü anıların kaynağı olarak değerliydi. Yaşamanın sadece bu değerli geçmiş birikimini artırmak açısından önemi vardı. Sonunda ölüm gelirdi. O da bu yığılmış alan madenine kavuşmak için beklenen andan başka bir şey değildi. Sonsuzluk, bize hayatımızı daha derin bir biçimde, daha dikkatlice, daha akıllıca ve şimdiki zamanın itiş kakışı içinde ulaşılamayacak bir duyarlıkla ele almak için verilmişti.

Müziği işittiğinde, boynunu geçen suyun içinde tere otlamaktaydı. Gerçekdışı ama açık seçik bir tanrısal senfoni, arp akorlarının ve viyolonsellerin eşlik ettiği billur seslerden oluşan bir koroydu bu. Robinson, bunun göğün müziği olduğunu ve henüz ölmediyse, pek fazla vakti kalmadığını düşündü. Ama başım kaldırdığında, ufkun doğusunda beyaz bir yelkenlinin belirdiğini gördü. *Kaçış'ın.* şantiyesine bir sıçrayışta ulaştı. Orada, bütün alederi dağınık bir halde duruyordu; aralarında, şansına, neredeyse hemen çakmağım buldu. Sonra, içi oyuk okaliptüs ağacına doğru koşturdu. Kuru dallardan

bir meşaleyi tutuşturdu ve bunu gövdenin yer hizasında fırın gibi açtığı ağza itti. Dışarıya hemen yakıcı bir duman seli aktı, ancak tahmin ettiği büyük parlama gecikir gibi oldu.

Zaten neye yarardı ki? Gemi rotasını adaya çevirmiş, Selamet Koyu'na doğru yol almaktaydı. Geminin kumsalın yakınlarında demirleyeceği ve hemen bir şalupanın yola çıkacağı kesindi. Robinson, çıldırmış birinin sıntışıyla bir pantolon ve gömlek bulabilmek için sağa sola koşuyordu. *Kaçış'ın* gövdesinin altında bunları buldu, sonra plaja doğru atıldı, bir yandan da yüzünü kaplayan gür ve uzun saç ve sakalının arasından suratını ortaya çıkarabilmek için yüzünü tırmalamaktaydı. İyi bir kuzeydoğu esintisinin etkisindeki gemi bütün yelkenlerini, tepelerinde köpükler oluşan dalgalara doğru indirerek usul usul yanaşmaktaydı. Bu, eski zamanların, anayurda Meksika'nın değerli metallerini ve mücevherlerini getirmek üzere yapılmış o küçük İspanyol kadırgalarından biriydi. Geminin sukesiminin altında, dalganın her çukurlaşmasında görülen bölümü, Robinson'un gözüne şimdi yaldızlıymış gibi görünmekteydi. Gemi donanma bayraklarıyla donatılmıştı ve ana direğin tepesinde, sarı ve siyah olmak üzere ikiye ayrılmış bir flama dalgalanıyordu. Gemi yaklaştıkça, Robinson, pruva köşkünün üst güverteye kadar parıltılı bir kalabalıkla dolu olduğunu fark ediyordu. Gösterişli bir şenlik tüm şaşaasıyla sürüyor gibiydi. Müzik, küçük bir yaylılar orkestrasından ve arka kasarada toplanmış beyaz entarili çocukların oluşturduğu korodan gelmekteydi. Çiftler, üzeri altın ve kristal kap kacakla dolu bir masanın çevresinde dans ediyorlardı. Kimse bu kazazedeyi, hatta bir deniz milinden daha az bir uzaklıkta bulunan ve geminin borda tarafına çark ederek izlediği kıyı şeridini fark etmiyor gibiydi. Robinson kumsalda koşarak gemiyi izliyordu. Haykırıyor, el kol sallıyor, yerden yassı çakıllar almak için duruyor ve bunları gemiye doğru fırlatıyordu. Düştü, tekrar kalktı, tekrar düştü. Kadırga artık ilk kumulların hizasına ulaşmak üzereydi. Robinson, kumsalın yerini alan denizkulakları yüzünden birazdan durmak zorunda kalacaktı. Suya atladı ve artık yalnızca kıç taraftaki brokan kaplı kaptan köşkünün koca kalçalarının kütlesinden başka bir şey göremediği gemiye doğru var gücüyle yüzmeye başladı. Lumbarlardan

birine genç bir kız dirseklerini dayamıştı. Robinson onun yüzünü gerçekdışı bir netlikte görebiliyordu. Bu yüz, çok genç, çok taze, kırılgan, hatta şimdiden çökmüş ama yine de soluk, şüpheci ve terk edilmiş bir gülümsemeyle aydınlanmış görünüyordu. Robinson, bu kız çocuğunu tanıyordu. Bundan emindi. Ama kim, kimdi bu? Ona seslenmek için ağzını açtı. Tuzlu su, boğazım doldurdu. Yapışkan bir alacakaranlık etrafım sardı, yine de geri geri kaçan küçük bir kedibalığının yüzünü buruşturduğunu görmeye vakti oldu.

Alevden bir sütun onu uyuşukluğundan çekip aldı. Ne kadar üşüyordu! Denizin onu ikinci defa aynı kıyıya atmış olması mümkün müydü? Orada, yukarıda, Batı Kayalığı'nın üzerinde okaliptüs ağacı gecenin içinde bir meşale gibi yanmaktaydı. Robinson sendeleyerek bu ışık ve ısı kaynağına doğru yöneldi.

Demek bu, okyanusu silip süpürüp, insanlığın geri kalanına tehlike alarmı vermesi gereken işaret, onu, yalnızca onu kendisine çekmeyi başarabilmişti. Ne büyük bir kara mizah!

Geceyi, otların arasına büzülüp kalmış, yüzü, kıvılcımlar saçan parıltıların delip geçtiği, ağacın dibine açılan akkor halindeki mağaraya dönük geçirdi. Isısı düştükçe, ateşin kaynağına doğru yaklaşıyordu. Ancak şafağın ilk ışıklarıyla kadırgadaki genç kıza bir ad -daha doğrusu bir küçük ad- vermeyi başardı. Bu Lucy idi: Bundan on yıl önce ilkgençlik yıllarında ölmüş, genç kız kardeşi. Başka bir yüzyıla ait bu geminin sağlıksız bir hayal gücünün ürünü olduğundan şüphe edemezdi artık.

Ayağa kalktı ve denize baktı. Bu şimdiden güneşin ilk oklarıyla yerine mıhlanmış madeni ova, onun günaha eğilimi, tuzağı, afyonu olmuştu. Önce onu küçük düşürmüş, sonra da neredeyse deliliğin koyu karanlığına teslim etmişti. Ölmek pahasına kendini bundan koparma gücünü bulması gerekiyordu. Ada, sınırlı vaatler ve çetin derslerle dolu, olanca büyüklüğü ve el değmemişliğiyle, arkasında durmaktaydı. Kaderini, kendi eline alacaktı. Çalışacaktı. Terk edilemez eşi yalnızlıkla evli olduğu zamanı artık hayal kurmadan tüketecekti.

III

Robinson bunu izleyen haftaları, adanın düzenli keşfine ve doğal kaynaklarının sayınıma adadı. Yenilebilir bitkilerin, kendisine yardımı dokunabilecek hayvanların, su kaynaklarının ve doğal barınakların dökümünü yaptı. Şans eseri, *Virginie'nin* enkazı, gövdeye ve köprüye ait kocaman parçalar kaybolmuş olmasına rağmen, önceki aylamı sert hava değişikliklerine bütünüyle boyun eğmemişti henüz. Kaptanın ve miçonun cesetleri de deniz tarafından alınıp götürülmüştü. Bu da Robinson'u sevindirdi tabii, ancak büyük bir vicdan azabı da çekmiyor değildi. Onlara bir mezar vaat etmişse de anılarına boş gömütler dikmekle yetinecekti. Ana deposunu, adanın ortasındaki kayalık kütlenin içine açılan mağaraya yerleştirdi. Enkazdan koparabildiği her şeyi buraya taşıdı ve taşınabilir hiçbir şe-

yi atmadı. Çünkü hiç kullanmayacağı nesneler bile, onun için, sürülmüş olduğu insanlık camiasının kutsal emanetleri olarak değerlerini koruyorlardı. Kırk tonluk siyah barutu mağaranın en derin bölümüne depoladıktan sonra, içeriye üç giysi sandığı, beş tahıl torbası, iki sepet kap kacak ve gümüş sofra takımı, çeşitli nesnelerle -şamdanlar, mahmuzlar, mücevherler, büyüteçler, gözlükler, çakılar, deniz haritaları, aynalar, oyun zarları, olta kamışları vs- dolu birçok küfe, sıvı koymaya yarayacak çeşidi kaplar, bir alet kutusu -halatlar, makaralar, borda fenerleri, kavilyalar, oltalar, şamandıralar vs- son olarak da bir küfe altın para ile gümüş ve bakırdan bozuk para yerleştirdi. Kamaralarda dağınık bir şekilde bulduğu kitaplar, deniz suyundan ve yağmurdan o kadar bozulmuşlardı ki yazılar silinmişti. Ancak bu beyaz sayfaları, güneşte kurutarak, mürekkep yerini tutacak bir sıvı bulabildiği takdirde, günlüğünü tutmak için kullanabileceği aklına geldi. Bu sıvı, Gündoğumu Yarı'nın yakınlarında kaynayan bir balık türü tarafından, beklenmedik bir anda kendisine sağlanmış oldu. Güçlü ve tırtıklı çenesinden ve tehlike anında gövdesini diken diken eden ısırgan oklarından dolayı korkulan bir balık olan kirpibalığı bir top gibi yusyuvarlak olana dek, kendisini hava ve suyla dilediği kadar şişirmek gibi tuhaf bir yeteneğe sahiptir. İçine çektiği hava kanunda birikedursun, o, bu şaşırtıcı duruşundan hiç de rahatsızlık duymuyormuş gibi sırtüstü yüzer. Robinson, bu balıklardan karaya vurmuş bir tanesini sopayla dürtüklerken, balığın yumuşak ve gevşemiş kanuna değen her şeyin, olağanüstü, sabit, lal kırmızısı bir renk aldığını fark etmişti. Pilicinki kadar tatlı ve sıkı etinden de tattığı bu balıklardan çok miktarda avladıktan sonra, karın gözeneklerinden salgılanan lifli maddeyi bir çaputun içine sıkarak çıkardı ve böylece pis kokulu, ancak hayranlık verici kırmızı renge sahip bir boya elde etti. O zaman, bir akbaba tüyünü uygun bir şekilde yontmak için hemen işe koyuldu ve bir defter yaprağına ilk kelimelerini çiziktirirken sevinçten ağlar gibi oldu. Birden içine gömülmüş olduğu o hayvanilik uçurumundan yan yanya kopartılmış ve düşünce âlemine geri dönmüş gibi geldi kendisine. Bunun için de şu kutsal eylemi gerçekleştirmişti: Yazmak. Bundan sonra, maddi hayatının küçük büyük olaylarını değil -bunlara aldırmıyor-

du bile- derin tefekkürlerini, iç yaşantısındaki değişimleri veya geçmişinden çıkıp gelen anılarını ve bu anılardan esinlenen düşünceleri kaydetmek üzere hemen hemen her gün *log book*'unun* kapağım açtı.

Yeni bir dönem başlıyordu onun için, daha doğrusu utanç duyduğu ve unutmaya çalıştığı zayıflıkların ardından adadaki gerçek hayatı başlıyordu. Bu nedenle, en sonunda bir takvim tutmaya karar verdiğinde, *Virginie'nin* geçirdiği deniz kazasından bu yana akıp gitmiş olan zamanı tahminen hesaplamanm imkânsızlığı içinde bulunmak onun için pek de önemli değildi. Kaza 30 Eylül 1759'da, gece iki sularında olmuştu. Bu tarih ile ölü bir çamın gövdesine bir çentikle işaretlemiş olduğu ilk gün arasına belirsiz, tarif edilemez karanlıklar ve hıçkırıklarla dolu bir zaman aralığı girmekteydi. Öyle ki Robinson, nasıl insanlardan sularla ayrılmış, uzamda olduğu gibi zaman içinde de bir adacıkta yaşamaya zorunlu kalmışsa, aym şekilde kendisini insanların takviminden de kopmuş buluyordu.

Birçok gününü, adanın bir haritasını hazırlamakla geçirdi ve sonrasında bunu, keşifleri ilerledikçe tamamlayıp zenginleştirdi... Sonunda, ilk gün bir yüzkarası gibi ağır olan "Virane Adası" adını yüklemiş olduğu bu toprak parçasını yeniden vaftiz etmeye karar verdi. Kitabı Mukaddes'ten, dinin umutsuzluğu affedilmez bir günah, umudu da Tanrı'ya yönelik üç büyük erdemden birisi yapan hayranlık verici çelişkiyi okuduğunda, adanın artık *Speranza*** adını taşımasına karar verdi. Bu melodik ve güneşli isim ona ayrıca, çok eskiden, York Üniversitesi'nde öğrenciyken tanımış olduğu -kutsal şeylere gayet ilgisiz- ateşli bir İtalyan kızın anısını da çağrıştırıyordu. Sofuluğunun sadeliği ve derinliği, daha yüzeysel bir ruhun din karşıtı olarak nitelendirebileceği türden düşüncelere yaklaşıyordu. Zaten, yaklaşık olarak çizmiş olduğu haritasına baktığında ada, Robinson'a başsız bir dişi vücudunun profilini, bir kadının, evet, oturmuş boyun eğme ile korkuyu ya da sade bir kendini bırakışı ayırt etmenin olanaksız olduğu bir tavırla bacaklarını altına toplamış bir kadını tasvir ediyor gibi geldi. Bu düşünce, aklından şöyle bir geç-

* Log book: Seyir defteri, (ç.n.)
** Umut (ç.n.)

ti, sonra terk etti. Buna tekrar dönecekti.

Virginie'den kurtarmış olduğu pirinç, buğday, arpa ve mısır torbalarını yoklayınca ağır bir hayal kırıklığına uğradı. Fareler ve bitki bitleri, bunların bir kısmını kemirmiş ve geriye yalnızca dışkıyla karışık bir yığın kalmıştı; diğer kısmı ise yağmur ve deniz suyu tarafından çürütülmüş ve küfler tarafından kemirilmişti. Torbalardan tane tane olmak kaydıyla gerçekleştirdiği yorucu bir ayıklayış, zarar görmemiş, ancak ekilmesi olanaksız olan pirincin dışında, on galon buğday, altı galon arpa ve dört galon mısırı kurtarmasını mümkün kıldı. Buğdayın küçük bir bölümünü dahi tüketmeyi kendine yasak etti. Onu ekmek istiyordu; çünkü yaşamın simgesi ve *Pater* duasında adı anıları tek besin olan ekmeğe, hâlâ onu insan toplumuna bağlayabilecek her şeye olduğu gibi sonsuz bir değer biçmekteydi. Aynı zamanda ona öyle geliyordu ki *Sperarıza*'nın toprağının ona verecek olduğu bu ekmek, o nasıl kaderin kendisini atmış olduğu bu isimsiz adayı benimsemişse, adanın da onu evlat edindiğinin elle tutulur kanıtı olacaktı.

Rüzgârın batıdan estiği günlerden birinde, adanın doğu sahilinde birkaç dönümlük bir çayın yaktı. Sonra toprağı sürmeye ve *Virginie'den.* getirdiği, üzerinde içinden bir sap geçirebileceği büyüklükte bir delik açabildiği demirden bir tabakanın yardımlıyla bu üç çeşit tahılını ekmeye koyuldu. Bu ilk hasada, doğa -yani Tanrı- tarafından, kendi emeği konusunda verilen bir hüküm anlamını atfetmeye kendi kendine söz verdi.

Ada hayvanları arasında en işe yarar olanları, hiç kuşkusuz çok sayıdaki keçiler ve oğlaklar olacaktı; yeter ki onları evcilleştirmeyi başarabilsindi. Dişi oğlaklar, kendilerine yaklaşılmasına kolaylıkla izin verdikleri halde, onları sağmak üzere elini kaldırır gibi yaptığında, derhal ve şiddetle kendilerini savunuyorlardı. Bunun üzerine, sırıkları yatay olarak kazıklara bağlayarak ve daha sonra bu kazıkları birbirlerine dolanmış sarmaşıklarla donatarak bir çit inşa etti. Buraya çok genç oğlakları kapattı. Onlar da bağırışlarıyla annelerini buraya çektiler. Robinson, daha sonra küçükleri serbest bıraktı ve sağım sırasında sabırsızlanmamaları için memeleri fazla acı verecek duruma gelene kadar birkaç gün bekledi. Böylece toprağını ektikten

sonra adada oluşturacağı bir sürünün de başlangıcını yaratmış oldu. Geçmiş zamanların insanlığı gibi hasat ve av döneminden sonra, tarım ve hayvancılık dönemine geçmişti.

Yine de adanın, hâkim olmayı öğrenebileceği, sonra da insani bir yet yapmak için ehlileştireceği bir toprak gibi görünmesi için daha çok eksiği vardı. Deniz kazasından tek kurtulan insan olduğunu anlayıp, kendisini insanlığın yetimi gibi hissetmiş olduğu anda içinde belirmiş olan o iç daralmasını canlandıran, şaşırtıcı ya da can sıkıcı bir olayın olmadığı bir gün geçmiyordu. Sürülmüş tarlaların, keçi ağılının, ambarının hoş düzeninin, cephaneliğin gururlu görüntüsünün yatıştırdığı terk edilmişlik duygusu, bir oğlağın omuz başına çökmüş bir vampir yarasayı, hayvanın kanını boşaltırken yakaladığında boğazında düğümleniverdi. Canavarın uzun çengel tırnaklı ve tırtıklı iki kanadı, zayıflıktan titreyen hayvanı bir ölüm mantosu gibi kaplamıştı. Bir başka sefer, yan yarıya suyla kaplı kayalıkların üzerinde kabukluları toplarken, suratının tam ortasına bir su demeti yedi. Darbeden bir parça sersemlemiş halde birkaç adım attı, ancak ikinci bir demet, şeytani bir isabetlilikle bir kez daha yüzünden vurdu. O iyi bilinen ve onca korkulan eski iç sıkıntısı onu canevinden vurmuştu. Kayalığın kıvrımlarından birinde, atış açısını dilediği gibi değiştirebileceği bir sifon hareketiyle su sıçratma gibi şaşırtıcı bir yeteneğe sahip, küçük gri bir ahtapotu keşfettiğinde, sıkıntı onu saran çemberini ancak yarı yarıya gevşetti.

Sonunda "yönetim kurulu" olarak adlandırmayı sürdürdüğü ve kendi varlığına yapışmış gibi görünen akbaba topluluğunun amansız göz hapsine boğun eğdi. Nereye gitse, ne yapsa, kambur, guatrlı ve yoluk, oradaydılar. Bunalımlı zamanlarında inandığının aksine, pusuya yatıp ölümünü değil, gün boyunca saçtığı yenilebilir kırıntıları bekliyorlardı. Yine de her ne kadar iyi kötü varlıklarına boğun eğmiş olsa da acımasız ve iğrenç yaşama biçimlerinin sunduğu manzarayı kabul etmekte bir hayli zorlanıyordu. Şehvetli ihtiyarlara özgü aşk ilişkileri, zoraki iffetiyle alay ediyordu. Erkeğin seke seke birkaç gülünç adım attıktan sonra dişinin üzerinde beceriksizce tepinmesini, sonra kuyruk çıkıntıları edepsiz bir öpüşle birleşirken, çengel gibi gagasını eşinin kel ve kanlı ensesinde kenetlediğini gör-

düğünde, yüreğini öfkeli bir üzüntü kaplıyordu. Bir gün, daha küçük ve kuşkusuz daha genç bir akbabanın, diğerlerinden birkaçı tarafından izlendiğini ve hırpalandığını gözledi. Onu gaga darbeleriyle, kanat silleleriyle, itip kakmalarla hırpalayıp sonunda bir kayalıkta kıstırdılar. Sonra her şey birdenbire kesildi. Sanki, kurban aman dileyerek bağırmış ya da işkencecilerin isteklerine boyun eğdiğini belirtmişti. O zaman küçük akbaba boynunu kaskatı bir şekilde yere doğru uzattı, kendiliğinden üç adım attı, sonra durdu, kasılmalarla sarsılarak hemcinslerinin hiç kuşkusuz şanssızlık sonucu suçüstü yakaladıkları tek başına yenmiş bir ziyafetin çürümüş ve yarı sindirilmiş etlerinden kalanları çakılların üzerine kustu. Diğerleri bu pisliklerin üzerine atıldılar ve itişip kakışarak bunları mideye indirdiler.

O sabah Robinson, çapasını kırmış ve en iyi süt veren keçisini kaçırmıştı. Bu, onun yıkımını tamamlayan son damla oldu. Aylardan beri ilk defa zayıflığa kapıldı ve çamurun kışkırtmasına boyun eğdi. Doğu sahilinin bataklıklarına giden yabandomuzu patikasının yolunu tutarak, daha önce aklının nice kereler takıldığı çamurlu su birikintisine yeniden kavuştu. Giysilerini çıkardı ve kendini sıvı çirkefin içine kaydırarak koyverdi.

Sivrisinek bulutlarının dönüp durduğu pis kokulu buğular içinde, ahtapotların, vampir yarasaların ve akbabaların gözünün önünden hiç gitmeyen çemberi yavaş yavaş gevşedi. Zaman ve mekân birbirlerinin içinde eriyordu ve etrafı yeşil dallarla süslenmiş bir yüz, gördüğü tek şey olarak bulanık gökyüzünde belirdi. Muslin bir tavanlığın üzerine sarktığı sallanan bir beşikte yatıyordu. Onu baştan aşağı sarmalayan, zambak gibi bembeyaz kundak bezinden, bir tek küçük elleri çıkıyordu. Bir evden taşan sözler ve gürültüleri andıran bir uğultu, çevresinde, doğduğu evin bildik ortamını oluşturuyordu. Annesinin sert ve iyice tınılı sesi, ara ara babasının her zaman yakınan tiz sesinin ve kardeşlerinin gülüşlerinin arasında duyuluyordu. Ne dediklerini anlamıyor, anlamaya da çalışmıyordu. İşte o zaman, nakış işli kabarcıklar, Lucy'nin, bir tanesi o an ayak örtüsünün üzerine düşmüş iki ağır siyah saç örgüsünün daha da inceltti-ği yüzünü çevrelemek üzere aralanmıştı. İç parçalayan tatlılıkta bir

zayıflık kapladı Robinson'un içini. Çürüyen otlar ve nilüfer çiçeklerinin arasında, onlarla yan yana ve aynı seviyedeki dudaklarında bir gülümseme belirdi. Dudaklarının birleştiği yere küçük bir sülüğün esmer gövdesi yapışmıştı.

Seyir defteri: Her insanın yaşamında ölümcül bir iniş vardır. Benimki çamura doğru iniyor. Speranza kötü olduğunda ve kaba yüzünü gösterdiğinde beni kovduğu yer işte orası. Çamur benim yenilgim, benim kusurum. Zaferim ise Speranza'ya, onun mutlak kargaşanın diğer bir adı olan doğal düzenine karşı kendi ahlâk düzenimi benimsetmek. Artık burada, yalnızca hayatta kalmaya çalışmanın söz konusu olmadığım biliyorum. Hayatta kalmaya çalışmak ölmektir. Sabırla ve bıkmadan kurmak, örgütlemek, düzenlemek gerek. Her duruş, geriye bir adım, çamura doğru bir adımdır.

İçinde bulunduğum olağanüstü koşullar, özellikle dinsel ve ahlâki konulara ilişkin görüşlerimi kanımca gayet haklı kılıyor. Her gün Kitabı Mukaddes'i okuyorum. Yine her gün, her insanın içinde var olan ve kendi içimde de konuşan bilgelik kaynağına dindarca kulak kabartıyorum. Kimi zaman, keşfettiğim şeyin yeniliği beni ürkütüyor ama yine de bunu kabulleniyorum; çünkü hiçbir dini gelenek, içimizde var olan Kutsal Ruh'un sesine baskın çıkmamalıdır.

Erdem ve kötülük de öyle. Eğitimim bana, kötülüğün içinde bir aşırılık, zenginlik, sefahat, gösterişli bir bolluk olduğunu; erdemin ise bunların karşısına alçakgönüllülüğü, sadelikliği, fedakârlığı getirdiğini göstermişti. İyice görüyorum ki benim için bu tür bir ahlâk anlayışı, ona uygun davranmayı seçecek olursam, beni öldürecek bir lükstür. Durumum, beni erdeme *artı*, kötülüğe ise *eksi* koymaya ve erdemi cesaret, güç, kendimi olumlama, şeyler üzerinde egemenlik olarak; kötülüğü ise dünya nimetlerine sırt çevirme, kendimi bırakma, kadere boyun eğme, kısaca çamur olarak adlandırmaya zorluyor. Hiç kuşku yok ki bu, Hıristiyanlığın ötesinde, insan

bilgeliğinin ilk çağlara özgü görüşüne yeniden dönmek ve *vertu*'nun yerine *virtus'u* koymak demek oluyor. Bir tür bir Hıristiyanlık görüşünün temeli de doğanın ve nesnelerin reddine dayanır. Speranza'ya karşı fazlasıyla yapmaya alıştığım ve neredeyse ölümüme neden olan da bu reddetmedir. Tam tersi, sadece ve sadece adamı kabul etmeyi ve ona kendimi kabul ettirmeyi öğrendiğim zaman zayıflığı yeneceğim.

Kaçış'ın başarısızlığından doğan öfkesi yatıştıkça, Robinson, mütevazı bir teknenin, özellikle adanın karadan ulaşılması mümkün olmayan kıyılarını keşfedebilmesi açısından ona sağlayabileceği yararları gittikçe daha sık düşünmeye başladı. Böylelikle, bir çam gövdesinden masif bir kayık oyma işine girişti. *Kaçış'ın* yapımında bir an bile eksik olmayan heyecandan uzak, günün belli saatlerinde düzenli olarak baltayla sürdürdüğü, yavaş ve tekdüze bir işti bu. İlk önce gövdede oymak istediği kısmın altında bir ateş yakmayı düşünmüştü, ama onu tamamen yakmaktan korktu ve başlamış olduğu oyuğun içine alevi sönmüş korları yaymakla yetindi. Sonunda alevlerin yardımını bir kenara bıraktı. Güzelce oyulmuş, yontulmuş, profili çıkarılmış, ince kumla zımparalanmış tekne, Robinson'un kol gücüyle başının üzerine kaldırabileceği ve geniş tahta bir başlık gibi omuzlarını örterek taşıyabileceği kadar hafifti. Onu, çayırda bir tay gibi ilk defa dalgaların üzerinde dans ederken gördüğünde sevincinden bayram etti. Fazlasıyla iddialı olan *Kaçış'ın* ona hatırlattıklarından dolayı boyutlarını sınırlama taraftarı olduğu yelkenden büsbütün vazgeçerek, bir çift basit sandal küreği yontmuştu. Hemen adanın çevresinde bir dizi keşif gezisi gerçekleştirdi. Bu keşifler Robinson'un, yaşam alanını genişletmiş, adada ulaşılmadık yer bırakmamış olmakla birlikte, onu dört bir taraftan saran yalnızlığını önceki deneyimlerinden çok daha güçlü olarak hissettirdi.

Seyir defteri: Yalnızlık, *Virginie'nin* uğradığı deniz kazasından bu yana kendimi içine gömülmüş bulmam gereken, değişmez bir durum değil. Bu, üzerimde yavaş ama durmadan ve yal-

* Fr. Vertu; Lat. Virtus: Erdem. Burada, *erdem* kavramının Hıristiyanlık öncesi ve Hıristiyanlık içinde taşıdığı anlamları vurgulanıyor, (ç.n.)

nızca yıkıcı yönde etkisi olan, yıpratıcı bir ortam. Birinci gün, her ikisi de aynı derecede düşsel iki insan topluluğunun arasından duraksamadan geçmekteydim: Kaybolmuş müretebat ve ada sakinleri; çünkü adada insan yaşadığım sanıyordum. O sırada üzerimde hâlâ, gemi arkadaşlarımla olan ilişkinin sıcaklığı vardı. Felaketin yarıda kesmiş olduğu diyaloğu düşsel olarak sürdürmekteydim. Sonra adanın ıssız olduğu ortaya çıktı. Tek bir insanın bile yaşamadığı bir manzara içinde ilerlemekteydim. Arkamda zavallı arkadaşlarımdan oluşan topluluk gecenin içine gömülmekteydi. Sesim kendi kendine konuşmaktan henüz yorulmaya başladığımda, onların sesleri çoktan susmuştu. O zamandan beri, içimde acımasızca geliştiğini hissettiğim *insanlıktan çıkma* sürecini, ürkütücü bir büyülenmeyle izliyorum.

Artık biliyorum ki her insan, alışkanlıklar, uyaranlara karşı gösterilen tepkiler, cevaplar, düzenekler, saplantılar, düşler ve benzerlerinin sürekli temasıyla oluşmuş ve değişmeye devam eden sonuçları kapsayan, kırılgan ve karmaşık bir yapı iskeletini içinde -ve sanki üzerinde- taşır. Özsuyundan mahrum kaldığında bu nazik çiçeklenme saranp solar ve dağılır. "Başkası", evrenimin temel taşı... Her gün kişilik yapımda yeni çatlakları saptarken ona borçlu olduklarımı daha iyi ölçüyordum. Konuşma alışkanlığımı kaybederek neyi tehlikeye atmış olacağımı biliyorum ve bendeki iç daralmasının tüm ateşiyle güçsüzlüğün bu doruk noktasına karşı savaşıyorum. Ama nesnelerle olan ilişkilerim de yalnızlığımdan dolayı biçim değiştiriyor. Bir ressam ya da heykeltıraş, bir manzaranın içine ya da bir yapının yakınlarına kişiler yerleştirdiğinde, bunu süse olan eğiliminden dolayı yapmaz. Kişiler bir *ölçü sağlar* ve daha da önemlisi gözlemcinin gerçek bakış açısına, zorunlu gücüllükleri ekleyen *olası bakış açılarını* oluştururlar.

Speranza'da bir tek bakış açısı var: Bütün gücüllüklerden arınmış olan, benimki. Ve bu arınma bir günde oluşmadı. Başlangıçta, bilinçsiz bir özdevimle tepelerin doruklarında,

şu kayaların arkasında ya da bu ağacın dalları arasında olası gözlemciler -parametreler- tasarlıyordum. Ada böylece onu ayırt ettiren, ona bir kavranılırlık kazandıran bir ekleme ya da genelleştirme ağıyla karelere ayrılmış oluyordu. Her normal insan, normal bir durumda böyle yapar. Bu işlevin -ve daha nicelerinin- f arkma, ancak o bende içten içe yok oldukça varabildim. Bugün artık bu da tamamlandı. Adayı görüşüm, adanın kendisine indirgendi. Görmediğim her şey, benim için *mutlak bir bilinmeyen.* Şu anda bulunmadığım her yerde derin bir gece hüküm sürüyor. Bu satırları yazarken bile bu satırların yeniden canlandırmak istedikleri deneyimin sadece eşi benzeri olmadığım değil, bunların aynı zamanda özlerinde, kullandığım sözcükleri dahi birbirlerinin karşıtı haline getirdiklerini görüyorum. Aslında dil, temel olarak *insanların yaşadığı* dünyaya ait bir şeydi ve bu dünyada, diğerleri, sanki birer fenermişçesine etraflarında -bütünüyle anlaşılmamış olsa da- en azından anlaşılabilir olan, ışıklı adacıklar oluştururlar. Fenerler, benim görüş alanımdan kayboldular. Hayal gücümle beslenmiş olan ışıkları uzun süre bana ulaştı. Şimdi artık bitti, beni karanlıklar çevreliyor.

Ve yalnızlığım yalnızca nesnelerin anlaşılırlıklarına saldırmakla kalmıyor, onları, var olma temellerine kadar kemiriyor. Duyularımın tanıklığının doğruluğu konusunda gittikçe daha çok kuşkunun saldırısına uğruyorum. Artık biliyorum ki iki ayağımla üzerine bastığım yeryüzünün sallanmaması için, benim dışımda başkaları da onun üzerinde yürümeliydiler. Görsel yanılsama, serap, sanrı, uyanıkken görülen düş, düş kurma, sayıklama, işitme bozuklukları... Tüm bunlara karşı en emin siper, kardeşimiz, komşumuz, arkadaşımız ya da düşmanımızdır; ama birisidir, tanrım, birisi!

Not: Dün, güneydoğu çayırlıklarından önceki küçük koruluktan geçerken, beni aniden eve -neredeyse acı verici biçimde- götüren bir koku burnuma çarptı; babamın müşterilerini kabul ettiği ama çalışmadığı gün olan pazartesi sabahları, annemin bundan yararlanarak komşumuzun yardı-

mıyla döşemesini cilaladığı holü anımsatan bir kokuydu bu. Çağrışım öylesine güçlü ve yersizdi ki bir kez daha aklımdan şüphe ettim. Bir an, buyurgan bir çekiciliği olan bu anının beni ele geçirmemesi için çaba gösterdim, sonra geçmişime, o ıssız müzeye, o sanduka gibi cilalanmış ve beni baştan çıkarıcı bir şefkatle çağıran ölüme doğru akmaya kendimi bıraktım. Yanılsama, sonunda beni saran çemberini gevşetti. Korulukta başıboş dolaşırken, birkaç sakızağacı dalına rastladım. Bu kozalaklı ağaççıklar, sıcaktan çatlamış kabuklarından, amber kokulu bir reçine salgılıyor, bu güçlü koku çocukluğumun bütün pazartesi sabahlarını içine alıyordu.

O gün salı olduğu için -çalışma takvimi bunu gerektirdiğinden- sabahleyin Robinson, denizin çekilmesiyle kumsalda daha yeni ortaya çıkmış, içi deniz suyuyla doldurulmuş kavanozlarda bütün bir hafta boyunca koruyabileceği sert ama tatlı bir eti olan istiridye çeşitlerini toplamaktaydı. Başı, İngiliz denizcilerinin giydikleri türden yuvarlak bir şapkayla korunmuştu, ayaklarında yine yönetmeliğe uygun olarak sabolar vardı ve baldırlarını açıkta bırakan kısa bir pantolon ve geniş, yünden bir gömlek giymişti. Kızıl saçlılara özgü beyaz teni güneşin ısıran ışıklarına dayanamıyordu; ama güneş, astragan gibi kıvırcık bir bulut halısıyla bulanıklaşmıştı, böylelikle ender olarak yanından ayırdığı palmiye yapraklarından yapılma güneş şemsiyesini mağarada bırakabilmişti. Deniz alçalmış olduğundan, düzenli bir şekilde yere saçılmış olan kırık kabukluların, çamur birikintisi katmanlarının ve pek derin olmayan küçük göllerin yanlarından geçmişti ve bakışının Speranza'nın yeşil, sarışın ve kara kütlesini kucaklamasına yetecek bir uzaklıkta bulunuyordu. Kendisiyle konuşan herhangi bir kimse olmadığından, adayla uzun, yavaş ve derin bir ikili konuşma sürdürmekteydi: El kol ve baş hareketleri, eylemleri ve girişimlerinin her birisi birer soru oluşturuyordu. Ada bunlara mutluluk ya da mutsuzlukla karşılanan yanıtlar veriyordu. Bundan sonra, artık her şeyin adayla olan ilişkilerine ve düzenleme işindeki başarısına dayandığından kuşkusu yoktu. Bin değişik şekil-

de, kâh şifreli kâh simgesel olarak adadan durmaksızın yayılan mesajlara her an kulak kabartıyordu.

Etrafı duru sudan bir aynayla çevrili, yosun kaplı bir kayalığa yaklaştı. Farklı büyüklükteki iki kıskacım, bir kabadayının kısa ve uzun iki kılıcım uzatması gibi ona doğru uzatmış bir yengeçle eğlenmekteydi ki çıplak bir ayak izi fark edince yıldırım çarpmışa döndü. Sabo giymeden yürümeyi uzun süredir bırakmış olmasına rağmen, kendisinin kumda veya çamur birikintisinde bıraktığı bir ayak iziyle karşılaşmış olsaydı bu kadar şaşırmazdı. Ne var ki gözlerinin önündeki bu iz *kayanın içine* oyulmuş tu. Başka bir adamınki miydi bu? Yoksa çamurda bırakmış olduğu bir ayak izinin kireçtaşı yumrularının üzerinde yaptığı etkiyle taşlaşmaya vakit bulabileceği kadar uzun bir zamandır adada mıydı? Sağ ayağındaki saboyu çıkartarak çıplak ayağım, yarı yarıya deniz suyuyla dolmuş olan oyuğa yerleştirdi. Evet, tastamam uyuyordu. Ayağı, taştan kalıbın içine, kullanılmış ve tamdık bir potinin içine girmişçesine oturuyordu. Hiçbir yanlışlık olamazdı -Âdem'in Tanrı'nın bahçesini ele geçirdiğinde ve Venüs'ün sulardan çıktığında bırakmış olduğu- bu asırlık mühür, Robinson'un taklit edilemez, kayarım içine basılmış ve dolayısıyla silinemez, sonsuz şahsi imzasıydı. Speranza -Arjantin çayırlarındaki yan vahşi, buna rağmen kızgın demirle işaretlenmiş ineklerden biri gibi- artık tanrısının ve efendisinin mührünü taşımaktaydı.

Mısırlar tamamen sararıp soldu ve Robinson'un onu ekmiş olduğu toprak parçaları, tekrar eski işlenmemiş hallerini aldılar. Buna karşın arpa ve buğday boy atıyordu ve Robinson körpe yeşil ve maviye çalan yeni yetme dalları elleriyle okşarken, Speranza'nın ona vermiş olduğu ilk sevinci -Ah! Ne kadar tatlı ve derin bir sevinçti bu!- hissediyordu. Tahıldan güzel halısının orasını burasını kirletmekte olan asalak otları köklerinden kazımaktan kendisini alıkoymak için büyük bir irade gücü gerekti, ama hasattan önce iyi tohumu kötü tohumdan ayırmamayı öğütleyen İncil'in sözüne de karşı gelemezdi. Pek yakında, mağaranın batı duvarının ufalanabilir nitelikteki kaya-

sının içine oyulmuş tünel biçimli fırına atacağı, altından somunları hayal ederek kendini avutuyordu. Kısa bir yağmur mevsimi, suyla dolmuş, ağırlaşmış, sıra sıra yıkılan başaklar, birkaç gün onun ödünü patlattı. Ama güneş yeniden parladı ve başaklar, şaha kalkmış bir küçük at sürüsünün başlarındaki küçük sorguçlar gibi tuğlarını rüzgârda sallayarak tekrar dikildiler.

Hasat zamanı geldiğinde, Robinson sahip olduğu aletler içinde tırpan veya orak yerine kullanılmaya en elverişli olarım, borda saldırılarında kullanılan ve diğer enkaz parçalarıyla beraber getirmiş olduğu, komutanın kamarasını süsleyen o eski kılıç olabileceğini fark etti. İlk önce, biçme işini belirli bir yöntem izleyerek yapmak istediğinden, kıvrık uçlu bir değnekle bir tırpanlık otu derleyip tutarak, bir kılıç darbesiyle kesiyordu. Ne var ki bu kahramanlara özgü silahı kullanmaktan dolayı içini garip bir şiddet duygusu kapladı ve her türlü kuralı bir kenara bırakıp kızgın kükremelerle kılıcını döndürerek ilerlemeye başladı. Bu muameleden başaklar çok az zarar, gördü, ancak saplardan en ufak bir yarar umulamazdı artık.

Seyir defteri: Çalışmamın ilk meyvelerini ve Speranza'nın doğurganlığını kutlama ayini olması gereken bu ekin biçme günü, daha çok kudurmuş birinin boşluğa karşı savaşına benzedi. Ah! Her hareketin bir tutumluluk ve uyum yasasıyla yönetildiği o kusursuz hayattan hâlâ ne kadar uzağım!.. Bir çocuk gibi düzensiz bir coşkuya kaptırdım kendimi. Bu yaptığım işte, eskiden *West-Riding'in* güzelim kırlarında katıldığım ot biçme işinin bana vermiş olduğu şen şakrak doyumdan tek bir iz bile yoktu. Ritmin niteliği, iki kolun sağdan sola sallanması -ve aynı anda vücudun, soldan sağa doğru ters bir hareketle denge sağlaması- çiçekler, çiçek şemsiyeleri ve sapçıklar yığınına dalan, bütün bu buğdayımsı maddeyi tek hamlede kesen ve tertemiz bir şekilde sol tarafıma bırakan orağın bıçağı, dışarıya fırlamış özsu ve sütlerden yayılan kuvvetli tazelik; tüm bunlar, hiçbir vicdan huzursuzluğu duymadan kendimi içinde sarhoş ettiğim basit bir mutluluk

oluşturuyordu. Pembe alçıtaşından bileğiyle bilenmiş bıçak, *gözle görülür* bir şekilde keskin yanının bir yanmdan diğer yanına kıvrılabilecek kadar esnekti. Çayır, saldırılması, kesilmesi ve etrafında adım adım dönülerek düzenli bir biçimde ufaltılması gereken bir kütleydi. Ancak bu kütle, incelikle oluşmuş, canlı ve ufacık evrenler yığını, maddenin gücünün biçim tarafmdan bütünüyle tüketildiği bitkisel bir kozmostu. Avrupa çayırının bu ince oluşumu, burada yerinden oynatmakta olduğum biçimsiz doğanın tam tersiydi. Tropik doğa, tıpkı mavi göğü gibi güçlü ama kaba, sade ve yoksul. Ah, o soluk göklerimizin puslu güzelliğine, Ouse bataklıklarının üzerinde sürünen gri sisin tadına doyum olmayan ayrımlarına tekrar ne zaman kavuşacağım?

Ekinleri döverek tanelerini ayırdıktan sonra, şiddetli bir rüzgâr olduğu bir gün, açık havada, tohumları bir asmakabağından diğerine boşaltarak ikiye katlanmış bir yelken bezinin üzerine kalburladı. Tahıl kabukları ve ufak tefek artıklar uzaklara uçuşuyordu. Basit ama biraz da bıktırıcı olan bu harmanlama işini, çağrıştırdığı dinsel simgelerden dolayı seviyordu. Ruhu Tanrı'ya doğru yükseliyor, içini dolduran boş düşünceleri uzaklara uçurması ve onda yalnızca bilgeliğin ağır tohumlarını bırakması için yakarıyordu. Sonunda, ürününün otuz galon buğday ve yirmi galon arpaya ulaştığım gururla fark etti. Unu yapmak için bir dibek ve bir tokmak -içi boşaltılmış bir ağaç gövdesi ve burularak kopartılmış orta yükseklikteki iri bir dal- hazırlamıştı. Fırın da ilk pişirme için donatılmıştı. İşte o zaman, birdenbire gelen bir esinle bu ilk üründen hiçbir şey tüketmemeye karar verdi.

Seyir defteri: Speranza'nın toprağından, benim fırınımdan ve ellerimden çıkacak olan bu ilk ekmek için bayram etmekteydim. Bu ilk ekmek daha sonra içindi. Daha sonra... Bu iki basit sözcükte ne kadar da çok vaat var! Birden buyurgan bir açık

seçildikle gözümün önünde beliren şey, zamana karşı savaşmak, yani zamanı hapsetmek oldu. Gün be gün yaşadığım sürece kendimi bırakıyorum, zaman parmaklarımın arasından kayıp gidiyor, zamanımı kaybediyorum, kendimi kaybediyorum. Aslında bu adadaki bütün meseleler zaman birimlerine çevrilebilir ve eğer burada -en alt seviyeden başlayarak- zamanın dışında yaşamaya başlamışsam bu bir rastlantı değildir. Takvimimi yeniden düzenleyerek kendime yeniden sahip oldum. Bundan sonra artık daha fazlasını yapmak gerek. Bu ilk buğday ve arpa ürününden hiçbir şey şimdiki zamanın içinde yutulmamalı. Bu ürünün tamamı, geleceğe dönük bir atlama taşı olmalı. Demek ki bunu iki parçaya ayıracağım: Birincisi, hemen yarın ekilecek, diğeri bir güvenlik stoku oluşturacak; ne de olsa ekilen tohumun beklentileri yerine getirememesi durumunu da hesaba katmak gerek.

Bundan sonra şu kurala uyacağım: Her türlü üretim bir - yaratmadır ve dolayısıyla iyidir. Her türlü tüketim bir yıkımdır ve dolayısıyla kötüdür. Aslında buradaki durumum, her gün Yeni Dünya'nın sahillerine gemiler dolusu çıkan yurttaşlarımınkine bayağı benziyor. Onlar da bir biriktirme ahlâkına uymak zorundalar. Onlar için de zamanım kaybetmek bir cinayet, zamanı bölünmez bir hazine gibi saklamak başlıca erdemdi. Bir hazine gibi saklamak! İşte yine yalnızlığımın sefaleti bana hatırlatıldı! Benim için ekmek iyi, ürün almak iyi. Ama kötülük, tohumu öğüttüğüm ve hamuru pişirdiğimde başlıyor; çünkü o zaman yalnız kendim için çalışıyorum. Amerikan kolonisi ekmek yapma işlemini sonuna dek, hiçbir vicdan azabı duymadan sürdürebilir; çünkü ekmeğini *satacak* ve kasasında biriktireceği para, zamanın ve çalışmanın bir hazine gibi saklanması olacaktı. Bana gelince, ne yazık ki sefil yalnızlığım beni paranın nimetlerinden -ki para sıkıntısı da çekiyor değilim ya!- mahrum kılıyor.

Para! Bugün artık bu kutsal kuruma iftira edenlerin deliliklerini ve kötülüklerini daha iyi ölçüyorum. Para, dokunduğu her şeyi, ona hem mantıklı -ölçülebilir- hem de evrensel

bir boyut getirerek kutsallaştırıyor. Çünkü, ne de olsa paraya dönüştürülen mal, potansiyel olarak bütün insanlar için ulaşılabilir hale geliyor. Parayla satın alınabilir olmak en önemli erdemdir. Para karşılığı bir şeyler satın alan adam, canice ve toplum karşıtı içgüdülerini -şeref duygusu, özsaygı, yurtseverlik, politika hırsı, dini fanatiklik, ırkçılık- yalnızca yardımlaşmaya olan eğilimine, kârlı alışverişlerden duyduğu zevke, dayanışma duygusuna konuşma fırsatı tanımak için susturmayı bilir. *Altın çağ* deyimini harfi harfine anlamak gerekir; görüyorum ki insanlık, sırf para karşılığı bir şeyler satın alan adamlar tarafından yönetilmiş olsaydı oraya çabucak ulaşabilirdi. Ne yazık ki tarihi yapanlar hep paraya kayıtsız kalmış olanlardır; o zaman da ateş her şeyi yıkar, kan çağlayarak akıp gider. Venedik'in büyük tacirleri bize, yalnızca kâr kanunuyla yönetilen bir devletin şatafatlı mutluluğunun örneğini veriyorlar. Oysa ki İspanyol Engizisyonunun cılız kurtları bize, maddi mal ve mülkün zevkini kaybetmiş insanların nasıl iğrençlikler yapabileceklerini göstermektedir. Hunlar, elde etmiş oldukları zenginliklerden yararlanmayı bilselerdi, sel gibi alan etmeyi bırakmaları uzun sürmezdi. Elde ettikleriyle ağırlaşmış, bunların tadını daha iyi çıkarmak için yerleşmiş olacaklardı ve her şey doğal akışına yeniden dönmüş olacaktı. Ama hepsi paradan çıkar ummayan hödüklerdi. Altını hor görüyoriardı. Ve geçtikleri yerlerde her şeyi yakarak, ileriye saldırıyorlardı.

O günden sonra Robinson, adanın kaynaklarından yoğun bir şekilde yararlanmak için çalışarak, hiç denebilecek kadar az bir şeyle yaşamaya çabaladı. Hektarlarca çayır ve orman alanını bütünüyle tarıma elverişli hale getirdi ve tohum ekti. Güney ülkelerinde tek tük biten türler olan şalgam, bayırturpu ve kuzukulağı ektiği bütün bir tarlayı alıp başka bir yere taşıdı, hurma ağaçlarını diktiği yerleri böceklerden ve kuşlardan korudu, arıların yerleşip çalışmaya başladıkları yirmi kovan yerleştirdi, kıyı boyunca, çapak balıkları, camgöz-

ler ve hatta deniz karidesleri yetiştirdiği tatlı ve tuzlu su dolu, canlı balık havuzları kazdı. Kuru meyve, tütsülenmiş et, tuzlu balık, sert te tebeşir gibi ufalanabilen ama sınırsız bir saklanma süresine sahip küçük peynirlerden oluşan son derece büyük stoklar oluşturdu. Sonunda, bir çeşit şeker elde etmeye yarayan bir yöntem keşfetti. Bunun sayesinde reçel ve marmelat yapabildi. Ortası, alt kısırımdan ve tepesinden daha kalın olan gövdesinden son derece şekerli bir özsu akıtan bir palmiye türü buldu. Bu ağaçlardan bir tanesini yere devirerek onu taçlandıran yaprakları kesti ve özsu, üst kısımdan hemen fışkırmaya başladı. Aylar boyunca böyle akmaya devam etti, ancak Robinson'un her sabah, gözenekleri tıkanıyor gibi olan gövdeden yeni bir dilim kesmesi gerekti. Bu ağaç tek başına, ona yavaş yavaş koskocaman bir pasta halinde sertleşen, doksan galon şerbet verdi. İşte, o sıralarda, *Virginie'nin.* setter-laverack'ı Terin, bir çalılıktan fırlayarak dostluk ve sevgiden çılgına dönmüş, ona doğru atıldı.

Seyir defteri: Tenn, benim sadık yol arkadaşım, bana geri döndü. Bu basit cümlenin içerdiği sevinci anlatmak imkânsız. Deniz kazasından bu yana nerede, nasıl yaşadığını hiç bilemeyeceğim ama en azından onu benden uzak tutan şeyin ne olduğunu anladım sanıyorum. Ben bir çılgın gibi *Kaçış'ı* yaparken önüme çıkıvermiş ve öfkeli hırlamalarla hemen kaçmıştı. O sırada içinde bulunduğum körlükle kendi kendime, kazanın verdiği dehşetin ve bunu izleyen düşman bir doğarım içinde geçen uzun bir yalnızlığın onu tekrar yabanıl hale döndürmüş olup olamayacağını sormuştum. İnanılmaz bir kendini beğenmişlik! İçimizde yabani birisi varsa o da bendim ve artık eminim ki bana göre çok daha köklü bir biçimde uygar kalmış olan zavallı hayvanı tiksindiren, yabanıl görünüşüm ve yüzüm olmuştu. Kötülüğe, düşkünlüğe ve hatta deliliğe gömülmüş bir sahibi terk etmeye, neredeyse elinde olmayarak zorunlu kalmış köpek örnekleri az değildir ve içlerinden, sahiplerinin kendileriyle aynı çanaktan yemesini kabul edecek olanı görülmemiştir. Tenn'in geri dönüşü beni çok hoş-

nut ediyor; çünkü o, beni uçuruma sürüklemekte olan bozguncu güçlere karşı kazandığım zafere tanık oluyor ve bunu ödüllendiriyor. Köpek, talihsizliğin, insanlıktan kopartarak dönüştürebileceği o mide bulandırıcı ve soysuzlaşmış yaratığın değil, insanın doğal dostudur. Bundan böyle o iyilik dolu fındık gözlerinde beni yere doğru eğen korkunç kadere karşın, insan seviyesinde tutunmayı başarıp başaramamış olduğumu okuyacağım.

Ama Robinson, ancak kendisine, bir mağara dibi ya da yapraklardan küçük bir çatı değil de doğru dürüst bir barınak yaptığında tamamıyla yeniden insanlığına kavuşabilirdi. Artık arkadaş olarak hayvanların en *evciline* sahip olduğuna göre bir ev inşa etmek zorundaydı. Aynı kökten türemiş basit bir sözcüğün sakladığı bilgelik, kimi zaman işte bu kadar derindir.

Evini, bütün zenginliklerini içinde barındıran ve adanın en yüksek noktasında bulunan mağaranın girişine konumlandırdı. İlk önce üç ayak derinliğinde, dikdörtgen bir çukur kazdı ve içini, üzerlerini bir tabaka beyaz kumla kapladığı düz çakıllardan bir yatakla döşedi. Bu tamamen mikroptan arıtılmış ve geçirgen temelin üzerine köşeli yarıklarla birbirlerine bağlanmış palmiye gövdelerini üst üste yerleştirerek bölmeler yaptı. Kabuğun kılları ve dökülen kısımları, ağaç gövdeleri arasındaki küçük aralıkları kapatıyordu. İki tarafı eğimli, sırıklardan yapılmış, hafif bir çatının üzerine sazdan bir hasır atarak bunun üzerine, kauçukinciri yapraklarını kabuklar halinde, arduvaz gibi yerleştirdi. Duvarların dış yüzeyini, doğranmış saman ve ıslatılmış kilden oluşan bir harçla sıvadı. Yapboz parçaları gibi bir araya getirilmiş yassı ve irili ufaklı taşlardan oluşan bir döşeme, kumlu zeminin üzerini tamamen kapladı. Keçi postları, sazdan hasırlar, sepetçi söğüdünden birkaç mobilya, *Virginie'den* kurtarılmış çanak çömlek ve fenerler, dürbün, kılıç ve duvara asılmış bir tüfek; bunlar Robinson'un kendisine yalan bulduğu, rahat ve hatta kişisel bir ortam yarattılar. Bu ilk barınak dışarıdan, şaşırtıcı bir tropik bölge izbesi havasındaydı. Bakımlı ve aynı zamanda ka-

ba, çatısı itibarıyla dayanıksız, kalın duvarlı, Robinson'un kendi durumunun çelişkilerini bulmaktan zevk aldığı bir yerdi. Ayrıca, bu villanın kullanışlılık balonundan gereksizliğine ve ona sağladığı en önemli -ve özellikle de manevi- işleve karşı duyarlıydı. Kısa bir süre sonra evde, yararlı hiçbir iş -hatta yemek bile- yapmamaya ve içini titiz bir sabırla düzenleyerek burada yalnızca cumartesi günleri yatmaya, diğer günlerde ise mağaranın karanlık bir duvarındaki bir girintinin içine doldurmuş olduğu tüy ve kıldan bir tür cebi kullanmaya karar verdi. Yavaş yavaş bu ev, onun için biraz da törensel bir eylemi gerçekleştiriyormuş duygusuna kapılarak içine girdiği bir çeşit *insanla ilgili şeyler müzesi* haline geldi. Hatta *Virginie'nin* sandıklarında bulunan giysileri (bazıları çok güzeldi) boşaltmış olduğundan eve ancak kısa pantolonunu ve ayakkabılarını giymiş olarak, sanki kendi içinde en iyi ne varsa onu ziyaret ediyormuşçasına girmeyi âdet edindi.

Daha sonra, güneşin villanın içinden ancak günün belli saatlerinde göründüğünü ve buraya bir duvar saati veya her an zamanı ölçebilecek bir mekanizma yerleştirmenin akıllıca olacağını fark etti. Birkaç denemeden sonra, oldukça ilkel bir tür su saati yapmayı tercih etti. Bu, dibine açtığı küçük bir delikten suyun yere konmuş bakır bir gerdele damla damla sızdığı, şeffaf camdan bir damacanadan ibaretti. Damacana, içini gerdele boşaltmak için tam tamına yirmi dört saat harcıyordu ve Robinson damacananın yanlarına, her biri bir Romen rakamıyla işaretlenmiş birbirlerine paralel 24 daire kazımıştı. Böylece sıvının seviyesi, her an saati göstermekteydi. Bu su saati Robinson için son derece büyük bir avuntu kaynağı oldu. Havuza düşen damlaların düzenli sesini işittikçe -gece olsun, gündüz olsun- artık zamanın onun elinde olmadan karanlık bir uçuruma kaymadığına, tersine artık düzene sokulmuş, buyruk altına alınmış, sözün kısası, tek bir adamın ruh kuvvetiyle bütün adanın sonradan olacağı gibi zamanın da evcilleştirilmiş olduğuna dair kibirli bir düşünceye kapılıyordu.

Seyir defteri: Bundan böyle, ister geceyi uykusuz geçireyim veya

uyuyayım, ister yazayım ya da yemek pişireyim, zamanım mekanik, nesnel, çürütülemez, dakik, kontrol edilebilir butik tak sesiyle sezdiriliyor. Kötünün güçlerine karşı zaferi tanımlayan bu sıfatlara ne kadar da açım! Bundan böyle etrafının ölçülmüş, kanıtlanmış, belgelenmiş, matematik kurallarına ve akla uygun olmasını istiyor ve bunda diretiyorum. Adanın alanını ölçme işine girişmek, bütün topraklarının yatay izdüşümünün görüntüsünü çıkarmak, bu verileri bir kadastroya kaydetmek gerekecek. Her bitkinin etiketlenmiş, her kuşun bileğinin künyelenmiş, her memelinin kızgın demirle işaretlenmiş olmasını isterdim. Işık geçirmez, içine girilemez, gizli kaynaşmalar ve kötücül burgaçlarla dolu bu ada, soyut, saydam ve iliğine kadar kavranır hale gelene dek bana dur durak yok!

Ama bu harika görevi sonuna kadar götürmeye gücüm olacak mı? Speranza'ya zerk etmek istediğim bu yoğun uçuluk dozuna acaba kendi içimde bir kaynak bulacak mıyım? Daha bir an öncesine kadar su saatinin, bir metronomun rahatlatıcı ve çalışkan müziği gibi beni yatıştıran düzenli sesi, birdenbire beni korkutan, tamamen zıt bir görüntüyü çağrıştırıyor: Su damlasının yorulmak bilmeyen düşüşü tarafından hiç acımadan parçalanan sert taşın görüntüsü. Bunu kendimden saklamanın hiçbir faydası yok: Bütün beyin yapım sendeliyor. Ve dildeki kötüleşme, bu aşınmanın en apaçık sonucu.

Boş yere hiç durmadan yüksek sesle konuştum; bir fikri, bir düşünceyi hemen o anda ağaçlara ya da bulutlara seslenerek bağıra bağıra söylemeden asla geçiştirmedim ama düşüncemizin sığındığı ve köstebeğin kendi tüneller ağında yaptığı gibi teklifsizce içinde devindiği sözsel kalenin duvarlarının bütün halinde, günden güne yıkıldığını görüyorum. Bir sel yatağından dışarıya fırlayan taşlar üzerinde nasıl yürünürse, düşüncenin ilerlemek için dayandığı sabit noktalar da kırılıp parçalanıyor, dibe batıyor. Kafamda, somut şeyleri belirtmeyen sözcüklerin anlamıyla ilgili kuşkular beliriyor.

Sözcüklerin yalnız *ilk anlamıyla* konuşabiliyorum. Eğretileme, yeğinseme, abartma konularında büyük bir dikkat göstermem gerekiyor; bunun da beklenmedik sonucu, bu belagat oyunlarında ne kadar saçma ve yapmacık yan varsa hepsini ortaya çıkarmak oluyor. Yaşadığım süreç, toplum içinde yaşayan bir dilbilimci ya da filolog için bir fırsat olabilirdi. Ancak benim için bu hem gereksiz hem de öldürücü bir lüks. Örneğin şu *derinlik* kavramı. "Derin bir zekâ", "derin bir aşk..." gibi deyimlerde bu sözcüğün kullanımını araştırmayı önceden hiç düşünmemiştim. Oysa, derinliği yüzeyselliğin zararına düşüncesizce değerlendiren ve "yüzeysel"in "geniş boyutlar" değil, ancak "az derinlikli" anlamına gelmesini savunan ne garip bir yan tutma. Yine de aşk gibi bir duygu, bana öyle geliyor ki -farz edelim ki ölçülsün- derinlik derecesinden çok, yüzeyselliğinin boyutlarının büyüklüğüne göre daha iyi ölçülür. Çünkü bir kadına olan aşkımı, onun ellerini, gözlerini, yürüyüşünü, her zamanki giysilerini, özel eşyalarını, yalnızca dokunmuş olduğu eşyaları, onu seyrettiğim manzaraları, içinde yüzdüğü denizi sevmeme göre ölçerim. Bana öyle geliyor ki bütün bunlar yüzeyselliğin ta kendisi... Bu da ortalama bir duygunun doğrudan -ve *derinlemesine*- cinsiyeti hedeflemesine ve geriye kalan her şeyi umursamazca gölgede bırakmasına yeğdir.

Düşüncem onu her kullanmak istediğimde gıcırdamaya başlayan benzer bir mekanizma, içerdeliğe, dışardalığın zararına daha fazla değer veriyor. Varlıkların değersiz bir kabuğun içine hapsolmuş hazineler olduğunu düşünürsek, içlerine ne kadar çok dalarsak, ulaşacağımız zenginlikler de o kadar büyük olurdu. Ama ya hazine yoksa? Veya heykel samandan bir bebek gibi tekdüze ve tek parça bir bütünlükle *dolu* ise? Biliyorum, ben, artık hiç kimsenin ne bir yüz ne de sırlar vermeye gelmediği ben, Speranza'nın ortasında bir kara deliğim, Speranza'ya bir bakış noktası, bir nokta, yani hiçbir şey. Ruhun, ancak içeriyi dışarıdan ayıran deri perdesinin ötesinde kayda değer bir içeriği olduğunu ve ben noktasının

çevresindeki daha geniş çemberlere eklemlenebildiği ölçüde sonsuz derecede zenginleşebildiğini düşünüyorum! Robinson, ancak Speranza'yla bütünüyle örtüştüğünde sonsuz zengindir.

Ertesi günden başlayarak, Robinson bir *Ağırlıklar ve Ölçüler Müzesi*'nin temelini attı. Bunu çadır şeklinde, ancak bulabildiği en dayanıklı malzemeden inşa etti: Granit kütlelerinden ve iki taraflı laterit bağtaşlarından. Burada, bir çeşit sunağın üstünde -her biri bir put gibi- ve duvarlara dayalı olarak -mantığın silah sergisi gibi- parmak, ayak, yarda, çeyrek dönüm, pint encablure, yulaf ölçeği, kile, galon, çekirdek, drahmi, avoirdupoi onsu, avoirdupoi libresi ölçülerinin değerlerini sergiledi.

IV

Takvimin 1000. gününde, Robinson tören giysilerini kuşanarak villasına kapandı. Saygı ve dikkat ifade eden bir tutum içinde, ayakta yazı yazabilmek için düşünüp yapmış olduğu eğik bir masanın önünde yerini aldı. Sonra, *Virginie*'de bulmuş olduğu yazıları silinmiş kitapların en büyüğünü alarak, yazdı:

YEREL TAKVİMİN 1000. GÜNÜNDE BAŞLATILMIŞ
SPERANZA ADASI'NIN ANAYASASI

BİRİNCİ MADDE: *Majesteleri II. George'un uyruğu, saygıdeğer dost George Fox'un öğrettiğine uygun olarak anlaşılan ve itaat edilen Kutsal Ruh'un verdiği telkin uyarınca, 19 Aralık 1737, York*

doğumlu Robinson Crusoe, *Pasifik Okyanusu' nda, Juan Fernandez Adaları ile Şili'nin batı kıyıları arasında yer alan Speranza Adası'nın valisi olarak atanmıştır. Bu sıfatla, ada topraklarında ve karasularında, içindeki Kutsal Işık'ın ona bildireceği yollar ve yön doğrultusunda, yasa koyma ve yürütme konusunda tam yetkilidir.*

İKİNCİ MADDE: *Ada sakinleri düşünme eylemini olabildiğince yüksek ve anlaşılabilir bir sesle yapmakla yükümlüdürler.*

Açıklama: *Kullanamamaktan dolayı konuşma yetisini kaybetmek, beni tehdit eden en alçaltıcı felakettir. Yüksek sesle konuşmak istediğimde, şarabı fazla kaçırdıktan sonra olduğu gibi bir tür konuşma güçlüğüne düştüğümü şimdiden hissediyorum. Demek ki bundan böyle, bilinçli kaldığımız sürece kendi kendimizle sürdürdüğümüz konuşmanın durmaksızın biçimlendirilmesi için dudaklarıma kadar ulaşması büyük bir önem taşıyor. Bu da zaten iç konuşmanın doğal eğilimidir ve bellek zayıflığından dolayı kendi kendine konuşan çocuklar ve yaşlılar örneğinde olduğu gibi bunun ortaya çıkmaması için özel bir uyanıklık, dikkat gerektirir.*

ÜÇÜNCÜ MADDE: *Diğer gereksinimleri, bu amaç için öngörülmüş yerlerden başka bir yerde gidermek yasaktır.*

Açıklama: *Anayasanın 3. maddesinde bu hükmün yer alması kuşkusuz şaşırtıcıdır. Ancak bu, valinin kanunları şu ya da bu gereklilik kendisini gösterdikçe yapmasından ve ada sakinlerini tehdit eden gevşeklik göz önüne alınırsa, kendilerini hayvanlığa en fazla yaklaştıran yerlerden birisi hakkında küçük bir düzeni kabul ettirmenin acil olmasından ileri gelmektedir.*

DÖRDÜNCÜ MADDE: *Cuma, oruç günüdür.*

BEŞİNCİ MADDE: *Pazar, tatil günüdür. Cumartesi saat 19.00'da, adadaki bütün işler bırakılmalı ve ada sakinleri, akşam yemeği için en iyi giysilerini kuşanmalıdırlar. Pazar sabahı saat 10.00'da kutsal metinlerden bir tanesi üzerine dini bir tefekkür, herkesi tapmakta bir araya getirecektir.*

ALTINCI MADDE: *Enfiye çekmeye yalnızca valinin izni vardır. Yine de bunu yalnızca, gelecek ay içinde her pazar öğleden sonra, ondan sonraki ay iki haftada bir, onu izleyen ay yalnızca bir defa, bunu izleyen aylarda da yalnızca iki ayda bir yapmaya hakkı vardır.*

Açıklama: *Rahmetli Van Deyssel'in porselen piposunun nasıl kullanıldığını ve tadını ancak çok kısa bir süre önce keşfettim. Ne yazık ki, silindir kutunun içindeki tütün stoku ancak bir süre dayanabilir. Demek ki bu süreyi olabildiğince uzatmak ve tatmin edilememesi halinde daha sonra sıkıntılar yaratabilecek bir alışkanlığı edinmemek önem taşımaktadır.*

Robinson bir an durup düşündü. Sonra, anayasa kitabını tekrar kapatarak -yine hiç yazılmamış- bir cildi açtı ve ilk sayfaya büyük harflerle şunları kaydetti:

YEREL TAKVİME GÖRE 1000. GÜN BAŞLATILMIŞ OLAN SPERANZA ADASI CEZA YASASI

Sayfayı çevirdi, uzun uzun düşündü ve sonunda şöyle yazdı:

BİRİNCİ MADDE: *Anayasaya uymakta kusur edildiği takdirde uygulanması gereken iki ceza vardır: Oruç günleri ve çukur günleri.*

Açıklama: *Bedensel cezalar ve ölüm cezası ada nüfusunda bir artış olmasını gerektirdiğinden, bunlar şu anda uygulanabilir olan iki cezadır. Çukur, çayırda, kayalık dağ kolu ile ilk bataklıklar arasındaki mesafenin ortasında yer almaktadır. Öyle bir konumdadır ki günün en sıcak altı saati boyunca, güneş ışınlarını buraya doğrultur.*

İKİNCİ MADDE: *Herhangi bir şekilde çamurda vakit geçirmek yasaktır. Buna karşı gelenler, iki katı süreyi çukurda geçirerek cezalandırılacaklardır.*

Açıklama: *Böylece, çukur, çamurun karşıtı -ve dolayısıyla bir anlamda panzehri- olarak ortaya çıkıyor. Ceza yasasının bu maddesi, kışkırtıcının, günah işlediği yerde cezalandırılmasını öngören esası incelikle açıklamaktadır.*

ÜÇÜNCÜ MADDE: *Her kim adayı dışkılarıyla kirletirse, bir oruç günü ile cezalandırılacaktır.*

Açıklama: *Suç ile ceza arasındaki ince denge esasının yeni bir*

örneği.
DÖRDÜNCÜ MADDE: .....

Robinson, ada toprakları ve karasuları üzerinde, kamu önünde edebe aykırı davranışlara karşı uygulanacak cezaları belirlemeden önce, kendisine bir anlık düşünme zamanı verdi. Tebaasına kendini gösterircesine, kapıya doğru birkaç adım attı ve kapıyı açtı. Büyük tropikal ormanın köpüklenen yeşil dalları denize doğru çarpıp kırılıyor, deniz ise daha ilerilerde gökyüzüne karışıyordu. Tilki gibi kızıl olduğu için, küçüklüğünden beri annesi ona yeşil giysileri uygun görmüştü ve ne saçlarının kızılı ne de giysilerinin rengi ile uyuşan maviden uzak durmayı iyice kafasına sokmuştu. Oysa şu anda hiçbir şey, gökyüzüne kadar gerilmiş bu okyanus çarşafının karşısındaki bu yaprak denizi kadar uyum gösteremezdi. Güneş, deniz, orman, gök, bütün dünya öylesine bir hareketsizliğe tutulmuşlardı ki su saatinin ıslak tik takları da olmasa zaman durmuş sanırdınız. "Kutsal Ruh'un, bana, Speranza'nın yasa yapıcısına inişini göstermesi gereken ayrıcalıklı bir durum varsa," diye düşündü Robinson, "İşte bunun gibi bir gün, bunun gibi bir dakikada olmalı. Başımın üstünde dans eden ateşten bir dilin ya da dosdoğru arşa yükselen bir duman sütununun, benim Tanrı'nın tapınağı olduğuma tanıklık etmesi gerekmez mi?"

O, bu sözleri, anayasanın ikinci maddesi uyarınca yüksek sesle söylerken, ağaçlardan oluşan perdenin arkasında, sanki Selamet Koyu'ndan geliyormuş gibi ince beyaz bir duman ipliğinin yükseldiğini gördü. Duasının kabul olduğunu sanıp, kısa ve ateşli bir dua mırıldanarak dizlerinin üstüne düştü. Neden sonra, aklında küçük bir şüphe belirdi. Yeniden ayağa kalktı ve duvardan bir alaybozan, bir barut kesesi, bir mermi torbası ve bir dürbün indirdi. Sonra ıslıkla Tenn'i çağırdı ve kıyıdan mağaraya kadar açtığı doğrudan yolu kullanmaktan kaçınarak, koruluğun derinliklerine daldı.

Ağır, yoğun, sütümsü, normal olmayan kıvamda bir duman selinin yükseldiği bir ateşin çevresinde, yaklaşık kırk kişiydiler. Şamandıralı ve dengelikli üç uzun oyma kayık kuma çekilmişti. Bunlar, bütün Pasifik'te sıkça rastlanan türden, darlıklarına ve su çekiş-

lerindeki zayıflığa rağmen denize dayanıklı teknelerdi. Ateşi çevreleyen adamlara gelince, Robinson dürbünle baktığında, Orta ve Güney Şili'nin bir bölümünde oturan ve İnka istilacılarını güç duruma soktuktan sonra, Amerika'yı fethetmeye giden İspanyol serüvencilerini kanlı bozgunlara uğratan, korkunç Arokan *"costinos"* yerlilerini tanıdı. Bu küçük, bodur adamlar, deriden kaba birer önlük giymişlerdi. İnanılmaz derecede birbirlerinden ayrık gözlerin yer aldığı geniş yüzleri, kaşlarını tamamen yolmak gibi garip bir âdetleri olmasından dolayı ve her fırsatta gururla salladıkları iyi bakılmış, siyah, hareli gür saçları yüzünden daha da acayip görünüyorlardı. Robinson, Şili'deki başkentleri Tamuco'ya sık sık yaptığı yolculuklar dolayısıyla onları tanıyordu. İspanyollarla bunlar arasında yeni bir anlaşmazlık patladıysa, hiçbir beyaz adamın ellerinden sağ kurtulamayacağım da biliyordu.

Şili sahillerinden Speranza'ya dek, o akıl almaz deniz yolculuğunu gerçekleştirmişler miydi? Costinos denizcilerine atfedilen geleneksel önem, bu kahramanlığı olası kılıyordu, ancak Juan Fernandez adalarından herhangi birine yerleşmeleri daha olası bir durumdu ve Robinson'un onların ellerine düşmemiş olması büyük bir şans sayılırdı, çünkü mutlaka onu katlederlerdi ya da en azından esir düşerdi.

Arokan bölgesinde duyduğu öyküler sayesinde, şu anda sahilde sürmekte olan törenin anlamını tahmin edebiliyordu. Eti kemiğine yapışmış ve saçı başı dağınık bir kadın, erkekler tarafından oluşturulmuş çemberin ortasında, sendeleyerek ateşe yaklaşıyor, oraya bir avuç toz atıyor, hemen aynı anda yükselen beyaz, keskin duman kıvrımlarını doymak bilmeden içine çekiyordu. Sonra, sanki bu buğuyu içine çekmekle hafifçe kendine gelmiş gibi, hareketsiz duran yerlilere doğru adım adım dönüyor ve birinin ya da ötekinin önünde aniden durarak, onları gözden geçirir gibi yapıyordu. Sonra ateşin başına geri dönüyor ve oyun yeniden başlıyordu. Öyle ki Robinson, kendi kendisine, sonunda cadının ayini tamamlayamadan boğulmuş olarak yere yıkılıp yıkılmayacağını soruyordu. Ama hayır, feci son birdenbire gerçekleşti. Paçavralar içindeki siluet, adamlardan birine doğru kolunu uzatmıştı. Sonuna kadar açılmış ağzı, Ro-

binson'un duymadığı beddualar savuruyor olmalıydı. Cadı tarafından o sırada halkın acısını çekmekte olduğu herhangi bir kötülüğün sorumlusu olarak seçilen yerli, şiddetli titremelerle sarsılarak, kendini yüzüstü yere attı. Yerlilerden birisi ona doğru yürüdü. Büyük bıçağıyla önce zavallının önlüğünü uçurdu, sonra düzenli darbeler indirerek ilkin başını, sonra kollarını ve bacaklarını koparttı. Sonunda, kurbanın altı parçası ocağa taşındı. Bu sırada cadı çömelmiş, kumun üzerinde kıvrılmış dans ediyor, uyuyor, kusuyor veya işiyordu.

Yerliler çemberi bozmuşlar, dumanı siyaha dönen ateşe olan ilgilerini kaybetmişlerdi. Kayıklarının etrafını sardılar, içlerinden altı tanesi kayıklardan tulumları çıkararak ormana doğru yöneldi. Robinson, yaşam alanını işgal etmekte olan bu adamları gözden kaybetmeksizin çabucak gerisin geri döndü. Adadaki yerleşiminin izlerini keşfedecek olurlarsa, iki kayık dolusu yerli onu aramaya girişebilir ve ellerinden zorlukla kurtulabilirdi. Neyse ki ilk su kaynağı ormanın sınırında bulunuyordu. Yerlilerin adanın iyice içlerine kadar dalmaları gerekmedi. İki kişinin bir sırığa asılmış olarak taşıdığı tulumları suyla doldurdular ve arkadaşlarının yerlerini almış oldukları oyma kayıklara doğru yöneldiler. Cadı, teknelerden birinin arkasına yerleştirilmiş şatafatlı bir koltuğa benzer bir şeyin üzerine yığılmıştı.

Koyun batı yarlarının ardında kaybolduklarında, Robinson ölünün yakılmış olduğu odun yığınına yaklaştı. İçinde, günah keçisi kurbanın kömürleşmiş artıkları hâlâ fark ediliyordu. Böylece, diye düşündü, bu kaba adamlar farkında olmadan ve doğal acımasızlıklarıyla İncil'in sözünü uygulamıyorlar mı? *"Eğer sağ gözün seni kötü yola sürüklerse onu çıkarıp senden uzağa at; uzuvlarından birinin yok olması bütün bedeninin cehenneme atılmasından daha iyidir. Ve eğer sağ elin seni kötü yola sürüklerse, onu kesip uzağa at...."* Ancak Tanrı sevgisi, kangrenli gözü çıkarıp atmaktansa iyileştirmeyi ve herkes için bir utanç kaynağı olan topluluk üyesini arıtmayı tavsiye edecek denli düzenle uyuşmuyor muydu?

Ve Speranza'nın valisi içi şüphe dolu olarak konutuna geri döndü.

YEDİNCİ MADDE: *Speranza Adası tahkim edilmiş alan olarak ilan edilmiştir. General rütbesini alan valinin emrine verilmiştir.*

Günbatımından bir saat sonra karartma zorunludur.

SEKİZİNCİ MADDE: *Pazar ayini, çalışma günleri de yapılacaktır.*

Açıklama: *Olağandışı ilkel olayların baskısındaki her türlü artış, törensel davranışların aynı derecede pekiştirilmesiyle telafi edilecektir. Durum, yorum gerektirmeyecek denli açıktır.*

Robinson, kuş teleğinden kalemini indirdi ve çevresine baktı. Şimdi, konut olarak kullandığı villasının, Ağırlıklar ve Ölçüler Binasının, Adalet Sarayı ve tapınağın önünde, mağaranın bir duvarından diğerine geniş bir yarım daire halinde uzanan, on ayak genişliğinde ve on iki ayak derinliğinde bir çukurun kazılmasıyla ortaya çıkan toprak yığını kullanılarak yapılmış, mazgallı kale duvarı dikilmekteydi. İki alaybozan ve çift namlulu tüfek, ortadaki üç mazgalın yanlarına -dolu olarak- yerleştirilmişti. Saldırı durumunda, Robinson saldırganları alanın tek savunucusu olmadığına ancak böyle inandırabilirdi. Deniz saldırılarında kullanılan kılıç ve balta da her an kullanılabilecek yerlerde bulunuyorlardı. Ancak göğüs göğüse çarpışmaya dek gelinmesi küçük bir olasılıktı, çünkü duvarın yakınlarına tuzaklar kurulmuştu. Bunlar ilk olarak, diplerinde ucu ateşte sertleştirilmiş birer kazığın dikili olduğu, üstleri ince sazlardan bir kafesin üzerine yerleştirilmiş ot tutamlarıyla kaplı, kenarlarda dört, ortada bir olmak üzere beşli kümeler halinde yerleştirilmiş bir dizi dibe doğru daralan çukurdan oluşuyordu. Sonra Robinson, koydan gelen dar yolun bir açıklık oluşturan çıkışma -ki burası olası saldırganların normal şartlarda daha ileriye gitmeden önce birbirlerine danışmak için toplanmaları muhtemel olan yerdi- toprağa gömdüğü ve kıtıktan bir iple uzaktan patlatılabilecek bir fıçı barut yerleştirmişti. Son olarak da hendeği aşan köprünün sadece içeriden oynatılabileceğini söylemeye bile gerek yok.

Bu tahkim çalışmaları ve Arokanların yeniden dönmeleri korkusunun yarattığı alarm durumu, Robinson'u ruhsal ve bedensel yarar ım hissettiği diriltici bir uyanıklık içinde tutuyordu. Bir başkasının yokluğunun çökertici etkilerine karşı, yapmanın, düzenlemenin ve yasa koymanın en geçerli çareler olduğunu bir kere daha hissediyor-

du. Şimdiye kadar kendisini hiç bu kadar çamurdan uzak hissetmemişti. Her akşam karartmadan önce, onu tehdit etmekte olan tehlikeyi anlamış görünen Tenn'in eşliğinde bir denetleme gezisi düzenliyordu. Sonra, kalenin "kapatılmasma" başlanıyordu. Olası saldırganlar dibe doğru daralan çukurlara doğru yönelsinler diye, önceden hesaplanmış yerlere büyük taş kütleleri yuvarlanıyordu. "İner kalkar köprü" içeriye çekiliyor, bütün çıkışlar kapatılıyordu; karartma saati gelmişti. Sonra Robinson akşam yemeğini hazırlıyor, konutun masasını kuruyor ve mağaraya çekiliyordu. Birkaç dakika sonra da yıkanmış, koku sürmüş, saçı taranmış, sakalı kısaltılmış ve tören giysilerine bürünmüş halde mağaradan çıkıyordu. Sonunda, üzeri reçineyle sıvanmış çubuklardan bir çalılığın alazlandığı büyük bir şamdanın ışığında, Tenn'in saygılı ve tutkun gözetimi altında akşam yemeğini yiyordu.

Bu yoğun askeri faaliyet dönemini, Robinson'u barınakların sağlamlaştırılması ve onarılmasıyla ilgili zahmetli işleri yapmaya zorlayan, tufanı andıran bir yağmur mevsimi izledi. Sonra, yeniden tahılların hasadı geldi. Hasat öylesine zengin oldu ki ürünü, ana mağaranın içine açılan -ancak girişi öylesine dar ve ulaşılması öylesine güçtü ki Robinson, o zamana kadar orayı kullanmayı düşünmemişti- ikinci bir mağaraya silolar halinde yerleştirmek gerekti. Bu defa ekmeğini yapma zevkini kendinden esirgemedi. Ürünün bir kısmını bu iş için sakladı ve sonunda onca zamandır hazır bulundurduğu fırınını yaktı. Bu onu allak bullak eden bir deneyim oldu. Hiç kuşku yok ki bu deneyimin önemini kavramıştı, ancak olayın bütün yönleri daha sonra kendisini gösterdi. Bir defa daha, kaybolmuş insan toplumunun hem ruhani hem de maddi öğesinin içine dalmaktaydı. Ama bu ilk ekmek yapımı, bir yandan bütün gizemli ve evrensel anlamıyla onu insanca şeylerin kaynağına doğru yükseltirken, bir yandan da birkaç yöne çekilebilir nitelikteki anlamında bu defa son derece kişisel olan -saklanmış, özel, çocukluğunun utanç verici sularına gizlenmiş- ve öyle olduğu için de yalnızlığının alam içinde beklenmedik bir açıklamaya gebe sonuçları içeriyordu.

Seyir defteri: Bu sabah ilk kez hamurumu yoğururken, hayatın karmaşasıyla silinip gitmiş, ama tecrit edilmişliğimin yeniden mezarından çıkardığı bazı görüntüleri içimde dirilttim. Babam bana ileride hangi meslekle uğraşmak istediğimi sorduğunda on yaşında olmalıydım. Hiç tereddütsüz cevap verdim: Fırıncı. Bana ciddiyetle baktı ve başını şefkatli bir onaylama hareketiyle ağır ağır salladı. Hiç kuşku yok ki bu alçakgönüllü meslek, onun kafasında özellikle bedenin ve aynı zamanda Hıristiyan geleneğine göre ruhun besini sayılan ekmeğe bağlı olan bütün simgeler sayesinde -bir taraftan kutsal niteliğine saygı duyduğu, diğer taraftan Quaker öğretisine olan bağlılığından dolayı hiç kuşkusuz ki reddettiği- bir çeşit kutsal saygınlık taşıyordu.

Benim için ise çok başka bir şey söz konusuydu; ama o zamanlar, ekmekçiliğin benim gözümde parlayan itibarının anlamını açıklamak konusunda pek de kaygı duymuyordum. Her sabah okula giderken, bir hava deliğinin önünden geçerdim. Sıcak, anaç, neredeyse şehvetli nefesi dikkatimi ilk kez o zaman çekmişti ve o andan itibaren bu nefes, onu kapalı tutan parmaklıklara uzun süre asılı kalan beni çekiyordu. Dışarıda şafağın nemli karanlığı, sonunda düşmanlık dolu okulun ve kaba öğretmenlerin bulunduğu çamurlu sokak vardı. Beni içine çeken yaldızlı mağaranın içinde -gövdesi çıplak ve yüzü hafifçe "pudralanmış"- bir fırıncı çırağını var gücüyle hamurun sarışın kütlesini yoğururken görürdüm. Her zaman maddeleri şekillere tercih etmişimdir. Elle dokunmak ve solumak, benim için görmek ve duymaktan daha heyecan verici ve daha içe işleyen öğrenme biçimleridir. Bu özelliğin ruhumun soyluluğuyla ilgili olumlu şeyler söylemediği kanısındayım, ancak yine de bunu alçakgönüllülükle itiraf ediyorum. Benim için renk, yalnızca bir sertlik ya da yumuşaklık vaadi, şekil ise yalnızca ellerimin arasındaki bir esneklik ya da katılığın habercisidir. Oysa ki hamur teknesinin dibinde kendini yarı çıplak bir adamın sarılmalarına bırakan bu ılık ve şehvetli, başsız büyük gövdeden daha konuksever, daha yumuşak bir şey düşünemiyordum. Şimdi artık biliyorum,

kafamda ekmek somunu ile fırıncı çırağı arasında garip evlilik törenleri kuruyordum ve hatta ekmeğe, bir bahar kokusunu andıran ve mis kokulu bir tat verecek yeni bir tür mayanın düşünü kuruyordum.

Böylece, adarım çılgın düzenlenme işi, Robinson için, yarı içgüdüsel eğilimlerinin önce çekingen sonra özgürce açılıp ortaya çıkmasıyla yan yana gidiyordu. Ve aslında bu -sarsılan, ancak hummalı bir şekilde durmadan mükemmelleştirilen- yapay ve dışsal yapı iskelesinin tamamının varoluş nedeni yalnızca, ancak daha sonra yaşayabilir duruma gelecek olan yeni bir insanın oluşumunu kommaktı. Ancak Robinson bunu henüz bütünüyle kabul etmiyordu ve sisteminin eksikliklerine üzülüyordu. Aslında, Anayasa ve Ceza Yasası'na uyulması, Ceza Yasası'nın öngördüğü cezaların çekilmesi, ona dur durak vermeyen sıkı bir iş takvimi, hayatının en önemli hareketlerini kuşatan tören kuralları; teslim olmamak için kendi kendisine zorla benimsettiği bütün bu anlaşmalar ve talimatlardan oluşan kılıf, onun, tropikal doğarım ilkel ve yabanıl varlığını ve yalnızlığın uygar insan ruhu üzerinde yaptığı aşındırıcı etkilerini iç sıkıntısıyla hissetmesine engel olmuyordu. Bazı duyguları, bazı içgüdüsel çıkarımları kendisine ne kadar yasaklarsa yasaklasın, durmadan batıl inançlara düşüyor ya da kendi kendini içine kapatmaya çabaladığı büyük yapıyı sarsan duraksamalar yaşıyordu.

İşte bu şekilde, öteğenin çığlıklarına da kaderle ilgili bir anlam yüklemekten kendini alamıyordu. Her zaman çalılıkların dibinde gizlenen -görünmez ama sık sık elini uzatsan tutacağın bir uzaklıkta olan- bu kuş, kulağında iki çığlık patlatıyordu. Birincisi hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde mutluluğu vaat ediyor, diğeri ise gelecek bir felaketin iç parçalayıcı habercisiymişçesine yankılanıyordu. Robinson işi, bu felaket çığlığından ölüm gibi çekinmeye kadar vardırmıştı; ama yine de kendini, bu kuşların sevdikleri, karanlık ve nemli sık çalılıklarda, yüreği onların kara kehanetleriyle burulmuş olarak düşüncesizce tehlikeye atmaktan alamıyordu.

Duyu organlarının kendisini yanılttığı konusunda kuşku duymak ve şu ya da bu algıyı, ortadan kaldırmanın imkânsız olduğu bir kuş-

kuyla lekelendiği için yok saymak, gittikçe daha sık başına geliyordu. Ya da ona alışılmamış, güven uyandırmayan, çelişkili gibi gelen şu deneyi durmadan tekrarlıyordu: Örneğin, adanın güneybatı kıyısına oyma kayıkla yaklaşmaktayken, birbirini izleyen dalgalar halinde ona doğru tırmanıyormuşçasına gelen böcek vızıltısı ve kuş çığlıklarının sağır edici gürültüsüyle şaşakaldı. Oysa kıyıya yanaştıktan ve ağaçların altına daldıktan sonra, kendini, içini endişeli bir şaşkınlıkla dolduran bir sessizliğin içine gömülmüş olarak buldu. Bölgedeki hayvanların gürültüsü yalnız ve yalnız ormanın dışında ve ondan belli bir uzaklıkta iken mi duyuluyordu, yoksa kendi varlığı mı bu sessizliğe yol açıyordu? Kayığını tekrar alarak uzaklaştı, tekrar geri geldi, kıyıya çıktı, kızmış, bitkin ve ne yapacağına kesin karar vermeden tekrar baştan başladı.

Bir de şu kuzeydoğudaki kaba kumullar vardı ki orada gezinirken, derin uçurumlara ait ama sanki topraktan gelen ve yalnızca kaynağını saptamanın imkânsızlığından dolayı onu korkudan donduran bir çeşit kükreme çıkıyor gibiydi. Gerçi Şili'de bir tepeye, yürüyen birinin adımlarıyla harekete geçen kumlar kuyu dibinden gelirmişçesine bir gürleme yaydığı için *El Bramdor* -geyik gibi bağıran- adının verildiğini duymuştu.

Ama bu küçük öyküyü gerçekten hatırlıyor muydu, yoksa bunu yalnız içindeki sıkıntıyı dindirmek amacıyla bilinçdışı olarak mı uydurmuştu? Bunun cevabını kesin olarak söyleyemezdi ve manyakça bir ısrarla, daha iyi duyabilmek için gemicilerin yaptığı gibi ağzı sonuna dek açık, kumulların üzerinde yürüyordu.

Seyir defteri: Sabahın üçü. Işıl ışıl uykusuzluk. Mağaranın nemli dehlizlerinde dolaşıyorum. Bu gölgeleri, bu tonozlu derinliklerin önümden kaçışını çocukken görmüş, bir su damlasının yere çarptığı anda çıkardığı sesi duymuş olsaydım, korkudan bayılırdım. Yalnızlık sert bir şarap. Çocuk için katlanılmazken kendini ona verdiğinde, kalbinin tavşan atışlarına hâkim olmayı becerebilmiş bir adamı buruk bir sevinçle sarhoş eden bir şeydir. Speranza, yaşamımın daha ilk yıllarından itibaren

şekillenmiş bir kaderi taçlandırıyor olamaz mı? Yalnızlıkla ben, Ouse kıyılarındaki uzun, düşünceli gezintilerim sırasında ve yine yanıma geceyi geçirmek üzere aldığım bir yedek mumla kıskançlıkla babamın kütüphanesine kapandığımda veya Londra'da beni aile dostlarının çevresine sokabilecek tavsiye mektuplarını kullanmayı reddettiğimde tanıştık. Ve yalnızlığm içine, fazlasıyla sofu bir çocukluktan sonra çok doğal olarak dine girildiği gibi, *Virginie'nin* yaşamım Speranza'nm kayalıkları üzerinde tamamladığı gece girdim. Bu kıyılarda, beni, zamanın başlangıcından beri bekliyordu yalnızlık ve onun kaçınılmaz dostu, sessizlik...

Burada, bir çeşit sessizlik -daha doğrusu sessizlikler demeliyim- uzmanına dönüştüm. Kocaman bir kulak kesilmiş varlığımla tamamıyla içinde yüzdüğüm sessizliğin *ayrıcalıklı niteliğini* takdir ediyorum. İngiltere'deki haziran geceleri gibi kokulu ve hafif sessizlikler var, diğerleri çamurun yapışkan kıvamına sahip, daha başkaları abanoz gibi katı ve tınılı. Gecenin mezar sessizliğini anımsatan mağaramın derinliğini, beni biraz endişelendiren hafif mide bulandırıcı bir zevkle yoklama noktasına dek varabiliyorum. Zaten gündüz de beni yaşama bağlayan ve yere çakılı çapalara benzeyen bir eşim, çocuklarım, arkadaşlarım, düşmanlarım, hizmetkârlarım, müşterilerim yok. Neden kendimi gecenin bağrında, ayrıca bir de karanlığın içinde bu kadar uzağa, bu kadar derine kaydırmam gerekiyor? Bir gün, etrafımda oluşturduğum hiçlik tarafından emilmiş gibi hiçbir iz bırakmadan kaybolabilirim.

Seneden seneye katlanarak artan tohum siloları, kısa bir süre sonra farelere karşı korunma konusunda ciddi sorunlara yol açtı. Kemirgenler, tahılların artması oranında daha çok ürüyor gibiydiler ve Robinson, bir hayvan türünün, elde bulundurduğu kaynaklar fakirleştiği oranda artan insan türünün aksine, ortamın zenginliğine uyum sağlamasını hayranlıkla izlemekten kendini alamıyordu. Ama gücü

yettikçe ürün üstüne ürün yığmaktan vazgeçmek istemediğinden, asalaklara karşı sert önlemler almak gerekiyordu.

Kırmızı benekli bazı mantarlar zehirli olmalıydılar, çünkü ota karışmış kırıntıları yiyen pek çok keçi yavrusu sonradan ölmüştü. Robinson, bu mantardan içine buğday tanelerini batırdığı bir sıvı yaptı. Sonra bu zehirli tohumları farelerin her zaman geçtikleri yollara saçtı. Fareler bundan hiçbir zarar görmeden, ziyafetin tadını çıkardılar. O zaman bir kaparım yardımıyla hayvanın içine düştüğü kafesler yaptı. Bunlardan binlerce gerekiyordu. Ayrıca, kafesleri ırmağa daldırırken zeki ve nefret dolu gözlerin üzerine dikilmiş olduğunu hissettiğinde ne büyük bir tiksinti duyuyordu! Yalnızlık, onu kendisine yönelik düşmanca bir duygunun -bu, hayvanların en sefilinden kaynaklansa da- göstergesine benzeyen her şeye karşı son derece zayıf kılıyordu. İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerinde kendilerini korumak için kullandıkları kayıtsızlık ve tanımazdan gelme zırhı, yavaş yavaş tembelleşmiş bir eldeki derin nasır gibi kaybolmuştu.

Bir gün, iki sıçanın tutuştukları öfkeli bir düelloya tanık oldu. Birbirlerine kenetlenmiş iki hayvan, onları çevreleyen her şeye karşı kör ve sağır, öfkeli ayaklamalarla yerde yuvarlanıyorlardı. Sonunda birbirlerini boğazladılar ve kenetlenmiş bir biçimde öldüler. İki leşi karşılaştırdığında Robinson, bu ikisinin, birbirlerinden tamamen farklı iki türe ait olduklarını fark etti: Birisi simsiyah, yuvarlak ve yoluk tüylüydü ve her bakımdan, bulunduğu bütün gemilerde kovalamaya alışmış olduklarına benziyordu. Gri renkli, daha uzun ve daha sık tüyü olan diğeri ise -kırlarda yaşayan bir tür yer sıçanı- yerleşim alanı olarak seçtiği çayırın belli bir bölümünde görülmekteydi. Bu ikincisinin yerli bir tür olduğuna hiç kuşku yoktu. Buna karşın *Virginie'nin* enkazından gelen birincisi, tahıl ürünleri sayesinde gelişip üremişti. Her iki türün de ayrı ayrı kendi kaynakları ve bölgeleri var gibiydi. Robinson, bir gece mağarada yakalamış olduğu bir sıçanı çayıra bırakarak bu konudaki bilgilerinin doğruluğunu kesinleştirdi. Uzun bir süre boyunca, kalabalık ve görünmez bir kovalamacanın izini, yalnızca titreşen otlar ele verdi. Sonunda av bir çemberle sınırlandı ve bir kumulun dibinde, kumlar havaya uçmaya

başladı. Robinson oraya ulaştığında, eski tutsağından yalnızca siyah tüy yumakları ve parçalanmış organlar kalmıştı. O zaman, mağaradan çayıra kadar ince bir çizgi oluşturacak şekilde taneleri yere serptikten sonra, iki torba dolusu tohumu çayırın ortasına saçtı. Bu zorlu uğraşın boşa çıkma tehlikesi de vardı. Ancak öyle olmadı. Siyahlar, geceden başlayarak belki de kendi malları olarak kabul ettikleri şeyleri toplamak için sürüler halinde geldiler. Savaş patladı. Çayırın birkaç dönümlük bir bölümünde sayısız, küçücük kumdan gayzerler bir fırtına koparıyor gibiydi. Güreşçi çiftler canlı top gülleleri gibi yerde yuvarlanıyor, bu sırada yerden, cehennemi bir teneffüs avlusundakine benzeyen sayısız bağrışmalar yükseliyordu. Ayın kurşuni ışığında ova, çocuk sızlanmaları yayarak kaynıyor gibi görünüyordu.

Çarpışmanın sonucu önceden kestirilebilirdi. Rakibinin topraklarında savaşan bir hayvanın sırtı her zaman yere gelir. O gün, bütün siyah sıçanlar telef oldular.

Seyir defteri: Bu gece, yattığım yerden dışarıya uzanan kolum uyuşuyor, "ölüyor." Onu, sol elimin baş ve işaret parmaklarıyla tutuyorum ve bu yabancı şeyi, bu ağır ve kocaman et yığınını, yanlışlıkla benim gövdeme kaynaklanmış, başkasına ait ağır ve yağlı uzvu havaya kaldırıyorum. Bu şekilde bütün cesedimi oynatmayı ve onun ölü ağırlığına hayran kalmayı ve şu paradoks içinde yok olmayı düşünüyorum: *Ben olan bir şey.* Ama o şey gerçekten ben miyim? İçimde, din şehidi Aziz Denis 'i betimleyen, kilisemizin bir vitrayının çocukken bana verdiği eski bir heyecanın anısının kıpırdandığını hissediyorum: Bir tapınağın basamaklarında, gövde öne doğru eğilerek, iki büyük eliyle kesik başım tutuyor ve onu yerden alıyor... Oysa benim hayran kaldığım şey, hiç de bu olağanüstü hayat belirtisi değildi. Çocuksu dindarlığımda, bu mucize bana önemsiz şeylerden birisi gibi geliyordu ve zaten ördeklerin başsız uçtuklarını da görmüştüm. Hayır, gerçek mucize, Aziz Denis'in, başından kurtulduktan sonra onu içi-

ne yuvarlanmış olduğu ırmaktan almaya gitmesi ve başım bunca dikkat, şefkat ve sevgi dolu bir ilgiyle tutuyor olmasıdır. Ah! Örneğin boynum vurulmuş olsaydı, kızıl saçları ve çilleri beni çıldırtan bu başımın ardından koşan kişi ben olmazdım! Şu alevler içindeki kafayı, şu uzun ince kolları ve yolunmuş kaz gibi bembeyaz ve orası burası pembemsi bir ayvatüyü köpüğüyle kaplanmış şu bedenimi ne kadar şiddetle reddediyorum! Bu güçlü antipati, beni, kendisini bütünüyle ancak Speranza'da belli eden bir kendime bakış biçimine hazırladı. Aslında bir süredir, birbiri ardınca, sırayla bütün -evet bütün diyorum- özel niteliklerimi, bir soğanın art arda gelen kabukları gibi kendimden koparıp atma işlemine alışmaya çalışıyorum. Bu olurken, Robinson adlı, Crusoé soyadlı, boyu altı ayak olan vs bir kimseyi kendimden uzakta bir yerde oluşturuyorum. Onu yaşarken, ne şanslarından yararlanan ne de şanssızlıklarından dolayı acı çeker bir halde, adada çeşitli değişimlere uğrarken görüyorum. Ben kimdir? Hiç de gereksiz değil bu soru. Cevaplanamaz da değildir. *Çünkü eğer bu Robinson değilse, demek ki Speranza'da.* Bundan böyle kah insanın kâh adanın üzerine konacak ve beni sırayla bir birisi bir diğeri haline getirecek bir uçan ben var.

Şimdi yazdıklarım, "felsefe" dedikleri şey değil mi? Benim, yani insanların en gerçekçi ve en az kurgusal düşüneninin, buna benzer sorunları önüme koyuyor olmamın dışında, işi bir de en azından görünüşte bunlara çözüm bulmaya dek vardırmam için, ne garip bir değişime uğruyor olmalıyım! Bu konuya tekrar dönmek gerek.

Kendi yüzüne duyduğu antipati ve almış olduğu her türlü dostluğa karşı eğitim de onu uzun bir süre, konutun en zor erişilebilir dış duvarına asılı *Virginie'den* gelen aynadan uzak tutmuştu. Artık kendi değişimine karşı gösterdiği özenli dikkat, onu bir sabah aynanın önüne götürdü ve hatta görmesi için kendisine verilmiş olan tek in-

san yüzünü daha rahatça incelemek için sandalyesini bile dışarıya çıkardı.

Belirgin hiçbir şey yüz çizgilerini değiştirmemişti, ancak yine de kendini tanımakta güçlük çekti. Kafasında tek bir sözcük belirdi: *Biçimsizleşmiş.* "Biçimsizleşmiş bir yüzüm var" diye yüksek sesle konuştuğu sırada umutsuzluk yüreğim daraltmaktaydı. Aynanın nem lekelerinin arasından sabit bir biçimde kendisine bakan maskenin anlaşılmaz çirkinliğinin açıklamasını, dudağın bayağılığında, bakışın donukluğunda ya da alnın çoraklığında -bu kusurları oldum olası kendinin bilirdi- boşuna aradı. Bu, hem daha yüzeyseldi hem de daha derin; bir tür sertlik, ışıksız bir hücrede geçmiş yıllardan sonra serbest bırakılmış bir tutuklunun yüzünde vaktiyle fark etmiş olduğu ölü bir şeydi. Sanki bütün ayrıntıları silerek, ifadesini kabalığa varana dek basitleştirerek ona ait bütün titremeleri donduran acımasız sertlikte bir kış, bu tanıdık yüzün üzerinden geçmişti. Ah, şüphesiz o yüzü bir kulaktan diğerine çevreleyen şu kara sakalda Nasıralınınkinin* o belli belirsiz ve ipek gibi yumuşaklığından iz bile yoktu! O fazla dürüst, Hazreti Musa'ya özgü bir şiddetle korkutan bakışları gibi, sakalı da Eski Ahit'ten ve onun kısa ve kesin adaletinden kaynaklanıyordu.

Yeni bir şekilde kendine âşık, üzüntüden yıpranmış, kendine karşı tiksinti duymaktan yorulmuş, uzun bir süre kendisiyle baş başa, düşünceye daldı. Anladı ki yüzümüz, vücudumuzun benzerlerimizin varlığının hiç durmadan yeniden şekil verdiği, ısıttığı ve canlandırdığı parçasıdır. Hararetli bir konuşma yaptığı bir kişinin yanından henüz ayrılan bir adam, bir süre daha kalıcı bir canlılığı yüzünde korur; bu, ancak yavaş yavaş söner ve kendisiyle konuşan başka birisinin çıkagelmesi alevini yeniden canlandıracaktır. "Sönmüş bir yüz. İnsan türünde şimdiye kadar kuşkusuz hiç ulaşılmamış bir yok olma derecesi." Robinson, bu sözcükleri yüksek sesle söylemişti. Oysa yüzü, bu taş gibi ağır sözleri söylerken, bir sis düdüğünden ya da av borusundan daha fazla kımıldamamıştı. Kendini neşeli yerler düşünmeye zorladı ve gülümsemeye çalıştı. İmkânsız. Aslında yüzünde donmuş bir şeyler vardı ve çözülmeyi başlatabil-

* Nasıralı: Hz. İsa. (ç.n.)

mek için, ailesiyle uzun ve neşeli bir konuşma yapması gerekecekti. Yalnızca bir dost gülümsemesi ona gülümsemeyi geri verebilirdi...

Aynanın korkunç büyüsünden kendini kopardı ve çevresine bakındı. Bu ada üzerinde ona gerekli olan her şeye sahip değil miydi? Susuzluğunu giderebilir, açlığını bastırabilirdi, emniyetini ve hatta rahatım sağlayabilirdi ve Kitabı Mukaddes ruhani gereksinimlerini karşılamak için oradaydı. Ama öyleyse kim, tek bir gülümsemenin etkisiyle, yüzünü felç eden bu buzu bir gün eritecekti? O zaman gözleri, sağında yerde oturan ve sivri yüzünü ona doğru uzatmakta olan Tenn'e doğru eğildi. Robinson bir sanrı mı görüyordu? *Tenn sahibine gülümsüyordu.* Ağzının bir tarafıyla ince dantel kesimli siyah dudağı yukarıya kalkıyor ve İM sıra sivri dişi gösteriyordu. Aynı zamanda başım komik bir şekilde yana doğru eğiyordu ve sanki fındık gözleri alaylı bir ifadeyle kırışıyordu. Robinson iki eliyle, kocaman bol tüylü kafayı kavradı ve bakışı heyecandan perdelendi. Unutulmuş bir sıcaklık yanaklarını renklendiriyor ve belli belirsiz bir titreme, dudaklarının kenarım oynatıyordu. Tıpkı Ouse'un kıyılarında, martin ilk nefesinin ilkbaharın sonraki titremelerini hissettirmesi gibiydi. Tenn hâlâ yüz şaklabanlığım sürdürüyordu ve Robinson, insan yeteneklerinin en güzeline yeniden kavuşmak için ona tutkuyla bakıyordu. O andan sonra bu, aralarında bir oyuna dönüştü. Robinson, birdenbire işini, avım, kumsaldaki ya da koruluktaki yürüyüşünü yanda bırakıyor -ya da gecenin ortasında reçineye bulanmış bir meşaleyi yakıyordu- ve artık yarı ölmüş yüzünü, belli bir şekilde Tenn'e doğru çeviriyordu. Ve köpek, başı eğik, ona gülümsüyordu ve onun köpek gülümsemesi, sahibinin insan yüzüne günden güne belirgin şekilde yansıyordu.

Şafak şimdiden pembeydi, ama kuşların ve böceklerin büyük konseri henüz başlamamıştı. Konutun ardına dek açık kapısını süsleyen palmiye yapraklarım kımıldatacak en küçük bir esinti bile yoktu. Robinson, gözlerini her günkünden çok daha geç açtı. Hemen o anda bunun farkına vardı; ama ahlâk bilinci hâlâ uyuyor olduğundan

olmalı, bundan dolayı kızmayı aklına getirmedi. Onu kapıda bekleyen bütün günü, genel olarak hayal etti. Önce temizlik gelecekti, sonra kitap rahlesinin önünde Kitabı Mukaddes'in okunması ve sonra renkleri selamlama ve kalenin "açılması" vardı. Hendeğin üzerinden ip köprüyü sallandıracaktı ve kaya bloklarıyla tıkanmış çıkışları açacaktı. Sabah vakti, öğleye kadar, sürünün bakımına adanacaktı. B 13, L 24, G 2 ve Z 17 numaralarıyla işaretlenmiş keçiler tekeye götürülmeliydiler. Robinson, bu dişi şeytanların, memelerine dolanan kuru bacaklarıyla erkeklerin bulunduğu çitle çevrilmiş alana doğru koşuştururken gösterdikleri utanmaz aceleyi tiksinti hissetmeksizin düşünemiyordu. Bununla birlikte, onları sabahtan öğleye kadar, diledikleri gibi zina yapsınlar diye kendi hallerine bırakacaktı. Oluşturmaya çalıştığı yapay tavşanlık da ziyaret edilecekti. Bu, Speranza'ya gelişinin ilk zamanlarında ancak ender örneklerini öldürebilmiş olduğu, kısa kulaklı, alto rengi bir çeşit tavşan olan bir aguti kolonisini içinde tutabilmek için üzerinde yabani şalgamlar, el değmemiş yoncalar ve bir evlek arpa yetiştirdiği, ara ara eğreltiotları ve katırtırnakları serpiştirilmiş, etrafını sert taşlardan küçük bir duvarla çevirmiş olduğu, kumlu, küçük bir vadiydi. Öğle yemeğinden önce, kurak mevsimin tehlikeli bir biçimde zarar verdiği tatlı su dolu üç canlı alabalık havuzunun seviyelerini yeniden yükseltmek gerekecekti. Sonra, aceleyle bir şeyler atıştıracak ve tam takım amiral üniformasını giyecekti; çünkü, onu yoğun resmi görevlerle dolu bir öğleden sonra bekliyordu: Deniz kaplumbağalarının sayımının yinelenmesi, Anayasa ve Ceza Yasası yasama kuruluna başkanlık etmek, son olarak, tropikal ormanın ortasında, yüz ayak derinliğinde bir uçurumun üzerinde hiç korkmadan kurulmuş bir yaya köprüsünün açılışı.

Robinson, hem denizi gözetlemek için mükemmel bir kulübe, hem de günün en sıcak saatlerinde, tadına doyulmaz serinlikte, gölgeden yeşil bir sığınak oluşturacak olan ve koy sahili boyunca uzanan ormanın sınırına kurmaya başlamış olduğu ağaç görünüşlü eğreltiotlarından yapılmış küçük bahçe köşkünü tamamlamak için vakit bulup bulamayacağını bunalmış bir şekilde kendi kendine sorarken birdenbire gecikmiş uyanışının nedenini anlayıverdi: Bir önce-

ki gün, su saatini doldurmayı unutmuştu ve o da az önce durmuştu. Aslında odada hüküm süren tuhaf sessizlik, bakır leğenin içine düşen son damlanın sesiyle az önce ona kendini belli etmişti. Başını çevirirken, bir sonraki damlanın boş damacananın altında çekinerek belirdiğini, gerindiğini, yandan armut gibi görünen bir şekil aldığını, tereddüt ettiğini, sonra cesareti kırılmışçasına küresel şeklini yeniden aldığını, hatta kararlaştırılmış gibi düşmekten vazgeçip yeniden kaynağına doğru çıktığım ve hatta zamanın akışında bir ters dönüşü başlattığım fark etti.

Robinson keyifle yatağının üzerine uzandı. Bir büyük gerdelin içinde ezilen damlaların akıldan hiç çıkmayan ritmi, bir metronom kesinliğiyle en ufak davranışına bile hükmetmeyi aylardan beri ilk defa kesiyordu. Zaman havada asılı kalmıştı. Robinson tatildeydi. Yatağının kenarına oturdu. Tenn çenesini sevgiyle dizine dayamıştı. İşte demek ki Robinson'un -salt yalnızlığının ürünü olan- ada üzerindeki sınırsız gücü, zamanın hâkimiyetine dek varıyordu! Hayranlıkla, artık su saatini tıkamanın ve böylelikle saatlerin uçuşunu havada asılı bırakmanın, yalnızca onun elinde olduğunu hesap ediyordu...

Ayağa kalktı ve kapının pervazına tutundu. Mutlu bir şaşkınlıkla sendeledi, pervaza yaslanmak zorunda kaldı. Daha sonra, onu içine almış olan bu bir tür kendinden geçişin üzerinde düşünür ve ona bir isim vermeye çalışırken ona *masumiyet anı* adını koydu. Önce, su saatinin durmasının, yalnızca çalışma temposunun düğümlerini gevşettiğini ve işlerinin aciliyetini ertelediğini sanmıştı. Oysa şimdi bu aranın, kendi etkisinden çok, adanın tamamının yarattığı bir etki olduğunu fark ediyordu. Sanki, doğru kullanım -ve yıpranma- yönlerinde birbirlerine meyletmeleri birdenbire durmuş olan şeyler, tekrar özlerindeki varoluş biçimine dönmüşlerdi ve hepsi bütün özelliklerini geliştiriyor, safça, kendi yetkinlikleri dışında başka bir kanıt aramaksızın kendileri için var oluyorlardı. Sanki Tanrı ani bir şefkat atılımıyla bütün yaratıklarını kutsamaya başlamışçasına gökten büyük bir dinginlik iniyordu. Havada asılı duran mutlu bir şeyler vardı ve kısacık, anlatılmaz bir sevinç anı boyunca Robinson, bunca zamandır üzerinde tek başına sıkıntı çektiği adanın ardında,

daha taze, daha sıcak, daha kardeşçe olan; ancak uğraşlarının vasatlığının ondan normal olarak gizlediği *başka bir adayı* keşfettiğini sandı.

Ne olağanüstü keşif: Demek çamura yeniden düşmeksizin çalışma takdiminin ve törenlerin atlatılamaz disiplininden kaçmak mümkündü! Düşmeden *değişmek* mümkündü. Özenle elde edilmiş dengeyi bozabilir ve yeniden yozlaşacağına yükselebilirdi. İçindeki en gizli yerlerde mayalanmakta olan başkalaşımın bir derece daha yüksek bir basamağına tırmanmış olduğu tartışılmazdı. Ancak bu, yalnızca gelip geçici bir parıltıydı. Kurtçuk, kısa bir kendinden geçiş anında, bir gün uçabileceğini hissetmişti. Sarhoş edici, ama yine de geçici bir keşif!

Bundan sonra, yeni Robinson'u hâlâ içinde uyumakta olduğu kozadan kurtaracak olan deneyimlere kendisini bırakmak için su saatini durdurma işlemine çok sık başvurur oldu. Ama henüz onun saati çalmamıştı. *Öbür ada,* şafağın pembesinden, o unutulmaz sabahtaki gibi bir daha doğmadı. Ufak tefek işlerinin birbirlerini izleyişi sırasında başka bir şeyleri yürekten isteyebilmiş olduğunu unutarak, sabırla eski giysisini yerden alıp bıraktığı oyuna yeniden sarıldı.

Seyir defteri: Felsefe konusunda hiç de öyle derin bir bilgiye sahip değilimdir. Yapmaya zorunlu kılındığım uzun meditasyonlar ve özellikle her türlü insan toplumundan yoksun kalmaktan doğan beynimin işleyiş düzenindeki bir tür aksaklık, benim ilkçağlardan kalma bilgi sorunuyla ilgili bazı sonuçlara varmama neden oluyor: Tek kelimeyle, başkasının varlığı -ve bu varlığın bütün kuramlara kendini fark ettirmeksizin sızması- bilen ile bilinen arasındaki ilişkiye çok ciddi bir karışıklık ve açıklanamazlık getiriyormuş gibi geliyor bana. Bu da, başkasının bu ilişkide çok seçkin bir rol oynamamasından çok, bu ilişkinin yalnızca gün ışığında ve zamanında olması gerektiğindendir; yoksa vakitsiz ve sanki kaçamak bir biçimde olmasından değil...

Karanlık bir odada, şurada burada dolaştırılan bir şamdan

kimi cisimleri aydınlatır, kimilerini ise karanlıkta bırakır. Nesneler aydınlatılmış karanlıklardan bir an için dışarıya fırlar, sonra yeniden karanlığın içinde erirler. Oysa, aydınlatılmış olup olmamaları, ne doğalarında ne de varlıklarında buşeyi değiştirir. Işık demeti üzerlerinden geçmeden önce nasıllarsa, o geçerken ve geçtikten sonra da öyle olacaklardır.

İşte, bilme eylemi hakkında kafamızda oluşturduğumuz görüntü; şamdan bilen nesneyi, aydınlatılan nesneler de bilineni temsil ederken aşağı yukarı bu şekildedir. Oysa, işte yalnızlığımın bana öğrettiği şey: Bu anlatılan şekil, şeylerin yalnızca *başkası yoluyla* bilinmesini, yani bilgi sorununun özel ve dar çerçevesini kapsar. Yabancı birisi, benim evime bazı nesneleri keşfederek, onları gözleyerek, sonra onlara sırt çevirip başka şeylerle ilgilenerek girer; işte karanlık bir odada dolaştırılan şamdan söylencesi tam olarak buna denir. Genel olarak bilgi sorunu, daha önceki ve daha temel bir aşamada ortaya konmalıdır; çünkü benim evime giren ve orada bulunan şeyleri araştıran bir yabancıdan söz edebilmeniz için, benim orada, bütün odamı görüşümle kucaklıyor ve davetsiz misafirin çevirdiği dolapları gözlüyor olmam gerekir.

Böylelikle, iki ayrı bilgi sorununun ya da daha doğrusu iki çeşit bilginin olduğu söylenebilir. Bu ikisini birbirinden keskin bir çizgiyle ayırmak gerekir ve bana şeyler karşısında bütünüyle yeni bir bakış kazandıran olağanüstü kaderim olmasaydı, hiç kuşkusuz ikisini hâlâ birbirleriyle karıştırıyor olacaktım: *Başkası yoluyla* bilgi ve *benim tarafımdan* bilgi. Bu ikisini, başkasının, *bir başka ben* olduğu bahanesiyle birbirine karıştırarak hiçbir yere varılmaz. Oysa, bilen özneyi, bir odaya giren, gören, dokunan, koklayan, kısacası orada bulunan nesneleri bilen herhangi bir kişi olarak tasarlayarak yaptığımız şey budur. Çünkü, o kişi başkasıdır ama o nesneleri ben -bütün sahneyi gözlemleyen kişi- bilirim. Sorunu doğru ortaya koymak için, odaya giren başkası yönünden değil, konuşan ve gören kendim yönünden betimlemek gerekir. İşte bunu yapmayı deneyeceğim.

Ben'i, başkasıyla bir tutmadan betimlemeye çalışırsak, bir ilk saptamada bulunmak gerekir: O da, ben'in kesikli bir şekilde ve kısacası pek ender olarak var olduğudur. Onun varlığı, ikinci dereceden ve sanki düşünsel bir bilgi niteliğine karşılık gelir. Aslında birincil ve doğrudan doğruya ne olmaktadır? Olan şudur ki, bütün nesneler oradadır; güneşte parlayan ya da gölgeye çekilmiş, pürtüklü ya da yumuşak, ağır veya hafif; bilen, tadan, tartan, pişiren vs; ben, hiçbir biçimde var olmasam da beni ortaya çıkaran düşünme eylemi tamamlanmamış olsa da -gerçekte ender olarak böyledir- bu nesneler bilinir, tadılır, tartılır ve hatta pişirilir, rendelenir, katlanır vs. Bilginin birincil halinde, bir nesneye ilişkin bilincim o nesneden ibarettir; nesne onu bilen, koklayan vs birisi olmadan da bilinir, koklanır vs. Burada, şeylerin üzerine bir ışık demeti saçan bir şamdandan söz etmemek gerekir. Bu görüntünün yerine başka bir görüntüyü koymak gerekir: O da dışarıdan herhangi bir şey onları aydınlatmaksızın kendiliklerinden ışık saçan nesnelerdir.

Bu çocuksu, birincil ve hatta gelgeç bir dönemdir. Bu bizim olağan varoluş biçimimizdir: Bilinenin mutlu yalnızlığı, nesnelerin hepsinin kendi içlerinde, renk, koku, tat ve şekle -asıl özlerindeki bir bu kadar özellikle birlikte- sahip oldukları bir tür bakirelik. İşte o zaman Robinson Speranza'dir. Kendi bilincine ancak güneşin bir avuç ok sapladığı mersin ağaççıkları yoluyla varabilir, kendisini ancak sarışın kumun üzerinde kayan dalganın köpüğünde tanır.

Ve birdenbire bir kıvılcım meydana gelir. Özne nesnesinden, onun renginden ve ağırlığından bir bölümü de sıyırıp alarak kopar. Dünyada bir şey çatlamıştır ve bir yığın şey, *ben* olarak yıkılmıştır. Her nesne, kendisine denk gelen bir özne adına safdışı kalır. Işık göz olur ve yalnızca bu şekilde varlığını sürdürür: Artık o, yalnızca retinanın uyarılmasıdır. Koku burun olur ve dünyanın kendisinin bile kokusuz olduğu ortaya çıkar. Rüzgârın sakızağaçlarının arasındaki müziğinden de söz edemeyiz artık: Bu yalnızca kulak zarının tit-

remesidir. Sonunda bütün dünya, artık bundan sonra kuşkucu gözümde ölmekte olan adadan koparak Speranza'nın ruhu da olan benim ruhumda emilir.

Bir çırpınma oldu. Bir nesne aniden özne derecesine düştü. Bu, mutlaka o bunu hak ettiği için olmuştur; çünkü bütün bu düzeneğin bir anlamı vardır. Çelişki yumağı, kargaşa merkezi olduğu için usandırmış, adanın vücudundan dışarıya fırlatılmıştır, elenmiştir. Kıvılcım, bir dünyayı ussallaştırma sürecine denk düşüyor. Dünya kendi usçuluğunu arıyor ve bunu yaparken de bu artığı, özneyi dışarı atıyor.

Bir gün bir İspanyol kalyonu, Speranza'ya doğru yol almaktaydı. Gerçeğe bundan daha yakın ne olabilirdi? Ama son kalyonlar okyanus yüzeyinden silineli bir yüzyıldan fazla olmuştu. Ama güvertede bir şenlik vardı. Ama gemi, bir şalupaya demir attırıp onu suya indireceğine, kıyıdan bir fersah uzaktaymışçasına kıyı boyunca ilerlemişti. Ama asırlık giysiler içinde bir genç kız pupa köşkünden bana bakıyordu ve bu genç kız benim, on yıl önce ölmüş kız kardeşimdi... Böylesi saçmalıklar ayakta kalamazdı. Kıvılcım oluştu ve kalyonun varoluş hakları reddedilmiş oldu. Kalyon, Robinson'un sanrısı haline geldi. Afallamış, beyninde ateşi yükselmiş bir Robinson öznesinin içinde emilip yok edildi.

Bir gün ormanda yürüyordum. Birkaç yüz adımlık bir uzaklıkta, bir ağaç kütüğü patikanın ortasında yükseliyordu. Garip bir kütüktü bu, belli belirsiz bir hayvan profiline sahip, tüylü bir kütük. Ve sonra kütük hareket etti. Ama bu saçmaydı, kütük hareket etmez! Ve sonra kütük, teke haline dönüştü. Bir kütük nasıl olur da bir teke haline dönüşebilir? Kıvılcımın meydana gelmesi gerekti. O da oldu. Kütük tamamen ve hatta *geriye doğru ilerleyerek* ortadan kayboldu. Yine de orada bir teke var olmuştu. Ama ya kütük? O, bir göz yanılmasına, Robinson'un kusurlu görüşü haline dönüşmüştü.

Özne, küçük düşmüş bir nesnedir. Gözüm ışığın, rengin kadavrasıdır. Burnum, gerçekdışı oldukları kanıtlandıktan sonra, kokulardan kalan tek şeydir. Elim, tutulan şeyin varlı-

ğını çürütür. Öyleyse bilgi sorunu, *tarihe aykırılıktan* doğar: Bu aykırılık, aralarındaki gizemli ilişkiyi ortaya çıkarmak istediği özneyle nesnenin eşzamanlılığını içerir. Oysa nesne ile özne bir arada var olamazlar; çünkü ikisi de önce gerçek hayatın içine sokulmuş, sonra da ıskartaya ayrılmış olan aynı şeylerdir. Robinson, Speranza'nın kişisel dışkısıdır.

Bu dikenli çözüm yolu, içimi karamsar bir tatminle doldurmuyor. Çünkü bana selametin ya da en azından bir tür selametin dar ve sarp yolunu gösteriyor: Bereketli ve uyumlu, kusursuz bir şekilde işlenmiş ve yönetilen, bütün iyi niteliklerinde güçlü bir dengeye sahip, bensiz, yolunda dosdoğru ilerleyen bir ada. Bensiz, çünkü bana o kadar yakın ki saf bir bakış olarak bile artık benim için dayanılmaz hale gelir ve benim de o yakın, fosfor ışıltıya indirgenmem gerekir. O ışıltı ki kimse onu bilmeden, bilincinde olmadan, bilinçli bir insan olmadan her şeyin bilinmesine neden olur... Ey ince ve saf, bunca kırılgan, bunca değerli denge!

Ama bu düşleri ve kurguları bırakmak, Speranza'nın diri toprağını çiğnemek için sabırsızlanıyordu. Bir gün adanın en gizli özel yaşamına giden, somut bir yol bulduğunu sandı.

V

Dev sedir ağacının ayağında, adanın merkezinde yer alan, karmakarışık kayaların tabanında, dev bir hava deliği gibi açılan mağara, Robinson'un gözünde hep büyük bir önem taşımıştı. Ama mağara uzun bir süre onun için en değerli olan şeyleri pintice üst üste yığdığı kilitli bir kasadan ibaret kalmıştı: Tahıllar, meyve ve et konserveleri, daha derinlerde giysi sandıkları, aletleri, silahları, altım ve son olarak da dipteki bölümün en ücra köşesinde, bütün adayı havaya uçurmaya yetecek miktardaki siyah barutun bulunduğu fıçılar. Uzun süredir ateşli silahlarını avlanmak için kullanmayı bırakmış olmasına rağmen Robinson, zincirlerinden boşanması yalnızca kendi yetkisinde bulunan ve varlığıyla kendisine gerçek bir güç duygusu esinleyen bu yıldırıma çok bağlıydı. Bu kulakları sağır edici

tahtın üzerinde, adayı ve ada sakinlerini Jüpiter'e özgü buyurganlığının altında kul köle ediyordu.

Ancak birkaç haftadan beri, mağara onun için yeni bir anlam taşıyordu. İkinci yaşamında -vali, general, yönetici sıfatlarını bir kenara bırakıp su saatini durdurduğu zaman başlayan yaşamında- Speranza artık yönetilmesi gereken bir alan değil, felsefi kurgularının yanı sıra yüreğinin ve teninin yeni ihtiyaçlarının da yöneldiği, dişil olduğu tartışma götürmeyen doğaya sahip bir *kişi* idi. O zaman, aklı karışmış, kendi kendine mağaranın bir ağzını göz mü, yoksa bu koca gövdenin bir başka doğal deliği mi olduğunu ve sonuna dek sürdürülürse mağaranın keşfinin, onu soruların bazılarına cevap getiren gizli bir kıvrıma götürüp götürmeyeceğini düşünüyordu.

Tünel, barutluğun ötesinde, aşağıya doğru dik bir eğimle bağırsak şeklinde devam ediyordu. Daha önceden (sonraları *toprak dönemi* olarak adlandıracağı dönemde) buraya girmeye hiç kalkışmamıştı. Bu girişim, gerçekten önemli bir zorlukla karşı karşıyaydı: aydınlatma.

Bu karanlıkta, elde reçineli odundan bir meşaleyle ilerlemek -bu amaçla kullanılabilecek başka hiçbir şeyi yoktu- içindekilerin azıcık da olsa yere saçılıp saçılmadığından bile emin olamadığı barut fıçılarına olan yakınlığı nedeniyle büyük bir tehlikeye atılmak demekti. Bu aynı zamanda, mağaranın yetersiz ve hareketsiz havasını içinde nefes alınamaz bir dumana boğmak demekti. Mağaranın dibine bir aydınlatma ve havalandırma bacası delme projesini de bir kenara bırakmak zorunda kalınca, geriye sadece *karanlığı göze almak,* yani keşfetmek istediği ortamın zorluklarına uysalca boyun eğmek kalıyordu ki birkaç hafta öncesine kadar böyle bir fikir aklının ucundan bile geçmezdi. İçine girmiş olduğu dönüşümün bilincine varmış olduğundan, belki de bu yeni kutsal çağrıya yanıt verebilmek için, şimdi artık en sert değişimleri bile kabul etmeye hazırdı.

Önce, mağaranın derinliklerinde el yordamıyla ilerleyebilmek için, üstünkörü bir biçimde *karanlığa* alışmaya çalıştı. Ancak, bu niyetinin boşuna olduğunu ve daha köklü bir hazırlığın zorunluluğunu anladı. İnsanın benzerleriyle beraber içine kapatılmış olduğu ışık-karanlık seçeneğini aşmak ve körlerin eksiksiz, kusursuz ve gö-

renlerinkine oranla yaşanması kuşkusuz daha az kolay olan, ancak gözleri olanların hayal ettikleri gibi, bütünüyle ışıklı bölümü koparılıp atılmış ve iç karartıcı karanlıklara gömülmüş olmayan dünyasına girmek gerekiyordu. Işığı yaratan göz, karanlığı da keşfeder ama gözü olmayan kişi her ikisini de bilmez ve birincisinin yokluğundan dolayı acı çekmez. Bu durumu daha yalandan tanımak için karanlıkta uzun bir süre hareketsiz kalmak yeterliydi ve Robinson da içleri mısır galetası ve keçi sütü dolu testilerle çevrili olarak öyle yaptı.

Çevresinde mutlak bir sessizlik hüküm sürüyordu. Hiçbir ses mağaranın dibine kadar ulaşamıyordu. Ancak şimdiden biliyordu ki deney başarılı olacağa benziyordu, çünkü kendisini hiçbir şekilde Speranza'dan ayrı hissetmiyordu. Tersine, yoğun olarak onunla birlikte yaşıyordu. Kayanın yanına çömelmiş, gözleri karanlıkta sonuna dek açık, adanın bütün kumsallarındaki dalgaların beyaz kırılmalarını, rüzgârla okşanan bir palmiyenin takdis eden devinimini, yeşil gökyüzünde bir sinekkapan kuşunun kızıl şimşeğini görüyordu. Her yerde, denizin çekilmesinin ada toprakları üzerinde yarattığı nemli serinlik hissediliyordu. Bir pavurya, kabuğunun ucunda, hava almak için bunu fırsat biliyordu. Kara başlı bir martı, bir dalga hareketinin bir esmer yüzlerini bir kırmızı yüzlerini açığa çıkardığı yosunların içine büzülüp saklanmış bir şetodon'un üzerine doğru dalışa geçmek için hız kaybetmeye başlıyordu. Robinson'un yalnızlığı, garip bir şekilde -*yanlamasına* değil de- bir kalabalığın içinde ya da bir dostla birlikteyken olduğu gibi sataşmalar ve dirsek temasıyla -ancak *merkezi* ve sanki çekirdeğine ilişkin bir şekilde- kırılmıştı. Speranza'nın, bu koca gövdenin tüm sinir uçlarının yıldız şeklinde dağıldığı ve yüzeyden gelen bütün bilgilerin toplandığı *merkezine* yakın olmalıydı. Aynı bunun gibi bazı katedrallerde ses dalgalarının ve kesişimlerinin bir oyunu sonucu, ister apsidden, ister koro yerinden, ister mimberden, isterse sahından gelsin, en küçük bir sesin duyulduğu bir nokta vardır.

Güneş, ağır ağır ufuk çizgisine doğru alçalmaktaydı. Adayı taçlandıran kaya kütlesinin zemininde, mağara şaşkın ve engine dikilmiş kocaman bir göz gibi genişleyen ağzını açıyordu. Yörüngesi, kı-

sa bir süre sonra güneşi tam tünelin ekseninde konumlandıracaktı. Mağaranın dibi acaba aydınlanacak mıydı? Ne kadar süreyle? Robinson, bunu öğrenmekte gecikmeyecekti ve geçerli hiçbir neden olmasa da güneş ışığıyla buluşmaya büyük bir önem veriyordu.

Olay öylesine hızlı gerçekleşti ki görsel bir yanılsamanın kurbanı olup olmadığını düşündü. Ya basit bir sanal görüntü gözkapaklarının ardında parlayıp kaybolmuştu ya da bu gerçekten karanlığı bozmadan delip geçen bir şimşekti. O, kalkan bir perde, utkulu bir tan beklemişti. Oysa içinde yüzdüğü karanlık kütlede ancak bir ışık iğnesi gerçekleşmişti. Tünel, daha uzun ya da sandığından daha az düz olmalıydı. Ama ne önemi vardı? İki bakış, ışıklı ve karanlık bakış çarpışmıştı. Bir güneş oku, Speranza'nın toprak ruhunu delip geçmişti.

Ertesi gün aynı şimşek tekrar meydana geldi, sonra yeniden on iki saat geçti. Karanlık, Robinson'un çevresinde, her türlü görsel işaret noktasından yoksun gezgini sendeleten o hafif baş dönmesi etkisini yitirdikten sonra bile, hâlâ *egemendi.* Speranza'nın kanımda, balığın suda olduğu gibiydi ama mutlak ötenin ilk eşiğini sezdiği, ışık ve karanlığın ötesine yine de ulaşamıyordu. Belki de arıtıcı bir oruca girmek gerekliydi? Zaten bir parça sütten başka bir şeyi kalmamıştı. Yirmi dört saat daha derin düşüncelere daldı. Sonra, tereddütsüz ve korkusuz, girişiminin törensel ağırbaşlılığına inanmış olarak ayağa kalktı, dar ve uzun tünelin dibine doğru yöneldi. Aradığını bulmak için uzun uzun dolaşması gerekmedi. Dikey ve çok dar bir baca deliğiydi bu. Hemen, kendisini içine bırakıp kaymak için birkaç girişimde bulundu. Çeperler et gibi kaygandı ama giriş o kadar dardı ki bedeninin yarısından fazlasını geçiremiyordu. Tamamen soyundu, sonra vücudunu elinde kalan son sütle ovdu. Sonra başı önde, boğazın içine daldı ve bu defa önce ağır ağır ama düzenli bir hızla, yemek borusundaki bir tas dolusu besin gibi içeri kaydı. Birkaç saniye ya da birkaç yüzyıl süren çok yumuşak bir düşüşten sonra, kol gücüyle kendini bu bir tür daracık mahzene çekti. Burada, ancak başını tünelin girişinde tutabilirse ayakta durabiliyordu. İçinde bulunduğu küçük mahzeni el yordamıyla incelemeye koyuldu Yer sert, kaygan ve garip bir şekilde ılıktı; ama çeperler şaşırtı-

cı değişkenlikte bir yapı gösteriyordu. Kayalaşmış meme uçları, tüylü kalkerler, mermerimsi mantarlar ve taşlaşmış süngerler vardı. Daha ileride ise taşın yüzeyi, kıvırcık tomurcuklardan bir halıyla örtülüydü. Bazı çöllerde rastlanan bir kum gülüne ama bunun daha bileşik haline, bir çeşit alçıtaşı yumrusuna benzeyen bu mineral çiçeğe yaklaştıkça doku daha gür ve kalın bir hal alıyordu. Buradan rahatlatıcı ekşilikte, incir ağacının özsuyunun hafif şekerli acılığında, nemli ve demir tuzlarını hatırlatan bir koku yayılıyordu. Ama Robinson'u her şeyden çok şaşırtan şey, küçük mahzenin en dip kısmında keşfettiği beş ayak derinliğinde bir yuva oldu. Yuvanın içi, kusursuz bir şekilde düzdü ancak karmaşık bir şeyi biçimlendirmek üzere hazırlanmış bir kalıp gibi de garip bir biçimde kıvrımlıydı. Robinson, bu şeyin kendi vücudu olduğuna inanıyordu ve birçok denemeden sonra gerçekten de sonunda o vücut konumunu buldu -kendi üzerine kapanmış, dizleri çenesine kadar çekilmiş, ayak bilekleri üst üste ve çapraz durumda, elleri ayaklarının üzerine konmuş-; bu konum ona, yuvanın içinde öylesine tam bir yerleşme sağlıyordu ki konumunu alır almaz bedeninin sınırlarını unutuverdi.

Mutlu bir sonsuzlukta asılıydı. Speranza güneşte olgunlaşan bir meyveydi ve onun binlerce kat ağaç kabuğu, gövek ve sebze meyve kabuğuyla kaplanmış beyaz ve çıplak bademi Robinson ismini taşıyordu. Bu bilinmeyen adanın özel kayalık yaşamının en gizli yerine bu şekilde yerleşmiş olmak ona ne büyük bir huzur veriyordu! Ada kıyılarında bir deniz kazası, bu deniz kazasından kurtulan bir kazazede, ada toprağını ekinlerle kaplamış ve çayırlarında sürülerini çoğaltmış bir yönetici hiç olmamış mıydı? Ya da kaderdeki bütün bu hayali değişiklikler, koskoca taştan gömütün içinde sonsuza dek gizlenmiş bu küçük larvanın hiçbir gerçeklik taşımayan rüyasından mı ibaretti? O, Speranza'nın ruhu değil de neydi? Birbirlerinin içine geçen oyuncak bebekleri anımsadı: Hepsinin içi oyuktu ve gıcırdayarak açılıyordu, sonuncusu hariç. En küçük olanı, içlerinde tek içi dolu ve ağır olanı ve diğerlerinin varoluş nedeni ve çekirdeğiydi.

Belki uyuyakaldı. Bunu kesin olarak söylemesi mümkün değildi. Öyle ki içinde bulunduğu *varolmama* durumunda, bir önceki gün ile uykunun arasındaki fark çok silikti. Mağaraya inişinden bu yana

geçen zamanı değerlendirmesi için belleğinden ne zaman bir çaba göstermesini isteyecek olsa, tekdüze bir ısrarla kafasında hep *durmuş* su saatinin görüntüsü beliriyordu. Güneşin mağaranın ekseninden geçişine işaret eden ışıklı şimşeğin bir kere daha çaktığını saptadı ve biraz sonra, uzun bir süredir bu tür bir şeyin olmasını beklemesine rağmen onu şaşırtan bir değişiklik oldu: *Birdenbire karanlık işaret değiştirdi.* İçinde yüzdüğü siyahlık, beyaza döndü. Artık bir süt tasının içindeki kaymak gibi beyaz, karanlıkların içinde yüzüyordu. Hatta bu derinliklere ulaşabilmek için iri beyaz bedenini sütle ovmak zorunda kalmamış mıydı?

Bu derinlik derecesinde Speranza'nın dişil doğası, analığın bütün özelliklerini üzerinde topluyordu. Uzamın ve zamanın sınırlarının zayıflaması, Robinson'a daha önce hiç olmadığı kadar çocukluğunun uykuya dalmış dünyasına girmesine olanak sağladığı için, annesi hiç aklından çıkmıyordu. Kendisini o güçlü kadının, olağanüstü, ancak duygularını ve düşüncelerini pek az açığa vuran ve duygusal sevgi gösterilerine yabancı ruhun kollarında sanıyordu. Onun, beş kardeşini ve kendini bir kez olsun öptüğünü hatırlamıyordu. Yine de bu kadın, bir soğukluk abidesinin tam tersiydi. Hatta, çocuklarını ilgilendirmeyen konularda sıradan bir kadındı. Onu, on yıldır kayıp bir aile mücevherini bulduğunda sevinçten ağlarken görmüştü. Babaları bir kalp krizinden yere yıkıldığında, aklının başından gittiğini görmüştü. Ama çocukları söz konusu olduğu anda kelimenin en yüce anlamında *esirdi* bir kadına dönüşüyordu. Baba gibi Quaker mezhebine son derece bağlıydı, kutsal metinlerin ve Papacı kilisenin yaptırımlarını reddediyordu. Komşuların şiddetli kınamalarına karşın, Kitabı Mukaddes'i, Tanrı tarafından yazdırıldığı su götürmeyen, ancak insan eliyle yazılmış ve tarihin değişimine, zamanın yıpratıcılığına uğramış bir kitap olarak kabul ediyordu. Çağlar öncesinden gelen bu anlaşılmaz yazılara karşılık, onun kendi derinliklerinden fışkırdığını hissettiği bilgelik kaynağı ne kadar da saf ve canlıydı! Orada, Tanrı doğrudan yarattığına konuşuyordu. Orada Kutsal Ruh, doğaüstü ışığını üzerine saçıyordu. Öyle ki anne olma çağrısı, onun gözünde, bu dingin inançla birleşiyordu. Çocuklarına karşı tutumunda, onları bütün sevgi gösterilerinden daha faz-

la ısıtan, *aldatmayan* bir şey vardı. Onları bir kez olsun kucaklamamıştı; ama bakışından her şeylerini bildiği, sevinçlerim ve acılarım onlardan çok daha güçlü hissettiği, onlara alçakgönüllülükle hizmet etmek için tükenmez bir tatlılık, zihin açıklığı ve cesaret hazinesine sahip olduğu okunuyordu. Komşuları ziyarete gittiklerinde, bu her fırsatta bağırıp çağıran, bitkin kadınların çocuklarına yönelttiği öfke ve sevgi gösterisi, tokat ve öpücüklerden dehşete düşüyorlardı. Annelerinin, çocuklarını en iyi şekilde rahatlatan ya da sevindiren, onları daima eşit gören söz ve hareketleri vardı.

Babanın evde olmadığı bir gün, zemin kattaki dükkânda yangın çıktı. Çocuklarıyla beraber birinci kattaydı. Yangın, bu birkaç yüzyıllık ahşap evin içinde korkutucu bir hızla yayıldı. Robinson, yalnızca birkaç haftalıktı, en büyük ablası ise dokuz yaşında olmalıydı. Aceleyle geri dönmüş olan küçük kumaş satıcısı, sokağın ortasında, ateşin önünde diz çökmüş, Tanrı'ya bütün ailesinin gezintiye çıkmış olmaları için dua ediyordu ki karısının sakince, bir duman ve ateş selinin içinden çıktığım gördü: Meyvelerinin fazlalığından eğilen bir ağaç gibi, altı çocuğunu sağ salim, omuzlarında, kollarında, sırtında, önlüğüne asılı olarak taşıyordu. İşte Robinson, annesinin anısını bu yönüyle, gerçeklik ve iyilik direği, bağrına basan bir toprak, acılarının ve korkularının sığmağı olarak yeniden yaşıyordu. Küçük yuvanın içinde o kusursuz ve kuru sevecenlikten, o yanılmaz ve gereksiz sevgi gösterilerinden yoksun ilgiden bir şeyler bulmuştu. Annesinin ellerini görüyordu; o ne okşadığı ne de dövdüğü görülmüş eller öyle güçlü, öyle sert, öyle uyumluydular ki iki meleğe, birlikte kutsal ruh için çalışan ikiz meleklere benziyorlardı. Beyaz ve yumuşak bir hamuru yoğuruyorlardı, çünkü yortu arifesiydi. Ertesi gün çocuklar, kabuğunun bir kıvrımında bir bakla saklanmış olan kavuzlu buğdaydan bir galetayı aralarında paylaşıyorlardı. Robinson, kuvveti sınırsız taştan bir bilek gücünün kavradığı o yumuşak hamurdu. Speranza'nın iri ve sarsılmaz etine düşmüş o bakla tanesiydi.

O şimşek, oruç yüzünden etten kemikten gittikçe daha çok arınmış olarak içinde yüzdüğü yeraltının derinliklerinde bir kez daha yankılandı. Öyle ki Robinson'a bu sütten gecede parlamanın etkisi

tersine dönmüş gibi geldi: Bir an onu çevreleyen beyazlık karardı ve sonra hemen kar gibi saflığını yeniden buldu. Sanki, bir mürekkep dalgası, mağaranın ağzında kırılmış ve hiçbir iz bırakmadan anında geri çekilmişti.

Robinson günü yeniden görmek istiyorsa, büyüyü bozması gerektiği hissine kapıldı. Bu kurşuni mor yerlerde yaşam ve ölüm birbirlerine o denli yakındı ki bir anlık dikkatsizlik, hayatta kalma isteğinde en ufak bir gevşeme, bir kutuptan diğerine kaçınılmaz bir geçiş demekti. Kendini yuvadan kopardı. Gerçekten ne uyuşmuş ne de zayıflamıştı, daha çok hafiflemiş ve hatta tinselleşmiş gibiydi. Hiç zorlanmadan, bir ludion* gibi yüzerek bacadan yukarıya tırmandı. Mağaranın dibine ulaştığında el yordamıyla giysilerini yeniden buldu ve giyinmek için zaman kaybetmeden onları tortop edip koltuğunun altına aldı. Sütümsü karanlık çevresini sarmayı sürdürüyordu; bu da onu endişelendirmiyor değildi. Yeraltında geçirdiği uzun zaman süresince kör mü olmuştu? Deliğe doğru tökezleyerek ilerlerken, birden ateşten bir kılıç yüzüne bir tokat indirdi. Baş döndürücü bir acı gözlerini yaktı. Elleriyle yüzünü kapattı.

Öğle güneşi, kayaların çevresindeki havayı titreştiriyordu. Bu, kertenkelelerin bile gölge aradıkları saatti. Robinson yarı eğilmiş, soğuktan titreyerek ve kesik sütten ıslanmış kalçalarını sıkarak ilerliyordu. Keskin çakmaktaşları ve karışık damarlı ağaçlarla dolu bu görüntünün ortasındaki terk edilmişliği, onu korkudan ve utançtan eziyordu. Çıplak ve beyazdı. Derisi, oklarını kaybetmiş ve korkmuş bir kirpi gibi diken diken ürperiyordu. Aşağılanmış organı eriyip gitmişti. Fare çığlığı gibi tiz hıçkırıkları parmaklarının arasından sızıyordu.

Robinson'u görmekten çok mutlu ama geçirdiği değişimden şaşırmış olan Tenn'in eşliğinde, yapabildiğince konuta doğru ilerledi. Evin yatıştırıcı loşluğunda yerine getirdiği ilk sorumluluk, su saatini yeniden çalıştırmak oldu.

---

* Ludion: (Lat. Ludio) Eczacılıkta kullanılan dar boğazlı, ağzı açık, cam şişe. Sıvının yüzeyindeki basınç değiştiğinde, daldırıldığı sıvının içine batmasını ya da yüzeye çıkmasını sağlayacak bir şekle sahiptir. (ç.n.)

Seyir defteri: Henüz, Speranza'nın bağrında geçirilen zamanın ve oraya inişin değerini gerçek anlamda tahmin edebilmekten çok uzağım. Bu iyilik mi yoksa kötülük mü? Tamamlanabilmesi için gereken en önemli parçaların hâlâ eksik olduğu, öğrenilmesi gereken bir süreç bu. Çamurun anısı, muhakkak ki bana endişe veriyor: Mağaranın onunla tartışılmaz bir akrabalığı var. Ama kötülük her zaman iyiliği taklit etmemiş midir? Lucifer,* Tanrı'yı yüzünü buruşturarak, kendince taklit eder. Mağara, çamurun yeni ve daha çekici, değişik bir hali mi, yoksa onun yadsınması mı? Şurası kesin: O da çamur gibi geçmişimin hayaletlerini çevremde canlandırıyor ve beni ortasına attığı geçmişe dair düşler, Speranza'yı olabilecek en yüksek uygarlık düzeyinde tutmak için sürdürdüğüm günlük savaşımımla zerre kadar bağdaşmıyor. Ancak çamur, öncelikle sık sık kız kardeşim Lucy'yi, o gelip geçici ve yumuşak -kısacası marazi- varlığı canlandırırken, mağara, beni ister istemez o sert ve yüce anne imgesine götürüyor. Ne büyüleyici bir himaye! Çocuklarının en fazla tehdit altında olanının yardımına gelmek isteyen bu yüce ruhun, beni daha iyi taşımak ve beslemek için Speranza'da yeniden doğmaktan başka çaresi olmadığına inanasım geliyor. Kuşkusuz bu sınav çok zor ve ışığa dönmek, karanlıklara gömülmekten de zor. Ancak bu iyileştirici sınavda, annemin acı veren bir çaba -sanki bedel ödemek gibi- harcanmaksızın ilerleme olamayacağı düşüncesini buluyor gibiyim. Bu beni nasıl rahatlatıyor! Bundan böyle hayatım, hayranlık verici sağlamlıkta bir kaidenin üzerine oturtulmuş, kayanın tam kalbine demir atmış ve onun içinde uyumakta olan güçlerle doğrudan bağlantılı. Önceden bende hep, mide bulantısı ve iç sıkıntısı kaynağı olan, kaypak, dengesi bozuk bir şeyler vardı. *Bir* ev düşleyerek, son günlerimi geçireceğim evi düşleyerek kendimi avuturdum ve o evi hep granit parçalarından inşa edilmiş, masif, sarsılmaz, akıl almaz temellere dayalı bir yapı olarak hayal ederdim. Artık bu düşü gör-

* Lucifer: Şeytan, (ç.n.)

müyorum. Buna ihtiyacım kalmadı.

Göklerin Krallığı'na, küçük bir çocuğa benzemeden girilmeyeceği yazılmıştır. İncil'in sözü, hiç bu kadar tam anlamıyla uygulanmamıştır. Mağara, bana sadece bundan böyle zavallı yaşamımı yerleştirebileceğim sarsılmaz bir temel sağlamakla kalmıyor, orası aynı zamanda her insanın gizlice ardından ağladığı kaybedilmiş masumluğa dönüşü simgeliyor. Ana rahmi karanlığının o tatlı huzuruyla mezar huzurunu, yaşanım berisini ve ötesini, mucizevi bir şekilde bir araya getiriyor.

Robinson birçok kez yuvada inzivaya çekildi, ama artık daha fazla bekleyemeyecek olan hasat ve ot biçme işleri onu engelledi. Sonuçta ürün o denli az oldu ki bundan kaygıya düştü. Hiç kuşku yok ki yiyecekleri ve sürülerinin varlıklarını sürdürmeleri tehdit altında değildi; ada, bütün bir ada halkının yaşamının devamını garanti etmek için işlenmişti. Fakat, Speranza'yla sürdürdüğü ince duyarlılıktaki ilişkilerinde bir dengesizlik kendini hissettiriyordu. Kaslarını şişiren yeni güçler, her sabah uyandığımda şükür ilahileri mırıldanmasına yol açan o ilkbahar hafifliği, mağaranın derinlerinden çekip aldığı bütün o mutlu dinçlik, Speranza'nın hayat kaynaklarından alınmış ve adanın iç enerjisini tehlikeli bir şekilde azaltıyormuş gibiydi. Zorlu hasat çabalarından sonra, alışılmış olarak toprağı kutsayan bereketli yağmurlar, kurşunrengi, üzerinde şimşekler çakan, tehdit edici, pinti ve çorak gökyüzünde belirsizlik içinde kaldılar. Sulu ve yağlı bir salata yapılabilen birkaç dönümlük semizotu, olgunluğa erişmeden yerinde kurudu. Birçok keçi, ölü yavru doğurdu. Robinson bir gün doğu tarafındaki bataklıkların ortasında bulunan bir yabandomuzu sürüsünün üzerinden bir toz bulutunun yükseldiğini gördü. Hemen o anda, çamurun yok olabileceği sonucuna vardı ve bundan dolayı derin bir memnunluk duydu. Ama, tatlı suyunu çekmeye alışmış olduğu iki kaynak kurudu; hâlâ canlı bir su kaynağı bulabilmek için ormanın çok içlerine dek ilerlemesi gerekiyordu artık.

Bu son kaynak, ağaçların ortasında bulunan bir açıklıkta, sanki

ada tam orada ormandan yapılma elbisesini çıkarmışçasına fışkıran bir toprak memesinden azar azar sızmaktaydı. Robinson, susuzluğunu gidereceğini önceden düşünüp sevinerek, ince su sızıntısına doğru aceleyle giderken, şiddetli bir neşeyle havalara uçuyordu. Hayati sıvıyı canla başla emebilmek için dudaklarını deliğe açgözlülükle dayadığında, minnetle, bebek gibi bağırıyor ve yumulmuş gözlerinin ardında, Musa'nın verdiği sözün alev alev yandığını görüyordu:

İsrailoğulları, sizi süt ve bal akan bir diyara götüreceğim.

Ama her ne kadar içinden süt ve bal akıyorsa da Robinson'un Speranza'ya atfettiği o canavarca annelik vasfından dolayı tükenmekte olduğunu artık kendinden gizleyemezdi.

Seyir defteri: Durum anlaşıldı. Dün yeniden kendimi yuvanın içine gömdüm. Bu son olacak, çünkü yanlışımı kabul ediyorum. O gece, içinde bulunduğum bitkisel yarı uyku sırasında tohumum kaçıverdi ve yuvarım dibindeki iki parmak genişliğindeki dar yarığı, yani Speranza'nın en içsel yerini, bağrının bağrını korumak için yarığı elimle kapatmak zorunda kaldım. İncil yazarının sözü, ama bu sefer tehditkâr bir anlamda yeniden aklıma geldi: *Küçük bir çocuğa benzemiyorsa eğer, hiçbir şey...* Hangi yanılgı sonucu küçük bir çocuğun saflığına sahip olmakla övünebildim? Olgunluk çağında bir erkeğim ve kaderimi erkekçe kabullenmeliyim. Speranza'nın sinesinden aldığım güçler, kendi kaynaklarına ilkel bir dönüşün tehlikeli bedeliydi. Kuşkusuz orada huzuru ve sevinci buluyordum, ama erişkin adam ağırlığımla beni besleyen toprağı eziyordum. Çocuk bekleyen annenin âdetleri nasıl kurursa, Speranza da bana hamileydi ve artık üretemiyordu. Daha da kötüsü, onu kendi tohumumla lekeleyecektim. Canlı tohum, bu devasa fırında, mağarada ne korkunç bir olgunlaşmaya yol açacaktı kim bilir! Speranza'nın bir çörek gibi tamamen şiştiğini, yüzey şekillerinin deniz yüzeyinde yer yer kabardığını ve sonunda ensest ürünü bir

canavar kustuğunu görebiliyordum!

Ruhum, hayatım ve Speranza'nın bütünlüğü pahasına anakaraya giden yolu keşfettim. Belki daha sonra, bunaklık vücudumu arındırdığında ve erkekliğimi kuruttuğunda, yeniden yuvaya inerim. Ama bu, artık bir daha oradan çıkmamak üzere olur. Böylece, terekeme, mezarların en tatlısını, en anacını vermiş olurum.

Su saati tik taklarına yeniden başladı, Robinson'un yiyip bitirici canlılığı Speranza'nın yerini ve göğünü yeniden doldurdu. Girişimin büyüklüğü nedeniyle bugüne kadar ertelediği dev bir tasarıyı olgunlaştırıyordu: Adanın doğu kıyılarındaki bataklıkları pirinç tarlasına dönüştürmek. *Virginie'den* miras kalan pirinç torbasına dokunmaya şimdiye kadar hiç cesaret edememişti. Hiçbir ürün alma umudu olmaksızın onu tüketmek, içinde belki yüzyıllarca sürecek bir üretimin yattığı bu sermayeyi geçici bir zevk uğruna dağıtmak, asla işleyemeyeceği, hatta katledilmiş tek bir kaşık tahıl dahi boğazından ya da utanç dolu midesinden geçemeyeceği ve sindirilemeyeceği için, *fiziksel olarak* sonuna vardıramayacağı bir suçtu, hem de suçların en büyüğü.

Ancak bataklıkta pirinç yetiştirmek, pirinç tarlasını tamamen su altında bırakma ya da tamamen kurutma olanağına sahip olmayı, yani suyu toplayacak bir göller, bentler, barajlar ve vanalar sisteminin yapılmasını gerektiriyordu. Bunlar tek başına, üstelik de ekin tarlaları, sürüleri ve resmi görevleri nedeniyle işi başından aşkın bir adam için devasa büyüklükte çalışmalardı. Aylar boyunca su saati hiç durmadı; ama düzenli olarak tutulan günlük, yaşam, ölüm ve seks üzerine bir meditasyonun -ki o da derinlerdeki varlığının başkalaşımının yalnızca yüzeysel bir yansımasıydı- gelişimine tanıklık ediyordu.

Seyir defteri: Artık biliyorum ki başkasının varlığı, insanoğlu için temel bir öğe olmasına rağmen, yeri doldurulamaz değil.

Evet gerekli ama vazgeçilemez değil. George Fox Dostları'nın alçakgönüllülükle kendileriyle ilgili olarak söyledikleri gibi, başkasının yeri, koşulların dışladığı kişiyle doldurulabilir. *Verilmiş* olanı, *yapılmış* olanı koymak: Eğer insanı hayvandan ayırt eden şey, doğanın hayvana karşılıksız vermiş olduğu şeyleri -giysisi, silahları, rızkı- insanın yalnızca kendi üretiminden beklemesiyse temel sorun, asıl insanlık sorunu budur. Adarım üzerinde tecrit edilmiş, bir şeyler yapmayarak -ilk yaptığım şey- hayvan düzeyine düşebilir ya da tersine insan toplumunun benim için yapmadığı oranda yapıp kurarak bir çeşit üstinsan haline gelebilirdim. Böylece bir şeyler yaptım ve yapmaya devam ediyorum. Ama gerçekte işler, iki farklı düzlemde ve farklı yönlerde oluşmaya devam ediyor. Çünkü adanın yüzeyinde, insan toplumundan aynen alınmış ve böylece bir tür *geçmişe yönelik* bir uygarlık eserini -ekili alanlar, sürüler, yapılar, yönetim, kanunlar vs- sürdürürken, diğer yandan kendimi daha kökten bir değişime sahne oluyormuş gibi hissediyorum. Bu değişim, yalnızlığın bende yarattığı yıkıntıların, tümü de aşağı yukarı geçici ve hatta yolunu bulmak için etrafı yoklayan ama hepsinin çıkış noktası olan insan modeline gittikçe daha az benzeyen ilginç çözümlerin yerini alıyor. Bu iki düzlemin zıtlığıyla ilgili son olarak, birbirlerinden gittikçe farklılaşmalarının sonsuza dek artarak sürebileceğini sanmadığımı söyleyeceğim. İster istemez bir zaman gelecek ki, gittikçe daha fazla *insanlıktan çıkan* Robinson, gittikçe daha fazla *insanlaşan* kentin mimarı ve yöneticisi olamayacak. Şimdiden, fiziksel faaliyetlerimde boşa dönen bazı çarkları suçüstü yakalıyorum. Yaptığım şeye inanmadan çalıştığım zamanlar oluyor, hatta çalışmamın niteliği ve niceliği bundan hiçbir zarar görmüyor. Aksine, bazı çabalarda tekrardan doğan öyle bir sarhoşluk var ki bunun da en önemli yanı akla ihanet için çalışması: İzlenen amacı düşünmeksizin, çalışmak için çalışmak. Ancak yine de bir yapının içini, sonunda yıkılmasına yol açmadan sonsuza dek kazmak imkânsızdır.

İşlenen ve yönetilen adanın artık benim ilgimi çekmeyi tamamen bırakacağı bir arım gelmesi olasıdır. O zaman, üzerinde oturan tek insanı da kaybetmiş olacak...

O zaman neden beklemeli? O günün gelmiş olduğuna neden şimdiden karar vermemeli? Neden? Çünkü, ruhumun şimdiki haliyle bu, kaçınılmaz olarak yeniden çamura düşmek demek olur. İçimde doğumunu bekleyen bir kozmos var. Ama henüz doğmayı bekleyen kozmos, bir kargaşadır. Bu kargaşaya karşı, *yönetilen* ada -gittikçe daha da fazla yönetilen; çünkü bu konuda ancak ilerlenildiği sürece ayakta kalınabilir- benim tek sığınağım ve tek koruyucum. Beni o kurtardı. Hâlâ, her gün kurtarmayı sürdürüyor. Buna rağmen kozmos kendisine kavuşmaya çalışabilir. Karmaşanın şu ya da bu bölümü geçici olarak düzene kavuşabilir. Örneğin, mağarada kalıcı bir çözüm bulunduğunu sanmıştım. Bu bir hataydı, ama deneyim işe yaradı. Buna benzer başkaları da olacak. Kendimin bu sürekli yaratılması beni nereye götürecek bilmiyorum. Eğer bilseydim bu, sürecin sona ermiş, tamamlanmış ve kesin olduğu anlamına gelirdi.

Cinsel istek de böyledir. Bu istek, doğanın ve toplumun onun hiç umurunda olmayan bir amaç uğruna köleleştirmek için bir değirmenin arkına, bir değirmene, bir makinenin içine hapsetmek istediği bir seldir. Bu amaç ise neslin devamıdır.

Ben arkımı, değirmenimi, makinemi kaybettim. İçimde yıldan yıla harabeye dönen toplumsal yapıyla birlikte, kurumlar ve söylencelerden oluşan yapı iskeleti de yok oldu. O kurum ve söylenceler ki cinsel isteğin kelimenin her iki anlamında da *vücut bulmasını,* yani hem kendine belirli bir şekil vermesini hem de dişil bir vücudun üzerine çullanmasını sağlarlar. Oysa benim isteğimin artık türün devamı amacına doğru yönlendirilmiş olmadığını söylemek bile yetersiz kalır. Hatta kime saldıracağım dahi şaşırmış durumda! Uzun bir süre boyunca belleğim, hayal gücüme, var olmasalar dahi arzulanabilir yaratıklar sunmak için hâlâ yeterince zengin

durumdaydı. Şimdi, artık bitti. Arzularım kansız kaldılar. Hepsi boş ve kurumuş birer kabuktan ibaret. İşte söylüyorum: Kadın, göğüs, kalça; bana olan isteğinden dolayı ayrık duran kalçalar. Hiç. Bu sözcüklerin sihrinin artık hiçbir etkisi yok. Sesler, *flatus vocis*. Acaba bu, isteğimin de açlıktan öldüğü anlamına mı geliyor? Tam tersine! Hâlâ her gün içimde o hayat kaynağının fısıldadığını duyuyorum, ama tamamen serbest kalmış bir halde. Toplumun ona önceden hazırlamış olduğu yatağa doğru yöneleceğine, her yönden taşarak, sanki el yordamıyla bir yol, birleşerek topluca tek bir hedefe doğru gürüldeyeceği doğru yolu bulmaya çalışarak yıldız biçiminde akıyor.

Robinson, onu çevreleyen hayvanların evlilik âdetlerini de böyle ateşli bir merakla gözlüyordu. Aşklarını, insanlarınkinin iğrenç bir karikatürüne benzettiği keçilerden ve akbabalardan -ve genel olarak bütün memeliler ve kuşlardan- baştan beri vazgeçmişti. Ama böcekler, bütün dikkatini hak ediyorlardı. İçlerinden bazılarının çiçeklerin balözleri tarafından çekilerek bedenlerini erkek çiçeklerin tozlarıyla kapladıklarını ve tozu istemeden dişi çiçeklerin dişi organlarına taşıdıklarını biliyordu. Bu sistemdeki yetkinliği büyüteçle izlediği *aristoloche syphon* onu hayran bıraktı. Böcek, bu yürek biçimindeki çiçeğin içine dalar dalmaz, bir tetik taç kısmının bir bölümünü böceğin üzerine kapatıyor. İşte olabilecek en baş döndürücü dişilikteki çanağın içinde bir an için tutsak kalıverdi. Tüylü, kaba saba küçük yaratık kurtulmak için öfkeli bir şekilde çırpmıyor ve bunu yaparak çiçek tozuna boğuluyor. Hemen o an yeni bir tetik hareketi ona özgürlüğünü geri veriyor ve böcek, çiçek aşklarının sadık ve bilinçsiz hizmetkârı, pudralanmış olarak, başka bir yerde yakalanmak üzere uçup gidiyor.

Birbirlerinden acımasızca ayrılmış bitkisel karı kocalar tarafından icat edilmiş bu uzaktan döllenme, gözüne duygulandırıcı ve üstün bir zariflikte görünüyordu. Speranza'nın valisinin tohumuna bulanıp, York'a kadar uçarak, terk edilmiş karısını dölleyecek efsa-

nevi bir kuşu düşlediği oluyordu. Sonra düşündü ki bunca süre habersiz kaldığından dulluğu kabul etmiş olmalıydı ve belki de dulluktan çıkmış, tekrar evlenmişti.

Düşleri başka bir tarafa yöneldi. Yalnızca belli bir süredir orkideyi* ziyaret ederek, çiçek özlerini toplamaktan hiç çekinmiyor gibi görünen bir erkek zarkanatlının çevirdiği dolaplar kafasını karıştırıyordu. Büyüteç elde hayvancığın davranışlarını çözmeye çalışmak için saatler geçirdi. İlk önce çiçeğin, büyük bir olasılıkla âşığı kendisine çekmeye ve cezbetmeye yarayan özel bir afrodizyak yayan bir çeşit vajinayı andıracak denli, bitkisel bir gereçle o böceğin dişisinin karnına tıpa tıp benzediğini keşfetti. Böcek, çiçeğin özünü toplamıyor, ona *kur yapıyor*, sonra kendi türüne özgü çiftleşme kurallarına göre onunla sevişiyordu. Bu işlem, iki çiçektozu kümesinde toplanmış olan tozların, iki küçük yapışkan başlık sayesinde alnının üzerine yapışması için böceği en doğru pozisyona sokuyordu. Ve damgalı âşık bu bitkisel boynuzlarla süslenmiş olarak kendi soyunun sürekliliğine hizmet ettiğini sanıp orkidenin geleceği için çalışarak erkek çiçekten dişi çiçeğe yönelen arayışını sürdürüyordu. Kurnazlık ve ustalıkta bu denli doruğa ulaşılması, Yaratan'ın ciddiyetinden insanı kuşkuya düşürebilirdi. Doğa, son derece bilge ve ağırbaşlı bir Tanrı tarafından mı, yoksa tuhaflık meleğinin en çılgın bileşimlere dek ittiği acayip bir demiurgos tarafından mı şekillendirilmişti? Robinson, bu kuruntuları bir tarafa iterek adadaki bazı ağaçların -orkidelerin zarkanatlılara yaptıkları gibi- onu, kendi çiçektozlarını taşımak üzere kullanmayı düşünebileceklerini hayal etti. O zaman bu ağaçların dalları, içeriye doğru kıvrılan gövdeleriyle, onu içlerine kabul etmeye hazır, şehvetli ve hoş kokulu kadınlara dönüşebilirlerdi...

Dört bir yönden adayı dolaşırken, gerçekten de -hiç kuşku yok ki yıldırım veya rüzgârdan dolayı yıkılmış- gövdesi toprakta sürünen ve yerden iri iki ana dal halinde ayrılarak azıcık yükselen bir quillaja** keşfetti. Kabuk kaygan ve ılıktı, hatta dalların birleştiği çatalın içi, ince ve yumuşak bir likenle kaplıydı.

---

* Burada söz konusu olan *ophrys bombyliflora'dır.* (Yayımcının notu).

** Quillaja: Peru ve Şili'de yetişen, boyu 3-4 metreye varan bir ağaç türü. (y.h.n.)

Robinson daha sonra *bitkisel kanal* olarak adlandıracağı şeyin eşiğinde birkaç gün tereddüt etti. Quillajanın yakınlarına, her seferinde pek de namusluca olmayan tavırlarla yaklaşıyor ve sonunda otların altında ikiye ayrılan dallarda, sanki iki kocaman kalçanın varlığını seziyordu. Sonunda yıldırım çarpmış ağacın üzerine çıplak olarak uzandı ve gövdesini kolları ile sardı, cinsel organı, iki dalın birleştiği yerde açılan küçük, köpüğümsü girintiye, uzun uzadıya düşünmeden daldı. Mutlu bir uyuşukluk içindeydi. Yarı kapalı gözleri, eğik taçyapraklarından ağır ve baş döndürücü buhurlu kokular yayan, kaymak gibi eti olan çiçeklerin dalgalar biçiminde salındığını görüyordu. Nemli mukozalarını aralayarak, böceklerin tembel uçuşlarıyla delinen gökten bir nimet bekler gibiydiler. Robinson, kaderine hayatın bitkisel kaynaklarma dönmesi yazılmış insan soyunun son yaratığı değil miydi? Çiçek, bitkinin cinsel organıdır. Bitki, ondaki en parlak ve en kokulu şey olarak cinsel organım her gelene safça sunar. Robinson, herkesin başının üzerinde erkeklik ya da dişilik organım -kocaman, canlı renklerle bezenmiş, kokulu- gururla taşıyacağı yeni bir insanlık düşlüyordu...

Quillaja ile uzun aylar süren mutlu bir ilişki yaşadı. Sonra yağmurlar geldi. Görünürde hiçbir şey değişmemişti. Ama yine de bugün acayip aşk çarmıhında gerili durumda yatarken şiddetli bir acı cinsel organının ucunu delip geçti ve onu bir anda ayağa dikti. Kırmızı benekli koca bir örümcek, ağacın gövdesi üzerinde koşarak otların içinde kayboldu. Acı, ancak birkaç saat sonra dindi. Bu sırada yaralı organ, giderek mandalina şeklini almaktaydı.

Muhakkak ki tropikal iklimin coşturduğu bir bitki örtüsü ve hayvanlar âleminin ortasında geçen yalnız yaşamı boyunca Robinson başka şanssızlıklara da uğramıştı. Ancak bu kaza, reddedilmez ahlâki bir anlam taşıyordu. Örümcek ısırması kılıfı altında, aslında onun yakalandığı, cinsel ilişki yoluyla bulaşan -okul yılları boyunca öğretmenlerinin onu sürekli uyarmış oldukları- bir hastalık değil miydi? Bu olayda, bitkisel yolun belki de yalnızca tehlikeli bir çıkmaz olduğunu gördü.

VI

Robinson, savağın kazığım üç delik daha yükseltti ve dördüncü deliğe bir takoz yerleştirerek onu yerine sabitledi. İçi su dolu bölmenin kurşuni yüzeyi boyunca bir titreme bir baştan bir başa yayıldı. Soma, kazığın etrafında kıvrılarak gitgide daha hızlı dönen sıvı bir çiçek tacı gibi tirşe rengi, canlı bir huni ortaya çıktı. Ölü bir yaprak yavaşça huninin kenarına doğru kaydı ve bir anlık tereddüdün ardından yana doğru devrilerek su tarafından yutulmuşçasına kayboldu. Robinson arkasına döndü ve sırtıyla savağın dik kenarına dayandı. Diğer tarafta, kirli sudan bir örtü, kuru otlar, odun artıkları ve gri köpükten adacıkları önüne katıp sürükleyerek nemli toprağın üzerinde yayılmaktaydı. Su örtüsü oradan yüz elli adım ötede bulunan boşaltma savağının eşiğine ulaştı ve ters akmaya başladı. Bu sırada

Robinson'un ayakları altında dolaşan su seli, şiddetini kaybediyordu. Havaya bir çürüme ve bereket kokusu yayılıyordu. Robinson, bu iş için elverişli görünen, altı killi, alüvyonlu toprağın üzerine bunca zamandır yedekte tuttuğu pirincin yarısını avuç avuç serpmişti. Sudan örtü, buğdaygillerden bu bitki yeşerene kadar korunacak, seviyesi düştüğü takdirde yenilenecekti. Sonra Robinson bu örtüyü kendi kendine tükenmeye bırakacak ve gerektiğinde tohumun olgunlaşması sırasında tamamen boşaltacaktı.

Bu çamurlu yutma sesi, yapışkan burgaçların yaydığı bu kokuşmuş buğular, bütün bu bataklık ortamı, zihninde şiddetle çamuru çağrıştırıyordu ve bir zafer duygusu ile mide bulandırıcı bir zayıflık arasında bocalıyordu. Bu pirinç tarlası, çamurun kesin olarak ehlileştirilmesi ve Speranza'da en vahşi ve en endişe uyandırıcı ne varsa ona karşı kazanılmış bir zafer değil de neydi? Ama bu zaferi elde etmek çok pahalıya mal olmuştu ve Robinson, su havzasını besleyen derenin yatağının değiştirilmesinin, aşağıdaki pirinç tarlasının çevresindeki bentlerin kaldırılmasının, üst üste konmuş kalaslardan oluşan küçük savakları ve kilden bentleriyle iki savağın yapımının ve suların zemini aşındırmasını önlemek için kapıların altına yerleştirilmiş taştan ark tabanlarının gerektirmiş olduğu çabaları hep bitkinlikle anımsayacaktı. Bütün bunlar -kabuğundan ayrılmasının bile kendi başına haftalarca sürecek bir çalışma gerektirdiği- pirinç çuvallarının, on ay içinde şimdiden dolup taşmakta olan buğday ve arpa silolarının yanına eklenmeleri içindi. Bir kez daha yalnızlığı, tüm çabalarını daha en başından mahkûm etmekteydi. Birdenbire, bütün eserinin hiçliği, ezici ve tartışılmaz bir biçimde gözlerinin önüne serildi. Ekinleri işe yaramaz, hayvan yetiştirmesi anlamsız, depoları sağduyuya karşı birer hakaret, siloları acı birer alay mıydı? Ya bu kale, bu anayasa, bu ceza yasası? Kimi beslemek için? Kimi korumak için? Hareketlerinin her biri, çabalarının her biri, birisine yöneltilmiş ama yanıtsız kalan birer çağrıydı.

Bendin üzerine zıpladı, bir sıçrayışta bir sulama oluğunu aştı ve bakışları umutsuzluktan bulanıklaşmış, dosdoğru öne doğru atıldı. Bütün bunları yıkmak. Ürünlerini yakmak. Yaptıklarım havaya uçurmak. Çitleri açmak ve keçilerle tekeleri her yöne doğru dörtnala delicesine koşsunlar diye kan çıkıncaya kadar kamçılamak. Spe-

ranza'yı yerle bir edecek bir deprem hayal ediyordu ve deniz, kendisinin acı çeken vicdanım oluşturan bu irinli yaranın kabuğu üzerine iyileştirici sularım örtecekti. Hıçkırıklar nefesini kesiyordu. Zambak ağaçları ve sandalağaçlarından bir ormanı geçtikten sonra şimdi artık kumdan bir çayırla kaplı ovaya gelmişti. Kendisini yere attı ve sonsuzluk kadar uzun bir zaman boyunca ne gözkapaklarının kırmızı gecesini kırmızı şimşekler gibi delip geçen fosforışıllardan başka bir şey gördü ne de içinde fırtınası gürleyen acıdan başka bir şey duydu.

Kuşkusuz, uzun vadeli bir girişimin, tamamlandıktan soma onu bomboş ve bitkin, kuşkunun ve umutsuzluğun kolay avına dönüştürmesi ilk kez olmuyordu. Ama yönetilen adanın ona gün geçtikçe çılgınca ve boş bir girişim gibi geldiği kesindi. İşte o zaman içinde, adanın yöneticisine tamamen yabancı yeni bir adam doğuyordu. Bu iki adam onda henüz aynı anda var olamıyorlardı. Birbirlerini izliyorlar ve birbirlerini dışlıyorlardı ve en kötü tehlike birincisinin -ada yöneticisinin- yeni adam yaşar duruma gelmeden önce bir daha belirmemek üzere kaybolmasıydı.

Yer sarsıntısı olmasa bile, onu boğan kızgınlık ve keder yumağını tuzuyla, canla başla kemiren gözyaşları vardı. Üzerine yeniden bir bilgelik ışıltısı geldi. Anladı ki -hayal bile edemediği, ancak Robinson'un boş yere kendi içinde aradığı- başka bir hayat biçimi kazadan bu yana sadık kaldığı o çok insanca davranış biçiminin yerini almadığı sürece, yönetilen ada onun tek kurtuluş yoluydu. Kendi içindeki değişiminin ilk belirtilerini kollayarak sabırla çalışmak gerekiyordu.

Uyuyakaldı. Gözlerini yeniden açıp, sırtüstü yuvarlandığında güneş batmaktaydı. Rüzgâr, otların arasından bağışlayıcı bir fısıltıyla geçti. Üç çam ağacı, geniş yatıştırıcı hareketlerle dallarını kardeşçe birbirlerine dolayıp çözüyorlardı. Robinson, hafif ruhunun, görkemli bir yavaşlıkla gökte karşılaşan bulutlardan oluşan ağır bir sahına doğru yükseldiğini hissetti. İçinde bir dinginlik ırmağı akıyordu. İşte o zaman belki de havanın ağırlığında ya da şeylerin nefes alıp vermelerinde bir değişikliğin olduğu konusunda emin oldu. Daha önce şöyle bir görmüş olduğu ve o günden beri bir daha kendini göstermeyen *diğer adadaydı.* Daha önce hiç olmadığı kadar birisi-

nin üzerindeymiş gibi adanın üzerinde yattığını ve adanın vücudunun, onun altında olduğunu hissediyordu. Bu, daha önce çok canlı olmasına rağmen, kumsalda yalınayak yürürken bile hiç bu kadar şiddetle hissetmemiş olduğu bir duyguydu. Adanın, yanındaki, neredeyse şehvetli varlığı onu ısıtıyor, heyecanlandırıyordu. Onu sarmalayan bu toprak parçası çıplaktı. O da çırılçıplak soyundu. Kolları iki yana açılmış, kasıkları heyecan dolu, bütün gün güneşten yanmış ve akşamın daha serin havasında misk kokulu bir ter salgılayan topraktan gelen büyük bedeni bütün gücüyle kucaklıyordu. Kapanmış yüzü, otu köklerine varana dek eşeliyordu, ağzından humusun ortasına sıcak bir nefes salıverdi. Ve toprak karşılık verdi: Yüzüne, ölü bitkilerin ve tohumların yapışkan, küf kokulu ruhu ile gelişmekte olan tomurcuklarınkini birleştiren kokularla dopdolu bir nefes gönderdi. Yaşam ile ölüm, bu temel düzeyde birbirleriyle ne kadar sıkı sıkıya birleşmiş, ne kadar bilgece birbirlerine karışmışlardı! Cinsel organı toprağı bir saban demiri gibi kazdı ve yaratılmış tüm şeylere karşı sonsuz bir acımayla oraya aktı. Pasifik'in koca yalnız adamı imgesi için ne garip tohumlardı bunlar! Burada, şimdi, tükenmiş olarak toprakla evlenen adam yatıyor. Ve ona, yerkürenin derisine korkuyla yapışmış minicik kurbağaya, bu adamla birlikte sonsuz evrenlerde baş döndürücü bir hızla dönüyormuş gibi geliyordu... Sonunda biraz sersemlemiş olarak rüzgârda ayağa kalktı. Üç çam ağacı tarafından ateşli bir şekilde topluca selamlandı ve bu selama yeşil ve karınca yuvası gibi kaynayan kürkü ufkun sınırını çizen tropikal ormanın uzak alkışı karşılık verdi.

Silindir kesitli -kıl gibi- pembe renkli otlardan bir örtüyle kaplı, dar boğazlar, bayırlar ve küçük yumuşak vadilerle dolu bir çayırda bulunuyordu. "Bu bir belen," diye fısıldadı, "pembe bir belen..." Bu belen sözcüğü, belleğinde ona sesçe yatan olan ve yeni anlamlardan oluşan bütün bir yıldız kümesiyle zenginleştirilen bir başka sözcüğü çağrıştırıyordu; ama onu bir türlü hatırlayamıyordu. Onu yarı yarıya gömülü olduğu unutulmuşluktan çekip çıkarmak için mücadele ediyordu. Belen, belen... Gözünün önüne biraz yağlı, ama görkemli bir duruşu olan bir kadın sırtı geliyordu. Kaslı bir dalgalanma, kürekkemiklerini çevreliyordu. Daha aşağıda o dalgalı etten güzel vadi daralıyor ve dar, kemerli ve çok diri bir kumsalda düzleşiyordu.

Kumsal, her yöne dağılan soluk renkli tüylerin kapladığı, ortadan kesen dar bir boğazla ikiye ayrılıyordu: BEL ÇUKURU! Bu güzel, tok ve tınılı sözcük birdenbire belleğinde çınlayıvermişti ve Robinson gerçekten de hayvanın sırtı ve insan denen hayvanın ağırlık merkezi, kasılma ve rahatlamanın gizli güçlerinin uyuduğu bu çukurda eskiden ellerinin birleştiğini ve onun üzerinde dinlendiğini hatırlıyordu. Bel çukuru... Kulakları katedral çam gibi uğuldayan bu sözcükle dopdolu, yeniden konutuna döndü.

Seyir defteri: Her sabah uyandığımızda içinde bulunduğumuz o bir tür *sersemlik hali*... Hiçbir şey, uykunun kendine özgü bir deneyim ve ölümün bir genel provası olduğunu bundan daha iyi kanıtlamaz. Uyuyan kişinin başına gelebilecekler arasında uyanmak, kuşkusuz en az beklediği ve en az hazırlıklı olduğu şeydir. Hiçbir karabasan, onu ışığa, *başka* bir ışığa bu ani geçiş kadar şaşırtamaz. Hiç kuşku yok ki her uyuyan için uykusu kesin ve sondur. Ruh, bedenini geriye dönmeyecekmiş gibi ardına bakmadan, dönme amacında olmadan, bir çırpıda terk eder. Her şeyi unutmuş, her şeyi boşluğa fırlatmışken, birdenbire zorba bir güç onu yeniden geriye dönmeye, yaşlı bedensel kılıfım, alışkanlıklarım, âdetlerim yeniden sırtlamaya zorlar.

İşte biraz soma uzanacağını ve kendimi *sonsuza dek* karanlıklara bırakacağım. Ne garip yabancılaşma. Uyuyan, kendini ölmüş sanan, yabancılaşmış bir kişidir.

Seyir defteri: Hep bu varoluş sorunu. Bundan birkaç yıl önce, birisi bana başkasının yokluğunun bir gün benim *varoluş* hakkında kuşkuya düşmeme yol açacağım söylemiş olsaydı alaylı alaylı gülerdim! Tanrı'nın varlığının kanıtlarından birisi olarak *evrensel onamanın* sayıldığını duyduğumda amma gülmüştüm! "Bütün zamanlarda, bütün ülkelerde, insanların çoğunluğu Tanrı'nın varlığına inandı ve inanıyor. De-

mek ki Tanrı vardır." Bu, ne kadar da aptalcaydı! Tanrı'nın varlığının en aptalca kanıtıydı. Gücün ve inceliğin şaheseri olan varlıkbilimsel tanıtın yanında ne büyük bir sefillikti bu! Evrensel onama yoluyla kanıt. Bugün artık biliyorum ki bundan başka kanıt yok. Ve bu yalnızca Tanrı'nın varlığı için geçerli değil!

Var olmak, ne demek var olmak? *Dışarıda olmak, sistere ex* demek. Dışarıda olan var olur. İçeride olan var olmaz. Düşüncelerim, imgelerim, düşlerim var olamazlar. Eğer Speranza, yalnızca bir sezi ya da bir sezi demetiyse o var olmamaktadır. Ve ben de yalnızca kendimden başkasına doğru kaçarak var olabilirim.

Her şeyi karmaşıklaştıran, var olmayanın, tam tersine, olduğuna inandırmak için bütün gücüyle çabalamasıdır. Var olmayanın varoluşa doğru bildik, büyük bir özlemi vardır. Bu, içimde kıpırdanan her şeyi, imgeleri, düşleri, tasarıları, hayalleri, tutkuları, saplantıları dışarıya doğru iten merkezkaç bir güç gibidir. Dışarıda *(ex-siste)* olmayan *insiste'dir.* Var olmak için diretir. Bütün bu küçük dünya, büyüğünün, yani gerçek dünyanın kapılarını zorlar. Ve o kapının anahtarını elinde tutan başkasıdır. Bir rüya, yatağımda beni rahatsız ettiğinde karım beni uyandırmak ve karabasanın *ısrarını*** durdurmak için beni omuzlarımdan sarsardı. Oysa şimdi... Durup dinlenmeden hep bu konuya dönmek neden?

Seyir defteri: Beni tanıyan herkes, ama istisnasız herkes, beni ölmüş sanıyor. Var olduğuma ilişkin kendi inanışımın karşısında oybirliğiyle alınmış bir karar var. Ne yaparsam yapayım, insanların gözünde Robinson'un cesedi imgesinin olmasını engelleyemem. Bu bile tek başına -beni öldürmeye yetmese de- hayatın sınırında, yer ile gök arasında asılı bir

---

* *Exister:* Fransızca'da exister (var olmak) sözcüğü Latince ex-sistere'den gelir. *Sisters ex,* dışında olmak demektir, (ç.n.)

** Israr fiilinin Fransızcadaki karşılığı *insisterdir.* (ç.n.)

yerde, kısacası Araf'ta olmamı sağlamak için yeterli. Speranza ya da Pasifik Arafı...

Bu yarı ölüm, en azından cinsellik ile ölüm arasındaki derin, tözel ve sanki kaderce belirlenmiş ilişkiyi anlamama yardım ediyor. Başka hiçbir insanın olmadığı kadar ölüme ve aynı şekilde cinselliğin asıl kaynaklarına yakınım.

Cinsellik ve ölüm. Onların bu gizli ortaklıklarının farkına ilk kez Samuel Gloaming'in sözleri sayesinde vardım. York'ta kimi akşamlar, içi hayvanlar ve kurutulmuş otlarla dolu küçük dükkânında kendisiyle çene çalmaktan pek hoşlandığım kökçülük mesleğiyle uğraşan kaçık ihtiyar, bütün yaşamı boyunca yaratılışın surları üzerine kafa yormuştu. Bana, ortamın aldatmalarına karşı yine sonsuz sayıda hayatta kalma şansına sahip olabilmek için yaşamın birbirinden az çok farklı sonsuz sayıda yaratık şeklinde dağılmış olduğunu anlatırdı. Yeryüzü soğusa ve tek bir buzdağı haline gelse ya da tersine güneş onu taştan bir çöl haline getirse bile, yaşayan canlıların çoğu yok olacak ama çeşitlilikleri sayesinde, her zaman, özel nitelikleri onları yeni dış koşullarda yaşayabilir kılacak belli bir sayıda canlı var olacaktı. Canlıların bu çeşitliliği, ona göre, üremenin gerekliliği sonucunu doğuruyordu, yani bir yaratıktan daha genç olan diğerine geçiş. Ve her zaman doğurma eyleminde gizlice tükenen bireyin, tür uğruna kurban edilmesi üzerinde ısrarla duruyordu. Böylece cinsellik, diyordu, bireyin bağrında türün ta kendisinin canlı, tehditkâr ve öldürücü varoluşudur. Dünyaya getirmek, bir önceki soyu, kötülük düşünmeden; ama hiç acımadan hiçliğe doğru iten yeni bir kuşak yaratmaktır. Anne baba gerekli olmaktan çıktıkları anda can sıkıcı olurlar. Çocuk, onlardan gelen ve büyümek için gerekli olan her şeyi doğal olarak nasıl kabul ettiyse yine aynı şekilde onları ıskartaya çıkarır. Demek ki cinsiyetleri birbirlerine doğru çeken içgüdünün, bir ölüm içgüdüsü olduğu doğrudur. İşte doğa, aslında apaçık ortada olan oyununu bu şekilde saklaması gerektiğini sanmıştı. Sevgililer görünüşte bencilce bir

zevkin ardından giderlerken, aslında en çılgın bir özveri yolunda da ilerlerler.

Korkunç bir açlığın kendini gösterdiği Kuzey İrlanda'nın bir taşra bölgesinden geçme fırsatını elde ettiğim sırada, düşüncelerim bu merkezdeydi. Hayatta kalanlar, köy sokaklarında iskeletimsi hayaletler gibi başıboş dolaşıyorlardı ve kıtlıktan daha çok sakınılması gereken salgın hastalık mikroplarını yok etmek amacıyla ölüleri odun yığınlarının üzerine yığıyorlardı. Kadavraların çoğunluğu erkekti -kadınların birçok zorluğu erkeklerden daha iyi göğüsleyebildikleri ne kadar doğru- ve hepsi akla aykırı gelen aynı ibret dersini haykırıyorlardı: Açlığın tükettiği, içleri tamamen maddeden temizlenmiş, deriden ve ürkütücü kurulukta kirişlerden oluşan, mankenleri andıran bu bedenlerde cinsel organ -ve sadece o- bu zavallılar yaşarken hiç olmadığı kadar zafer kazanmış, kaslı, şişmiş ve kabarmış bir şekilde utanmadan ve canavarca serpilip boy atıyordu. Üreme organlarının bu üzücü büyük başarıları, Gloaming'in sözlerini geniş bir şekilde aydınlatıyordu. Hemen o anda, bu yaşam gücü -birey- ile ölüm gücü -cinsellik- arasında korkunç bir tartışma hayal ettim. Gündüz gergin, donanımlı ve bilinçli birey, istenmeyeni geriye iter, onu küçültür, aşağılar. Ancak bunu karanlıklar, bir tür bitkinlik, sıcaklık, bir tür uyuşukluk o belli bir yerde toplanmış olan cinsel istek adına yapar. Cinsel istek, o susturulmuş düşman yeniden dikilir, kılıcını dikeltir, insanı basitleştirir, onu geçici bir can çekişmenin içine attığı sevgili yapar, sonra da gözlerini kapatır ve sevgili, o küçük ölüm olur, yere uzanmış bir halde, kendini bırakmışlığın, kendini feda etmenin, özverinin zevki içinde yüzen bir uykucu olur.

Yere uzanmış bir halde. Kalemimden kendiliklerinden dökülmüş bu dört sözcük belki de bir anahtardır. Toprak, ağızları birleşmiş, birbirlerine sarılmış sevgilileri karşı konulmaz bir şekilde kendisine doğru çeker. Onları, şehveti izleyen kucaklaşma sonrası mutlu uykuda avutur. Ama bu ök-

süzlerin bir yaşam boyunca kopmuş oldukları acuna yeniden geri verilmesi için, ölüleri sarmalayan, onların kanım içen ve etlerini yiyen de yine odur. Aşk ve ölüm, canlının yenilgisinin bu iki yüzü, ortak bir atılımla aynı doğal yeryüzü gücüne doğru kendilerini fırlatırlar. Her ikisi de toprakla aynı yaratılıştadır.

En bilge insanlar -açık seçik fark etmekten çok- bu ilişkiyi tahmin ederler. İçinde bulunduğum örneği görülmemiş durum, bunu apaçık gözlerimin önüne seriyor; o ne kelime! Derimin bütün gözenekleriyle yaşamaya zorluyor. Kadından yoksun, *dolaysız* aşklara indirgenmiş durumdayım. Dişil yolların doğurgan kıvrımından yoksun bırakılmış kendimi, sık sık, son ikametgâhım da olacak bu toprağın içinde buluyorum. Pembe belende yaptığım neydi? Cinsel organımla kendi mezarımı kazdım ve öldüm, şehvet adı verilen o geçici ölümle. Beni alıp götüren dönüşüm içinde, yeni bir aşamaya ulaşmış olduğumu da fark ediyorum. Çünkü bu duruma gelmek yıllarımı aldı. Bu kıyılara fırlatıldığım zaman toplumun kalıplarından henüz çıkmıştım. Doğası gereği yere yönelik olan cinsel orgam yolundan çevirerek onu dölyatağı yoluna sokan mekanizma hâlâ ta içimde duruyordu. Ya kadın ya da hiçti. Ama yalnızlık beni giderek sadeleştirdi. Artık o kıvrımın nesnesi yoktu, mekanizma paramparça olmuştu. İlk kez olarak, pembe belende, cinsel organım, özündeki öğeyi, toprağı buldu. Ve ben insanlıktan çıkma aşamasında bu yeni ilerlemeyi gerçekleştirirken, aynı zamanda *bütünleyici benliğim* de pirinç tarlasını yaratarak Speranza üzerindeki hükümdarlığının en cüretkâr insan eserini tamamlıyordu.

Tüm bu öykü, eğer onun tek kahramanı ben olmasaydım ve onu kendi kanım ve gözyaşlarımla yazmıyor olsaydım, çok heyecan verici olabilirdi.

Ve Rabbin elinde güzellik tacı,
ve Allah' in elinde krallık çelengi olacaksın.

Artık sana: Bırakılmış kadın denilmeyecek;
ve artık senin diyarına: Virane denilmeyecek;
fakat sana Heftsi-ba (zevkim onda) ve diyarına
Beula (kocalı kadın) denilecek.
Çünkü RAB senden hoşlanıyor ve diyarın
kocaya varacak...

Tevrat, Işaya, LXII.*

Konutun eşiğinde, Kitabı Mukaddes'in üzerinde açık durduğu kitap rahlesinin önünde ayakta duran Robinson, çok eskiden bir gün bu adayı *Virane* olarak vaftiz ettiğini hatırlıyordu. Oysa o sabahın düğünlere özgü göz kamaştırıcı bir parlaklığı vardı ve Speranza, doğan güneşin ilk ışıklarının yumuşaklığında, Robinson'un önünde secdeye varmıştı. Bir keçi sürüsü tepeden aşağıya iniyordu ve birden eğimin dikliğine ve canlılıklarının taşkınlığına kapılan yavru keçiler yün balyaları gibi aşağıya doğru yuvarlanıyor ve sekiyorlardı. Batıda olgunlaşmış bir buğday tarlasının altın yaldızlı tüyleri, ılık bir rüzgârın okşaması altında dalgalanıyordu. Bir dizi palmiye ağacı, genç ekinle diken diken olmuş pirinç tarlasının simli pırıltısını ancak yarı yarıya örtebiliyordu. Mağaranın dev sedir ağacı bir org gibi gürledi. Robinson Kitapların Kitabı'ndan birkaç sayfa daha çevirdi ve okuduğu, Speranza ile kocasının aşk neşidesinden başka bir şey değildi. Kocası ona şöyle diyordu:

Sevgilim sen Tirtsa gibi güzelsin,
Yeruşalim gibi sevimlisin,
Sancak açmış ordu gibi korkunçsun.
Gözlerini benden çevir,
Beni onlar yendiler.
Gilead Dağı'nın yamaçlarında yatan,
Keçi sürüsü gibidir saçın.
Yıkanmaktan çıkmış,
Koyun sürüsü gibidir dişlerin.

* Bu ve bundan sonraki bütün "Kutsal Kitap" göndermeleri şu kaynaktan alınmıştır: Kitabı Mukaddes, 1991, Kitabı Mukaddes Şirketi Yayınları, (ç.n.)

O koyunların hep ikizleri var,
Ve aralarında yavrusuz olan yoktur.
Peçen arkasından yanakların,
Sanki nar parçası.
(...)
Toplu kalçaların sanki mücevherler,
Üstat ellerinin işi.
Göbeğin yuvarlak bir taş.
Onda karışık şarap eksik değil,
Karnın buğday yığını,
Zambaklarla kuşanmış.
İlâ memen sanki bir çift geyik yavrusu,
(...)
İki ceylan yavrusu.
Bu senin boyun hurma ağacına,
Memelerin de salkımlara benziyor.
Hurma ağacına çıkayım,
Dallarını tutayım, dedim;
Memelerin üzüm salkımları gibi olsun,
Soluğumun kokusu da elma gibi,
Ve ağzın en iyi şarap gibi.

(Neşideler Neşidesi, Bap 6-7)

Ve Speranza ona yanıt veriyordu:

Bahçelerde sürüsünü otlatsın ve zambaklarını devşirsin diye,
Sevgilim bahçesine indi,
Hoş kokulu çiçek tarhlarına.
Sevgilim benimdir, ben de sevgilimin;
Zambaklar arasında sürüsünü otlatmada.
Gel sevgilim, çıkalım kıra;
Köylerde geceleyelim.
Sabahleyin erken bağlara gidelim;
Bakalım asma tomurcuklarını verdi mi,
Çiçeği açıldı mı,
Ve narlar çiçeklendi mi;
Orada sevgimi sana bildireyim,
Lüffanlar güzel koku saçıyor!*

---

* Lüffan: Adamotu (ya da kankurutan otu), (ç.n.)

Speranza sanki onun içinden geçen cinsellik ve aşk üzerine düşüncelerini okumuşçasına şöyle diyordu:

Beni kendi yüreğin üzerine bir mühür gibi,
kolunun üzerine bir mühür gibi koy;
çünkü sevgi ölüm gibi kuvvetlidir.

Böylece Speranza, artık konuşma yeteneğine sahip olmuş bulunuyordu. Artık bu, ne rüzgârın ağaçların arasındaki uğultusu, ne sıkıntılı dalgaların kükremesi, ne de Tenn'in gözlerinde çifte yansıması görünen önceki günün ateşinin huzur verici çıtırtısıydı. Toprağı bir kadınla ve eşi bir bahçeyle özdeşleştiren imgelerle dolu olan Kitabı Mukaddes, sumamelerin en kutsalıyla aşk ilişkilerine eşlik ediyordu. Robinson, kısa bir süre içinde bu kutsal ve ateşli metinleri ezbere öğrenmişti ve pembe belene girmek üzere korulardan geçerken kocaya ait ayetleri bağıra bağıra söylüyordu ve sonra susarak karısının verdiği yanıtların şarkısın ı içinde dinliyordu. O zaman, kendisini bir kum olukçuğuna atmaya ve Speranza'yı yüreğinin üzerine bir mühür gibi koyarak, sıkıntısını ve zevkini onda dindirmeye hazırdı.

Robinson'un, aşklarının pembe belendeki bitki örtüsünde bir değişikliğe yol açtığım fark ermesi bir yıl aldı. Önceleri, bedeninin tohumunu saçmış olduğu her yerde otların ve buğdaygillerin yok olduğuna dikkat etmemişti. Ancak daha önce adada hiçbir yerde görmemiş olduğu yeni bir bitkinin hızla çoğalması dikkatini çekti. Bunlar. çok kısa bir sap üzerinde, yer hizasında tutamlar halinde yetişen, kenarı tırtıklı büyük yapraklardı. Yabanıl av kuşlarını anımsatan bir kokuya ve temrenimsi yapraklara sahip güzel, beyaz çiçekler ve çeneklerinden bol bol dışarıya taşan esmer ve büyük, çekirdeksiz, etli meyveler veriyordu.

Robinson bunları merakla inceledi, sonra da bir daha üzerinde durmadı, ta ki tam olarak onun kendisini akıttığı yerde, birkaç haf-

ta içinde düzenli olarak belirdiklerinin tartışılmaz kanıtını elde ettiğine inandığı güne kadar. O andan itibaren bu gizemi kaf asında evirip çevirmeden duramadı. Tohumunu mağaranın yakınına gömdü. Boşuna. Öyle görünüyordu ki yalnızca belen bu bitki türünü üretebilirdi. Bu bitkinin acayipliği, onu başka herhangi bir durumda yapacağı gibi, bitkileri koparmaktan, didik didik incelemekten ve tatlarına bakmaktan alıkoyuyordu. Artık bu sonuçsuz uğraşın yerine, onu oyalayabilecek bir şey aramaya başlamıştı ki, *Neşideler Neşidesi'nin.* hiçbir önem vermeden binlerce defa tekrarlamış olduğu mısrası, ona birden Tanrısal bir esin indirdi: "Lüffanlar güzel kokularını saçacaklar" sözünü veriyordu genç evli kadın. Speranza'nın bu kutsal sözü tutmuş olması mümkün müydü? Darağaçlarının altında, işkence görmüşlerin ersuyu sıvısının son damlalarını dökmüş oldukları yerde büyüyen ve sonuçta insanla toprağın karşılaşmalarının ürünü olan o patlıcangillerden bitki mucizesinin anlatıldığını duymuştu. O gün pembe belene koştu ve bu bitkilerden birisinin önünde diz çökmüş bir halde iki eliyle etrafını kazıyarak kökünü yavaşça dışarıya çıkardı. Evet bu oydu, Speranza'yla olan sevgi ilişkileri kısır kalmamıştı: Garip bir şekilde ikiye ayrılan etli ve beyaz kök, tartışmasız olarak küçük bir kızın bedenini betimliyordu. Lüffanını yeniden deliğine yerleştirirken, kumları ince sapının etrafına toplarken, yatağında uyuyan bir çocuğun üstünü örterken duyulan türden bir heyecan ve şefkatle titriyordu. Sonra bir başkasını ezmemeye dikkat ederek parmak uçlarına basarak uzaklaştı.

Bundan böyle Kitabı Mukaddes'in de hayır duasını alarak daha güçlü ve daha içsel bir bağ onu Speranza'ya bağlıyordu. Artık karısı olarak adlandırabileceği adayı, valinin bütün girişimleriyle kıyaslanamayacak ölçüde daha derin bir biçimde insanlaştırmıştı. Buna karşılık bu daha sıkı birlik, kendisi için kendi insanlığını terk etmede bir ileri adım anlamına mı geliyordu, buna inanıyordu kuşkusuz ama bunun boyutlarını ancak uyandığında, sakalının gece boyunca uzayarak toprağa kök salmaya başlamış olduğunu fark ettiği sabah ölçebildi.

VII

Zamanı harcama, o hayatın dikildiği kumaştır.

Robinson, boşlukta, sarmaşıklardan yapılmış bir tür salıncağın içinde, mağaranın bu atasözünü yazmış olduğu kayalık duvarını iki ayağıyla itti. Harfler granitin yüzeyinde, kocaman ve beyaz öne çıkıyorlardı. Yazı, eşsiz bir yerde bulunuyordu. Bu kara duvarın taşıdığı her kelime, denizin geniş pırıltısını saçak saçak süsleyen sisli ufka doğru atılmış sessiz bir çığlık gibiydi. Birkaç aydan beri, belleğinin ölçüyü kaçıran oyunu aklında, babasının ahlâkın özü olarak kabul ettiği ve ona ezberletmiş olduğu Benjamin Franklin'in "almanak'larını canlandırmaktaydı. Şimdiden kumullara saplanmış kütükler şöyle haykırıyorlardı: *Yoksulluk bir adamı bütün erdemlerden yoksun kılar: Boş bir torbanın dik durması güçtür.* Mağara-

nın duvarına mozaik halinde kakılmış şu sözleri okumak da mümkündü: *Kusurların ikincisi yalan söylemekse birincisi borçlanmaktır; çünkü yalan, borcun üzerinde gider.* Ancak bu elden hiç düşmeyen kitabın en önemli bölümü, Robinson kumsalda karanlıklara karşı gerçeği haykırmak yoluyla savaşma ihtiyacını duyduğu zaman, ateşten harflerle yanacaktı. Kıtıkla sarmalanmış çam odunu yongaları, kuru taşlardan bir yatağın üzerine yanmaya hazır olarak konulmuştu ve yerleştiriliş biçimleriyle şunu söylüyorlardı: *Alçaklar erdemin faydalarını bilselerdi, alçaklık yoluyla erdemli olurlardı.*

Ada tahıl ve sebze tarlalarıyla kaplıydı, pirinç tarlası yalanda ilk ürününü verecekti, evcilleştirilmiş keçi sürüleri çitle kaplı alanlarda itişiyorlardı, mağara bir köy halkını yıllarca beslemeye yetecek kadar yiyecek stokuyla doluydu. Buna rağmen, Robinson tüm bu harika eserin, kaçınılmaz bir biçimde boşalmakta olduğunu hissediyordu. Yönetilen ada, *diğer adanın* yararına ruhunu kaybediyor ve giderek boşa dönen koskoca bir makineye benziyordu. O zaman, bütün düsturları ihtiyar Franklin'in yazılarında bulunan bir tür ahlâk anlayışının, bu oldukça tutumlu bir biçimde yönetilen ve işlenen adadan bir sonuç olarak ortaya çıkabileceği fikri geldi aklına. Demek ki bu sözleri taşa, toprağa, oduna, kısacası Speranza'nın kendi etine yazma işine, o koca bedene uygun bir ruh verebilmek amacıyla girişmişti.

Bir elinde teke tüyünden fırçasını sallayıp, diğer elinde çobanpüskülünün özsuyuyla koyulaştırılmış, ufalanmış tebeşir tozu dolu kabı tutarken şimdi de bu ilk bakışta maddeci görünen, ancak buna rağmen zamanın bir çeşit ele geçirilişini ifade eden şu düşünce için uygun bir yer aramaktaydı: *Bir dişi domuzu öldüren onun soyunu bininci kuşağa dek yok etmiş olur. Beş şilinlik parayı harcayan sterlin yığınlarını katletmiş olur.* Bir yavru keçi sürüsü dağınık bir şekilde önünden kaçışır. Gerçeğin bu hareketli hayvanların sürekli yer değiştirerek koşuşmaları sırasında birdenbire ortaya çıkmasının yalnızca kadere bağlı olmasını sağlamak için, tüylerini kırparak her bir keçi yavrusunun bağırma bu özdeyişin 114 harfini yazmak ilginç olmaz mıydı? Bu fikri kafasında gerçekleştiriyor ve formül "ortaya

çıktığında" orada olma olasılığını kestirmeye çalışıyorken birdenbire korkudan donakalarak elindeki fırçayı ve kabı yere düşürdü. İnce, beyaz bir duman çizgisi bulutsuz gökyüzünde yükselmekteydi. İlk seferinde olduğu gibi Selamet Koyu'ndan geliyordu ve Robinson'un önceki defa fark etmiş olduğu aynı koyu ve sütümsü kıvama sahipti. Ancak bu defa, kayaların üzerine yayılmış ve sopayla kumsala yazılmış yazılar, davetsiz misafirleri uyarmak ve onların ada sakinini aramak üzere ardına düşmelerine yol açma tehlikesini taşıyorlardı. Peşinde Tenn'le beraber, Amerika yerlilerinin kendisinden önce oraya varmamış olmaları için Tanrı'ya yakararak kaleye doğru atıldı. Korkudan kanatlandığı koşusunda, dikkat etmeye zaman bulamadığı bir olay, daha sonra ona uğursuz bir işaretmiş gibi göründü: En tamdık tekelerden birisi bu beklenmedik koşuşmadan şaşkına dönmüş olarak başı önde ona saldırdı. Robinson bu saldırıdan kılpayı sıyrılabildi, ama Tenn bir mermi gibi eğreltiotu kümesinin içine daldı ve uluyarak yuvarlandı.

Daha önceden tahmin edemediği şey, yerlilerin karaya çıktıkları noktadan yaran fersah uzaklıkta olası bir saldırıyı beklemesinin, sinirlerinin dayanabilme gücünü aşıyor olmasıydı. Eğer Arokanlar kaleyi ele geçirmeye başlamışlarsa, sayısal üstünlüğün yanında onu hazırlıksız yakalama üstünlüğüne de sahip olacaklardı. Ama tersine adada yaşayan birisinin varlığına dair izlere hiç dikkat etmemiş ve şimdilik ölümcül oyunlarına dalmışlarsa, yalnız adam için ne büyük bir rahatlama olacaktı. Buna ilişkin en ufak bir kuşkusu kalmamalıydı. Peşinde yine hafif hafif topallayan Tenn olduğu halde, alaybozanlardan birisini kaptı ve tabancayı kemerinin altına kaydırdıktan sonra, koyun olduğu yöne doğru ulu ağaçlı ormanın içine daldı. Yine de ihtiyaç duyabileceği dürbünü unutmuş olduğu için gerisin geri dönmek zorunda kaldı.

Bu defa, dengelikli üç oyma kayık çocuk oyuncakları gibi kumun üzerine bırakılmıştı. Ateşin etrafında adamların oluşturduğu topluluk, ilk baskında olduğundan daha kalabalıktı ve Robinson onları dürbünle incelerken bu sefer aynı grubun söz konusu olmadığını fark eder gibi oldu. İki savaşçının yöneldikleri, debelenen et yığınına bakılırsa, kurban ayini tamamlanmış görünüyordu. O sıra-

da, tören kurallarına bir anlık karışıklık getiren bir olay oldu. Büyücü kadın, birdenbire kendisini olduğu yerde kıvrılmış halde tutan bitkinlikten sıyrıldı, adamlardan birine doğru sıçradı ve ardına kadar açılmış ağzından Robinson'un işitemediği bir lanet seli savurarak etleri dökülmüş koluyla bu adamı işaret etti. Arokanların günah ödeme törenlerinde birden fazla kurban vermesi olası mıydı? Adamların arasında bir dalgalanma oldu. Sonunda içlerinden birisi, elinde bir machete* ile yanındakiler tarafından kaldırılıp yere fırlatılmış olan kurbana doğru yöneldi. Machete bir kez indi ve deriden peştemal havada uçtu. Kılıç çıplak bedenin üzerine tekrar inecekken, *zavallı adam* ayaklarının üzerine sıçrayarak dosdoğru ormana doğru atıldı. Robinson'un dürbününden, peşinde iki yerli olan adam, yerinde sıçrar gibi görünüyordu. Aslında, inanılmaz bir hızla dosdoğru Robinson'a doğru koşuyordu. Diğerlerinden daha uzun değilse bile, çok daha ince ve sanki koşmak için yaratılmış gibiydi. Daha koyu, biraz zenciyi andıran tipte bir deriye sahip ve hemcinslerinden belirli bir şekilde farklı görünüyordu -ve belki de kurban olarak gösterilmesinde bunun katkısı olmuştu.

Bu arada, her saniye Robinson'a daha çok yaklaşıyordu ve onu izleyen iki kişiyle arasındaki uzaklık durmadan Duyuyordu. Robinson, kumsaldan kesinlikle görünmediğine emin olmasaydı, kaçağın onu gördüğüne ve onun yanına sığınmaya geldiğine inanabilirdi. Bir karar vermek gerekiyordu. Birkaç saniye içinde üç yerliyle burun buruna gelecekti ve beklenmedik bir kurbanın keşfi belki de onları barıştırıverecekti. İşte Term, plaja doğru öfkeyle havlamak için tam bu anı seçti. Lanet hayvan! Robinson köpeğin üzerine çullandı, boynunun etrafından kolunu geçirerek sol eliyle ağzını kapattı, aynı anda tek eliyle tüfeğini iyi kötü omzuna dayadı. Takipçilerden birini yere sererek bütün kabileyi kendisine karşı ayaklandırabilirdi. Aksine, kaçanı öldürerek kurban töreninin düzenini yeniden sağlamış olacaktı. Kim bilir belki de onun araya girmesi, öfkeli bir Tanrı'nın olağanüstü bir hareketi olarak yorumlanabilirdi. Kurbanı ya da cellatlardan birisini seçmek zorunda olduğundan -biri ya da diğeri onun için fark etmezdi- *sağduyu* ona en güçlüle-

* Machete: Güney Amerika yerlilerinin kullandıkları bir tür kılıç, (y.n.)

rin müttefiki olmasını buyuruyordu. Ondan yalnızca otuz adım uzakta olan kaçağın tam göğsünün ortasına nişan alarak tetiği çekti. Merminin fırlayacağı an Tenn, sahibinin ona zorla uyguladığı baskıdan rahatsız, kendini kurtarmak için ani bir hareket yaptı. Alaybozan hedefini şaştı ve takipçilerden önde gideni havaya savrulan bir kum yığınında son bulan, parabolik bir sıçrayış yaptı. Onu izleyen yerli durdu, hemcinsinin vücudunun üzerine eğildi, yeniden doğruldu, kumsalın bittiği yerdeki ağaçların oluşturduğu perdeyi inceledi ve sonunda benzerlerinin oluşturduğu çembere doğru var gücüyle kaçtı.

Oradan birkaç metre ileride, ağaç görünümündeki eğreltiotlarından bir yığının içinde siyah ve çıplak bir adam, panikten aklı başından gitmiş bir halde alnını yere eğiyor ve elleriyle beyaz ve sakallı, silahlarla donanmış, keçi yavrusu dertleriyle kuşanmış, başı kürkten bir şapka ile örtülü ve Batı uygarlığının üç bin yılını sindirmiş bir adamın ayağını ensesine koymak üzere arıyordu.

Robinson ve Arokan yerlisi, geceyi kale mazgallarının ardında, farklı biçimde olsa da hem gece hem gündüz uğuldayan tropikal ormanın bütün yankılarına ve iç çekişlerine kulak kabartarak geçirdiler. Her iki saatte bir, Robinson Tenn'i, birini görürse havlasın diye keşfe yolluyordu. Tenn, her defasında hiçbir tehlike işareti vermeden geri döndü. Robinson'un -onu gecenin serinliğinden korumaktan çok, kendi utancından kurtulmak amacıyla- giydirmiş olduğu eski bir denizci pantolonunu böğrünün etrafında sıkan Arokan, bitkin, tepkisiz ve sanki yaşadığı korkunç maceradan ve getirilmiş olduğu bu kentin inanılmazlığından dolayı ezilmiş gibiydi. Robinson'un ona vermiş olduğu turna palazı galetasına hiç dokunmamıştı ve hiç durmadan yabani baklaları çiğnemekle yetiniyordu. Robinson bir an onun bunları nereden bulabilmiş olduğunu kendi kendine sordu. Arokan, şafağın ilk ışıklarından biraz önce, bir kuru yaprak yığınının üzerinde, uyuklamakta olan Tenn'e garip bir şekilde sarılmış olarak uyuyakaldı. Robinson, Şilili Kızılderililerden ba-

zikrinin, kendilerini tropikal iklim gecelerinin soğuğundan korumak için evcil bir hayvanı canlı bir örtü gibi kullanma âdetleri olduğunu biliyordu, ama yine de bu yönteme en sonunda razı olmuş gibi görünen -aslında oldukça sert bir yaratılışa sahip- köpeğin hoşgörüsüne şaştı.

Ama belki de yerliler saldırmak için gündüzü bekliyorlardı. Robinson, tüfeği, iki alaybozanı ve taşıyabildiği kadar barut ve mermiyle silahlanmış olarak kale surlarının dışına kaydı ve kumullardan geçip doğuya doğru geniş bir yay çizerek Selamet Koyu'na ulaştı. Kumsal ıssızdı. Üç kayık ve içindekiler ortadan kaybolmuşlardı. Bir önceki gün göğsüne isabet eden mermiyle ölen Kızılderili kaldırılmıştı. Kemiklerin kömürleşmiş kütüklerden zar zor ayırt edildiği ayin ateşinin kara çemberinden başka bir şey kalmamıştı. Robinson silah takımını ve cephanesini kumun üzerine bırakarak, sanki birden uykusuz geçen o gece boyunca birikmiş olan bütün iç sıkıntısından da kurtulduğu hissine kapıldı. Sinirli, çılgın ve önlenemez şiddette bir gülüş onu sarstı. Biraz soluklanmak için durduğunda, *Virginie'nin* uğradığı deniz kazasından bu yana ilk kez olarak güldüğünü fark etti. Bu, bir arkadaşın varlığının onun üzerinde yarattığı ilk etki miydi? Gülme yetisi -ne kadar yetersiz olursa olsun- bir insan toplumuyla birlikte ona geri mi verilmişti? Bu soru daha sonra yeniden aklına gelecekti, ama şimdilik çok daha önemli bir düşünce onu kışkırtmaktaydı: *Kaçış!* Düşkünlük yıllarının habercisi olan o büyük başarısızlığının bulunduğu yere geri dönmekten hep kaçınmıştı. Yine de *Kaçış,* yeterince güçlü kollar onu dalgalara fırlatsın diye pruvası engine dönük, sadık bir biçimde bekliyor olmalıydı. Belki de sağ kalmış olan yerli bunca zamandır kuma oturup kalmış olan bu girişime bir süreklilik sağlayacaktı ve takımadalarla ilgili bilgisi ne kadar da değerli olacaktı!

Robinson, kaleye yaklaştıkça Term ile çırılçıplak oynayan Arokanı fark etti. Vahşinin utanmazlığından ve aynı zamanda köpekle aralarında doğmuş görünen arkadaşlıktan dolayı tedirgin oldu. Tatlılıktan uzak bir şekilde yeniden pantolonunu giymesi gerektiğini kavrattıktan sonra, onu *Kaçış'ın* bulunduğu koya doğru sürükledi.

Katırtırnakları epeyce boy atmıştı ve küçük geminin bodur silu-

eti, rüzgârın dalgalandırdığı sarı çiçeklerden bir denizin üzerinde yüzer gibiydi. Direk düşmüş ve güvertenin yüzeyi kuşkusuz nemin etkisiyle yer yer kabarmıştı, ancak gövde bozulmamış gibi görünüyordu. İki adamın önünden gitmekte olan Tenn, birçok kez geminin etrafında dolandı; varlığı yalnızca geçtiği yerlerdeki kelebeğimsi çiçeklerin titremesinden fark edilebiliyordu. Sonra bir bel hareketiyle köprünün üzerine sıçradı ve hemen o anda köprü onun ağırlığıyla çöktü. Robinson, onun bir korku ulumasıyla sintinenin içinde kaybolduğunu gördü. Geminin yanına ulaştığında köprü, Tenn'in hapishanesinden çıkmak için gösterdiği her çabada tabaka tabaka yıkılmaktaydı. Arokan, elini gövdenin kenarına dayadı, sonra kapalı yumruğu Robinson'un yüzüne doğru yükseldi, ona kızılımsı talaşı birazcık göstermek üzere açıldı, sonra avucundakini rüzgârda savrulsun diye bıraktı. Kocaman bir gülüş kara suratını aydınlattı. Robinson da gövdeye hafif bir tekme indirdi. Geminin bağrında bir gedik açılırken, bir toz bulutu da göğe doğru yükseldi. Beyaz karıncalar yapacaklarını yapmışlardı. *Kaçış,* külden bir tekneden başka bir şey değildi artık.

Seyir defteri: Üç gündür ne çok tecrübem oldu, gururum için ne çok öldürücü darbe aldım! Tanrı bana bir arkadaş yolladı. Ama kutsal iradesinin oldukça karanlık bir oyunu sonucu, onu insan sıralamasının en alt seviyesinden seçti. Renkli derili bir adam olmakla kalmayıp, Arokanlı kostinos yerlisi safkan olmaktan da çok uzak ve ondaki her şey, onu zenci melezi olarak ele veriyor! Zenciyle karışık bir Kızılderili! Bari oturaklı bir yaşta olsaydı da benim temsil ettiğim uygarlık karşısındaki zavallılığını sakince ölçebilseydi! Ancak, bu alt düzeydeki ırkların olağanüstü erken gelişmişlikleri göz önüne alınırsa on beş yaşından büyük olmasına şaşarım ve çocukluğu, benim öğretilerime küstahça gülmeye itiyor onu.

Yıllar süren yalnızlığım ardından ortaya çıkan bu beklenmedik durum, hassas dengemi sarstı. *Kaç iş* benim için bir kez daha öldürücü bir *yok olma* fırsatına dönüşmüştü. Bu

yerleşme, evcilleştirme, inşa etme yıllarından sonra, bir ihtimalin gölgesi bile, beni o yıllar önce neredeyse yenilerek düşecek olduğum tuzağın içine itmeye yetti. Bundan alman dersi alçakgönüllü bir boyun eğmeyle kabul edelim. Bu toprak üzerindeki bütün eserimin boşuna çağırdığı o insan toplumunun yokluğundan dolayı yeterince acı çektim. Bu toplum bana, en basit ve kuşkusuz en ilkel şekliyle verildi, ancak bu şekilde onu kendi düzenime boyun eğdirmek şüphesiz çok daha kolay olacak. Benim için zorunlu hale gelen yol baştan sona çizilmiştir: Yıllardır mükemmelleştirdiğim sisteme kölemi dahil etmek. Speranza'yla onun bir araya gelişinden ikisinin de yararlandıkları konusunda hiçbir şüphe kalmadığı gün, bu girişimin başarısı pekişmiş olacak.

Not: Yeni gelene bir isim bulmak gerekiyordu. Ona bir Hıristiyan ismi vermek istemiyordum, önce bu onuru hak etmesi gerekiyordu. Bir vahşi, tam anlamıyla bir insan değildir. Doğrusu ona bir eşya ismi de dayatamam, oysa ki bu sağduyulu bir çözüm olurdu. Bu ikilemi, onu kurtardığım günün ismini vererek oldukça zarif bir şekilde çözdüğümü sanıyorum: *Cuma.* Bu ne bir kişi adı, ne de bir cins isim, her ikisi arasında bir orta yol; bu, onun değişken, rastlantısal ve ikincil kişiliğinin damgasını taşıyan, yarı canlı, yarı soyut bir bütünün ismi...

Cuma, Robinson'un emirlerini anlayabilecek kadar İngilizce öğrendi. Toprağı temizlemeyi ve işlemeyi, tohum ekmeyi, biçmeyi, toplamayı, bitki şaşırtmayı, çapalamayı, ekin dövmeyi, öğütmeyi, elemeyi, yoğurmayı ve pişirmeyi biliyor. Keçileri sağıyor, sütten peynir yapıyor, kaplumbağa yumurtalarını topluyor, bunları rafadan pişiriyor, sulama derecikleri kazıyor, alabalık havuzlarına bakıyor, kaçan hayvanlara tuzak kuruyor, oyma kayığı kalafatlıyor, sahibinin giysilerini yamıyor, çizmelerim cilalıyor. Akşam sırtına bir uşak giysisi geçiriyor ve valinin akşam yemeğinde ona hizmet etme işini yerine getiriyor." Sonra yatağını ısıtıyor ve konutun kapısı-

na çektiği ve Tenn'le paylaştığı ot yatağına uzanmadan önce efendisinin soyunmasına yardım ediyor.

Cuma kusursuz bir uysallığa sahip. Aslında büyücü kadının boğumlu işaretparmağını ona diktiği andan bu yana, bir ölü. Oradan kaçan şey, ruhsuz bir bedendi, kör bir bedendi, başları kesildikten sonra kanat çırparak kaçan o ördekler gibi. Ama bu cansız beden rastgele kaçmamıştı. Ruhuna kavuşmaya koşmuştu ve ruhu beyaz adamın ellerindeydi. O zamandan beri Cuma, bedeni ve ruhuyla beyaz adama aittir. Efendisinin ona emrettiği her şey iyidir, yasakladığı her şey kötüdür. İnce ve anlamdan yoksun bir düzeni işletmek için gece gündüz çalışmak iyidir. Efendisi tarafından ölçülerek verilen yemekten fazlasını yemek kötüdür. Efendi general olduğunda asker, o dua ederken koro çocuğu, inşa ederken duvarcı, kendini topraklarına verdiğinde çiftlik uşağı, sürüleriyle ilgilendiğinde çoban, avlandığında kışkışçı, kayıkla denizde dolaştığında kürekçi, seyahat ettiğinde hamal, acı çektiğinde iyileştirici olmak ve onun için yelpazeyi ve sinek kovalayıcısını sallamak iyidir. Pipo içmek, çırılçıplak dolaşmak ve yapılacak iş varken uyumak için saklanmak kötüdür. Ancak Cuma'nın iyi niyeti ne kadar bütün olursa olsun, o hâlâ çok gençtir ve kimi zaman gençliği elinde olmadan fışkırıverir. O zaman güler, korkunç bir kahkaha patlatır; vali ve onun yönetilen adasının kuşandıkları yalancı ciddiyeti bozan ve maskesini alaşağı eden bir gülüştür bu. Robinson, düzenini temelinden çökerten ve otoritesini yıkan bu çocukça patlamalardan nefret eder. Zaten efendisini ona ilk defa el kaldırmaya kışkırtan da Cuma'nın bu gülüşü oldu. Cuma, efendisinin söylediği tanımları, kuralları, dogmaları ve anlaşılması güç şeyleri tekrarlamak zorundaydı. Robinson diyordu ki: *Tanrı sınırsız gücü olan, her şeyi bilen sonsuz derecede iyi, sevecen ve adil bir efendidir, insanın ve her şeyin yaratıcısıdır.* Cuma'nın coşkulu, başarılamaz, dine küfreden gülüşü fışkırıverdi ve hemen o anda yankılanan bir tokatla deli bir alev gibi başarıldı. Çünkü hem bu kadar iyi hem de bu kadar güçlü bir Tanrı'nın sözünün edilmesi kendi küçük yaşam deneyimi karşısında ona pek eğlenceli gelmişti. Ne önemi var, şimdi hıçkırıklarla kesilen bir sesle efendisinin çiğneyip verdiği sözcükleri tekrarlıyor.

Zaten ona ilk hoşnut olma fırsatını vermişti. Onun sayesinde vali, en sonunda enkazdan kurtarmış olduğu bozuk paraları kullanmak için bir yol bulmuştu. Cuma'ya maaş ödüyor. Her ay bir yarım İngiliz altın lirası. Önceleri bu miktarların tamamım yüzde 5.5'lik bir faizle "kendisine yatırması" konusunda titiz davranmıştı. Sonra, Cuma'nın kafaca akıl yaşına ulaştığını görerek, birikmiş alacaklarım özgürce kullanma ve sahip olma yetkisini ona verdi. Cuma bu parayla fazladan yiyecek, *Virginie'den* miras kalan çeşitli kullanılabilir gereçleri ya da tayfalara ait ufak tefek ticari eşyayı veya en basitinden kendi elinden çıkma bir hamakta geçirdiği yarım bir dinlenme gününü satın alıyordu -bütün bir gün satın alınamazdı-.

Çünkü her ne kadar pazar günleri Speranza'da çalışılmıyorsa da o gün suçlu bir tembelliğe terk edilmiş olmaktan da uzaktı. Şafakta kalkan Cuma, tapınağı süpürür ve hazırlar. Sonra efendisini uyandırmaya gider ve sabah duasını onunla birlikte tekrarlar. Sonra ikisi birden tapınağa gelirler, burada papaz iki saat süreyle ayini yönetir. Rahlenin önünde, Kitabı Mukaddes'ten ayetleri usulüne göre ayakta okur. Bu okuma, tefekkür dolu uzun sessizliklerle bölünür; bunları Kutsal Ruh'tan esin alan uzun yorumlar izler. Cuma, sol sıraya diz çöküp -sağ sıra kadınlara ayrılmıştır- bütün dikkatini dinlemeye verir. Duyduğu sözcükler -günah, günahtan kurtulma, cehennem, İsa'nm geri dönüşü, altın buzağı,* mahşer- kafasında her ne kadar anlamdan yoksun olsalar da büyüleyici bir birikim oluştururlar. Bu, karanlık bir güzelliğe sahip ve biraz da ürkütücü bir müziktir. Kimi zaman iki ya da üç cümleden hayal meyal bir ışık yayılır. Cuma, balina tarafından yutulan bir adamın sağ salim kurtulduğunu veya bir ülkenin bir günde sayısız kurbağa tarafından istila edildiği için yataklardan ve hatta ekmeklerden bile kurbağa çıktığını veya iki bin domuzun bedenlerine şeytan girdiği için kendilerini denize attıklarını anladığına inanır. O zaman kaçınılmaz bir şekilde karnının üst kısmını kıvrandıran bir gıdıklanma hisseder, bu sırada bir ani kahkaha nefesi ciğerlerini doldurur. Düşüncesini üzücü konulara çevirmek için canla başla çalışır; çünkü, pazar ayini sı-

* Altın buzağı: İbranilerin Sina eteklerinde Mısır'dan çıkış döneminde tapındıkları put. (ç.n.)

rasında kahkahayı koyvermiş olursa neler olacağım hayal etmeye bile cesaret edemez.

Öğle yemeğinden sonra -hafta içinde olduğundan daha yavaş ve daha özenlidir- vali, piskopos asasına veya kraliyet asasına benzeyen, kendi imalatı olan bir tür bastonu getirtir ve Cuma'nın tuttuğu keçi derilerinden yapılma geniş bir güneşlikle başı korunmuş bir halde bütün ekin tarlalarım, pirinç tarlalarını, meyve bahçelerini, sürülerini, yapılanları ve sürmekte olan çalışmaları denetleyerek ve gelecek günler için hizmetkârına bunlarla ilgili uyarı, övgü ve talimatlar yağdırarak azametli bir havayla adasını dolaşır. Öğleden sonranın kalanım, günün diğer saatlerinde olduğundan daha verimli işlere ayırmak mümkün olamayacağı için Cuma bu zamanı adayı temizlemek ve güzelleştirmek için fırsat bilir. Yolları otlardan arındırır, evlerin önüne çiçek tohumları eker, adanın oturulan kısmını süsleyen ağaçları budar. Robinson, balmumunu Amerikan meşesi ile renklendirilmiş terebentin ruhu içinde eriterek, ev eşyaları az sayıda olduğundan, parke ise hiç olmadığından, kullanımı biraz sorun yaratan güzel bir mobilya cilası üretmeyi başarmışta. Sonunda, mağaradan Selamet Koyu'na doğru inen ve Robinson'un adaya geldiği ilk gün izlemiş olduğu anayolun küçük ve yassı taşlarım Cuma'ya cilalatmak fikri aklına geldi. Uzun uzadıya düşündükten sonra, bu yolun tarihi önemi, başlangıçta Cuma'yı zorlamanın akla uygun olup olmadığını düşündüğü ve en ufak bir selin bile hiçe indireceği bu devasa işi haklı kılar göründü.

Arokan, birçok başarılı girişim sayesinde efendisinin sevgisini kazanmayı bilmişti. Robinson'un en önemli endişelerinden birisi, mutfağın ve atölyenin çöp ve kırıntılarından akbabaları ve fareleri çekmeyecek bir yolla kurtulmaktı. Oysa o güne dek Robinson'un tasarladığı çözümlerden hiçbirisi tam bir sonuç vermemişti. Küçük otoburlar yerin altına gömdüğü her şeyi toprağı kazarak çıkarıyorlar, gelgitler açığa döktüğü her şeyi yeniden kumsala fırlatıyordu; ateşle yok etmeye gelince, bunun bedelini evleri ve giysileri pis pis kokutan geniz yakıcı bir dumanla kendi kendisine ödetmiş oluyordu. Cuma'nın aklına, konuttan bir taş atımı uzaklıkta keşfetmiş olduğu bir kırmızı karınca kolonisinden yararlanma fikri geldi. Ka-

rınca yuvasının ortasına bırakılan dökünntüler, biraz uzaktan sanki bir tür yüzeysel canlılığa sahipmiş gibi görünüyorlardı. Etin yavaş yavaş eridiğini; çıplak, kuru, kusursuz bir şekilde temizlenmiş kemiğin ortaya çıktığını görmek büyüleyiciydi.

Cuma'nın aynı zamanda, ortak bir merkezde birleştirilmiş sicimlere bağlı yuvarlak üç çakıl taşından oluşan *bolas* konusunda mükemmel bir atıcı olduğu ortaya çıkmıştı. Taşlar ustaca fırlatıldıklarında üç kollu bir yıldız gibi fır dönüyorlar ve bir engel tarafından durdurulurlarsa bu engelin çevresini sarıyor ve onu kıskıvrak yakalıyorlardı. Cuma, bunu ilk önce sağmak, iyileştirmek veya kurban etmek istediği keçileri ya da tekeleri hareketsiz hale getirmek için kullandı. Sonradan bu taşlar, karacaları ve hatta uzun bacaklı kuşları yakalamak konusunda harikalar yarattılar. Son olarak da daha büyük çakıl taşları kullanarak bokslardan bir düşmanı yarı yarıya boğduktan sonra göğsünü çökertebilecek korkutucu bir silah yapmanın mümkün olduğu konusunda Robinson'u ikna etti. Hâlâ Arokanların saldırı amacıyla geri dönebileceklerinden korkmakta olan Robinson, kendi silah takımına bu sessiz, kolaylıkla yerine yenisi konabilen; ama öldürücü bir özellik de taşıyan silahı eklediği için ona minnettar kaldı. İnsan büyüklüğünde bir ağaç gövdesini hedef gibi kullanarak uzun bir süre kumsalda çalıştılar.

Cuma'nın gelişini izleyen ilk haftalarda, yönetilen ada, en azından bir süre için tekrar vali, general, papaz... konumuna dönmüş olan Robinson'un ilgisini böylece ister istemez yeniden üzerinde toplamıştı. Nasıl bazı gemiler normal su çekişlerine ancak belli ağırlıkta bir hamule yüklendiklerinde ulaşırlarsa, aynı şekilde Robinson, yeni gelenin kendi düzenine, onu tehdit etmiş olan tehlikelere kesin bir son verecek olan bir açıklama, bir ağırlık, bir denge getireceğine inandı bir an. Hatta ada sakinlerinin içinde bulunduruldukları sürekli gerilim durumunun ve silolarını doldurup taşıran tüketim malları enflasyonunun oluşturabileceği tehlikeyi dahi hissetmişti ve bu tehlikeyi ziyaret ve içki âlemlerinin izleyeceği bir şenlik ve eğlence programıyla karşılamayı düşünmüştü. Ancak -yönetilen adanın ruhuna pek uymayan- bu son niyetinin kendisine, içinde uyuklayan, gizliden gizliye güçlenen "diğer ada"ya olan

özlemi tarafından gizlice esinlendirilmiş olmasından kuşkulanıyordu. Belki de Cuma'nın eksiksiz uysallığından hoşnut olmasını engelleyen ve sınamak amacıyla bu uysallığı son sınırına dek zorlamaya onu iten de aynı özlemdi.

Seyir defteri: Bana körü körüne boyun eğdiği su götürmez ve bundan şikâyetçi olmam da oldukça garip. Ama bu boyun eğişte kanımı donduran, fazla mükemmel, hatta mekanik bir şeyler var; bazı durumlarda ne yazık ki bastıramadığı ve sanki içindeki şeytanın kendisini açığa vurmasına benzeyen o yakıp yıkan gülüşü saymazsak. Şeytan çarpmış. Evet, Cuma'yı şeytan çarpmış. Ve hatta iki kere çarpmış. Çünkü şunu kabul etmek gerekir ki şeytani kahkahaların dışında, onun adına da davranan ve düşünen tamamen benim.

Renkli derili -hatta çok renkli demem gerekir, çünkü onda Kızılderililik ve zencilik var- birisinden fazla bir zekâ beklemiyorum. En azından bir duygu belirtisi gösterebilir. Oysa onu Tenn'e bağlayan anlamsız ve kaba sevecenliğin dışında, bildiğim kadarıyla herhangi bir sevgi duygusu hissetmiyor. Aslında bana itirafı güç gelen, ama dile getirmeyi kendime borç bildiğim bir özlem etrafında dönüp duruyorum. Ona hiçbir zaman, "beni sev!" demeyi göze alamayacağım; çünkü biliyorum ki ilk kez emrime uyulmayacak. Yine de beni sevmemek için hiçbir nedeni yok. Onun hayatını kurtardım; evet, elimde olmadan ama bunu nasıl bilebilir? Ona en yüce iyilik olan çalışmaktan başlayarak her şeyi öğrettim. Evet, kuşkusuz onu dövüyorum; ama bunun kendi . iyiliği için olduğunu nasıl anlamaz? Ama bu durumda da tepkileri şaşırtıcı. Bir gün ona, oldukça heyecanlı bir şekilde, orası bir gerçek, sorgun ağacı filizlerini örmeden önce kabuklarını nasıl soymak ve yarmak gerektiğini anlatıyordum ki elimle biraz geniş bir hareket yaptım. Bütün şaşkınlığıma rağmen o anda koluyla yüzünü koruyarak bir adım geriye çekildiğini gördüm. Oysa tüm hünerimi ve gerekli en

zor tekniği öğrettiğim bir anda ona vurmak istemem için kaçık olmam gerekir. Ve ne yazık ki her şey beni, hem de günün ve gecenin her saatinde Cuma'nın gözünde benim kaçık olduğuma inanmaya itiyor! O zaman kendimi onun yerine koyuyorum ve bu durumda, ıssız bir adada savunmasız halde, bir çılgının her türlü kaprisine bırakılmış bu çocukcağız karşısında beni bir acunadır alıyor. Ama benim durumum bundan çok daha kötü; çünkü kendimi yegâne arkadaşımda bir canavar olarak görüyorum, tıpkı görüntüyü bozan bir aynada olduğu gibi.

Onu, ilk bakışta, kendi üzerine düşen işleri nedenleri üzerinde hiç düşünmeksizin gerçekleştirirken görmekten yoruldum ve bu konuda hiçbir kuşkum kalmasın istedim. Onu, dünyanın bütün zindanlarında aşağılamaların en alçaltıcısı olarak kabul edilen o anlamsız işi yapmaya zorladım: Bir çukur kazmak, sonra kazılan toprağı doldurmak için ikincisini kazmak, ikincisinin toprağım gömmek için üçüncüsünü kazmak vb. Bütün bir gün boyunca, kurşuni bir gökyüzünün altında, hamam sıcağında sıkıntı çekerek çalıştı. Terin için bu çılgınca faaliyet heyecan verici, sarhoş edici bir oyundu. Her bir çukurdan karmaşık ve baş döndürücü buğular yükselmekteydi. Cuma tekrar doğrulduğu ve kolunu alnının üzerinden geçirdiği an Tenn kazılmış toprağa doğru atılıyordu. Bir fok gibi soluyup üfleyerek burnunu toprak yığınlarının ortasına gömüyor sonra toprağı kalçalarının arasından fırlatarak çılgıncasına kazıyordu. Sonunda azgınlığının doruğunda, çukurun etrafında şikâyetkâr ulumalarla dörtnala koşturuyor ve sonra tekrar tıpkı ölümün belli bir derinliğe ulaşıldığında hayatla karışması gibi, kara humusun kesilmiş ağaç köklerinin sütüyle karıştığı o toprak kesiğinin bağrından yeni bir tatlı sarhoşluk çekip çıkarmak üzere tekrar geri geliyordu.

Oysa Cuma'nın bu aptalca işe karşı isyan etmemiş olduğunu söylemek pek yetersiz kalır. Onu bu kadar ateşli bir şekilde çalışırken gördüğüm enderdir. Kendisini içine hapset-

mek istediğim ikili seçeneği -tamamen aptallaşmış bir Cuma ya da onun tarafından deli olarak kabul edilen bir Robinson- boşa çıkaran ve beni başka şeyler aramaya zorlayan bir tür neşe dahi kattı çalışmasına. Ve şimdi kendime, Tenn'in Speranza'nın gövdesinde nedensiz olarak açılmış bu yaraların etrafındaki tutkulu dansının bir olayın habercisi olup olmadığım ve onu yalnızca aşağılamak isterken pembe belenin sırrını Arokana vermek gibi affedilmez bir aptallığı yapıp yapmadığımı soruyorum...

Bir gece, Robinson'u uyku tutmadı. Ay ışığı konutun döşeme taşlarına pırıltılı bir dikdörtgen atıveriyordu. Beyaz bir kuş öttü ve toprağın ta kendisini yalnız bir aşkla inlerken işitir gibi oldu. Kanunin altındaki kurumuş otlardan yapılma örtü, kıvamsız ve saçma bir yumuşaklıktaydı. Arokanlının aleti tecavüz ettikten sonra kendini sunan, açılmış toprak kesek etrafında Tenn'in zevkten çıldırmış bir halde dans edişi tekrar gözünün önüne geldi. Pembe belene dönmeydi haftalar olmuştu. Kızları, lüffanlar, geçen bunca zaman boyunca kim bilir ne kadar büyümüşlerdi! Yatağında oturmuş, ayaklarını aydan bir halının üzerine koymuştu, kök gibi bembeyaz kocaman bedeninden bir özsuyu kokusunun yükseldiğini duyuyordu. Sessizce ayağa kalktı, Cuma ile Tenn'in sarmaşdolaş olmuş bedenlerinin üstünden atlayıp geçerek sakız ve sandal ağaçları ormanına yöneldi.

VIII

Cuma konuta girerken, su saatinin durmuş olduğunu hemen fark etti. Cam damacanada su kalmıştı, ama ağzı tahta bir tıkaçla tıkanmış, suyun seviyesi sabaha karşı üçte sabitlenmişti. Robinson'un kaybolmuş olmasına hiç mi hiç şaşırmadı. Onun kafasında su saatinin durması doğal olarak valinin yokluğu anlamına geliyordu. Her şeyi olduğu gibi kabul etmeye alışkın, kendi kendisine ne Robinson'un nerede olduğunu ne zaman geleceğini ne de yaşayıp yaşamadığını sordu. Onu aramaya gitme fikrinin de diğerlerinden fazla aklına geldiği söylenemez. Onu çevreleyen şeyleri hayranlıkla seyre daldı: Bunlar aslında onun için tanıdık şeylerdi, ama su saatinin durması ve Robinson'un yokluğu bunlara yeni bir görüntü kazandırıyordu. Kendi kendisinin efendisiydi, adanın efendisiydi. Tenn ye-

niden sahip olduğunu hissettiği o özsaygıyı onaylamak istercesine tembelce ayaklarına tırmandı, yanına sokuldu ve fındık gibi gözlerini yüzüne kaldırdı. Şu zavallı Tenn de artık pek genç sayılmazdı; fıçı gibi yuvarlak karnı, kısacık bacakları, ağlamaklı gözleri ve yünü andıran solgun tüyleri, dolu dolu geçen bir köpek hayatının sonunda, yaşın getirdiği çöküntüyü bariz olarak gösteriyordu. Ancak o da belli ki durumun yeniliğini hissediyor ve dostundan bir karar almasını bekliyordu.

Ne yapmalı? Ne kuzukulaklarının ve bayırturplarının kuraklığın artık zorunlu hale getirmiş olduğu sulama işlemlerini tamamlamak ne de mağaranın yanındaki dev sedir ağacının tepesinde bir gözlem kulesi yapımına devam etmek söz konusu olabilirdi. Bu çalışmalar hiç kuşkusuz Robinson'un dönüşüne kadar asılı kalmış bir düzene aittiler. Cuma'nın gözü, özenle kapatılmış, ancak kilitlenmemiş, içindekileri konutun masasının üzerine yerleştirilmiş halde daha önceden inceleyebilmiş olduğu bir sandığa ilişti. Onu döşeme taşlarının üzerinde sürükledi, kısa kenarı üzerinde dikti ve diz çökerek omzunun üzerine devirdi. Sonra, ardında onu yakından izleyen Tenn'le dışarıya çıktı.

Adanın kuzeydoğusunda, çayırın, kumulların habercisi olan kumların arasında kaybolduğu yerde, Robinson'un orada kurmuş olduğu *kaktüsgiller bahçesinin* garip, az çok insana benzeyen siluetleri görülüyordu. Kuşkusuz, bu denli gereksiz bir bitki üretimine zaman harcama konusunda tereddüt etmişti, ama bu bitkiler neredeyse hiçbir bakım istemiyorlardı; ona da yalnızca bütün adada tek tük keşfetmiş olduğu en ilginç yaratıkları onlar için özellikle uygun bir alana taşımak zahmeti kalmıştı. Bu -karısı ve çocukları dışında- tek tutkusu, evin camlı, yuvarlak bölümünde yetiştirdiği küçük tropikal bahçesi olan babasının anısına bir saygıydı. Robinson toprağa saplanmış küçük değneklere takılmış levhaların üzerine, bu türlerin, belleğinin beklenmedik bir iştahıyla hepsi birden aklına gelmiş olan Latince isimlerini yazmıştı.

Cuma, omzunu ezmiş olan sandığı yere fırlattı. Kapağın menteşeleri koptu ve değerli kumaş ve mücevherlerden oluşan şatafatlı bir karmaşa kaktüsgillerin dibine saçıldı. Parıltılarıyla büyülendiği

ama Robinson'un yalnızca kendisine bir rahatsızlık ve tören aracı yaptığı bu pılı pırtıyı dilediği gibi kullanabilecekti artık. Çünkü şimdi söz konusu olan kendisi değildi -hangisi olursa olsun, bir giysi hareketlerini engellemekten başka bir işe yaramazdı-; bunlar, normal ölçüleri aşan, şişmiş kışkırtıcı gövdelerinin, hiçbir insan bedeninin yapamayacağı derecede kumaşların değerini ortaya çıkaracağı garip bitkilerdi.

Öncelikle bunları, bakışı, zenginliklerini ve sayılarım kucaklayabilsin diye, nazik hareketlerle kumun üzerine yaydı. Aynı zamanda önüne yassı taşlar topladı. Bunların üzerine bir mücevherci vitrininde olduğu gibi bütün mücevherleri yerleştirdi. Sonra bakışıyla genel hatlarını ölçüp biçtiği ve parmağıyla dayanıklılıklarını hesapladığı kaktüslerin etrafında uzun süre dolaştı. Bunlar, çok kollu şamdanlardan, toplardan ve yassı uzantılardan, kıvrım kıvrım uzuvlardan, tüylü kuyruklardan, dalgalı başlardan, iğneli yıldızlardan, bin parmaklı zehirli ellerden oluşan bitkisel mankenlerin oluşturduğu garip bir topluluktu. Etleri, kâh yumuşak ve sulu, kâh meşin gibi bir kauçuk ya da çürümüş etin pis kokusunu yayan, yeşilimsi ve sümüksü bir maddedendi. Sonunda yerden siyah hareli yuvarlak bir şapka aldı ve bununla, tek bir hareketle *Cereus Pruinosus'un* cüsseli omuzlarını süsledi. Sonra *Crassula Fakata'dan* şişmiş kalçalarını şık fırfırlarla örttü. Hafif bir dantel, *Stapelia Variegata'nın* sakallı kamışım taçlandırmasına yararken, o bu sırada *Crassula Lycopodiodes'in* küçük tüylü parmaklarına ince keten bezinden yarım parmaklı eldivenleri giydirmekteydi. Brokar bir takke, *Cephalocereus Senilis'in* tüylü başını süslemek üzere tam da yerinde durmaktaydı. Bu şekilde tamamen araştırmalarına dalmış, kumaş kıvrımlarına şekil vererek, düzelterek, daha iyi değerlendirebilmek için geri çekilerek, kaktüsgillerden birini, bir diğerini giydirmek üzere birdenbire soyarak uzun bir süre çalıştı. En sonunda, aynı seçicilikle bilezikleri, kolyeleri, baş tuğlarını, küpeleri, iğne uçlarını, taşları ve haçları dağıtarak eserini taçlandırdı. Ancak kumun ortasında birdenbire ortaya çıkıveren papazlar, soylu hanımlar ve canavarlardan oluşan sanrısal maiyet alayını seyretmekle fazla zaman harcamadı. Artık yapacak bir şeyi kalmamıştı, onu adım

adım izleyen Tenn'le beraber oradan uzaklaştı.

Adımlarının yarattığı, güçlü bir yankı uyandıran uğultuyla eğlenerek kumul bölgesinden geçti. Durdu ve bu homurtuyu ağzı kapalı taklit ederek Terin'e doğru döndü; ama bu oyun, hareket eden yerin üzerinde art arda sıçramalarla zorlukla ilerleyen ve uğultu arttıkça sırtı düşmanlık hissiyle diken diken olan köpeği hiç de eğlendirmedi. Sonunda yer sağlamlaştı ve çekilen denizle geniş bir alanda açığa çıkmış olan kumsala vardılar. Cuma, sabahın görkemli ışığında dikelmiş, vücudunu arkaya doğru dikleştirmiş, son derece geniş ve bozulmamış kumsal alanda mutlulukla yürüyordu. Her türlü hareketin mümkün olduğu ve bakışı engelleyen hiçbir şeyin bulunmadığı bu ortamda, gençlikten ve özgürlükten sarhoş olmuştu. Oval bir çakıl taşını yerden alarak açık elinin avucunda dengede tuttu. Pembe feldispat kristallerinin camsı bir kuvars kitlesiyle karıştığı pul pul mikalı bu kaba ama dayanıklı taşı, kaktüslerin üzerinde bırakıp gitmiş olduğu mücevherlere yeğliyordu. Çakıl taşının eğrisi kara avuç içinin eğrisine tek bir noktada dokunuyordu ve onunla basit ve saf bir geometrik şekil oluşturuyordu. Bir dalga, küçük denizanaları ile yıldız yıldız parlayan kumdan aynanın üzerine çabucak uzanıverdi ve ayak bileklerini çember içine aldı. Oval çakıl taşını bıraktı, yassı ve yuvarlak bir başkasını, açık mor lekeli, renk renk yansıyan küçük daire biçimindeki taşı eline aldı. Onu elinde zıplattı. Keşke uçabilseydi! Kelebeğe dönüşebilseydi! Bir taşı uçurmak; bu düş, Cuma'nın hafif ruhunu büyülüyordu. Taşı suyun yüzeyine fırlattı. Yusyuvarlak taş, etrafa hiçbir şey sıçratmaksızın suyun içinde yerini almadan önce sıvı örtünün yüzeyinde yedi kere sıçradı. Ancak bu oyuna alışkın olan Tenn, dalgalara doğru fırlamıştı ve başı ufka yönelmiş, dört ayağıyla suyu döverek, taşın suya batmış olduğu noktaya kadar yüzdü, dibe daldı ve dalgaların yayılmasıyla sürüklenerek taşı Cuma'nın ayakları dibine koymak üzeri geri döndü.

Uzun bir süre doğuya doğru, kumulları çepeçevre dolaştıktan sonra da güneye doğru yürüdüler. Cuma, denizyıldızlarını, ağaç kütüklerini, denizkabuklarını, mürekkepbalığı kemiklerini, saçak saçak deniz yosunlarını yerden toplayarak fırlatıyordu ve bunlar he-

men o anda, Terin için yaşayan, arzulanan ve kaçan canlı bir av haline geldiklerinden, o da havlayarak peşlerinden gidiyordu. Bu şekilde pirinç tarlasına ulaştılar.

Suların toplandığı havuz kurumuştu ve ekili olan denizkulağının su seviyesi günden güne düşmekteydi. Oysa, tohumların olgunluğa ulaşabilmeleri için, bir ay daha su altında kalmaları gerekiyordu ve Robinson her denetleme gezisinden daha da endişelenmiş olarak dönüyordu.

Cuma, elinde açık mor çakıl taşım tutmaktaydı. Onu pirinç tarlasına doğru fırlattı ve kaygan yansımalarla dalga dalga olmuş ölü suyun üzerindeki sıçramaları saydı. Taştan daire dokuz sekmeden sonra sulara gömülmüştü, ancak Tenn onun peşinden, bendin üzerinden suya atlamıştı bile. Aldığı hız onu yirmi metre kadar götürdü, ancak orada kaldı. Su, yüzebilmesi için fazla sığdı ve su birikintisinin içinde bata çıka ilerliyordu. Gerisin geri döndü ve yeniden Cuma'ya doğru geri gelmeye çalıştı. İlk sıçrayış onu çamurun kucaklayışından kurtardı kurtarmasına, ama daha da ağırlaşmış olarak yeniden düştü ve bütün bu çabaları karmakarışık bir hal aldı. Kurtarılmazsa oracıkta telef olacaktı. Cuma, bir an bu hain ve bulanık suyun üzerine doğru eğilmiş olarak tereddütte kaldı. Sonra düşüncesini değiştirdi ve boşaltma savağına doğru koştu. Kolun ilk deliğine bir çubuk geçirdi ve var gücüyle savağın dayandığı düzenekten destek alarak bunu kaldıraç gibi kullandı; kapak, yivlerinin içinde gıcırdayarak yukarıya kalktı. Aynı anda, pirinç tarlasını örtmekte olan çamurlu hah yerinden oynadı ve kırışarak savağa doğru emilmeye başladı. Birkaç dakika sonra Tenn, sürünerek bendin ayağına ulaştı. Bir çamur yığınından başka bir şey değildi, ama sağdı.

Cuma onu kendi temizliğini yapmaya bıraktı ve dans ederek ormana doğru yöneldi. Pirinç ürününün tamamen yitip gitmiş olması düşüncesi aklının ucundan bile geçmemişti.

Cuma için su saatinin durması ve Robinson'un yokluğu tek ve aynı olay anlamına gelmişti: Belli bir düzenin bir süre için durması. Robinson için Cuma'nın ortadan kayboluşu, allanıp pullanmış kak-

tüsgiller ve kuruyan pirinç tarlası hep bir ağızdan, Arokanlının evcilleştirilmesinin ne kadar dayanıksız bir temele oturmuş ve hatta başarısız olduğunu dile getiriyordu. Zaten Cuma'nın kendi bildiğine göre hareket edip de Robinson'un gözüne hoş göründüğü pek enderdi. Azarlamalarına hedef olmaması için ya hiçbir şey yapmaması ya da bütünüyle onun emirleri doğrultusunda hareket etmesi gerekiyordu. Robinson, candan uysallığının altında Cuma'nın bir kişilik taşıdığını kendi kendine itiraf etmeliydi. Bu da onu derinden yaralıyor, yönetilen adanın bütünlüğüne zarar veriyordu.

Önce arkadaşının ortadan kayboluşuyla ilgili kendi tavrını koymaya karar verdi. Buna karşın, iki günün sonunda, belli belirsiz bir pişmanlığın, merakın ve bir de Tenn'in gözle görülür acısının ona hissettirdiği acımanın birbirine karıştığı karmaşık bir endişeye boyun eğdi ve Cuma'yı aramaya koyuldu. Bütün bir gün boyunca Tenn'le beraber Arokanlının izinin kaybolmuş olduğu ormanı taradı. Şurada burada, oradan geçmiş olduğuna dair izler ortaya çıkardılar. Robinson, kısa bir süre sonra gerçeği kabullenmek zorunda dahi kaldı: Cuma onun haberi olmadan düzenli olarak adanın bu bölümünde oturuyor, burada *düzenin* şuurları dışında bir yaşam sürüyor ve Robinson'un anlamını kavrayamadığı gizemli oyunlara kendini veriyor olmalıydı. Ağaç masklar, bir kamış ok, içinde rafyadan bir mankenin bulunduğu sarmaşıklardan örülmüş bir hamak, tüyden hotozlar, sürüngen derileri, kuşların kurutulmuş leşleri, anahtarı Robinson'da bulunmayan gizli bir evrenin izleriydi. Ama salkımsöğüde oldukça benzeyen ağaçların dizildiği ölü bir nehir kolunun kıyısına vardığında şaşkınlığı doruğuna ulaştı. Gerçekten de bu ağaççıkların hepsi açıkça köklerinden sökülmüş, kökleri göğe doğru dikilmiş, dalları toprağa gömülmüş olarak yeniden tersine dikilmişlerdi. Bu canavarımsı bitki dikiminin gerçekdışı görünümünü tamamlayan şey, hepsinin bu uygarlık dışı uygulamaya uyum sağlamış görünmeleriydi. Kök uçlarında yeşil filizler ve hatta yaprak tutamları dahi belirmişti ki bu da yere gömülmüş olan ağaç dallarının kendiliklerinden köke dönüşmeyi becermiş olmalarını ve özsuyun dolaşım yönünü tersine çevirmiş olmasını gerektiriyordu. Robinson bir türlü bu şaşırtıcı olayı incelemekten kendini alamı-

yordu. Cuma'nın bu çılgınlığı aklına getirmiş olması ve bunu gerçekleştirmesi bile oldukça endişe vericiydi. Ama çalılar uygulamayı kabullenmişler, Speranza besbelli bu aşırılığa boyun eğmişti. En azından bu sefer, Arokanlının tuhaf esin gücü, ne kadar saçma olursa olsun, yine de olumlu bir yan taşıyan ve mutlak bir yıkımla son bulmayan bir şekilde sonuçlanmıştı. Robinson, bu keşif üzerine düşünmeyi henüz tamamlamış sayılmazdı. Gerisin geri dönmekteydi ki Tenn, sarmaşıkların kaplamış olduğu bir manolya yığınının önünde birdenbire duruverdi, sonra başını dimdik ileri doğru uzattı, ayaklarını ihtiyatla yere basarak yavaşça ilerledi. En sonunda burnu ağaç gövdelerinden birine dayah, hareketsiz kaldı. O zaman ağaç gövdesi kuruldandı ve Cuma'nın gülüşü patlayıverdi. Arokanlı başını çiçeklerden bir başlıkla saklamıştı. Çıplak bedeninin her yanına genipapo suyu ile dalları kalçalarından yukarı doğru tırmanan ve gövdesinin çevresinde birbirlerine dolanan sarmaşık yaprakları çizmişti. Böylece bitki adama dönüşmüş halde, delice bir gülüşle sarsılarak Robinson'un çevresinde çılgın figürlerle dans etmeye başladı. Sonra dalgalarda yıkanmak üzere kıyıya doğru yöneldi ve Robinson düşünceli ve sessiz, onun hâlâ dans ederek sakızağaçlarının yeşil gölgesine dalışını seyre koyuldu.

O gece yine bulutsuz bir gök, dolunayın, bütün parlaklığıyla ormanda saltanat sürmesine izin veriyordu. Robinson konutu kapattı, Cuma ile Tenn'i birbirlerine emanet etti ve gümüşi ışınların ender olarak sızabildiği orman geçidine daldı. Genellikle sık çahlıkları fısıltılarıyla dolduran küçük hayvanlar ve böcekler soluk yıldız tarafından büyülenmiş olacaklar ki törensel bir sessizlik tavrı takınmışlardı. Pembe belene yaklaştıkça, günlük uğraşılarımı kıskacının gevşediğini ve bir gece rehavetinin onu ele geçirdiğini hissediyordu. Cuma, onda gittikçe derinleşen endişeler uyandırıyordu. Arokanlı sisteme uyum sağlamadığı gibi -yabancı bir vücut olarak- onu yıkmakla tehdit ediyordu. Pirinç tarlasının kurutulması gibi önemli ve yıkıcı yanlışlıkları gençliğine ve deneyimsizliğine vererek geçiştirmek mümkündü. Ama içten iyi niyetinin altından,

düzen, tutumluluk, hesap kitap ve örgütlenme gibi kavramlara bütünüyle karşı gelen yapısı ortaya çıkmaktaydı. Robinson, yine de biraz abarttığına dair belli belirsiz bir duyguyla kederli kederli, "yaptığı işten fazlasını çıkartıyor başıma," diye düşünüyordu. Ayrıca Cuma'ya hayvanları anlama ve -hatta denilebilir ki- onlarla suç ortağı olma yetisini kazandıran garip içgüdü, Terinle sinirlendirici bir içlidışlılığa varmakla kalınıyor, keçiler, tavşanlar ve hatta balıklardan oluşan aşağı tabakanın üzerinde de yıkıcı bir etkinlik gösteriyordu. Bu küçük hayvan sürüsünün, terbiye etmek, yakınlık kurmak veya göstermelik hayvan ya da balık avları için değil, besin verimi için bir araya getirildiğini, beslendiğini ve seçildiğini bu abanoz tahtasından küçük kafaya sokmak mümkün değildi. Cuma, bir hayvanın, ona fırsat tanıyan bir kovalama ya da dövüş koşullan dışında öldürülebilmesini anlamıyordu. Roman kahramanlarına özgü, tehlikeli bir düşünce! Sonuna kadar mücadele etmenin gerekli olduğu zararlı türlerin var olabileceğini de anlamıyordu, hatta yetiştirip çoğalttığım ileri sürdüğü bir çift fareyi şımarttığınm farkında bile değildi! Düzen, adanın doğal vahşiliğinden güçlükle kopanlmış, kolay kaybedilebilir bir kazanımdı. Arokanlmın indirdiği darbeler düzeni ciddi olarak sarsıyordu. Robinson, kurmaya yıllarını adamış olduğu şeyi yıkmakla tehdit eden bozguncu bir öğeye göz yumamazdı. O halde ne yapmalıydı?

Ormanın sınırına vardığında durdu, manzaranın yüceliğinden ve dinginliğinden dolayı heyecanlanmıştı. Çayır, çok hafif bir esintinin zaman zaman üzerinde yumuşak dalgalanmalar yaptığı ipeksi elbisesini göz alabildiğine uzatmıştı. Batıda sazların çatallı uçları, bir ordunun mızrakları gibi sıkışık, ayakta uyuyorlardı: Aralarından, düzenli aralıklarla bir yeşil kurbağanın tatlı ve ince notası yükseliyordu. Bir kuş kanatlarıyla onu yalayıp geçti, bir serviye kondu ve sarılı yüzünü onun tarafına döndürdü. Hoş kokulu bir nefes ona arazisinin iniş çıkışları ay ışığı tarafından silinmiş olan pembe belene yaklaştığı haberini verdi. Burada lüffanlar o denli çoğalmışlardı ki manzaranın görünümü değişmişti. Robinson, sırtını kumluk bir bayıra dayayarak oturdu ve elleriyle adaya ilk kez kendisinin getirmiş olduğu kenarları dantelli, morumsu geniş yaprakları aradı.

Parmakları, unutulması güç, yoğun ve mide bulandıran bir koku bırakan o esmer meyvelerden bir tanesinin yuvarlaklığıyla buluştu. Kızları -Speranza'yla onun birleşmelerinden doğan Tanrı'nın bir lütfü- orada, dantelli eteklerini kara otların arasına eğmiş duruyorlardı ve biliyordu ki içlerinden birisini köküyle beraber sökecek olsa, küçük, bitkisel varlığın beyaz ve tombul bacakları ortaya çıkacaktı. Biraz çakıllı ama sımsıkı saran uzun bir yarığa uzandı ve yerden yükselerek kasıklarına ulaşan şehvetli uyuşukluğun tadını çıkardı. Dudaklarına, lüffan çiçeğinin ılık ve mis kokulu bir sümük salgılayan zarım bastırıyordu. Bu çiçekleri, mavi, mor, beyaz veya lal rengini andıran çenelerinin sayımını yapmış olduğundan iyi tanıyordu. Ama bu da nesi? Gözünün önünde duran çiçek *çizgilidir.* Çiçek beyazdır ve üzerinde kahverengi çubukları vardır. Uyuşukluğunu silkip atar. Anlayamaz. İki gün önce bu lüffan gövdesi orada değildi. Güneşli bir günde, bu yeni türü mutlaka fark ederdi. Diğer yandan, kendi tohumlarının şaşmayan bir topografik hesabını tutuyor. Valilikteki kadastrodan bunu kontrol edecektir ama çizgili lüffanın çiçek açtığı yerde hiçbir zaman uzanmamış olduğuna şimdiden inanmıştı bile...

Ayağa kalktı. Bütün büyü kaybolmuştu. Bu ışıl ışıl gecenin bütün rahatlatıcılığı dağılmıştı. İçinde henüz belli belirsiz bir kuşku doğmuştu ve hemen doğduğu anda Cuma'ya karşı bir nefret halini almıştı. Cuma'nın gizli yaşantısı, tersine dikilmiş söğütler, bitkiadam ve hatta bundan önce süslü kaktüsler, Tenn'in Speranza'nın yaralarının içindeki dansı, bütün bunlar yeni lüffanların gizemini aydınlatan işaretler değil miydi?

Seyir defteri: Sıkıntımın doruğunda konuta vardım. Tabii ki ilk hareketim rezili uyandırmak, sonra da sularım kusturmak için onu dövmek ve itiraf ettiği suçlardan dolayı cezalandırmak için tekrar dövmek oldu. Ama hiçbir zaman öfkenin etkisi altında hareket etmemek gerektiğini öğrendim. Öfke eyleme iter, ama her zaman yanlış eyleme. Kendimi evime dönmeye, topuklarım birleşmiş Kitabı Mukaddes rahlesinin önün-

de ayakta durmaya ve Kitabı Mukaddes'ten rastgele birkaç sayfa okumaya zorladım. Ruhum kazığına kısa bir iple bağlanmış bir oğlak gibi yerinde sıçrarken bunu gerçekleştirmek için ne büyük bir çaba harcamam gerekti! Sonunda *kilisenin* görkemli ve acı sözleri dudaklarımdan yükseldikçe huzura kavuştum. Ey Kitapların Kitabı, sana ne çok dingin saat borçluyum! Kitabı Mukaddes'i okumak, tüm adayı ve onu çevreleyen okyanus sonsuzluğunu tek bir bakışla kucaklamanın mümkün olduğu bir dağın doruğuna çıkmak gibi. O zaman, yaşamın bütün bayağılıkları süpürülür, ruh kocaman kanatlarını açar ve yalnızca yüce ve ebedi şeyleri tanıyarak göklerde süzülür. Kral Süleyman'ın kendini beğenmiş karamsarlığı, kinle dolup taşan gönlüme seslenmek için ne kadar iyi gelmişti! Güneşin altındaki hiçbir şeyin yeni olmadığını; namuslunun çalışmasının, delinin tembelliğinden daha çok ödüllendirilmediğini; kurmanın, ekmenin, sulamanın, hayvan yetiştirmenin boşa olduğunu; çünkü bütün bunların rüzgârın peşinden koşmak olduğunu okumak hoşuma gidiyordu. Sanki, bilgelerin bilgesi çabuk öfkelenmeye yatkın yaratılışımı pohpohluyor ve bunu somadan yalnızca benim durumum için geçerli olan gerçeği, yalnızca bu anın gelmesini bekleyerek yazılmış olan o gerçeği yüzüme daha iyi çarpmak için yapıyordu. Ve şurası gerçek ki IV. bölümün şu mısralarını yüzümün ortasına iyileştirici bir tokat gibi yedim:

İki kişi bir kişiden iyidir,
çünkü emekleri için iyi ücretleri olur.
Çünkü düşerlerse, biri arkadaşını kaldırır;
fakat yalnız olup düşenin vay başına!
Onu kaldıracak kimse yoktur.
Hem de iki kişi beraber yatarlarsa ısınırlar;
fakat tek başına bir adam nasıl ısınabilir?
Bir adam tek başına olanı yenerse,
iki kişi ona karşı koyar;
üç kat iplik de kolay kopmaz.

Bu satırları tekrar tekrar okudum ve okumaya devam ederek yatağıma yattım. Her türlü yolu deneyip, Cuma'yı yönetilen adanın kanunlarına boyun eğdirmeye çalışarak, bu şekilde ellerimle biçimlendirdiğim toprağı renkli küçük kardeşime tercih ettiğimi göstererek Tanrı sevgisine karşı ağır bir günah işleyip işlememiş olduğumu ilk kez kendime sordum. Aslında pek çok büyük acının ve sayısız suçun kaynağı olan o eski seçenek bu.

Böylece Robinson düşüncesini çizgili lüffanlardan uzaklaştırmaya zorladı, bu konuda ona, tufan gibi yağmurların zorunlu kıldığı taraçalama ve yeniden inşa etme çalışmalarının adiliği yardımcı oluyordu; bu çalışmalar onu Cuma'ya yaklaştırıyordu. Böylece, birbirini izleyen fırtınalı fikir ayrılıkları ve sessiz uzlaşmalarla aylar geçiyordu. Kimi zaman Robinson'un arkadaşının davranış biçimine derinden şaşırdığı ve hiçbir şey belli etmeyerek günlüğüyle baş başa kaldığında onu affetmeye çalıştığı oluyordu. Örneğin, kaplumbağa kabuğundan kalkan meselesinde de böyle oldu.

O sabah Cuma birkaç saattir ortada yoktu ki Robinson'un dikkatini, kumsal yönünde, ağaçların ardından yükselen bir duman sütunu çekti. Ada üzerinde ateş yakmak yasak değildi; kanun, Kızılderililerin tören ateşiyle karıştırılma tehlikesinden kaçınmak amacıyla ateşin yakılma saatinin ve yerinin önceden yetkililere haber verilmesini gerektiriyordu. Cuma'nın bu önlemi önemsememiş olması için kendince nedenleri olması gerekiyordu, bu da başka bir deyişle kendisini vermekte olduğu işin hiçbir şekilde efendisinin hoşuna gitme ihtimalinin olmadığı anlamına geliyordu.

Robinson, iç geçirerek Kitabı Mukaddesi kapattı, sonra ayağa kalktı ve Tenn'i ıslıkla çağırdıktan sonra kumsala doğru yöneldi.

Cuma'nın yerine getirmekte olduğu garip işi önce anlayamadı. Kızgın küllerden bir halının üzerine, sırtüstü çevirmiş olduğu koskoca bir kaplumbağayı koymuştu. Hayvan ölmemişti, hatta ölmek ne kelime, öfke içinde ayaklarıyla havayı dövüyordu. Robinson, kaplumbağanın kendisine özgü bir sızlanmanın anlatımı olabilecek

bir tür boğuk öksürük nöbetine yakalandığım dahi sandı. Bir kaplumbağayı bağırtmak! Bu vahşinin ruhunda şeytan olsa gerekti! Bu uygarlık dışı uygulamanın amacına gelince, bunu ancak kaplumbağanın zırhının içbükeyliğini kaybettiğini ve sıcaklığın etkisiyle yavaş yavaş düzleşmeye başladığım görünce anladı; bu sırada Cuma, bir bıçakla kabuğu hayvanın organlarına bağlı tutan kısımları kesmek için acele etmekteydi. Kabuk henüz yassı olmaktan çok uzaktı ve hafifçe çukurlaşmış bir tepsi görünümü almıştı ki kaplumbağa yana doğru yuvarlanarak kendini ayaklarının üzerinde buldu. Kırmızı, yeşil ve morumsu, koskocaman bir kabarcık, kan ve ödle şişmiş bir heybe gibi sırtında sallanıyordu. Kaplumbağa bir kâbus ataklığıyla, havlayarak kendisini izleyen Tenn'in hızına eşit bir hızla denize doğru koşturdu ve kırılan dalgaların arasına daldı. Cuma, "Yanlış yaptı" diye sakince düşüncesini açıkladı: "Yarına kadar yengeçler onu yemiş olur." Bu sırada, yassılmış kabuğun içini kumla ovmaktaydı. "Hiçbir ok bu kalkanı delemez" diye açıkladı Robinson'a, "Hatta koca bolaslar bile onu kıramadan üzerinden sekerler!"

Seyir defteri: Hayvanlara insanlardan daha fazla acımak, İngiliz ruhuna özgüdür. Duyguların bu eğilimi tartışılabilir. Gerçek şu ki hiçbir şey, onun bir kaplumbağaya çektirdiğini gördüğüm işkence kadar beni Cuma'dan uzaklaştırmadı. *(Kaplumbağa* ve *işkence* sözcükleri arasındaki bu benzerliğin farkındayım.* Bu, zavallı hayvanların doğal olarak, ister istemez günah keçisi olmaya mahkûm oldukları anlamına mı geliyor?) Oysa Cuma'nın durumu o kadar basit değil ve akılda pek çok soru uyandırıyor.

Önceleri onun hayvanlarımı sevdiğini sanmıştım. Ama hayvanlar -Terin, oğlaklar, hatta sıçanlar ve akbabalar dahi söz konusu olduğunda- ile onun arasında kurulan anlık ve sanki içgüdüsel uyumun, beni kendimden alt düzeydeki kardeşlerime doğru taşıyan duygusal atılımla hiçbir ilgisi yok.

* Fransızca'da kaplumbağa *tortue*, işkence ise *torture'dür*. (ç.n.)

Aslında, onun hayvanlarla olan ilişkisinin kendisi, insanca olmaktan çok hayvanca. Onlarla aynı düzeyde. Hiçbir zaman onlara iyilik yapmaya çalışmıyor, kendini sevdirmeye ise hiç uğraşmıyor. Beni isyan ettiren; ama hayvanlar arasındaki saygınlığını hiçbir şekilde zedelemeyen aşırı bir rahatlık, umursamazlık ve acımasızlıkla davranıyor. Sanki onları birbirlerine yaklaştıran suç ortaklığı, Cuma'nın uygulayabileceği en kötü davranışlardan çok daha derin. Gereksinim halinde, Tenn'i yemek için onu boğazlamakta tereddüt etmeyeceğini, Tenn'in de anlaşılmaz bir şekilde bunun bilincinde olduğunu ve bunun her fırsatta renkli efendisi lehine kullandığı tercihi değiştirmeyeceğini anladığımda, kendi çıkarma karşı inatla gözü kapalı kalan bu aptal ve dar kafalı hayvana karşı kıskançlıkla karışık bir irkilme hissettim. Sonra anladım ki ancak kıyaslanabilir kurduğu şeyleri birbirleriyle kıyaslamak gerek ve Cuma'nın hayvanlarla kurduğu yakınlık, benim hayvanlarımla kurmuş olduğum ilişkiden özdeksel olarak ayrılıyor. O, hayvanlar tarafından içlerinden biriymişçesine kabul ediliyor ve aralarına almıyor. Hayvanlara borçlu olduğu hiçbir şey yok ve onların üzerinde kendi üstün fiziksel gücünün ve becerikliliğinin ona vermiş olduğu tüm hakları saflıkla kullanabilir. Kendi kendimi onun bu şekilde kendi doğasının hayvanlığını açığa vurduğuna inandırmaya çalışıyorum.

Bunu izleyen günler Cuma, bilinmeyen nedenlerden dolayı annesinin yuvadan kovduktan sonra bulmuş olduğu küçük bir akbabayla çok uğraştı. Çirkinliği o denli kışkırtıcıydı ki bu, kovulmayı haklı göstermeye yeter de artardı bile; ama bu çirkinlik bütün akbabalarda görülen bir şeydi zaten. Çıplak, biçimsiz, hafif aksak, çirkin cüce, her önüne gelene, tüyleri dökülmüş bir boynun bitiminde, irinden şişmiş iki ura benzeyen, gözkapakları kapalı ve morumsu iki gözün üzerinden baktığı aç bir gaga uzatıyordu.

Bu dilenci gaganın içine Cuma önce tiftiklenmiş taze etleri attı,

bunlar yutma hıçkırıkları arasında kayboldular, ama taşları dahi aynı iştahla yutacak gibi gözüküyordu. Buna rağmen küçük leş yiyici ertesi günü izleyen günden itibaren zayıflama belirtisi göstermeye başladı. Artık aynı canlılığı göstermiyor, günler boyunca uyukluyordu ve Cuma kursağını yokladığında ilk yemeğin saatler önce yenmiş olmasına rağmen, tıka basa dolu, yüklü, kısacası zor, hatta imkânsız bir sindirimin tüm belirtilerini buldu.

O günden sonra Arokanlı, pis kokusu Robinson'u çileden çıkaran oğlak iç organlarını mavi bir sinek bulutunun içinde, güneşte uzun uzun olgunlaşmaya bıraktı. Sonunda, yarı yarıya sıvılaşmış, kayış gibi sert etin içinde on binlerce beyaz larva kaynaşmaya başladı ve o zaman Cuma, efendisinin belleğinde silinmez bir anı bırakan bir işleme koyuldu.

Bir denizkabuğunun yardımıyla çürümekte olan iç organları kazıdı. Sonra bu şekilde toplanmış bir avuç dolusu et kurdunu ağzına götürdü, dalgın bir havayla iğrenç yemi sabırla çiğnedi. Sonunda himayesindeki hayvanın üzerine eğilerek körün sadaka istemesi gibi ileriye uzanmış gagasından bir tür kıvamlı ve ılık süt akıttı. Akbaba bunu, kuyruk çıkıntısını titreterek yuttu.

Cuma, larva toplamaya yeniden koyularak, bir yandan da şu açıklamayı yaptı: "Canlı larvalar çok taze, kuş hasta. O zaman çiğnemek, çiğnemek gerek. Küçük kuşlar için hep çiğnemek gerek..."

Robinson, midesi ayağa kalkmış olarak oradan kaçtı. Ama arkadaşının özverisi ve gözüpek mantığı onu etkilemişti. İlk kez, kibarlık konusunda gösterdiği titizliğin, mide bulantılarının, iğrenmelerinin; bütün bu beyaz adam sinirliliğinin, uygarlığa ait yüce ve değerli bir emanet mi, yoksa aksine yeni bir hayata başlayabilmek için günün birinde fırlatıp atma kararım vermesi gereken boş bir su deposu mu olduğunu düşündü.

Ama kimi zaman vali, general ve başpapazın Robinson'a yeniden üstün geldiği oluyordu. O zaman Cuma'nın adanın güzel görünümlü düzenlemesine verdiği zararın, yitip gitmiş ürünlerin, boşa harcanmış erzakın, dağılmış sürülerin, mutluluk içinde yaşayan ve he-

men çoğalan pis kokulu hayvanların, kırılmış ya da ortalığa saçılmış alet edevatın boyutlarını bir defada ölçüveriyordu. Tüm bunlar yine de hiç sayılırdı. Bunun dışında Cuma'nın, çevresine yaydığı ve Robinson'a da bulaşacak denli her yeri saran beklenmedik ve cehennemi buluşlara, şeytani ve başıboş düşüncelere sahip bir *ruhu* da vardı. Bu suçlamalar dizisini tamamlamak için Robinson'un bir türlü aklından çıkmayan ve uykusunu kaçıran çizgili lüffanı anımsaması yeterliydi.

İşte bu aşırı öfkeli ruh hali içinde, kendisine teke derisinden kayışlar örerek bir kırbaç yapmıştı. Gizliden gizliye bundan dolayı utanıyor ve nefretin yüreğinde almış olduğu yoldan endişe duyuyordu. Böylece Speranza'ya zarar vermekle yetinmeyen Arokanlı, efendisinin ruhunu da zehirlemişti! Aslında kısa bir süredir, Robinson'un aklından, kendisine bile itiraf etmeye cesaret edemediği düşünceler geçmekteydi ve bunların hepsi de tek bir konunun, Cuma'nın doğal, kaza sonucu veya kışkırtı' nış ölümü üzerine çeşitlemelerdi.

Düşüncelerinin bu safhasındayken bir sabah karanlık bir önsezi, adımlarını sandal ve sakızağaçları korusuna doğru yöneltti. Bir çiçek, mazı yığınından havalandı ve sendeleyerek güneş ışığının içinde yükseldi. Bu, altın benekli siyah kadifeden kocaman ve görkemli bir kelebekti. Kırbacın ucu havada ıslık çalarak şakladı. Canlı çiçek, Robinson'un etrafında uçuşan parçalar halinde dağıldı. Birkaç ay önce olsa, bunu asla yapmazdı... Şurası bir gerçek ki içinde saklı bulunduğunu hissettiği ateş, ona insanca basit bir tutkudan çok daha saf bir öze ve çok daha eski bir köke dayanıyormuş gibi geliyordu. Speranza'yla olan ilişkisiyle bağlantılı her şey gibi, öfkesinde de evrenle ilgili bir şeyler vardı. Kendisini, sinirli bir adamın bayağı haliyle değil, toprağın bağrından çıkan ve her şeyi tek bir ateşli nefesle silip süpüren bir ana güç olarak görüyordu. Bir yanardağ. Robinson, Speranza'nın yüzeyinde oyulan bir yanardağdı; kayanın ve tüfün temelden gelen öfkesi gibi. Zaten bir süredir, ne zaman Kitabı Mukaddes'i açsa, Yehova'nın gök gürültüsünün gürlediğini duyuyordu:

Yükselen koyu duman içinde öfke ile tutuşuyor
dudakları kızgınlıkla dolu ve dili yiyip bitiren ateş gibidir;
ve milletleri helak eleğinden geçirmek için
onun soluğu adamın boynuna kadar varan taşkın sel gibidir;
ve kavmların çenelerinde yol şaşırtan bir yular olacaktır.

Robinson bu ayetleri okurken, kendisini hem özgür bırakan hem de coşturan kükremelerine engel olamıyordu. Ve kendisini, ayakta, adanın en yüksek noktasında korkunç ve görkemli bir biçimde görür gibi oluyordu.

Rab celal sesini işittirecek; ve öfke
kızgınlığı ile ve yiyip bitiren ateş alevi ile
bulutların çatlaması, sağanak ve dolu
taneleri ile bileğinin inişini gösterecek.

(Işaya,XXX)

Kırbacın ucu, göğün ortasında süzülmekte olan bir tepeli şahinin uzak gölgesine doğru göğü yardı. Kuşkusuz yırtıcı kuş, uyuşuk avım sonsuz bir yükseklikte sürdürdü; ama Robinson, bir sanrı sisinin içinde, onu parçalamış ve güçlükle solur bir şekilde, ayaklarının dibine düşmüş olarak görmüş ve vahşice gülmüştü.

Bütün bu kurak perişanlığın ortasından yine de gür bir dinginlik ırmağı akmaktaydı. Pembe belen, güleryüzlü kıvrımları ve şehvet uyandırıcı dalgalanmalarıyla hâlâ taze, gür balzamlı saçlarının yumuşaklığıyla dinlendirici, orada duruyordu. Robinson adımlarını hızlandırdı. Birkaç saniye sonra, bu dişi toprağın üzerine sırtüstü, kolları haç biçiminde açılmış olarak uzanacaktı ve o zaman Atlas'ın yerküreyi taşıdığı gibi, Speranza'nın tamamım omuzlarında taşıyarak gök mavisi bir uçurumdan düşer gibi olacaktı. O zaman, bu temel kaynakla alışverişinden yepyeni bir gücün içini doldurduğunu hissedecekti ve yüzüstü dönecek, onu etten bir saban demiriyle sürmek için karnını bu dev gibi ateşli dişinin göğsüne yapıştıracaktı.

Ormanın sınırında durdu. Belen, kocaman kalçalarını ve meme-

* *Kavm:* Kavim, (y.n.)

lerini ayaklarının altına sermekteydi: Kızları lüffanlar, el kadar geniş yapraklarıyla ona hoşgeldin işareti yapıyorlardı. Şimdiden bir hoşluk iç organlarından yakalamış, ağzını tatlı bir tükürük doldurmuştu. Tenn'e ağaçların altında kalmasını işaret etti, görünmez kanatlarla taşınarak düğün yatağına doğru ilerledi. İçinde hareketsiz bir su örtüsünün uyuduğu sulak bir çayır, üzeri buğdaygillerden bir kadifeyle örtülü sarışın kumdan küçük bir arkla son buluyordu. İşte bugün Robinson orada sevişecekti. Bu yeşillik yuvasını önceden tanıyordu ve zaten lüffan çiçeklerinin morumsu altım gizlice parlıyordu!

İşte o zaman, yapraklarının arasındaki siyah iki küçük kalçayı fark etti. Onları şişiren bir dalgalanma boydan boya üzerlerinde geziniyor, sonra sertçe kasıyor, tekrar şişiriyor, yeniden sıkıştırıyordu. Robinson, bir aşk düşünden sertçe koparılmış bir uyurgezerdi. Yıldırımla vurulmuş gibi, gözleri önünde olup bitmekte olan katıksız alçaklığı seyrediyordu. Speranza bir zenci tarafından kepaze edilmiş, kirletilmiş, hakarete uğramış ha! Birkaç hafta içinde çizgili lüffanlar işte tam burada çiçek açacaklardı! Ve o kırbacım Tenn'in yanında, ormanın sınırında bırakmıştı! Bir tekmeyle Cuma'yı ayağa kaldırdı, bir yumrukla onu yeniden otların üzerine serdi. Sonra bütün beyaz adam ağırlığıyla üzerine çöktü. Ah, bu defa çiçeklerin araşma uzanması bir aşk eylemi için değildi! Yumrukları kapalı, sonuna dek kıyasıya vuruyor, gerçekten de Cuma'nın patlamış dudakları arasından dökülen yakarmalara karşı sonuna dek sağır kalıyor. Onu ele geçiren öfke sınırsızdır. O, bütün dünya üzerinde insanların günahlarım boğan tufan, Sodom ile Gomore'yi kavuran göğün ateşidir, bunlar Firavun'un duygusuzluğunu cezalandıran Mısır'ın Yedi Yasası'dır. Buna rağmen son bir solukta melezin ağzından çıkan beş sözcük bir anda tanrılara özgü sağırlığını deliverdi. Robinson'un derisi yüzülmüş yumruğu bir kez daha ama bu defa inançsızca, bir düşünme çabasıyla engellenmiş olarak indi: Kandan gözü görmez olmuş Cuma, "Efendi ne olur öldürme beni" diye inlemişti. Robinson daha önce bir kitapta veya başka bir yerde görmüş olduğu bir sahneyi oynamaktaydı: Kardeşini bir hendeğin sutlarında öldüresiye döven bir kardeş. Habil ve Kabil, insanlık tarihinin ilk

cinayeti, en ağır cinayet! Peki o, kimdi öyleyse? Yehova'nın kolu mu, yoksa lanetli kardeş mi? Yeniden doğruluyor, uzaklaşıyor, koşuyor; aklım bütün bilgeliklerin kaynağında yıkamalıdır...

İşte yeniden rahlenin önünde, topukları birleşmiş, elleri birleşmiş, Ruh'un esinini bekliyor. Söz konusu olan, öfkesini çoğaltmak, ona daha katışıksız, daha yüce bir anlatım kazandırmaktır. Kitabı Mukaddes'i rastgele açar. Bu Hoşea'nın kitabıdır. Peygamberin sözü, Robinson'un sesiyle çın çın öten dalgalarla patlamadan önce kara işaretler halinde beyaz sayfanın üzerinde kıvrılıyor. Şimşeğin, gök gürültüsünden önce gelmesi gibi. Robinson konuşur: Kızları lüffanlara seslenir ve onları annelerine, zina yapan toprağa karşı uyarır:

Ananızla çekişin, çekişin;
Çünkü o benim karım değil,
Ve ben onun kocası değilim;
Ve fahişeliğini yüzünden,
Zinalarını bağrından atsın;
Yoksa onu çırçıplak soyacağım,
Ve onu doğduğu günde olduğu gibi kılacağım,
Ve onu çöl gibi edeceğim,
Ve onu kurak diyar gibi kılacağım,
Ve onu susuzluktan öldüreceğim.

(Hoşea, Bab 2)

Kitapların Kitabı kararını açıklıyor ve Speranza'yı suçluyor! Robinson'un aradığı bu değildi. O, ateşten harflerle alçak hizmetkârın, ayartıcının, lekeleyenin mahkûm oluşunu okumak istiyordu. Kitabı Mukaddes'i kapatıyor ve rastgele yeniden açıyor. Şimdi konuşan Yeremya'dır. Ve söz konusu olan, soysuz asma şeklini almış çizgili lüffanlardır:

Her dikilmiş tepede, her yeşil ağacın altında

Bir fahişe gibi uzandın,
Ve ben seni kusursuz bir asma gibi dikmiştim,
Saf bir kökten.
Nasıl oldu da benim için yabancı bir asmanın
piç üzümlerine dönüştün?
Evet, söküotunda yıkanıp potas da saçsan,
Günahın gözümde silinmeyecek!

Ama eğer Speranza Cuma'yı baştan çıkardıysa, bu Arokanlının tamamen suçsuz ve hiçbir sorumluluğu olmadığı anlamına mı gelir? Robinson'un hakarete uğramış yüreği, Speranza'yı, yalnızca onu mahkûm eden Kitabı Mukaddes'in kararının önünde isyan eder. Kitabı Mukaddes 'i kapatır ve bir kez daha açar, bu kez Robinson'un sesiyle çınlayan Tekvin'in 39. bölümüdür.

"Ve bu şeylerden sonra vaki oldu ki efendisinin karısı Yusuf'a göz atıp: Benimle yat, dedi. Fakat reddedip efendisinin karısına dedi: İşte, efendim benimle evde ne oldu bilmez ve kendisine ait olan her şeyi elime vermiştir, bu evde o benden büyük değildir ve senden başka bir şeyi benden esirgemedi, çünkü sen karısısın ve nasıl bu büyük kötülüğü yapayım ve Allah'a karşı suç edeyim? Ve her gün Yusuf'a söylediği halde, onun yanında yatmak, yahut onunla beraber olmak ricasını dinlemezdi. Ve vaki oldu ki günlerin birinde işini yapmak için eve girdi ve orada ev halkından içerde kimse yoktu. Ve benimle beraber yat diyerek onu esvabından tuttu ve Yusuf esvabını onun elinde bırakıp kaçtı ve dışarı çıktı. Ve vaki oldu ki esvabını elinde bırakıp dışarı kaçtığını görünce, evinin adamlarını çağırdı ve onlara dedi: Bakın, bizimle eğlenmek için bu İbrani adamı bize getirdi; benimle yatmak için yanıma geldi ve yüksek sesle çağırdım ve vaki oldu ki sesimi yükseltip çağırdığımı işitince esvabını yanıma bırakıp kaçtı ve dışarı çıktı... Ve vaki oldu ki efendisi: Bana senin kölen böyle yaptı diyerek karısının kendisine söylediği sözleri işittiği zaman, öfkesi alevlendi. Ve Yusuf'un efendisi onu alıp zindana kralın mahpuslarının bağlandığı yere teslim etti ve orada zindanda kaldı."

Robinson bitkin susar. Gözlerinin onu aldatmamış olduğundan emindir; Cuma'yı bal gibi de Speranza'nın toprağıyla zina yaparken yakalamıştır. Ama aynı zamanda biliyordu ki uzun bir süreden beri dış etkenleri -bunlar her ne kadar tartışılmaz olsalar da- derin ve ortaya çıkmaya gebe, gizli bir gerçeğin yüzeysel *işaretleri* olarak yorumlaması gerekiyor. Aslında, Cuma'nın kara tohumunu pembe belenin kıvrımlarına taklit ya da şaklabanlık niyetiyle saçması; Potifan'ın Yusuf'la kavgalarında olduğu gibi rastlantısal bir olaydır. Robinson belleği yoluyla insan toplumunun hâlâ ona iletmekte olduğu geveze mesajlarla, Kitabı Mukaddes'in ve her ikisinin ada üzerine yansıttıkları imgelerle, içine dalmakta olduğu ve titreyerek aslını çözmeye çalıştığı, salt, ilksel ve insanlıktan uzak evren arasında günden güne bir boşluğun açılmakta olduğunu hissediyordu. İçinde var olan ve onu hiçbir zaman aldatmamış olan ses, ona hikâyesinin dönüm noktasında olduğunu ve -yönetilen adadan sonra gelen ana adayı izleyen- zevce ada döneminin de sona ermiş olduğunu ve bütünüyle yeni, duyulmamış ve beklenmedik şeylerin zamanının yalan olduğunu yarım ağızla kekeliyordu.

Düşünceli ve sessiz birkaç adım attı ve gölgesi konutun kapısının içinde belirdi. Geriler gibi bir hareket yaptı ve solda, evin duvarına dayanmış olarak topuklarının üzerinde çömelmiş, tam bir hareketsizlik içinde, yüzü ufka dönük, bakışları dalgın Cuma'yı görünce, öfkesi yeniden canlandı. Arokanlının, kendi yapmaya kalkışsa dizlerinde ani ve şiddetli kramplar uyanmaya başlamadan ancak birkaç saniye durabileceği bir şekilde, saatlerce durabileceğini biliyor. Farklı duygular arasında bocalamaktadır, sonra Cuma'nın yanına gidip oturmak ve onunla, Speranza ve sakinlerini saran o uzun, sessiz bekleyiş içinde ruhani bir birlik kurmak için kendisini zorladı.

Güneş, kusursuz durulukta bir gökyüzünde hükümdarlara özgü mutlak kudretini etrafa yayıyor. Tam bir boyun eğişle altında uzanmış yatan denizin, kendinden geçmiş ve kavrulmuş adanın, şu anda hepsi de onun şanına ithaf edilmiş tapınaklara benzeyen Robinson'un binalarının üzerinde tüm altın sarısı ağırlığım hissettiriyor. İçinden gelen ses, ona belki de Speranza'nın toprak saltanatım bir

gün bir *güneş* saltanatının izleyeceğini fısıldıyordu; ama bu düşünce henüz o kadar belirsiz, o kadar zayıf, o kadar anlaşılmazdı ki uzun bir süre aklında tutamadı ve olgunlaşması için belleğinin bir köşesine koydu.

Başını biraz sola çevirdiğinde, Cuma'nın düzgün profilini görür. Yüzü morartılar ve kesiklerle toprak gibi sürülmüş, çıkık elmacık kemiğinin üzerinde berbat bir yaranın morumsu dudakları açılmıştır. Robinson, bir büyüteç altına yatırmışçasına, üzüntüsünün olduğundan daha inatçı ve dik kafalı kıldığı bu çıkık çeneli, biraz hayvanca maskeyi inceliyor. İşte o zaman, bu çirkin ve acı çeken et manzarasının içinde parlak, saf ve ince bir şey fark ediyor: Cuma'nın gözü. Uzun ve kıvrık kirpiklerinin altında, tamamen düz, parlak ve saydam göz küresi, gözkapağının kırpışlarıyla durmadan temizleniyor, serinliyor ve yıkanıyor. Gözbebeği, retinanın her zaman aynı oranda ışıktan etkilenmesini sağlamak için çapını çevredeki ışık miktarına göre tam olarak ayarlayarak, ışığın farklı hareketlerinin etkisi altında hızla atıyor. İrisin şeffaf kütlesinde camdan küçük bir tüy tacı, son derece değerli ve nazik, incecik bir gülbezek donmuş kalmış. Robinson bu kadar incelikle oluşturulmuş, kusursuz bir şekilde yeni ve aynı zamanda parlak bu organ tarafından büyülenmiş. Nasıl olur da böyle bir doğa harikası, bu kadar kaba, sevimsiz ve bayağı bir varlığın içine yerleştirilmiş olabilir? Ve Cuma'nın gözünün şaşırtıcı anatomik güzelliğini tam da rastlantısal olarak keşfettiği bu anda, Arokanlının bütünüyle şimdiye kadar yalnızca gözlerini kapatmış olması nedeniyle fark etmemiş olduğu, aynı derecede hayranlık uyandırıcı şeylerin bir toplamı olup olmadığım dürüstçe kendisine sorması gerekmez mi?

Robinson bu soruyu kafasında evirip çeviriyor. İlk kez olarak, onun rahatsız edici, kaba ve aptal melez görüntüsünün altında, bir başka *Cuma'nın* olası varlığım -nasıl ki çok önceden, mağarayı ve beleni keşfetmeden önce yönetilen adanın altına gizlenmiş bir *başka adanın* varlığından şüphelenmişti- açık seçik sezinlemektedir.

Ama gönül gözüyle gördüğü bu görüntü, yalnızca çabucak geçen bir an boyunca sürecek ve yaşam yeniden tekdüze ve zahmetli akışına kaldığı yerden devam edecekti.

Gerçekten de yaşam yeniden eski akışım sürdürdü. Robinson ne yaparsa yapsın, içinde her zaman, kesin bir sonuca götürecek, allak bullak edici bir olayı, geçmiş ve gelecek bütün girişimleri hiçe indirgeyecek kökten bir başlangıcı bekleyen birisi vardı. Soma, yaşlı adam itiraz ediyor, eserine tutunuyor, gelecek ürünleri kestirmeye çalışıyor, adanın odunu değerli ağaçlarım, kauçuk ağaçlarını ya da pamuk dikili alanlarım belli belirsiz tasarlıyor, bir selin enerjisini tutabilecek bir değirmenin planlarım çiziyordu. Ama hiçbir zaman pembe belene dönmedi.

Cuma bu konuda kendisine hiçbir sorun yaratmıyordu. Küçük, silindir tütün kutusunu keşfetmişti ve efendisinden gizlice Van Deyssel'in uzun piposunu içiyordu. Hiç kuşku yok ki yakalanacak olursa örnek bir cezaya çarptırılacaktı, çünkü tütün stoku sonuna yaklaşmıştı ve Robinson kendisine ancak iki ayda bir pipo içme hakkım tanıyordu. Bu onun için, uzun süre öncesinden düşünmeye başladığı bir şölendi, bu zevkten tamamen vazgeçmesinin gerekeceği o anın gelmesinden ödü kopuyordu.

O gün, bir önceki gün deniz alçaldığında atmış olduğu ve herhalde yükselen denizle birlikte henüz ortaya çıkmış olan dip oltalarının durumuna bakmaya inmişti. Cuma, tütün kutusunu koltuğunun altına koydu ve mağaraya yerleşmeye gitti. Açık havada içtiğinde bütün zevki kaçıyordu; ama biliyordu ki evlerin birinde içse, koku onu mutlaka ele verecekti. Robinson herhangi bir yerde içebilirdi. Onun için önem taşıyan tek şey, canh ve sıcak, çıtırdıyan ve zift bağlamış olan çubuk lülesiydi. O, küçük bir yeraltı güneşinin, ağzının çağrısıyla sessiz, külün altında kendi halinde kızaran, evcilleştirilmiş ve taşınabilir bir tür volkanın kılıfıydı. Bu küçültülmüş, karnının içinde tekrar kızarmış, yakılmış, yüceltilmiş olan tütün, reçine, katran ve asfaltsı bir şuruba dönüşüyor, ateşinin yandığı oyuk, hoş bir şekilde burnunu yakıyordu. Bu *sahip olunmuş* -avucunun, toprağın ve güneşin çukuruna kapatılmış- düğün odasıydı.

Cuma için ise aksine, kıvrımlar halinde açığa çıkan ve en hafif bir rüzgâr ya da hava akımının büyüsünü bir daha çare bulunmaz bir şekilde bozduğu duman, bütün işlemi haklı gösteren tek şeydi. Ona tamamen sakin bir ortam gerekiyordu ve hiçbir şey onun rüz-

gara ait oyunlarına mağaranın uyuyan havası kadar uygun düşmüyordu.

Mağara ağzının yirmi adım kadar içine, kendisi için torbalar ve fıçılardan bir şezlong yapmıştı. Yan yarıya arkaya kaykılmış, derin derin piponun ağızlığının ucundan içine çekiyordu. Sonra dudakları, ikiye ayrılan ve hiçbir kayıp vermeden burun deliklerinin içine kayan ince bir dumanı süzülmeye bırakıyordu. O zaman duman en önemli görevini yerine getiriyor; ciğerlerini dolduruyor ve duyarlılaştırıyor, göğsünde saklı bu alam ve onda havaya dair ve manevi ne varsa, bilinçli ve hatta pırıl pırıl kılıyor. Sonunda içinde yaşayan mavi dumanı yavaşça dışarıya atıyor. Mağaranın aydınlatılmış ağzının önünde ters yönden gelen ışıkta duman, girişik bezemeli ve yavaş hava çevrintileriyle yüklü büyüyen, yükselen ve gittikçe incelen bir ahtapotu serbest bırakıyor... Cuma uzun dakikalar boyunca düş kuruyor ve pipodan yeni bir nefes almaya hazırlanıyorken, bağrışların ve havlamaların uzak yankısı ona kadar ulaşıyor. Robinson, öngörülenden daha erken dönmüştür ve ona hiç de iyiye yorulamayacak bir biçimde seslenmektedir. Terin uluyor, bir şaklama çınlıyor. Kırbaç. Ses daha yalandan ve daha buyurgan geliyor. Mağaranın aydınlık girişinde, Robinson'un yumrukları belinde, bacakları ayrık ve kırbacın kayışıyla imzalanmış kara gölgesi karaltı halinde beliriyor. Cuma ayağa kalkıyor. Pipoyu ne yapmalı? Onu bütün gücüyle mağaranın dibine fırlatıyor. Sonra cesurca cezaya doğru yürüyor. Robinson küçük kutunun ortadan kayboluşunu keşfetmiş olmalı, çünkü kızgınlıktan köpürüyor. Kırbacı kaldırıyor. Ve işte tam o anda kırk tonilatoluk kara barut aynı anda gürlüyor. Mağaradan bir kızıl alev seli fışkırıyor. Son bir bilinç ışığında, Robinson havalandığım, sürüklendiğini hissediyor, bu sırada mağaranın üzerindeki kayalık karmaşasının bir yapboz oyunu gibi aşağıya yuvarlandığını görüyor.

IX

Gözlerini açtığında Robinson, ilk olarak üzerine eğilmiş kara bir surat gördü. Cuma sol eliyle onun başını desteklerken, sağ elinin avucuyla ona soğuk su içirmeye çalışıyordu. Ama Robinson çırpınmalar içinde dişlerini sıktığından, su ağzının etrafına, sakalına ve göğsünün üzerine dökülüyordu. Arokanlı hareket ettiğini gördüğünde gülümsedi ve yeniden ayağa kalktı. Aynı anda parçalanmış ve yanmış olan gömleğinin bir kısmı ile pantolonunun sol bacağı yere düştü. Kahkahalarla güldü ve yarı kavrulmuş giysilerinin geri kalanından da bir İki çırpınmayla kurtuldu. Sonra, parçalanıp dağılmış ev eşyalarının arasından bir ayna parçası alıp yüzünü gözünü oynatarak kendine baktı ve aynayı yeni bir kahkahayla Robinson'a uzattı. Bıçak yaraları gibi üzerine çizilmiş kurum izlerine rağmen,

yüzünde hiç yara yoktu; ama güzel kızıl sakalı saçkıran izleriyle yenmiş ve sakalının her yanı küm yanarken oluşturduğu o küçük parlak kabuklarla dolmuştu. Ayağa kalktı ve hâlâ üzerine yapışık duran kömürleşmiş paçavraları o da üzerinden attı. Birkaç adım attı. Onu kaplayan kalın kurum, toz ve toprak tabakasının altında yalnızca yüzeysel bereler vardı.

Konut bir meşale gibi yanıyordu. Kalenin eni konu yıpranmış surları, oraya yaklaşılmasını engelleyen hendeğin içine yıkılmıştı. Daha hafif olan maaş dağıtım binası, küçük kilise ve takvim direği, karmakarışık bir biçimde rüzgârda dağılıp gitmişlerdi. Robinson ve Cuma bu yıkım manzarasını seyrederlerken oradan yüz adım ötede bir toprak yığını savrularak göğe doğru yükseldi, daha sonra bunu, onları yeniden yere fırlatan, yok edici bir patlama izledi. Bir taş ve parçalanmış kütük yağmuru çıtırdayarak çevrelerine düştü. Bu, Robinson'un koya götüren dar yola gömmüş olduğu ve kıtıklardan yapılma bir ipin uzaktan tutuşmasını sağladığı barut fıçısı olmalıydı. Robinson, yeniden ayağa kalkıp, yıkımın adada yol açtığı zararın dökümüne devam edebilecek cesareti kendisine sağlayacak tek bir gram barutun dahi kalmamış olduğuna iyice inanmak zorunda kaldı.

Çok daha yalanda olan bu ikinci patlamadan şaşkına dönen keçiler hep birlikte tam ters yöne kendilerini atmışlar ve etrafı çevrili alanın çitini yerle bir etmişlerdi. Şimdi, çılgınca, her yöne dörtnala koşuşturuyorlardı. Adaya dağılmaları için bir saat, vahşi yaşama dönmeleri için ise bir haftadan az bir süre yeterliydi. Girişi tamamen kapanmış olan mağaranın bulunduğu yerde, küre, piramit, prizma ve silindir biçimindeki dev gibi kaya parçalarından oluşan karmaşık bir yığın yükselmekteydi. Bu yığma, diklemesine yükselen ve adanın herhangi bir yerinden ya da denizden herhalde eşsiz bir görünüm sağlayan bir doruk hâkimdi. Böylelikle patlamanın yalnızca yıkıcı bir etkisi olmamış, tutuşarak meydana gelen patlamanın en şiddetli olduğu yerde, örekmenlik dehası tuhaf bir esin gücünü alabildiğine serbest bırakmak için bu patlamayı fırsat bilmişti.

Robinson afallamış bir şekilde çevresine bakmıyordu. Yeniden

kapanmadan önce mağaranın kusmuş olduğu nesneleri farkına varmadan toplamaya başladı. Bunların arasında yırtılmış eski püskü giysiler, namlusu yamulmuş bir alaybozan, çömlek parçaları, yırtılmış torbalar, delinmiş küfeler vardı. Bu kalıntıların her birini tek tek inceliyor ve özenle dev sedir ağacının dibine koyuyordu. Cuma yardım etmekten çok, onu taklit ediyordu. Çünkü onarmak ve saklamaktan doğal olarak tiksindiği için genellikle sonunda zarar görmüş nesneleri tamamen kırıyordu. Robinson'un buna sinirlenecek gücü kalmamıştı ve onu yuvarlak bir kavanozun dibinde bulmuş olduğu buğdayı avuç avuç savururken gördüğünde gıkım bile çıkarmadı.

Akşam çökmekteydi ve sonunda bozulmamış bir nesne -dürbün- bulmuşlardı ki bir ağacın dibinde Tenn'in cesediyle karşılaştılar. Cuma, onu eliyle uzun uzadıya yokladı. Hiçbir yeri kırılmamıştı, hatta görünürde hiçbir şeyi yoktu; ama ölü olduğu su götürmezdi. O yaşlı, o sadık zavallı Tenn; belki de patlama onun yalnızca korkudan ölmesine neden olmuştu! Onu hemen ertesi gün gömmeye söz verdiler. Rüzgâr çıktı. Beraberce denizde yıkanmaya gittiler, sonra bir yaban ananasıyla akşam yemeğini yediler ve Robinson bunun deniz kazasından sonraki gün yemiş olduğu ilk besin olduğunu anımsadı. Nerede uyuyacaklarını bilemediklerinden her ikisi de koca sedirin altına, kutsal emanetlerinin yanına uzandı. Gökyüzü pürüzsüzdü, ama sert bir kuzeybatı esintisi ağaç tepelerini sıkıntıyla dalgalandırıyordu. Buna rağmen, sedirin ağır dalları ormanın bu boş konuşmalarına katılmıyordu ve Robinson, sırtüstü uzanmış, onların yıldızların arasında çini mürekkebiyle belirlenmiş, hareketsiz ve dantel kesimli gölgelerini görüyordu.

Böylece Cuma, alabildiğine nefret ettiği bir sürü şeyi sonunda ortadan kaldırmıştı. Kuşkusuz felakete *kendi iradesiyle* yol açmamıştı. Robinson, uzun süredir bu irade kavramının, arkadaşının davranışına ne kadar kötü uygulandığım biliyordu. Bile bile kendi kararlarını alan özgür ve bilinçli bir iradeden çok, Cuma'nınki eylemleri doğuran bir *insan doğasıydı.* Ve çocuklar annelerine nasıl benzerlerse bu eylemlerin sonuçları da Cuma'ya öyle benziyordu. Görünüşte, şimdiye kadar hiçbir şey bu doğal üremenin akışım et-

kileyememişti. Özellikle derin olan bu noktada, Arokanlının üzerindeki etkisinin bir hiç olduğunun farkına varıyordu. Cuma, hiç şaşmadan ve bilinçsizce yeni bir dönemin gelişini haber veren bu kıyameti hazırlamış, sonra da bunu gerçekleştirmişti. Bu yeni dönemin ne olduğuna gelince, başlama biçimine bakılırsa, bunu Cuma'nın doğasında aramak gerekirdi. Robinson, herhangi bir öngörüde bulunabilmek için hâlâ fazlasıyla yaşlı adamın tutsağıydı. Çünkü birini diğerine karşıt kılan şey, yöntemli, pinti ve geçmişe özlem duyan İngiliz ile gelgeç gönüllü, savurgan ve güleç "yerli" arasında sık sık betimlenen uyuşmazlığı aşıyordu -ve aynı zamanda kapsıyordu-. Cuma, çiftçi ve yönetici olarak Robinson'un ada üzerinde kurmuş olduğu ve kendisinin de hayatta kalmasını borçlu olduğu bu yeryüzü düzeninden doğası gereği tiksiniyordu. Sanki Arokanlı, içine hapsedilmeye kalkışıldığı an üzerinde yıkıcı etkilere yol açan efendisinin yeryüzü saltanatına ters düşen başka bir saltanata aitti.

Patlama, Robinson'un içindeki yaşlı adamı bütünüyle öldürmemişti, çünkü yanında uyuyakalmış olan arkadaşının kafasını kırmak -ölümü bin kez hak etmişti- ve yakılıp yıkılmış dünyasının ağım sabırla yeniden örme işine girişmek fikri aklından şöyle bir geçti. Oysa, onu engelleyen nedenler, yeniden yalnız kalmaktan ve bu şiddetin onda uyandırdığı tiksintiden ibaret değildi. Biraz önce meydana gelen büyük felaketin olmasını kendisi de gizlice, yürekten istiyordu. Aslında, yönetilen ada sonlara doğru, Cuma'yı olduğu kadar onu da yoğun bir şekilde bunaltıyordu. Cuma onu, kendisine rağmen yeryüzündeki köklerinden kurtardıktan sonra, *başka bir şeye* doğru sürükleyecekti. Ona dayanılmaz gelen bu yeryüzü saltanatının yerine, kendisine özgü ve Robinson'un keşfetmek için yanıp tutuştuğu bir düzen koyacaktı. Yaşlı derisinin altında yeni bir Robinson çırpmıyor ve bunu başlatan sorumsuz bir adamın peşinden bilinmeyen bir yola dalmak için yönetilen adayı çöküşe terk etmeyi önceden kabul ediyordu.

Tam bu düşüncelere dalmışken yerde, elinin altında bir şeyin hareket ettiğini hissetti. Bunun bir böcek olduğunu düşündü ve parmak uçlarıyla humuslu toprağı yokladı. Hayır, burada kımıldayan

toprağın kendisiydi. Bir yer sıçanı ya da köstebek, geçidinin sonunda yüzeye çıkacaktı. Robinson, açık havaya ulaşacağını zannederken, kendisini etten bir zindana atacak olan bu küçük hayvanın telaşını düşünerek gecenin içinde gülümsedi. Toprak bir kez daha hareket etti ve içinden bir şey çıktı. Bu, yere iyice batmış, sert ve soğuk bir şeydi. Bir kök. Demek bu korkutucu günü taçlandırmak üzere kökler hayat buluyor ve kendiliklerinden toprağın dışına taşıyorlardı! Robinson bütün mucizelere boyun eğmiş, hâlâ ağacın yaprakları arasından gözlerini yıldızlara dikmiş bakıyordu. İşte o zaman hiçbir yanılgıya yer bırakmayacak şekilde bir yıldız kümesinin birdenbire sağa doğru kaydığım, küçük bir dalm ardında kaybolduğunu ve diğer köşeden yeniden belirdiğini gördü. Sonra hareketsizleşti. Birkaç saniye sonra, uzun ve kulak tırmalayıcı bir çatırtı havayı yardı. Cuma şimdiden ayağa fırlamış, Robinson'un ayağa kalkmasına yardım ediyordu. Toprak ayaklarının altından oynadığı an hızla oradan kaçtılar. Koca sedir, ağır ağır yıldızların arasından kayıyor ve uzun otların arasına düşen bir dev gibi diğer ağaçların ortasına bir gök gürültüsü gürlemesiyle yıkılıyordu. Dikey olarak havaya kalkmış ağaç kökü, eğri büğrü ve sayısız kolların arasında bütün bir toprak kümesini kucaklıyordu. Bu büyük felaketi akıl almaz bir sessizlik izledi. Patlamanın için için kemirdiği Speranza'nın koruyucu ilahı, yeşil dalları hareketlendiren -her ne kadar bora olmasa da- sert rüzgâra direnememişti.

Mağaranın yıkılışından sonra, Speranza'nın toprağına indirilen bu yeni darbe, Robinson'u eski temellerine bağlayan son bağlan koparma işini tamamlamıştı. Artık özgür ve korku içinde, Cuma'yla baş başa, kendini olayların akışına bırakmıştı. Ağacın gecenin içine gömüldüğü anda onu kurtarmak için elini yakalamış olan o esmer eli artık hiçbir zaman bırakmayacaktı.

Cuma'nın -Robinson'un daha sonraki günlerde yavaş yavaş alışmaya başladığı- özgürlüğü, patlamayla adanın yüzünden silinmiş olan düzenin bir yadsımasından ibaret değildi. Robinson, Speranza'daki ilk zamanlarından, rüzgârın önündeki yaprak gibi başıboş

gezerek ve bütün geçici heveslerinin eğilimlerine ve yılgınlığın bütün olumsuz etkilerine boyun eğmiş olarak, pusulasını şaşırmış bir yaşamın ne demek olduğunu, arkadaşının davranışlarındaki gizli kurala ve gizli bütünlüğü sevmesine gerek kalmayacak kadar iyi biliyordu.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Cuma hiç çalışmıyordu. Her türlü gelecek ve geçmiş kavramından habersiz, şimdiki zamanın içinde kapalı yaşıyordu. Günlerini iki karabiber ağacının arasına gerilmiş bir örgü hamakta geçiriyor ve onun hareketsizliğine aklanarak dallara konan kuşları bir kamış borudan üfleyerek fırlattığı zehirli oklarla avlıyordu. Akşam, bu uyuşuk avın ürünlerini, artık kendisine bu hareketin avı getiren sadık bir köpeğe mi, yoksa emirlerini dile getirmeye dahi gerek duymayacak kadar buyurgan bir efendiye mi ait olduğunu sormayan Robinson'un ayaklarına atıyordu. Gerçekten de Robinson, Cuma'yla olan ilişkilerinde küçük hesaplara dayanan bu seçenekleri aşmıştı. Hem olaylara hem de arkadaşının hareketlerine ve bunların kendi içindeki -ki burada altüst edici bir değişime neden oluyorlardı- yankılarına karşı, alabildiğine dikkat kesilmiş, onu gözlemliyordu.

İlk saldırıya dış görünüşü uğramıştı. Kafasını kazımaktan vazgeçmişti ve saçları günden güne daha gür bir şekilde yabanıl bukleler halinde kıvrılıyorlardı. Buna karşın, patlamadan dolayı zaten talan olmuş sakalını kesmişti ve her sabah, adada sık rastlanan hafif ve gözenekli bir volkanik taşın üzerinde uzun uzadıya bilenmiş bıçağının keskin kısmını yanaklarının üzerinden geçiriyordu. Böylece, aynı zamanda eski otoritesini o kadar iyi destekleyen, o görkemli ve ataerkil görünümlü "Allah Baba" yönünü kaybetmişti. Böylece bir nesil daha gençleşmiş ve aynaya şöyle bir göz atınca artık kendi yüzüyle arkadaşınınki arasında -açıklanması oldukça kolay bir öykünme yoluyla- belirgin bir benzerlik olduğunu fark etmişti. Yıllar boyunca Cuma'nın hem efendisi hem de babası olmuştu. Birkaç gün içinde onun kardeşi haline gelivermişti -ve onun büyük kardeşi olduğundan da pek emin değildi-. Bedeni de değişmişti. Her zaman güneş yanıklarından, sanki tropikal bölgelerde İngilizleri -üstelik kızıl olanlarını- tehdit eden en kötü tehlikelerden

biriymişçesine sakınmıştı ve vücudunu bu bölgenin ışınlarına sergilemeden önce, her yanını özenle kapatıyor, ek bir önlem olarak keçi derisinden güneşliğini de unutmuyordu. Mağaranın içinde geçirdiği günler, sonra toprakla olan içlidışlılığı, sonunda etine bayır-turplarının ve yumruların sütümsü beyazlığım vermişti. Cuma'nın cesaretlendirmesiyle artık çıplak olarak kendini güneşe gösteriyordu. Önceleri çirkindi ve korku, içinde büzülmüştü, sonra yavaş yavaş serpildi. Teni, bakır rengine dönmüştü. Yeni bir gurur, göğsünü ve kaslarım şişiriyordu. Vücudunun yaydığı sıcaklıktan, ruhunun hiç tanımadığı bir kendine güven geldiğini hissediyordu. Böylece kabul edilmiş, istenmiş, hatta -bir çeşit yeni doğan özseverliğin etkisiyle- biraz da istek duyulan bir bedenin, dış şeylerin örgüsüne çok daha iyi bir biçimde katılma aracı olabileceği gibi, sadık ve güçlü bir arkadaş da olabileceğini keşfediyordu.

Cuma'yla, eskiden olsa onuruyla bağdaşmaz bulacağı oyunları ve alıştırmaları paylaşıyordu. İşte böylece, ellerinin üstünde yürümeyi Arokanlı kadar iyi öğrenene kadar dur durak bilmedi. Önceleri dışa doğru çıkıntı yapan bir kayaya dayanarak "ayaklar duvarda" yapmakta hiçbir zorluk çekmedi. Bu dayanak noktasından kendini koparmak ve arkaya doğru devrilmeden ilerlemek ve gücünü tüketmek daha tehlikeliydi. Kolları, bedeninin geri kalanının ezici yükü altında titriyordu; ama bu, güçsüzlükten değil, alışılmamış ağır yüke sağlam bir dayanak vermek, bir de düşürmemek için gösterdiği çaba yüzündendi; bu ikisi herhalde sonradan kazanılmış özelliklerdi. Bedenin uzuvlarının bir çeşit *çok işlevliliğini* elde etmeyi, ilerlemekte olduğu yeni yolda belirleyici bir gelişme olarak kabul ederek deli gibi çabalıyordu. Bedeninin, dev bir ele dönüştüğünü düşlüyordu: Bu elin beş parmağı baş, kollar ve ayak olacaktı. Beden bir yandan bir uzvun, sonra bir diğerinin üzerine -bir elin her bir parmağının üzerine dayanması gibi- ayrım gözetmeden dayanırken, bacak işaretparmağı gibi dikilebilmeli, kollar da bacaklar gibi yürütülebilmeliydi.

Cuma'nın ender olarak gerçekleştirdiği uğraşılar arasında, titiz bir özenle yaylar ve oklar yapmak da vardı; bunları daha ilginç kılan, av için çok az kullanmasıydı. En esnek ve en pürüzsüz ağaçlardan -sandalağacı, horozibiği ve kopaiba- basit yaylar yonttuktan sonra iş, fırlatma güçlerini artıracak olan bir şimşirağacının içine teke boynuzundan ince tabakaları bağlamaya geliyordu.

Ama en büyük mahareti oklar konusunda gösteriyordu, çünkü yayların gücünü durmadan artırdıkça, kısa sürede altı ayağı aşan okların menzili daha da uzuyordu. Ok ucunun ve arkasındaki tüylerin hassas dengesi hiçbir zaman istediği kadar tam olmuyordu ve onu saatler boyunca ağaçtan kısmın ağırlık merkezini oturtmak için bir taşın sivri köşesinde sağa sola sarındırırken görmek mümkündü. Aslında, okları için bütün mantık sınırlarının ötesinde bir çaba gösteriyor, bu amaçla kâh papağan tüylerini kâh palmiye yapraklarını kullanıyordu. Okların uçlarını keçilerin kürekkemiklerinden kanatçık biçiminde kestiği için, okların bir kurbana kesin ve sert bir şekilde isabet etmelerinin değil, uçmalarının, olabildiğince uzağa ve uzun uçmalarının söz konusu olduğu açıkça ortadaydı.

Yayını gerdiğinde, dikkatini toplamak için gösterdiği çabanın yarattığı zorlanma yüzünden okunuyordu. Okunun çizeceği görkemli yörüngeyi elde etmesini sağlayacak eğimi uzun uzun araştırıyordu. İşte, sonunda ip ıslık çaldı ve sol kolunun ön kısmını korumak için taktığı deri kolluğun üzerinde şakladı. Bütün vücudu öne doğru eğilmiş, her iki kolu da bir hız alma ve aynı zamanda yalvarma hareketiyle gerilmiş, okun gittiği yolu onunla birlikte izliyordu. Canlı, hareketli bir güç, havanın sürtünmesine ve yerçekimine karşı üstün geldiği sürece yüzü zevkten aydınlanıyordu. Ama okun ucu, hızı arkadaki tüylerden dolayı kesildiği anda yere doğru yöneldiğinde, içinde bir şeyler kırılır gibi oluyordu.

Robinson uzun bir süre kendisine Cuma'nın bitkin düşene dek gücünü harcadığı bu avsız, hedefsiz ok atışlarının anlamının ne olabileceğini sordu. Sonunda denizden gelen oldukça sert bir rüzgârın kumsalda kırılan dalgaları köpüklendirdiği bir gün bunu anlar gibi oldu. Cuma, ölçüsüz uzunlukta, albatros teleklerinden alınmış ince bir tel ile ucuna yaklaşık üç ayak uzunluğunda tüy takılmış yeni ok-

ları deniyordu. Yayı, ormana doğru kırk beş derecelik bir açıda eğerek gerdi. Ok, en az yüz elli ayaklık bir yüksekliğe kadar çıktı. Orada bir tereddüt anı geçirdikten sonra, kumsala doğru dikine düşeceği yerde yatay bir eğri çizdi ve yeni bir güçle ormana doğru atıldı. İlk ağaçların perdesi ardında kaybolduğunda, Cuma yüzü ışıldayarak Robinson'a döndü. Robinson, "Dalların arasına düşecek, onu bir daha bulamayacaksın" dedi. "Onu bir daha bulamayacağım" dedi Cuma, "Çünkü bu seferki hiçbir zaman tekrar yere düşmeyecek."

Yeniden vahşi yaşama dönmüş olan keçiler, artık insanoğlunun evcilleştirme çabalarının hayvanları zorladığı kargaşa içinde yaşamıyorlardı. En güçlü ve en bilge tekelerin yönettiği, hiyerarşiye göre düzenlenmiş sürüler halinde toplanmışlardı. Bir tehlikeyle karşılaştıklarında, sürü -genellikle bir tepenin üzerinde- toplanıyordu ve ilk sıradaki bütün hayvanlar boynuzlardan aşılmaz bir cephe oluşturarak saldırgana karşı koyuyorlardı. Cuma, yalnız yakaladığı tekelere meydan okumayı bir oyun haline getirmişti. Onları boynuzlarından yakalayarak yere yatmaya zorluyor ya da koşarken yakalıyor ve zaferinin nişanesi olarak boyunlarına sarmaşıklardan yapılmış bir kolye bağlıyordu.

Fakat bir gün, başının üzerinde iki uzun, kara alev gibi dikilen boynuzlarının tek hareketiyle onu kayalıklara kadar yuvarlayan, ayı kadar iri bir dağ keçisine rast geldi. Cuma, üç gün boyunca hamağında hareketsiz yatmak zorunda kaldı ama hiç durmadan, andoar olarak vaftiz ettiği ve onda şefkatle karışık bir hayranlık uyandırıyormuş gibi görünen bu hayvanı yeniden bulmaktan söz ediyordu. *Andoar,* yalnızca iğrenç kokusuyla bile iki ok atımlık yerden fark edilebilirdi. Andoar, ona yaklaşıldığında hiçbir zaman kaçmıyordu. Andoar, her zaman sürüden ayrı duruyordu. Andoar, Cuma'yı neredeyse katlettikten sonra herhangi bir tekenin yapabileceği gibi onun üzerine çullanmamıştı... Cuma alçak sesle rakibine övgüler düzerken, bir yandan da diğer kolyelerden daha dayanıklı ve daha görünür olması için canlı renkler kullandığı bir kolye örmekteydi: Andoarın kolyesi. Hayvanın barındığı kayalığın yolunu tuttuğunda

Robinson ona engel olamayacağını bile bile karşı çıktı. Bu özel sürek avlarından sonra deriye yapışan pis koku, Robinson'un karşı çıkmasını haklı çıkarmaya yetiyordu. Ama bunun dışında, kısa süre önce geçirmiş olduğu ve izlerinden henüz kurtulduğu kazanın da kanıtladığı gibi tehlike gerçekti. Cuma ona hiç kulak asmıyordu. Onu coşturan bu oyun için harcadığı güç ve gösterdiği cesarette ne kadar savurgansa, aynı şekilde olağan zamanlarda, tembelliğinde ve umursamazlığında o kadar ölçüsüzdü. Andoarda sanki dar kafalı, kaba gücünden büyülendiği bir oyun arkadaşı bulmuştu ve güleryüzlülükle, ileride yeni, hatta öldürücü yaralar alabileceğini önceden kabul ediyordu.

Onu ortaya çıkarmak için uzun süre araması gerekmedi. Koca erkeğin gölgesi, onun yaklaşmasıyla düzensizce ters yöne akan bir keçi ve oğlak çalkantısının ortasında bir kaya gibi yükseliyordu. Sonu sarp bir kaya duvarıyla sınırlanmış ve kaktüsler serpiştirilmiş bir buzyalağına açılan bir tür arenanın ortasında karşı karşıya geldiler. Batıda, bir toprak çıkıntısı, birkaç yüz ayaklık dik bir yarın üzerinde yer alıyordu. Cuma bileğine sarmış olduğu sicimi çözdü ve bunu meydan okurcasına andoarın bulunduğu yöne doğru salladı. Vahşi hayvan, ağzında uzun saplı bir buğdaygili tutarak bir anda geviş getirmeyi kesti. Sonra bıyık altından güldü, arka ayakları jizerinde dikildi. Bu şekilde, ön toynaklarını hareket ettirerek, sanki geçerken kalabalığı selamlar gibi dev boynuzlarını sağa sola sallayarak Cuma'ya doğru birkaç adım attı. Bu gülünç taklit, Cuma'yı şaşkınlıktan olduğu yerde dondurdu. Hayvan ondan yalnızca birkaç adım ötedeydi ki kendisini yeniden öne doğru -aynı zamanda bin mancınık hızı alarak- bıraktı. Başını ön ayaklarının arasına aldı, boynuzlarını dirgen gibi dikti ve ucuna kürk takılmış iri bir ok gibi Cuma'nın göğsüne doğru uçtu. Cuma, saniyenin onda biri kadar bir süre sonra kendisini sola doğru fırlattı. Sağ omzuna yediği sert bir darbe onu kendi etrafında döndürdüğü sırada abartılı pis bir koku onu sarmaladı. Hızla düştü ve yere yapışıp kaldı. Eğer hemen kalksaydı yeni bir saldırıyı başından savacak durumda olamayacaktı. Bu yüzden, yarı kapalı gözkapaklarının arasından kuru otlardan bir çerçevenin içindeki mavi gökyüzü parçasına bakarak sırtüstü yere

yapıştı kaldı. İşte o zaman, kıllı oyuklara sinmiş yeşil gözlü, kıvır kıvır sakallı, siyah burnunun ucu vahşi bir gülüşle kıvrılan ihtiyar bir Sami rahip maskesinin üzerine doğru eğildiğini gördü. Yaptığı hafif bir harekete, omzu acılı bir sancıyla yanıt verdi. Kendinden geçti. Yeniden gözlerini açtığında, güneş görüş alanının ortasını kaplıyor ve onu dayanılmaz bir ısıyla yıkıyordu. Sol eline dayandı ve ayaklarını altına topladı. Yarı yarıya doğrulmuş, ışığı bütün arenanın üzerine yansıtmakta olan kayalık duvarı inceliyordu. Andoar görünmez olmuştu. Sendeleyerek ayağa kalktı, dönmek üzereydi ki arkasında toynakların taşlar üzerindeki tıkırtısını duydu. Ses o kadar yalandı ki dönüp bakmak için zaman harcamadı, kendisini sağlam kolunun olduğu yana, sola devirdi. Cuma, kalçasının seviyesinde sol yandan bir darbe yiyerek, elleri iki yana haç biçiminde açılmış, tökezledi. Andoar, bir bel hareketiyle durmuş, kuru ve sinirli, dört ayağının üzerine çakılı olarak dikilmişti. Dengesini kaybetmiş olan Cuma, kolları eklem yerlerinden kopmuş bir manken gibi, ağırlığı altında çöken ve yeniden ileriye atılan tekenin üzerine kapaklandı. Omzu fena halde acımasına rağmen hayvana sıkıca yapıştı. Elleriyle yıllanmış boynuzları kafatasına en yalan yerden tutmuştu, bacakları böğrün postunu sıkıyor, bu sırada ayak parmakları tekenin üreme organlarını kıskaç gibi tutuyordu. Teke, bedenine dolanan bu çıplak ten burgudan kurtulmak için muhteşem sıçramalar yapıyordu. Onu ezen ağırlığa rağmen basacağı kayalıkları şaşırmadan arenanın çevresinde birkaç tur attı. Eğer düşse veya kendini yere atsaydı bir daha ayağa kalkamayabilirdi. Cuma, acının midesini burduğunu hissediyor ve yeniden kendinden geçmekten korkuyordu. Andoar, orada durmaya zorlamalıydı. Elleri yumru yumru kafatası boyunca aşağı kaydı, sonra hayvanın kemikli gözyuvarlarına yapıştı. Kör olan hayvan durmadı. Sanki görünmez olan engeller artık ortadan kalkmış gibi dosdoğru ileri atıldı. Toynaklarının çıkardığı ses, uçuruma açılan taş zemin üzerinde çınladı ve birbirlerine düğümlenmiş iki beden boşluğa devrildi.

Oradan iki mil uzakta Robinson elinde dürbün, iki rakibin düşüşüne tanık olmuştu. Düşmüş olmaları gereken dikenle kaplı ovaya, hem yükseklerden inen küçük sarp keçiyoluyla hem de oraya götüren birkaç yüz metrelik sarp bir yarı tırmanmak koşuluyla doğrudan ulaşılabileceğini bilecek kadar adanın bu bölgesini iyi tanıyordu. Durumun aciliyeti doğrudan gitmeyi gerektiriyordu, ama Robinson tırmanmak zorunda kalacağı yüzeyi düzensiz ve hatta bazı yerlerde dışa doğru çıkıntı yapan kayalık duvar boyunca el yordamıyla ilerlemeyi içini bir sıkıntı kaplamaksızın düşünemiyordu. Ama onu bu dayanıklılık sınavına yalnızca Cuma'yı -belki de hâlâ yaşayan- kurtarma zorunluluğu itmedi. Robinson, bedeninin mutlu gelişimini sağlayan kas oyunlarına alışmıştı; ama geçmişinden gelen en son olumsuz durumlardan birisi olarak, yerden üç ayak yüksekte bile olsa esir olduğu yoğun yükseklik korkusunu üzerinden atamıyordu. Bu hastalıklı zayıflık durumuyla yüz yüze gelip ve onu aşarak yeni yolunda önemli bir gelişme kaydedeceğinden kuşkusu yoktu.

Kayalık kütlelerin arasında sevinçle koştuktan ve birinden diğerine Cuma'nın yüzlerce kez yaptığını görmüş olduğu gibi zıpladıktan sonra çabucak kayalık duvara yapışması ve bütün dolambaçlarını yirmi parmağıyla kavrayıp ilerlemesi gereken noktaya ulaştı. Orada toprağa yeniden kavuştuğunda, çok büyük ama oldukça kuşku uyandırıcı bir rahatlama hissetti. Elleri ayakları, bütün çıplak vücudu, dağın bedenini, kayganlıklarını, aşınmışlıklarını, pürtüklerini *tanıyordu.* Geçmişe özlem dolu bir kendinden geçişle, kendisini -bunun nedeni, ancak kısmen kendi güvenliğiyle ilgili olarak duyduğu kaygıdan kaynaklanmaktaydı- içine girdiği mineral maddeyi titiz bir şekilde yoklamaya verdi: Bu, geçmişine bir yeniden dalıştı -bunu iyi biliyordu- ve eğer -sırtım dönmekte olduğu- boşluk, sınavının *diğer yarısını* oluşturuyor olmasaydı, oldukça kalleş ve hastalıklı bir vazgeçiş olurdu. Orada hava ve toprak vardı ve ikisinin arasında titrek bir kelebek gibi taşa yapışmış, birinden diğerine dönüşümü için acılı bir savaş veren Robinson vardı. Kayalık yarın yan yüksekliğine ulaştığında, ayaklarını dayayabileceği bir parmak genişliğinde bir çıkıntı, onu durup geri dönmeye zorladı. Soğuk bir ter bastı ve bu, ellerini tehlikeli bir şekilde kayganlaştırdı.

Az önce üzerinde koşuyor olduğu kayalık kütleyi dönerken görmemek için gözlerini kapattı, sonra rahatsızlığını dizginlemeye karar vermiş olarak tekrar açtı. O zaman, batan güneşin son ışıklarının kor gibi tutuşturduğu göğe bakma fikri geldi aklına. Belli bir rahatlama ona hemen yeteneklerinden bir kısmını yeniden kazandırdı. O zaman anladı ki yükseklik korkusu, inatla yere yönelik kalmış olan bir adamın yüreğine yönelik bir *yerçekimidir.* Ruh, aradaki mesafenin hem çılgına çevirdiği hem de çektiği bu granit, kil, silis ya da şistten derinliklere doğru çılgınca eğilir. Çünkü, orada hem huzuru hem de ölümü duyumsar. Yükseklik korkusuna yol açan hava boşluğu değil, yeraltının büyüleyici doluluğudur. Yüzü göğe dönük Robinson, akşamın son ışıklarıyla pembeye boyanmış iki bulutun arasında kardeşçe süzülen bir albatros çiftinin uçma davetinin, düzensiz mezarların yumuşak görünüşlü çağrısına baskın çıkabileceğini hissetti. Ruhu rahatlamış ve sonraki adımlarının onu nereye götüreceklerini daha iyi bilerek, tırmanışını kaldığı yerden sürdürdü.

Taşların arasında biten zayıf akçaağaç çalılıklarının ortasında, andoarın cesedini bulduğunda, alacakaranlık çökmekteydi. Kolları bacakları dağılmış kocaman gövdenin üzerine eğildiğinde, boynuna sağlamca bağlanmış renkli tasmayı hemen gördü. Arkasında birisinin güldüğünü duyunca doğruldu. Cuma, ayakta, çiziklerle kaplı sol kolu hareketsizleşmiş ama yine de sağ salim olarak duruyordu.

"Beni kürküyle korurken öldü" dedi. "Büyük teke öldü, ama yakında onu uçurup şarkı söylettireceğim..."

Cuma, yorgunluklarından ve yaralarından Robinson'u her zaman şaşırtan bir çabuklukla kurtuluyordu. Ertesi sabahtan itibaren, yüzü gevşemiş ve vücudu dinlenmiş olarak andoarın cesedine geri döndü. Önce bir karınca yuvasının ortasına koyduğu kafayı kesti. Sonra, deriyi ayakların çevresinden ve bütün göğüs ve karın boyunca yararak yere serdi ve andoarın kocaman, zayıf ve pembe derisi yüzülmüş vücudunun anatomik hayaletini tutan son bağlantıları da kesti. Sol karın cebini yardı, içinde bulunan kırk ayak uzunluğun-

daki bağırsakları ortaya serdi ve bol suyla yıkadıktan sonra kısa bir süre içinde on binlerce sineği üzerine çeken, sütümsü ve mora çalan garip bir çelenk gibi bir ağacın dallarına astı. Sonra bir şarkı mırıldanarak ve sağlam kolunun altında andoarın yağlı ve ağır postunu taşıyarak kumsala ulaştı. Onu dalgalarda yıkadıktan sonra tuzu ve kumu çeksin diye orada bıraktı. Sonra derme çatma bir törpüyle -yassı bir taşın üzerinde bilenmiş bir denizkabuğu- derinin dış yüzeyindeki tüyleri kazımaya ve iç yüzündeki et parçalarını temizlemeye koyuldu. Bu çalışma, günlerce sürdü. Bu günler boyunca, dediğine bakılırsa Robinson'a daha sonra sırası gelecek olan daha soylu, daha kolay ve en az bunun kadar gerekli bir işi saklayarak onun yardımını reddetti.

Robinson'dan, hızla yükselen denizin, birkaç saat içinde buharlaşan bir su aynası bıraktığı bir kaya obruğunun dibine yaydığı postun üzerine işemesini rica edince sır perdesi kalkmış oldu. Ona, gelecek günlerde çok su içmesi ve sidiğin andoarın postunu tamamen örtmesi gerektiği için, başka bir yerde ihtiyacım gidermemesi için yalvardı. Robinson, kendini tutarak ona kendi sidiğinin sepileyici özellikten yoksun mu olduğunu, yoksa ikisinin suyunun karışması anlamına gelecek olan bu nahoş, rezilce yakınlıktan mı tiksindiğini sormadığım fark etti. Deriyi amonyaklı bir salamura haline dönüşmüş sıvının içinde sekiz gün beklettikten sonra çıkardı, deniz suyunda yıkayıp esnek ve sürekli gergin duracağı iki yayın üzerine bağladı. En sonunda, onu üç gün gölgede kurumaya bıraktı ve hâlâ bir parça nemini koruyorken, süngertaşıyla ovup parlatma işine başladı. Bundan böyle artık o, solgun altın sarısı tonlarında, parmakların okşayışları altında bas ve tınılı bir nota veren, büyük, boş bir parşömendi.

"Andoar uçacak, andoar uçacak" diye tekrarladı, heyecanla ve hâlâ niyetini açıklamayı reddederek...

Adadaki arauco ağaçları pek fazla sayılmazdı; ama piramidal ve siyah siluetleri, gölgelerinde yetişen korulukların ortasında muhteşem bir şekilde dikilmekteydi. Cuma, yurduna özgü olan, isimleri-

ni paylaştığı bu ağaçları özellikle seviyordu ve günlerinin tamamını onların ana dallarının beşiğinde saklanarak geçiriyordu. Akşam Robinson'a, acı bir reçine kokusunun içindeki unumsu maddenin tadını yoğun bir biçimde artırdığı, içinde yenilebilir bir badem olan, bir avuç hafif tohum getiriyordu. Robinson, maymunu hatırlattığım düşündüğü bu tırmanışlarda arkadaşını izlemekten hep çekinmişti.

Yine de o sabah, bu ağaçlardan en uzununun önünde duruyordu ve bakışım derinliklerine daldırarak en az yüz elli ayak uzunluğunda olduğunu hesaplıyordu. Günler süren yağmurun ardından, sabahın serinliği güzel havaya dönüşü haber veriyordu. Orman bir hayvan gibi soluyor ve görünmez ırmakların kocaman köpük yığınlarının içinde, alışılmadık bir cıvıltı duyuluyordu. Kendisinde gözlemlediği değişikliklere karşı hâlâ duyarlı olan Robinson, birkaç haftadır artık her sabah güneşin doğuşunu sıkıntılı bir sabırsızlıkla beklediğini ve ilk ışıklarının yayılışının her gün yinelenmesine rağmen her seferinde onun gözünde yoğun bir yeniliği koruyan bir bayram gösterişi taşıdığını fark etmişti.

En ulaşılabilir dalı yakaladı ve önce diziyle üzerine çıktı sonra ağacın doruğuna tırmanırsa, güneşin doğuşunun tadını birkaç dakika daha erken çıkaracağına dair belli belirsiz bir düşünceyle ayağa kalktı. Gittikçe artan bir hızla kızılımsı kabuklu bir gövdeyi geçerek, dallar, dalcıklar, saplar ve sapçıklar halinde gelişen ve küçük dalların etrafına sarmal olarak dolanmış, pul şeklinde, iğneli, üçgen biçimli yaprakların damarlarıyla son bulan, son derece dallı budaklı, geniş bir yapının içinde hapsolmuş -ve sanki onunla dayanışına içindeymiş- hissiyle çatı iskeletinin birbirini izleyen basamaklarını kolayca tumandı. Ağacın, binlerce dalıyla havayı kucaklamak, milyonlarca parmağıyla onu sıkmak olan aleni işlevine katılıyordu. Yükseldikçe, rüzgârın aralarından bir org horultusuyla geçtiği, mimari yapıyı andıran kol ve bacakların salınımlarına daha duyarlı oluyordu. Doruğa yaklaşmaktaydı ki birdenbire kendisini boşlukla çevrilmiş buldu. Belki de bir yıldırımın etkisiyle, gövde bu kesimde altı ayak yüksekliğe kadar vurularak parçalanmıştı. Yükseklik korkusundan kurtulmak için gözlerini indirdi. Ayaklarının altında

kat kat düzlemler halinde sıralanmış dallardan bir yığın, döne döne sersemletici bir derinlik çizgisinin içine doğru dalmaktaydı. Aklına çocukluğunun büyük bir korkusu geldi: York Katedrali'nin çan kulesine çıkmak istemişti. Yontulmuş taştan küçük bir sütunun etrafına burularak sıkıştırılmış dar ve dik bir merdivende uzun bir süre ilerledikten sonra, aniden duvarların rahatlatıcı yarı karanlığını terk etmiş ve göğün ortasında, şehrin damlarının uzak gölgelerinin daha da baş döndürücü kıldığı bir alanın ortasına çıkıvermişti. Onu, başı omuzluklu okul başlığına sarmalanmış olarak bir bohça gibi aşağıya indirmeleri gerekmişti...

Gözlerini kapattı ve yanağını gövdeye, elinde kalan tek sağlam noktaya dayadı. Bu canlı gemi direklerinin içinde, kol ve bacak yüklü ve rüzgârı tarayan ağacın faaliyeti, zaman zaman uzun bir inlemenin boydan boya geçtiği boğuk bir titreme halinde duyuluyordu. Uzun bir süre bu yatıştırıcı uğultuyu dinledi. İç sıkıntısı kollarını zayıflatıyordu. Hayal kuruyordu. Ağaç, humusun içine demir atmış büyük bir gemiydi ve hızlanmaya çabalıyordu bütün yelkenleri fora edilmiş. Sıcak bir okşama yüzünü sardı. Gözkapakları akkor haline geldiler. Güneşin doğmuş olduğunu anladı, ama gözlerini açma zamanını biraz daha geciktirdi. İçinde yeni bir sevincin yükselişine dikkat kesilmişti. Sıcak bir dalga onu kaplıyordu. Şafağın yoksulluğundan sonra, yırtıcı ışık her şeyi son derece verimli bir hale getiriyordu. Gözlerini yan yarıya açtı. Kirpiklerinin arasında, avuç dolusu ışıklı altın pullar kıvılcımlandı. Ilık bir rüzgâr yeşil dalları titretti. *Yaprak ağacın akciğeri, ağacın kendisi akciğer ve dolayısıyla rüzgâr da onun nefes alıp verisi,* diye düşündü Robinson. Pembe sümüğümsü süngerlerle canlı mercandan bir polip iskeleti, lal rengi etten bir çalılık olan kendi akciğerlerini, dışarıya kanat açmış olarak düşledi... Bu zarif bolluğu, bu şehvetli çiçek demetini havada sallayacak ve parlak kırmızı kanla şişmiş ağaç gövdesi kanalıyla, lal rengi bir sevinç içine girecekti...

Kıyı tarafında, gökte, soluk altın renginde, baklava biçimli büyük bir kuş, garip bir biçimde sallanıyordu. Cuma, gizemli sözünü tutarak andoarı uçuruyordu.

Haç şeklinde, birbirinden farklı uzaklıkta ve paralel iki gergiye sa-

hip sazdan üç tane sopa yontarak, her birinin uçlarına bir çentik açmış ve buralardan bir bağırsak geçirmişti. Sonra bu hafif ve sağlam çerçeveyi, kenarlarına bağırsağı geçirerek ve dikerek andoarın derisine geçirmişti. Uzun olan sopanın uçlarından birisi derinin ön kısmını geriyordu, diğer ucu, yonca şeklinde sarkan kuyruk kısmıyla kaplıydı. Bu iki uç gevşek bir bağla birleştirilmişti, buna, uçurtmaya, olabildiğince tırmanma gücü verebilecek eğimi alsın diye özenle hesaplanmış bir noktadan ip bağlanmıştı. Cuma, şafağın ilk aydınlığından itibaren bu nazik eklemler üzerinde çalışmaya koyulmuştu. Kuru ve ışıklı bir havanın habercisi sert bir güneybatı rüzgârı bora halinde eserken, parşömenden büyük kuş, daha henüz bitmişti ve Cuma'nın elleri arasında, sanki havalanmak için sabırsızlanırcasına kıpırdanıyordu. Kırılgan, bir yay gibi gerilmiş canavar, bütün yumuşak bölümlerini şaklatarak ve art arda siyah ve beyaz tüylerden bir bezek kordonunu da beraberinde sürükleyerek füze gibi yükseldiğinde, Arokanlı kumun üzerinde sevinçten bağırmıştı.

Robinson yanına geldiğinde, ellerini ensesinin altında çaprazlama birleştirmiş ve uçurtmanın ipi sol ayak bileğine bağlanmış olarak kuma yatmıştı. Robinson onun yanına uzandı ve her ikisi de uzun bir süre ani ve görünmez saldırılara boyun eğerek karşıt hava akımlarıyla kıvranan, ani bir dinginlikle güçten düşen ama kısa bir süre sonra baş döndürücü bir sıçramayla kaybettiği yüksekliği yeniden kazanarak bulutların arasında yaşayan andoara baktılar. Rüzgârın etkisiyle olan bütün değişimlere yoğun bir biçimde katılan Cuma en sonunda ayağa kalktı ve kolları yana açılmış gülerek andoann dansını taklit etti. Kumun üzerine tortop çömeliyor, sonra sol bacağım göğe doğru kaldırarak havalanıyor, kendi etrafında dönüp duruyor, birden güçten düşmüşçesine sendeliyor, duraksıyor, yeniden ileri atılıyordu. Ve ayak bileğine bağlı ip, bu hava koreografisinin ekseni gibiydi; çünkü uzak ve sadık kavalye andoar, her bir hareketine, bir kafa sallamayla, yön değiştirme ve dalışlarla cevap veriyordu.

Öğleden sonra, zargana avına adandı. Andoarın ipi oyma kayığın arkasına bağlandı, aynı uzunlukta -aşağı yukarı yüz elli ayak- bir olta ipi, uçurtmanın kuyruğundan başlayıp, parıldayarak dalga-

ların tepelerini sıyırıp geçen bir örümcek ağı halkasıyla son buluyordu.

Robinson, denizkulaklarıyla kaplı doğu koyu açıklarında, rüzgâra karşı ağır ağır kürek çekiyordu, bu sırada Cuma, arka tarafta oturmuş ona sırtım dönerek andoarın değişken hareketlerini izliyordu. Bir zargana yemin üzerine atılıp küçük dişlerinin testere gibi gösterdiği sivri gagasını bir daha kurtulamamacasına ağın üzerine kapattığında, uçurtma, avın yakalandığım bir olta mantarı gibi düzensiz hareketlerle haber veriyordu. O zaman Robinson geriye çark ediyor ve rüzgâr yönünde kürek çekerek, hızlıca Cuma'nın elinde tuttuğu oltanın ucuna ulaşıyordu. Oyma kayığın dibine, belonelerin yeşil sırtlı ve gümüşi karınlı, silindir biçimli gövdeleri üst üste yığılıyordu.

Akşam olduğunda, Cuma andoarı gece boyunca yere indirip indirmeme konusunda kararsız kaldı. Onu, hamağının asılı olduğu biber ağaçlarından birine bağladı. Andoar yularına bağlı evcilleştirilmiş bir hayvan gibi, bu şekilde geceyi efendisinin ayakları dibinde geçirdi ve ertesi gün boyunca ona eşlik etti. Ama ikinci gece rüzgâr tamamen kesildi ve büyük altın kuşu, hafifçe üzerine konmuş olduğu bir manolya tarlasının ortasından toplamak gerekti. Sonuçsuz birçok denemeden sonra Cuma onu yeniden rüzgâra salmaktan vazgeçti. Onu unutmuş gibi göründü ve sekiz gün boyunca tembelliğe sığındı. İşte o zaman, bir karınca yuvasında terk etmiş olduğu tekenin kafasını hatırladı.

Çalışkan, küçük kırmızı işçiler iyi iş görmüşlerdi. Beyaz ve kahverengi uzun tüylerden, sakaldan ve etten geriye hiçbir şey kalmamıştı. Başın içi ve göz çukurları bile mükemmel bir şekilde temizlenmişti. Kıkırdaklar o kadar iyi yenilip yutulmuştu ki Cuma ona dokunduğu anda, alt çene kemiği başın geri kalanından ayrılıverdi. Bu, ganimet gibi havaya kaldırıp salladığı, kemikleri fildişi renkli, lir şeklinde, boğum boğum, güçlü, siyah bir boynuzu olan, çok soylu bir baştı. Kumların arasında, hayvanın boynunu bağlamış olduğu canlı renklerden sicimi bulduğu zaman bunu boynuzların çıktı-

ğı, boynuz kadar sert kının kendi kemikli ekseni çevresinde oluşturduğu kabartıya, boynuzların tabanına bağladı. Bunları yaparken onu izleyen Robinson'a, "andoar şarkı söyleyecek" diyerek gizemli bir şekilde söz verdi.

Önce yalancıçınar odunundan farklı uzunlukta iki küçük kiriş yonttu. Daha uzun olanıyla, uçlarından yanlamasına açtığı iki delik sayesinde, her iki boynuzun uçlarını birleştirdi. Kısa olanı, kulakla burun delikleri arasının yarı yüksekliğine, birincisine paralel olarak sabitledi. Bundan aşağı yukarı bir parmak daha yükseğe, göz çukurlarının araşma, sivri üst köşesinde on iki dar çizgi bulunan çam ağacından küçük bir tahtayı uzunlamasına yerleştirdi. Son olarak da hâlâ bir ağacın dallarında sallanmakta olan güneşin tabakladığı o ince ve kurumuş kayışı, andoarın bağırsağını yerinden sökerek, her birini aşağı yukarı üç ayak uzunluğunda üç eşit parçaya ayırdı.

Robinson, insan aklına anlaşılmaz gelen ve karmaşık âdetleri olan bir böceğin davranışlarını incelermişçesine, hâlâ anlamadan onu incelemekteydi. Cuma çoğunlukla hiçbir şey yapmıyordu ve can sıkıntısı hiçbir zaman tembelliğinin sonsuz ve saf ufkunu bulandırmıyordu. Sonra, tıpkı bahar rüzgârı tarafından karmaşık üreme sürecine davet edilmiş bir pulkanatlı gibi, aklına bir fikir gelmişçesine birdenbire ayağa kalkıyor ve anlamı uzun bir süre gizli kalan ama hemen her zaman havayla ilgili şeylerle bağlantısı olan uğraşılarına dalıyordu. O andan sonra çektiği sıkıntının ve zamanın haddi hesabı olmuyor, sabrı ve özeni sınır tanımıyordu. İşte Robinson onu bu şekilde, andoarın alnını ve boynuzlarını daraltabilecek uzunlukta olan on iki bağırsağı iki kirişin arasına kamaların yardımıyla gererken gördü. Doğuştan bir müzik yeteneğiyle bunları, olağan bir müzik aletinin telleri gibi üçüncü ya da beşinci aralığa göre değil de uyumsuz olmadan hep birlikte çınlayabilsinler diye kimi zaman unison kimi zaman oktav olarak akort ediyordu. Çünkü bu, kendisinin çalacağı bir lir ya da bir kitara değil, *temel* bir müzik aleti, tek yorumcusunun rüzgâr olacağı bir rüzgâr arpıydı. Göz oyukları, kafatasının iç boşluğuna açılmış dinleme delikleri yerine geçiyordu. Cuma, en zayıf rüzgârın bile teller üzerine çarpması için başın her iki yanına birer akbaba kanadı sabitledi. Robinson, bu

hayvanları her zaman ölümsüz ve zarar görmez sandığından dolayı, Cuma'nın nereden bulmuş olabileceğini düşündü. Sonra rüzgâr arpı, ince silueti kayalıkların ortasında, her yönden rüzgâra açık bir yerde, dikilen ölü bir servinin dalları arasında yerini buldu. Daha yerleştirilir yerleştirilmez, hava tamamen sakin olmasına rağmen, etrafa tatlı, olağanüstü ince ve dertli bir ses yaydı. Cuma, uzun bir süre bu saf ve kasvetli müziği dinlemeye daldı. Sonunda bir küçümseme ifadesiyle, tellerden yalnızca ikisinin titrediğine dikkati çekmek için iki parmağını Robinson'a doğru kaldırdı.

Cuma yeniden öğle sonrası uykularına, Robinson 'da güneşle ilgili alıştırmalarına dönmüştü ki en sonunda andoar bütün yeteneğini gösterdi. Cuma, kabuğu bir sundurma gibi olan arauco ağacının dallarının arasını kendisine barınak olarak seçen Robinson'u ayaklarından çekiştirerek uyandırdı. Nefesinde yağmuru haber vermeksizin havayı elektrikle yükleyen bir sıcak fırtınası taşıyan rüzgâr esmeye başlamıştı. Bir tekeri andıran dolunay, soluk bulut parçalarının arasından geçmekteydi. Cuma, Robinson'u ölü servinin siluetine doğru sürükledi. Ağacı görebilecekleri bir yere gelmeden çok önce, Robinson flüt ve kemanların birbirine karıştığı göksel bir konser duyduğunu sandı. Bu, kalbi birbirini izleyen notaların dansına çeken, kalbin içindeki coşkuyu ileten bir melodi değildi. Bu, ruhun üzerinde kesin bir etkiye sahip tek -ama sonsuz yan seslerle zenginleşmiş- bir nota, hiç kaybolmayan gücü insanı büyüleyen yazgısal ve amansız şeyler içeren bir akorttu. İki arkadaş şarkı söyleyen ağacın yakınlarına vardıklarında rüzgâr şiddetini iki katma çıkardı. Ağacın en yüksek dalına bağlı ipi kısa gelen uçurtma, kimi zaman sarsıntılı bir hareketsizlikte sabitlenmiş, kimi zaman öfkeli yön değiştirmelerle fırlayarak bir davul derisi gibi titreşmekteydi. Uçan andoar, şarkı söyleyen andoarı rahat bırakmıyordu. Bir yandan ona göz kulak olurken diğer yandan da onu tehdit eder görünüyordu. Ayın değişken ışığı altında, iki akbaba kanadı titremelerle başın her iki yanında açılıp kapanıyor; ona, rüzgâra akort edilmiş sanal bir hayat veriyorlardı. Ve asıl, hem yerin karanlık sesi, göksel kürelerin armonisi, hem de kurban edilmiş tekenin boğuk yakarışı olan, o güçlü ve ezgisel, insanlıktan uzak, gerçekten ilksel olan mü-

zik vardı. Birbirlerine sarılmış bir şekilde, bir kaya çıkıntısının korunağına sığınmış olan Robinson ve Cuma, kısa bir süre sonra, ilkel güçlerin ruhani bir birliktelikte birleştikleri gizemin yüceliğinde kendilerinden geçtiler. Yer, ağaç ve rüzgâr, hep bir ağızdan andoarın geceki tanrılaşmasını kutluyorlardı.

Robinson ile Cuma arasındaki ilişkiler derinleşmiş ve insanca hale gelmişlerdi, ama aynı zamanda karmaşıktılar ve bu yüzden bulutlardan arınmaları gerekiyordu. Eskiden -patlamadan önce- aralarında gerçek bir kavga olamazdı. Robinson efendiydi, Cuma'ya ise onun emirlerine uymak düşüyordu. Robinson Cuma'yı azarlayabilir, hatta onu dövebilirdi. Şimdi Cuma özgür ve Robinson'un eşiti olduğuna göre birbirlerine kızabilirlerdi.

Cuma, büyük bir denizkabuğunun içinde çekirgelerle süslenmiş yılan dilimleri hazırladığında olan oldu. Zaten birkaç haftadır Robinson'u rahatsız ediyordu. Yalnız bir kişiyle yaşamak zorunda kalındığında, rahatsız olmaktan daha tehlikeli bir şey yoktur. Bu, birbirlerine çok bağlı çiftleri bile parçalayan bir dinamittir. Robinson, bir gün önce, çayüzümlü kaplumbağa etinden bir fileto yüzünden hazımsızlık çekmişti. Ve şimdi de Cuma burnuna bu piton ve böcek yahnisini sokuyordu! Robinson'un midesi bulandı ve bir tekmede büyük denizkabuğunu içindekilerle birlikte kuma yuvarladı. Öfkelenen Cuma, kabuğu yerden alarak iki eliyle Robinson'un kafasının üzerinde salladı. İki arkadaş dövüşecekler miydi? Hayır! Cuma kaçtı.

İki saat sonra Robinson onu mankeni andıran bir şeyi sertçe sürükleyerek gelirken gördü. Mankenin kafası bir hindistancevizinden, kolları ve bacakları ise bambu kamışındandı. Ama özellikle bir korkuluk gibi Robinson'un eski giysileriyle giydirilmişti. Cuma, hindistancevizinin üzerine eski efendisinin yüzünü çizmişti. Mankeni, Robinson'un karşısında ayağa dikti.

"Sana Speranza Adası'nın valisi, Robinson'u tanıtıyorum" dedi. Sonra hâlâ orada durmakta olan kirli ve boş denizkabuğunu yerden alarak bir kükreme ile hindistancevizinin üzerinde parçaladı. Aynı

anda hindistancevizi, kırılmış bambu kamışlarının arasına düştü. Cuma, en sonunda bir kahkaha patlattı ve Robinson'u kucakladı.

Robinson, bu garip komediden çıkan dersi anladı. Bir gün Cuma, karınca yumurtalarının içinde yuvalanmış palmiye kurtlarını yemekteydi ki Robinson çileden çıkarak kumsala gitti. Islak kumun üzerine, yüzüstü uzanmış, saçları deniz yosunundan bir tür heykel yaptı. Yüzü, kıvrılmış kollardan birisi tarafından gizlenmiş, görülmüyordu, ama esmer ve çıplak vücudu Cuma'nınkine benziyordu. Robinson eserini henüz tamamlamıştı ki arkadaşı ağzı hâlâ palmiye kurtlarıyla dolu olarak yanına geldi.

"Sana, kurtçuk ve yılan yiyicisi Cuma'yı tanıtıyorum" dedi Robinson, ona kumdan heykeli göstererek.

Sonra ince dallarından ve yapraklarından temizlediği bir fındık ağacı dalı koparark kumdan Cuma'nın kalçalarını ve sırtını kubaçlamaya koyuldu.

O andan itibaren adada dört kişi yaşadılar: Bir gerçek Robinson, bir bambudan bebek; bir gerçek Cuma, bir de kumdan heykel vardı. Ve iki arkadaş, birbirlerine yapabilecekleri kötülüklerin -küfürler, vurmalar, öfkelenmeler- hepsim diğerinin kopyasına yapıyordu. Kendi aralarında yalnızca tatlılık vardı.

Yine de Cuma, iki kopya oyunundan daha heyecan verici ve daha meraklandırıcı bir oyun uydurmanın yolunu buldu.

Bir öğleden sonra, bir okaliptüsün altında öğle uykusuna yatmış olan Robinson'u sertçe uyandırdı. Kendisine, Robinson'un anlamını ilk anda kavrayamadığı bir kılık yapmıştı. Bacaklarını pantolon şeklinde düğümlenmiş paçavraların içine hapsetmişti. Kısa bir ceket omuzlarını örtüyordu. Başında hasır bir şapka taşıyordu ama yine de bu, palmiyeden bir şemsiyenin altında korunmasına engel olmamıştı. Ama özellikle, yanaklarına hindistancevizi ağacının kızıl tüylerinden tutamlar yapıştırarak kendisine sahte bir sakal yapmıştı.

"Kim olduğumu biliyor musun?" diye sordu Robinson'a. Önünde görkemle yürüyerek.

"Hayır."

"Ben vahşi Cuma'nın efendisi, İngiltere'deki York kentinden Robinson Crusoe'yim!"

"O zaman ben kimim?" diye sordu Robinson, şaşırarak.

"Tahmin et!"

Robinson artık ne istediğini, sözünü henüz tamamlamadan anlayacak kadar iyi tanıyordu arkadaşım. Ayağa kalktı ve ormanın içinde kayboldu.

Eğer Cuma, eskinin Robinson'u, köle Cuma'nın efendisi ise Robinson'a da eskiden köle olan Cuma olmak kalıyordu. Gerçekten de artık patlama öncesinin kare sakalı ve kazınmış saçları yoktu ve Cuma'ya o denli benziyordu ki rolünü oynamak için fazla bir şey yapması gerekmiyordu. Kararmak için yüzüne ve vücuduna ceviz suyu sürmek ve beline Cuma'nın adaya ayak bastığı gün üzerinde taşıdığı, Arokanlıların deri peştamalını asmakla yetindi. Sonra Cuma'ya kendisini tanıttı ve ona:

"İşte, ben Cuma'yım!" dedi.

O zaman Cuma en iyi İngilizcesiyle uzun cümleler kurmaya çalıştı ve Robinson ona, Cuma'nın hiç İngilizce konuşmadığı dönemlerde öğrenmiş olduğu birkaç Arokanca kelimeyle cevap verdi.

"Seni, senin kötücül gücünü etkisiz hale getirmek için kurban etmek isteyen türdeşlerinden kurtardım" dedi Cuma.

Ve Robinson, yere diz çöküp çılgınca teşekkürler homurdanarak başını yere kadar eğdi. Sonunda Cuma'nın ayağını alarak ensesine koydu.

Bu oyunu sık sık oynadılar. İşareti hep Cuma veriyordu. Sahte sakalı ve şemsiyesiyle belirir belirmez, Robinson anlıyordu ki karşısındaki Robinson'du ve kendisi de Cuma rolünü oynamak zorundaydı. Zaten hiçbir zaman uydurulmuş sahneler oynamıyorlar, yalnızca Cuma'nın korkmuş bir köle, Robinson'un güç beğenir bir efendi olduğu zamanki yaşamlarından bölümleri canlandırıyorlardı. Giydirilmiş kaktüslerin öyküsünü, kurumuş pirinç tarlası olayını, barut fıçılarının yanında gizlice içilen pipo ve buna bağlı olarak yaşananları canlandırıyorlardı. Ama hiçbir sahne, onu kurban etmek isteyen Arokanlılardan kaçtığı ve Robinson'un onu kurtardığı zamanki ilk sahne kadar Cuma'nın hoşuna gitmiyordu.

Robinson bu oyunun Cuma'ya iyi geldiğini anlamıştı; çünkü onu, köle yaşamından kalma kötü anılardan kurtarıyordu. Ama bu

oyun Robinson'a da iyi geliyordu, çünkü her zaman general ve vali geçmişinden dolayı az da olsa pişmanlık duymuştu.

Bir süre sonra Robinson, eskiden pek çok gün hapis cezası çekmiş olduğu ve onun için zorunlu olarak bir tür üstü açık yazı odası haline gelmiş olan çukuru yeniden buldu. Hatta kalın bir kum ve toz tabakasının altında, *seyir defterinin* notları ve gözlemleriyle dolu bir kitap ve iki temiz cilt bulmanın şaşkınlığını da yaşadı. Mürekkep hokkası olarak kullandığı küçük toprak çanağın içindeki kirpibalığı suyu kurumuş ve yazdığı akbaba tüyleri ortadan kaybolmuştu. Robinson, bütün bunların konuttaki yangında yok olduklarını sanıyordu. Cuma'ya keşfinden söz etti ve yaşamının ilginç tanığı *seyir defterinin* yazımını tekrar ele almaya karar verdi. Her gün bunu düşünüyordu. Tam akbaba tüyleri toplamaya ve diodon avına çıkmaya karar vereceği sırada Cuma, bir akşam önüne, özenle yontulmuş bir demet albatros tüyü ve içinde mavitilki yapraklarını sıkarak elde etmiş olduğu mavi bir boya bulunan küçük bir kap koydu.

"Şimdi," dedi kısaca, "Albatros akbabadan, mavi de kırmızıdan iyidir."

X

Seyir defteri: Bu sabah, gün ağarmadan ayağa kalkmış, yattığım yerden sancıyan bir iç sıkıntısıyla kovulmuş olarak, güneşin fazla uzun süren yokluğuyla ıssızlaşmış, hüzün verici şeylerin arasında başıboş gezindim. Yine, kurşuni mor bir gökyüzünden düşen gri bir ışık, derinlikleri siliyor, renkleri ayrıştırıyordu. Tenimin zayıflığına karşı tüm gücümle savaşarak kayalığın doruğuna kadar çıktım. Bundan böyle güneşin doğuşundan sonra, olabildiğince geç uyanmaya dikkat etmem gerek. Gecenin uzun sürgününe dayanmamı yalnız uyku sağlayabiliyor. Kuşkusuz var olma nedeni de bu.

Doğu yönündeki kumulların üzerinde, güneşe tapınma töreninin, gizemli bir biçimde hazırlandığı bir kilise alazla-

nıyordu. Bir dizimi yere koydum ve hayvanların, bitkilerin ve hatta taşların katıldığı mistik bir bekleyiş içinde benliğimi kaplamış olan mide bulantısının değişimine dikkat kesilmiş bir biçimde derin düşüncelere daldım. Gözlerimi kaldırdığımda cenaze odası patlayarak parçalanmıştı; şimdi üzerinden oluk oluk altın ve lal rengi akan kütlesiyle göğün yarısını kaplayan şey, kocaman bir sunaktı. İlk fışkıran ışın, bu babanın koruyucu ve kutsayıcı eli gibi kızıl saçlarımın üzerine kondu. İkinci ışın, çok eskiden kızgın kömürün Işaya Peygamber'in dudaklarına yapmış olduğu gibi dudaklarımı arındırdı. Daha sonra, ateşten iki kılıç omuzlarıma dokunduktan sonra, güneş şövalyesi olarak ayağa kalktım. Hemen o anda yakıcı oklardan bir yaylım ateşi yüzümü, göğsümü ve ellerimi delip geçti ve binlerce ışık tacı ve asası insanüstü heykelimi kaplarken, kutsallaştırma ayininin yüce görkemi de sona erdi.

.....

Seyir defteri: Bir kayalığa oturmuş, kırlangıçbalıklarını yakalayabilmek için ipi sabırla girdaplara daldırıyor; kayanın üzerinde yalnız topuklarına dayanarak duran ayakları, bacaklarının uzantısında dalgaya doğru sarkıyor. İnsana, esmer denizkızı vücuduyla iyi uyuşabilecek uzun ve ince paletleri düşündürüyor. Küçük ayaklı ve çıkık baldırlı yerlilerin aksine Cuma'nın büyük ayaklı ve dar kalçalı olduğunu fark ediyorum: Siyah ırkın bir özelliği bu. Belki de her zaman bu iki organ arasında ters bir orantı vardı. Baldır kasları bir kaldıraç kolu gibi topuk kemiğinden destek alır; kaldıraç ne kadar uzun olursa, baldır ayağı sallamak için o kadar az çalışır. Böylece, sarı ırkın kaslı baldırları ve küçük ayakları ve siyahlarda bunun tam tersinin olması açıklanabilirdi.

.....

Seyir defteri: Güneş, beni yerçekiminden kurtar. Kuşkusuz beni savurganlık ve basiretsizlikten koruyan, ama gençliğimin coşkusunu kıran ve yaşama sevincimi söndüren kanundaki yoğun salgıları temizle. Aynada uzak kuzeye özgü asık, sar-

kik ve mutsuz yüzümle karşılaştığımda, *grace** sözcüğünün her iki anlamının da -dans eden birisi için kullanılanın ve bir azizi ilgilendirenin- Pasifik'te belli bir gökyüzünün alanda birleşebileceklerini anlıyorum. Bana ironiyi öğret. Bana hafifliği ve bugünün anlık nimetlerinin hesapsız, minnetsiz, korkusuz kabullenilişini öğret.

Güneş, beni Cuma'ya benzer kıl. Bana Cuma'nın, gülüşle ışıldayan, bütünüyle gülmek için yontulmuş yüzünü ver. Çok yüksek ama arkaya doğru kaçan ve kara buklelerden bir çelenkle taçlandırılmış o ahu. O her zaman acı alayla aydınlanan, ironiyle yumuşayan, gördüğü her şeydeki gülünçlükle devrilen gözü ver. O kıvrıntılı, kenarları kalkık, obur ve hayvanca ağzı, o daha iyi gülebilmek, dünyadaki her şeyi gülünçlüğe uğratabilmek, o iki can sıkıntısını, aptallığı ve kötülüğü birbirinden daha iyi ayırabilmek ve ortaya çıkarabilmek için başın omuz üzerindeki sallanışını ver...

Ama eğer rüzgârdan arkadaşım beni bu şekilde kendisine çekiyorsa, bu beni sana çevirmek için değil mi? Güneş, benden memnun musun? Bak bana. Değişimim, alevinin yönünde yeterince ilerliyor mu? Kılları bir yere yönelmiş kökçükler gibi yeryüzüne doğru büyüyen sakalım kayboldu artık. Buna karşılık, uzun saçlarım yanmakta olan buklelerini göğe doğru tutulmuş bir meşale gibi eğip büküyor.

Senin odağına yöneltilmiş bir ok gibiyim, dikey kesiti senin yeryüzündeki hükümdarlığım betimleyen bir sarkaç, bir gölge yelkovanının üzerine senin ilerleyişini yazdığı bir güneş saatinin kadranı gibiyim.

Ben, alevine batırılmış bir kılıç gibi senin yeryüzünde dik duran tanığınım.

.....

Seyir defteri: Hayatımda en fazla değişen şey, zamanın akışı, hızı ve yönü oldu. Eskiden her gün, her saat, her dakika, sanki ondan sonraki güne, saate ya da dakikaya doğru *eğilmiş* gibiydi ve hepsi birlikte, geçici yokluğu bir tür *vakum* yaratan o

* Grace: 1. Lütuf (Tanrı yardımı), 2. Zarafet, (ç.n.)

anın tasarısına can atıyorlardı. Zaman bu şekilde, hızlı ve yararlı bir biçimde kullanıldığı oranda daha hızlı geçiyordu ve ardında, adı benim tarihim olan bir binalar ve moloz yığını bırakıyordu. Belki de sürüklenmiş olduğum bu tarihsel olaylar defteri, en sonunda binlerce yıllık beklenmedik bir olayla "bağlanarak" ve başlangıç noktasına dönerek son bulacaktı. Ama zamanın bu döngüselliği tanrıların sırrı olarak kalıyordu ve birkaç dönümlük bir bahçenin yerin yuvarlaklığını hiç belli etmemesi gibi, kısa yaşamım benim için İki ucu da saçma bir biçimde sonsuza değin yönelen bir doğru parçasıydı. Yine de bazı' işaretler bize sonsuzluk için anahtarların var olduğunu öğretir. Örneğin, mevsimlerin ve hatta saatlerin alçakgönüllü çemberlerinin, insan ölçülerine sürekli bir dönüş oluşturduğu, almanak.*

Bundan böyle benim için çember öylesine daraldı ki an ile karışıyor. Döngüsel hareket o kadar hızlandı ki artık hareketsizlikten ayırt edilmiyor. Bu yüzden günlerim dikeldi denilebilir. Artık birbirilerinin üzerine devrilmiyorlar. Dikey olarak ayakta duruyorlar ve özlerinde var olan değerleriyle, gururla kendilerini gösteriyorlar. Ve gerçekleştirilmekte olan bir planın art arda gelen basamaklarından ayırt edilmedikleri için, birbirlerine o kadar benziyorlar ki belleğimde üst üste biniyorlar ve bana, hep aynı günü yaşıyormuşum gibi geliyor. Patlamanın takvim direğini yıkmasından bu yana, zamanın hesabını tutma gereksinimi duymadım. Bu, unutulmaz değerdeki olay ve onu hazırlayan her şeyin anısı, hâlâ canlılık ve yeniliğini kaybetmeden, su saatinin paramparça havaya uçtuğu anda zamanın durmuş olduğunun ek bir kanıtı olarak, aklımda duruyor. O zamandan beri Cuma ve ben sonsuzluğa yerleşmiş değil iniyiz?

Bu garip keşfin bütün sonuçlarını anlamayı henüz tamamlamadım. Öncelikle -bu kadar ani ve kelimenin tam anlamıyla *patlayıcı* olmasına rağmen- bu devrimin önceden

---

* Almanak: Astronomik, meteorolojik ve benzeri değişik bilgiler içeren takvim, (ç.n.)

bazı önbelirtiler tarafından haber verilmiş ve hazırlanmış olduğunu hatırlamak gerekir. Örneğin, yönetilen adanın zorba takviminden kaçmak için, sahibi olduğum su saatini durdurma alışkanlığı. Bu önce, zamansızlığa dalar gibi adarım içlerine dalmak içindi. Ama toprağın derinliklerinde çöreklenmiş bu sonsuzluk, patlamayla dışarıya atılmadı mı? Şimdi de büyük lütfunu tüm kıyılarımıza yaymıyor mu? Daha da iyisi patlama, önce bir tohum gibi kayanın esiri olan, sonra gölgesini gittikçe daha geniş bir alana yayan büyük bir ağaç gibi bütün adanın efendisi olan derinliklerin huzurunun volkanik bir biçimde ortaya çıkışı değil mi? Düşündükçe, barut fıçıları, Van Deyssel'in piposu ve Cuma'nın beceriksiz itaatsizliği, *Virginie*'nin uğradığı deniz kazasından bu yana işlemekte olan yazgısal bir gerekliliğin üzerini örten bir ayrıntılar örtüsünden başka bir şey değilmiş gibi geliyor.

Yine örneğin, ara sıra başıma gelen ve -biraz da kehaneti andıran bir içgüdüyle- "saflık anlarım" olarak adlandırdığım o kısa göz kamaşmaları. O zaman, Speranza'ya kurduğum inşaat şantiyesi ve tarım işletmesinin altına gizlenmiş bir *başka adayı* kısa bir an için, şöyle bir görmüşüm gibi geliyordu. Artık ben oraya taşındım, bu diğer Speranza'ya, bir "saflık anma" evim gibi yerleştim. Speranza artık meyve vermesini sağlamak gereken çorak bir toprak parçası değil; Cuma artık, görevim onu azarlamak olan bir vahşi değil. Dikkatimi, düşler içindeki dikkatimi, hayranlıkla karışık dikkatimi her ikisine de sırayla yöneltmem gerekiyor. Çünkü bana öyle geliyor ki -hayır, bundan eminim- onları her an yeniden keşfediyorum ve hiçbir şey onların sihirli yeniliklerini soldurmuyor.

.....

Seyir defteri: Denizkulağının ıslak aynasında, Cuma'yı sakin ve düzenli adımlarıyla bana doğru gelirken görüyorum. Etrafında göğün ve suyun çölü o kadar geniş ki hiçbir şey bir ölçü oluşturmuyor; öyle ki orada, ya elimin hemen ulaşabileceği bir yerde üç parmak uzunluğundaki Cuma duruyor ya da ter-

sine altı kez altı kademlik, yarım mil uzaklıkta bir dev...

İşte burada. Bu kadar doğal bir görkemle yürümeyi öğrenebilecek miyim? Gülünç olmadan, onun benim gözüme çıplaklığına bürünmüş gibi göründüğünü yazabilir miyim? Tenini egemen bir gösterişle taşıyarak ve kendisini de tensel bir kutsal ekmek kabı gibi önde taşıyarak gidiyor. Etrafında boşluk oluşturuyor gibi görünen apaçık ve ilkel güzellik...

Denizkulağını terk ediyor ve kumsalda oturan bana doğru yaklaşıyor. Kırılmış denizkabuklarıyla kaplı kumda yürümeye başladığı, mor yosun tutamı ile o kayalığın arasından geçtiği ve böylece tamdık bir manzarayla bütünleştiği an, güzelliği nitelik değiştiriyor: Zarafet haline geliyor. Bana gülümsüyor ve bir güneybatı rüzgârının birkaç gündür yığılmış olan bulutları dağıtacağım ve uzun bir süre için güneşin mutlak krallığım getireceğini haber vermek için kuşkusuz göğe doğru -dinsel tablolardaki kimi meleklerin yaptığı gibi- bir hareket yapıyor. Vücudunun dolgun bölümlerinin ve boşlukta kalan kısımlarının dengesini sarsan bir dans adımı atıveriyor. Yanıma geldiğinde hiçbir şey söylemiyor, suskun arkadaş. Geriye dönüyor ve az önce içinde yürümekte olduğu denizkulağına bakıyor. Ruhu, kumların üzerindeki vücudunu ayrık bacaklarının üzerinde dikilmiş olarak bırakıp, belirsiz bir günün sonunu saran sis bulutlarının arasında yüzüyor. Yaranda oturmuş, dizin arkasında yer alan bacağın o bölümünü -ve tam diz arkasını-, sedefli sorulduğunu, çizdiği büyük H harfini inceliyorum. Bacak gerginken etli ve şişmiş görünen bu et girintisi, bacak büküldüğünde çukurlaşıp yumuşuyor.

Ellerimi dizlerinin üzerine yapıştırıyorum. Ellerimden, dizlerin şeklini hissetmek için ve içlerindeki hayatı toplamak için iki dizlik yapıyorum. Diz -kalçanın ve diz arkasının yumuşaklığıyla çelişen- sertliği ve kuruluğuyla, canlı bir denge içinde göğe kadar taşıdığı etten yapının ana kemeri. Bu ılık ve hareketli yassı taşlardan çıkmayan ve oraya geri dönmeyen hiçbir titreme, tepi, duraksama yok. Birkaç saniyede, ellerim arkadaşımın hareketsizliğinin bir taşınki ya da bir kü-

tüğünki gibi olmadığım, aksine bütün kaslarının bir etki-tepki oyununa hemen katıldığım ve yeniden canlandığım anladı.

.....

Seyir defteri: Alacakaranlıkta, çatal uçlu sazları sonsuza dek birbirine çarpan su birikmtilerinin kenarında yürüyorum. Tam o sırada, bana uzaktan zavallı Tenn'imizi hatırlatan, beni karşılamak için koşturan dört ayaklı hayvanı görüyorum. Kısa bir süre sonra şişman bir aguti dişisini tanıyorum. Rüzgâr benden yana; küçük hayvan -doğuştan miyop- benim varlığımdan şüphelenmeksizin, huzurlu ilerliyor; benim yanımdan geçerek yoluna devam edeceğini umarak; kütük, kaya, ağaç haline geliyorum. Ama hayır. Beş adım ötede kulakları . dikilmiş, başı kocaman dumanlı gözüyle beni incelemek için çevrilmiş biçimde donakalıyor. Sonra yıldıran gibi gerisin geri dönüyor ve hemen aralarında kaybolabileceği küçük dallara doğru değil de geldiği keçi yolundan delicesine tabanları yağlıyor ve artık, hâlâ tırnaklarının taşların üzerinde tıkırdadığını duyduğum, zıplayan bir gölgeden ibaret.

Olağanüstü koku duyusunun, insanda görme duyusuna denk gelen baskın bir rol oynadığı bu hayvanın dünyasını gözümün önüne getirmeye çalışıyorum. Rüzgârın -insan için pek az önem taşıyan- şiddeti ve yönü burada temel bir rol oynuyor. Hayvan, eşit olmayan ölçekte tanınabilen -ya da insan dilinde, eşit olmayan bir şekilde "aydınlatılmış"- iki bölgenin birleşme çizgisinde bulunuyor. Birisi, ne kadar koyu bir karanlığa dalmış ise diğeri -rüzgârın esmekte olduğu taraf- koku bakımından o kadar zengin. Rüzgâr esmediğinde, dünyanın bu iki parçası belirsiz bir alacakaranlığa bürünür; ama en ufak bir esintide, içlerinden birisi hayvana ulaştığı ve onu geçtiği anda mürekkep sızıntısına dönüşen bir ışık sızıntısıyla aydınlanır.

Harika bir ayırt etme yeteneği -insan gözünün ayırt edici özelliğiyle karşılaştırılabilecek- aydınlık bölgenin kokularını -örneğin şu ağacın, şu yabandomuzunun ya da şu papağa-

nın- bir arokaru tohumu çiğneyerek karabiber ağaçlarına doğru dönmekte olan Cuma'nın kokusu olarak tanır. Ve tüm bunları koku yoluyla tanımaya özgü benzersiz derinlikle gerçekleştirir. Cuma toprağa çukurlar kazarken, zavallı Tenn'imizi yeniden görüyorum. Burnu toprak keseğinin dibine kadar yapışmış, arkadaşımın etrafında korkmuş ve şehvet dolu ufak ürümeler koparırken, sendelerken ve koşarken, tam anlamıyla sarhoş olmuştu. Bu koku avına öyle dalmıştı ki artık onun için her şey yok olmuş gibiydi.

.....

Seyir defteri: Onu, neredeyse aşırı titiz bir dikkatle incelediğimi düşününce hiç şaşırmıyorum. Asıl inanılmaz olan, bu kadar uzun bir süre onunla, neredeyse onu görmeden yaşamış olmam. O benim için, bu tek insanda toplanmış bütün insanlık, oğlum ve babam, kardeşim ve komşum, en yakınımdaki, en uzağımdaki... Böyleyken bu aldırmazlığı, bu körlüğü anlamak mümkün mü?.. Bir insanın etrafında yaşayan erkek ve kadınlara yansıttığı bütün duyguları, tek bir "başkasına" doğru yoğunlaştırmak zorundayım, yoksa onların hali ne olur? Cuma bende aynı anda acıma, nefret, hayranlık ve korku uyandırmasaydı, acımamı ve nefretimi, hayranlığımı ve korkumu ne yapardım? Üzerimde yarattığı o büyük etki, zaten büyük bir bölümüyle karşılıklı. Birçok kez bunun kanıtını gördüm. Örneğin, evvelki gün kumsalda uzanmış uyukladığım sırada bana doğru yaklaştı. Uzun bir süre bana bakarak, ışıklı gökyüzünde kara ve esnek bir gölge gibi durdu. Sonra diz çöktü ve olağanüstü bir yoğunlukla beni incelemeye koyuldu. Parmakları, yanaklarımı yoklayarak, çenemin kavisini öğrenerek, burun ucumun esnekliğini ölçerek yüzümde gezindi. Kolumu başımın üzerine kaldırdı ve vücudumun üzerine eğilerek onu, kesip biçmeye hazırladığı bir kadavrayı inceleyen anatomi uzmanı dikkatiyle karış karış taradı. Benim bir bakışım, bir nefesim olduğunu, kafamda bazı soruların oluşabileceğini, sabırsızlığa kapılabileceğimi unutmuş gibi görünüyordu. Ama bu *insana susamışlığı*, onu

bana doğru iten oyunlarına engel olmaya çalışmayacak kadar iyi anlamıştım. Sonunda varlığımı fark ederek bir düşten uyanırmışçasına gülümsedi ve bileğimi alarak, parmağını sedef gibi parlak derinin altından görünen mor bir damarın üzerine koydu ve yapmacık bir sitem içeren ses tonuyla "Aaa! Kanın görünüyor" dedi.

.....

Seyir defteri: Bazı paganların kapıldığı güneş kültüne mi dönmek üzereyim? Sanmıyorum, zaten belki de yalnızca bizim papazlarımızın hayal gücünde var olan o ünlü "paganların" gerçek ayinleri ve inanışları hakkında kesin hiçbir şey bilmiyorum. Kesin olan bir şey varsa, o da bana yalnızca delilik ve intihar arasında bir seçme şansı veren dayanılmaz bir yalnızlığın içinde yüzerken, artık bana toplumsal düzenin sağlayamadığı bir dayanak noktasım içgüdüsel olarak aramam. Aynı zamanda, içimde benzerlerimle olan alışverişiyle kurulmuş ve sürdürülmüş yapılar harabeye dönüyor ve yok oluyordu. Böylece, kendim de *ilksel* hale dönüşmüş olarak, el yordamıyla, selameti doğarım temel güçleriyle ruhani birliktelikte arıyorum. Speranza'nın toprağı bana kusursuz ve tehlikesiz olmasa da kalıcı ve sürdürülebilir ilk çözümü sağladı. Sonra Cuma çıkageldi ve benim yeryüzü saltanatıma görünüşte boyun eğerek, onun altım varlığının bütün güçleriyle oydu. Yine de bir kurtuluş yolu vardı; çünkü Cuma topraktan kesinlikle nefret etse bile, o da benim rastlantı sonucu dönüşmüş olduğum gibi, doğuştan ilkseldi. Onun etkisiyle, art arda bana indirdiği darbelerle, uzun ve acılı bir değişimin yolundan ilerledim. Rüzgâr Tanrısı'nın deliğinden kopardığı toprak adamı Rüzgâr Tanrısı'na dönüşmedi. İçinde çok fazla yoğunluk, çok fazla ağırlık ve ağır olgunlaşmalar vardı. Ama güneş, ışıktan sopasıyla yeraltının karanlıklarında saklanmış olan bu koca beyaz larvaya dokundu ve metal rengi göğsü zırhlı, kanatları altın tozuyla harelenen bir pervane, sağlam ve sarsılmaz ama Yıldız Tanrısı'nın ışınları onu beslemediği anda korkunç derecede zayıflayan

bir güneş yaratığı haline geldi.

.....

Seyir defteri: Andoar bendim. O saygın ihtiyar sakalı ve kösnüllükten terleyen kürküyle yalnız ve inatçı erkek, çatallı dört toynağıyla kayalık dağına kök salmış o toprağa ait vahşi hayvan bendim. Cuma ona garip bir yakınlık duydu ve aralarında acımasız bir oyun başladı. "Andoar'ı uçurup, ona şarkı söyleteceğim" diye tekrarlıyordu Arokanlı, gizemli bir havayla. Ama yaşlı tekenin rüzgâr dönüşümünü gerçekleştirmek için, ondan kalanları ne smavlardan geçirdi!

Rüzgâr arpı. Hep şimdiki ana hapsolmuş, birbirlerini izleyen parçaların yerleştirilmesiyle ilerleyen sabırlı hazırlıklara kesinlikle direnen Cuma, şaşmaz bir içgüdüyle, kendi doğasma cevap veren tek müzik aletini bulmuştu. Çünkü rüzgâr arpı yalnızca her yönden gelen rüzgâra şarkı söyleyen *ilksel* bir müzik aleti değildi, o, müziğinin zamanla oluşacak yerde tamamıyla o ana damgasmı vurduğu tek müzik aletiydi. Tellerinin sayısmı artırmak ve her birini istenilen şu ya da bu noktaya ayarlamak elde olan bir şeydi. Böylece, rüzgâr müzik aletine doğru saldırıya geçtiği an, ilk notasından son notasına kadar patlayan *anlık bir senfoni* bestelenir.

.....

Seyir defteri: Yıkandığı dalga köpüklerinden gülerek çıkarken bakıyorum ona ve aklıma tek bir sözcük geliyor: *Venüs güzelliği.* Cuma'nın Venüs'ü andıran güzelliği. Bu oldukça ender rastlanan adm ne anlama geldiğini bilmiyorum; ama bu parlayan ve sıkı et, bu suyun kucaklamasıyla yavaşlatılmış dans hareketleri, bu doğal ve neşeli zarafet, bu sözcüğü karşı konulmaz bir şekilde dilimin ucuna getiriyor.

Bu Cuma'nın merkezini oluşturduğu ve çözmeye uğraştığım anlamlar yumağının iplerinden yalnızca birisi. Bir başka işaret de Cuma'nın kökenbilimsel anlamı. Cuma günü, eğer yanılmıyorsam Venüs'ün günüdür. Hıristiyanlar için, bugünün İsa'nın ölüm günü olduğunu da ekleyeyim. Ve-

nüs'ün doğuşu, İsa'nın ölümü. Apaçık bir şekilde rastlantısal olan bu çakışmada, beni aşan ve bende püritanizme bağlı bir sofu olarak kalmış olan şeyi ürküten bir güç var.

Virginie'nin uğradığı deniz kazasından önce duyduğum son İnsan sözlerinin anısıyla üçüncü ip de elime verilmiş oldu. İnsanlığın, beni doğa güçlerine terk etmeden önce, bana verdiği son ruhani yolluk olan bu sözler belleğime ateşten harflerle kazılmış olmalıydı. Ne yazık ki aklıma onlardan yalnızca karışık ve eksik parçalar geliyor! Bunlar, Kaptan Pieter Van Deyssel'in tarot kartlarından okuduğu -ya da okuduğunu iddia ettiği- kehanetlerdi, değil mi?.. Oysa, Venüs'ün ismi, o zamanki ben olan genç adam için pek şaşırtıcı gelen bu sözlerin içinde pek çok kez geçti. Bana, mağaramda keşiş haline gelerek, buradan Venüs'ün çıkagelmesiyle koparılacağını haber vermemiş miydi? Ve sulardan çıkan bu varlık, güneşe ok atan bir okçuya dönüşmüyor muydu? Ama bunlar beni asıl ilgilendirenler değil. Asıl, bir kartın üzerinde el ele tutuşmuş iki çocuğu -ikizler, saflar- güneş kentini simgeleyen bir duvarın önünde dururlarken hayal meyal görüyorum. Van Deyssel, bu resmi kendi üzerine kapanmış, döngüsel cinsellik olarak yorumlamış ve kendi kuyruğunu ısıran yılanı anımsatmıştı.

Oysa cinselliğim söz konusu olduğunda, bir kez bile olsa Cuma'nın bende oğlancı bir kötülük eğilimi uyandırmamış olduğunun farkına varıyorum. Bunun nedeni, öncelikle *çok geç* gelmiş olmasından kaynaklanıyor: Cinselliğim çoktan ilksel hale gelmişti ve Speranza'ya doğru yöneliyordu. Ama asıl olan, Venüs 'ün sulardan çıkmasının ve kıyılarımda yürümesinin beni baştan çıkarmak için değil, beni zorla babası Uranüs'e doğru çevirmek için olmasıydı. Söz konusu olan, beni insanca aşklara doğru geriletmek değil, ilksel olanın sınırından çıkmadan *element değiştirtmekti.* Bugün artık bu gerçekleşti. Speranza'yla aşklarım, hâlâ insani örneklerden esinleniyordu. Kısacası, bu toprağı, bir eşe yapabileceğim gibi döllüyordum. Cuma, beni daha temel bir dönüşüme zor-

ladı. Sevgilinin kasıklarını delip geçen kaba şehvet heyecanı, Güneş-Tanrı beni ışınlarıyla yıkadıkça süren, baştan aşağı sarıp başka bir yere taşıyan tatlı bir sevince dönüştü. Üstelik bu, hayvanı zavallı bir *post coitum'da* bırakan bir madde kaybı değil. Uranüs'e ait aşklarım, aksine beni, bütün bugün ve gece boyunca güç veren yaşamsal bir enerjiyle şişiriyor. Bu güneş birleşmesini, mutlaka insan diline çevirmek gerekirse, kendimi dişi türden bir şey ve göğün eşi olarak tanımlamam uygun olur. Ama bu insanbiçimci anlayış yanlış bir yorum. Aslında, Cuma ile benim ulaşmış olduğumuz bu en yüksek derecede, cinsiyet farkı aşılmıştır ve Cuma, Venüs'le özdeşleşebileceği gibi, benim insan dilinde denildiği gibi, Ana Yıldız'ın döllenmesine açılıyor olduğum söylenebilir.

.....

Seyir defteri: Dolunay o kadar canlı bir ışık saçıyor ki bu satırları lambaya başvurmadan yazabiliyorum. Cuma ayaklarımda tortop olmuş uyuyor. Gerçekdışı ortam, çevremdeki alışılmış her şeyin ortadan kalkmış olması, tüm bu yoksunluk düşüncelerime bir hafiflik, uçuculuklarının ödünlediği bir dayanıksızlık veriyor. Bu tefekkür yalnızca hafif bir gece yemeği olacak. *Ave spiritu,*** ölecek olan düşünceler seni selamlar!

Kendi parıltısının yıldızları sildiği gökyüzünde, sanrılı Büyük Yıldız dev bir yumurta akma benzeyen parlak ve yapışkan bir damla gibi yüzüyor. Geometrik şekli kusursuz; ama maddesi, çalışma halindeki bağırsağı hatırlatan kıvrımlar oluşturarak hareketlenmiş. Yumurta alandan beyazlığının içinde, ağır ağır kaybolacak hayal meyal yüzler beliriyor, parçalanmış organlar birleşiyor, yüzler bir an gülümsüyor, sonra her şey sütümsü bir çalkalanmada eriyor. Kısa bir süre sonra girdaplar hareketsiz görünecek kadar dönmelerini hızlandırıyor. Titremenin aşırılığından sanki Ay peltemsi kıvamını bulmuş gibi gözüküyor, üzerinde beliren birbirlerine

* *Post coitum:* Cinsel birleşmeyi izleyen dönem, (y.n.)
** *Ave spiritu:* Selam akıl! (y.n.)

dolaşmış çizgiler yavaş yavaş belirginleşiyor. Yumurtanın zıt kutuplarım sanki iki odak işgal ediyor. Bir arabesk oyunu birinden diğerine koşuyor. Odaklar başa, arabeskler ise iki bedenin bağlantılarına dönüşüyor. Benzer varlıklar, Ay'da doğmaya hazırlanan ikizler, Ay'dan doğan ikizler. Birbirlerine düğümlenmiş, ağır ağır, yüzyıllık bir uykudan uyanırmışçasına hareket ediyorlar. Önce, yumuşak ve düşünceli gibi görünen hareketleri tamamen ters yöne dönüyor: Şimdi birbirlerinden kopmaya uğraşıyorlar. Her biri kalın ve rahat bırakmayan gölgesiyle, bir çocuğun nemli, anaç karanlıklara karşı savaştığı gibi savaşıyor. Kısa bir süre sonra, birbirlerini bırakıp düşüyorlar, yalnız ve hoşnut olarak dikeliyorlar ve el yordamıyla yeniden kardeşçe içlidışlılıklarına dönüyorlar. Leda'nın, Jüpiter'in Kuğusu tarafından döllenmiş yumurtasından, Güneş kentinin ikizleri, Dioskur'lar doğdu. İnsan ikizlerinden daha yakın kardeş onlar; çünkü aym ruhu paylaşıyorlar. İnsan ikizleri *çokruhlu*dur. Astrolojinin ikizleri ise *tekruhlu*durlar. Bu nedenle etleri görülmemiş yoğunluktadır; insan ikizlerinden iki kat daha az ruha sahip, iki kat daha az gözenekli, iki kat daha ağır ve etlidirler. İşte ölümsüz gençlikleri, insanca olmayan güzellikleri buradan gelir. Onlarda cam, metal, parlak, cilalanmış yüzeyler, canlı olmayan bir parlaklık var. Çünkü onlar tarihin değişkenlikleri arasında bir nesilden diğerine sürünen bir soyun halkaları değiller. Onlar Dioskur'lar, göktaşları gibi gökten düşmüş, dikey ve sarp bir nesilden gelen yaratıklardır. Babaları Güneş onları kutsuyor, alevi onları sarıyor ve ölümsüzlüğü veriyor.

Batıdan doğan küçük bir bulut, Leda'nın yumurtasını bulanıklaştırıyor. Cuma, bana şaşkın bir yüzle bakıyor ve olağanüstü hızlı bir sesle tutarsız cümleler söylüyor, sonra, bacakları korkakça karnına doğru çekilmiş, yumrukları sıkılmış ve kara başının her iki yanına konmuş olarak yeniden uykusuna dalıyor. Venüs, Kuğu, Leda, Dioskur'lar... Bir metafor ormanında el yordamıyla kendimi arıyorum.

XI

Cuma, meleksuyu yapmak üzere mersin çiçeklerini toplarken ufukta, doğu yönünde beyaz bir nokta gördü. Hemen, yere ulaşana dek daldan dala atladı ve bir çırpıda, sakal tıraşını bitirmekte olan Robinson'a haber vermek için koştu. Haber onu heyecanlandırdıysa da Robinson bunu hiç belli etmedi.

"Ziyaretçilerimiz var" dedi, fazla uzatmadan, "yıkanıp tıraş olmam için fazladan bir neden daha."

Cuma, heyecanın doruklarında kayalığın tepesine çıktı. Açık seçik bir şekilde görünür hale gelmiş olan geminin üzerine ayarladığı dürbünü de yanında götürmüştü. Bu, narin yapılı, yüksek direkli, gabyalı ve iki yelkenli bir gemiydi. Yelkenlerini doldurmuş, Speranza'nın bataklık kıyısına doğru esen sert bir güneydoğu rüzgârının

etkisinde, on iki ya da on üç mil hızla yol alıyor olmalıydı. Cuma, parlak yelesini kaplumbağa kabuğundan kocaman bir tarakla düzene sokmakta olan Robinson'a bu açıklamaları aktarmak için acele etti. Sonra yeniden gözlemlemeye koyuldu. Süvari, adanın bu tarafından kıyıya yanaşmanın imkânsız olduğunu fark etmiş olmalı ki gemi yelken yakalarının iskotalarının yönünü değiştiriyordu. Randa köprüyü yaladı ve gemi, rüzgârı sancak tarafına alarak yoluna devam etti. Sonra mayistra yelkenini açtı ve yelken döndürerek kıyı boyunca ilerledi.

Cuma, Robinson'a ziyaretçinin Doğu kumullarından geçmekte olduğunu ve büyük bir olasılıkla Selamet Koyu'na demirleyeceğini haber vermeye gitti. Her şeyden önce geminin milliyetini öğrenmek gerekiyordu. Robinson, Cuma'yla birlikte, kumsalı çeviren sön ağaç perdesine kadar ilerledi ve dürbünü, iskotalarını değiştirerek kıyıdan deniz milinin onda birinin iki katı bir uzaklıkta, burnu rüzgâra dönük duran gemiye yöneltti. Kısa bir süre sonra locanın üzerinde kaydırılan demir zincirin çınlamaları rahatlıkla duyuluyordu.

Robinson, yeni olması gereken bu büyük gemi türünü tanımıyordu, ama kıç direğinin ucuna çekilmiş *Union Jack* bayrağını görünce yurttaşlarını tanıdı. Bunun hemen ardından, toprağını ziyarete gelmiş konuklarını karşılamaya gelen bir hükümdara yakışırcasına, kumsala doğru birkaç adım attı. Orada, içi insan dolu bir şalupa, askıların ucunda sallanıyor ve sonra yanardöner bir su demeti fışkırtarak suya değiyordu. Sonra kürekler dalgaları dövdü.

Robinson, birdenbire pruvadaki adamın, gemici kancasıyla kayalıklara tutunmasından önceki son birkaç saniyenin olağanüstü ağırlığını ölçtü. Ölmek üzere olan birisinin ruhunu teslim etmeden önce yaptığı gibi, adadaki bütün yaşamını, *Kaçış'ı*, çamuru, Speranza'nın çılgınca düzenlenmesini, mağarayı, beleni, Cuma'nın gelişini, patlamayı ve özellikle de huzurlu mutlulukta güneşe ait dönüşümün tamamlanmış olduğu bu geniş, her açıdan bakir zaman kumsalını toptan bir görüşle kucaklıyordu.

Şalupanın içinde geminin tatlı su deposunu yenilemek üzere hazırlanmış variller yığılıydı ve arka tarafında, hasır şapkası kara sakalına doğru eğilmiş, çizmeli ve kara sakallı bir adam, süvari olsa

gerek, ayakta duruyordu. Robinson'u sözlerinin ve hareketlerinin ağıyla saracak ve onu yeniden büyük düzenin içine sokacak olan insan toplumunun ilk üyesi olacaktı. Ve yalnız adamın sabırla hazırladığı ve ördüğü bütün evren, yalnız adamın elinin insanlığın tam yetkili temsilcisinin eline değdiği anda korkulacak bir sınavdan geçecekti.

Sert bir sürtünme oldu ve teknenin pruva bodoslaması hareketsizleşmeden önce havaya kalktı. Adamlar kırılan dalgaların içine atladılar ve şalupayı gelgitin ulaşabileceği alanın dışına çekmeye koyuldular. Kara sakal elini Robinson'a uzattı:

"*Whitebird* yelkenlisinin süvarisi, Blackpollü William Hunter."

"Hangi gündeyiz" diye sordu Robinson.

Soru karşısında şaşıran süvari, arkasındaki ikinci kaptan olması gereken adama doğru döndü:

"Hangi gündeyiz Joseph?"

"19 Aralık 1787 Çarşamba, sir" diye yanıtladı diğeri.

"19 Aralık 1787 Çarşamba" diye tekrarladı süvari, Robinson'a hitaben.

Robinson'un aklı hızla çalıştı. *Virginie'nin* uğradığı deniz kazası 30 Eylül 1759'da olmuştu. Bundan tam tamına yirmi sekiz yıl, iki ay ve on dokuz gün önce. Olayların sayısı ve adada yaşamış olduğu değişimin derinliği ne olursa olsun, bu süre Robinson'a akıl almaz göründü. Yine de ikinci kaptandan, ona hâlâ çok uzak bir geleceğe aitmiş gibi gelen bu tarihi doğrulamasını istemeye cesaret edemedi. Bir çeşit utançtan, yeni gelenlerin gözlerinde bir yalancı ya da tuhaf bir adam gibi görüneceği endişesiyle *Virginie'nin* uğradığı kazanın tarihini dahi saklamaya karar verdi.

"Bu kıyıya, Flessingueli Pieter Van Deyssel'in komutasındaki *Virginie* kadırgasının bordasında yolculuk ederken atıldım. Bu kazadan tek sağ kurtulan benim. Ne yazık ki çarpışma, belleğimde pek çok anıyı sildi ve özellikle de felaketin oluş tarihini bir daha hatırlayamadım."

"Hiçbir limanda bu gemiden konuşulduğunu işitmediğim gibi, kayboluşundan da söz edildiğini duymadım" diye bir saptama yaptı Hunter, "Ama şurası bir gerçek ki Amerikalılarla yapılan savaş

bütün deniz ilişkilerini altüst etti."

Robinson hangi savaştan söz edildiğini bilmiyordu; ama olayların gelişimiyle ilgili bilgisizliğini saklamak istiyorsa, çok sakınımlı davranmak zorunda olduğunu anladı.

Bu sırada Cuma, adamların bidonları boşaltmasına yardım ediyor ve onlarla en yakın su noktasının yolunu tutuyordu. Robinson, kendisini süvari Hunter'dan bu kadar uzak hissederken Cuma'nın bu bilinmeyen adamlarla ilişki kurmaktaki aşırı rahatlığına çok şaştı. Şurası bir gerçek ki eğer Cuma tayf alarm etrafında dört dönüyorsa (bu açıkça görülüyordu), bunun nedeni kendisini en kısa sürede *Whitebird'iin* bordasına götürmeleri içindi. Kendisi bile, dalgaların yüzeyinde uçmak için yontulmuş, hayran olunacak kadar ince, özenle yapılmış bu zarif yelkenliyi gidip görmek için yanıp tutuştuğunu saklayamıyordu. Hem sonra, bu adamlar ve beraberlerinde getirdikleri dünya, içinde, aşmak için büyük bir çaba gösterdiği, dayanılmaz bir iç sıkıntısına neden oluyorlardı. Ölmemişti. Uzun yalnızlık yılları boyunca, deliliği yenmişti. Speranza'yla kendisinin, sonra da Speranza, Cuma ve kendisinin sürebilir ve hatta son derece muüu bir takımyıldız oluşturdukları bir dengeye -ya da bir dengeler dizisine- ulaşmayı başarmıştı. Acı çekmiş, öldürücü bunalımlardan geçmişti, artık kendisini yanında Cuma olduğu halde zamana meydan okuma ve -sürtünmesiz bir uzaya fırlatılmış o göktaşları gibi- ne gerilimde bir düşüş ne de yorgunluk nedir bilmeksizin, yörüngesini sonsuza dek sürdürme yeteneğine sahip hissediyordu. Buna rağmen başka insanlarla bir yüzleşme, yeni gelişmeler ortaya çıkarabilecek en yüce sınav olarak duruyordu. Kim bilir, belki de Robinson İngiltere'ye döndüğünde, ulaşmış olduğu güneşsel mutluluğu korumayı başarmanın dışında, onu insanlık sitesinin ortasında daha üstün bir güce eriştirebilirdi. Böylece Zerdüşt, ruhunu uzun süre çöl güneşiyle dövdükten sonra, insanların kirli kaynaşmasının içine, onlara bilgeliğini dağıtmak için yeniden dalmış olabilirdi.

Bu sırada Hunter'la konuşması güçlükle ilerliyordu ve her an ağır bir sessizlikle bozulma tehdidi altındaydı. Robinson ona Speranza'nın C vitamini eksikliğine karşı birebir olan tere ve semizotu gibi taze besin ve av hayvanı kaynaklarını tanıtmaya koyulmuştu.

Şimdiden adamlar hurmaları bir kılıç darbesiyle düşürmek için kabuklu ağaç gövdelerine tırmanıyorlar ve keçilerin peşinden koşanların gülüşleri işitiliyordu. Robinson, biraz da gururlanarak, adaya bir bahçe-kent gibi baktığı dönemde onu bu güruha bu şekilde terk edilmiş olarak görseydi katlanacağı acıları düşünüyordu. Çünkü, bu zincirinden boşanmış adamların görüntüsü bütün dikkatim çekiyorsa da bu aptalca yaralanan ağaçlar ve rastgele katledilen hayvanlar yüzünden değildi; bu, insanların, kendi *benzerlerinin*, ona hem bu kadar tanıdık hem de bu kadar yabancı gelen davranışlarından kaynaklanıyordu. Eskiden Speranza'nın Genel Defterdarlığı'nın bulunduğu yerde, uzun otlar rüzgârın altında ipeksi bir fısıltıyla dalgalanıyordu. Birden, bir gemici burada art arda iki altın para buldu. Hemen arkadaşlarım büyük haykırışlarla ayağa kaldırdı, sert tartışmalardan sonra, araştırmalarım kolaylaştırmak için bütün çayın yakmaya karar verdiler. Bu altının sonuçta kendisine ait olduğu ve hayvanların, yağmur mevsiminin bataklık hale getirmediği adanın tek otlağından yoksun kalacakları fikri Robinson'un aklından şöyle bir geçti. Her yeni buluşun yol açtığı kavgalar onu şaşkına çeviriyor ve başkaldıran Amerikalılara takviye olarak yollanmış Fransız bölüklerini taşıyan bir gemiyi nasıl batırdığım anlatan süvarinin sözlerini yarım kulakla dinliyordu. İkinci kaptana gelince, o da Robinson'a Avrupa limanlarında elverişli fiyatlara pazarlanan ve eşsiz bir dönüş yükü olan pamuk, şeker, kahve ve çivit gibi mallar karşılığı takas edilen Afrikalı köle ticaretinin ne kadar kazançlı bir iş olduğunu açıklıyordu. Kendi özel uğraşılarının içine gömülmüş bu adamlardan hiçbirisi, deniz kazasından bu yana geçirmiş olduğu roman kahramanlarına özgü olaylar hakkında soru sormayı akıllarından geçirmiyordu. Cuma'nın varlığı bile gözlerinde hiçbir sorun oluşturmuyordu. Ve Robinson önceden onlara benzeyen ve aynı gizli güçlerle -açgözlülük, kibir, şiddet- harekete geçen birisi olduğunu ve bir yönüyle hâlâ onlardan birisi olduğunu biliyordu. Aynı zamanda onları bir böcek, an ya da karınca topluluğu veya bir taşı kaldırınca ansızın ortaya çıkan o tespihböceği toplaşmalarının üzerine eğilmiş bir böcekbilimcinin ilgi dolu uzaklığıyla görüyordu.

Bu adamların her biri, kendi değerleri, kendi çekim ve itme

odakları, ağırlık merkezleriyle oldukça tutarlı, *olası* bir dünyaydı. Birbirlerinden ne kadar farklı olurlarsa olsunlar, bu *olası dünyalar* o anda etrafında örgütlendikleri ve bir köşesinde Robinson adında bir kazazede ve onun melez uşağı bulunan küçük -ama ne kadar üstünkörü ve yüzeysel!- bir Speranza imgesini ortaklaşa paylaşıyorlardı. Ama bu imge ne kadar merkezde olursa olsun, bu insanların her birinde geçiciliğin ve bir günlük olmanın iziyle damgalanmıştı ve *Whitebird'ün* rastlantısal olarak rotasından sapışının onu içinden çekip çıkarmış olduğu hiçliğe kısa bir süre sonra yeniden dönmeye mahkûmdu. Ve bu olası dünyalardan her biri, safça kendi gerçekliğini haykırıyordu. İşte buydu başkası: Gerçek olmak için bütün varlığıyla çabalayan bir olası. Robinson'un kafasına eğitiminin iyice yerleştirmiş olduğu gibi bu gerekliliği reddetmek ne kadar acımasız, bencilce ve ahlâka aykırı olursa olsun, o bunu yalnızlık yılları sırasında unutmuştu ve şimdi de kendi kendine kaybedilmiş bu alışkanlığı yeniden kazanıp kazanamayacağını soruyordu. Ayrıca bu olası dünyanın varlıklarına karşı duyduğu çekim ile bu dünyalardan her birinin kapsadığı yok olmaya mahkûm Speranza imgesini birbirine karıştırıyor ve ona sanki, bu adamlara hak olarak istedikleri saygınlığı vererek, aynı zamanda Speranza'yı yok olmaya yazgılı kılıyormuş gibi geliyordu.

Şalupa, meyveler, sebzeler ve aralarında zincire vurulmuş oğlakların çırpındığı bir yükü boşaltmak üzere *Whitebird'ün* bordasına birinci kez yanaşmıştı ve adamlar, ikinci bir yolculuğu gerçekleştirmeden önce süvarinin emrini bekliyorlardı.

"Masamı paylaşma onurunu bana verirsiniz herhalde" dedi Robinson'a ve yanıtı beklemeden, gemiye tadı su alınmasını ve daha. sonra davetlisiyle onu gemiye götürmek üzere geri dönülmesini emretti. Sonra, adaya geldiğinden bu yana gösterdiği sakınımdan sıyrılarak, biraz da üzüntüyle dört yıldır sürdürdüğü hayattan söz etti.

Royal Navy'nin genç bir subayı olarak yaşının getirdiği bütün ataklıkla Bağımsızlık Savaşı'na katılmıştı. Amiral Howe'un filosunun mürettebatı arasında yer alıyordu; Brooklyn Savaşı sırasında ve New York'un alınmasında kendini göstermişti. Hiçbir şey onu zaferle dolu bu seferi izleyen yenilgilere hazırlamamıştı.

"Genç subaylar, zamanından önce sarhoş edici zaferlerin güvencesiyle yetiştiriliyorlardı" dedi. "Akıllarına, önce yenilecekleri inancım yerleştirmek ve yeniden ayağa kalkarak savaşı kaldığı yerden on kat fazla bir ateşle sürdürmenin son derece güç sanatım öğretmek daha bilgece olurdu. Düşmanın önünden geri çekilmek, kaçardan yeniden toparlamak, düşman toplarıyla yarı yarıya manevra yapamaz hale gelmiş bir geminin donanımım açık denizdeyken onarmak ve yemden savaşa dönmek, işte en zor olanı budur ve subay öğrencilerimize bunu öğretmek utanç verici kabul ediliyor! Yine de tarih bize, büyük zaferlerin, üstesinden gelinmiş yenilgilerden çıktığım öğretir ve hangi seyis olursa olsun bilir ki yarışı önde götüren, her zaman varış noktasında bir baş farkla geçilir."

Dominique ve Sainte-Lucie bozgunlarından sonra Tobago'nun yitirilişi Hunter'ı şaşırtmış ve onda Fransızlara karşı kesin bir nefret uyandırmıştı. Saratoga'nın, sonra da İngiltere tacının en güzel süsünün başkent tarafından kalleşçe terk edilişim hazırlayan Yorktown kapitülasyonları, o zamana kadar yaşamının itici gücü olan o acı onur tutkusunu kırmıştı. İngiltere'nin utanç verici yenilgisini tamamlayan Versailles Anlaşması'ndan sonra, *Kraliyet Subayları Birliği'nin* üniformasını çıkararak ticaret denizciliğine yönelmişti.

Ama özgür adam mesleği sandığı bu mesleğin yükümlülüklerine alışamayacak denli, sapma kadar denizciydi. Gemi işletmecilerine, bu aç ve korkak köylülere karşı duyduğu küçümsemeyi saklamak, navlun fiyatı üzerine tartışmak, konşimentolar imzalamak, faturalar düzenlemek, gümrük denetimlerine katlanmak, bütün yaşamım torbalara, balyalara, büyük fıçılara doldurmak; bu kadarı da fazlaydı. Buna İngiltere topraklarına ayak basmamaya yemin etmiş olması ve Amerika Birleşik Devletleri ile Fransa'ya karşı hissettiği ortak nefret de ekleniyordu. *Whitebird'ün* süvariliğini alma şansım elde ettiğinde -talihin ona sunduğu tek şans olarak bunun altım çiziyordu- artık gücünün sonuna gelmişti. Dar ambarları ve üstün yelken özellikleriyle bu tekne, ticaretinin kendi maceracı ve hayalperest yaradılışını şımartan tehlikeleri ve sırları da beraberinde getiren hafif hacimli yükler -çay, baharat, ender bulunan metaller, değerli taşlar ve haşhaş- için biçilmiş kaftan olmasını sağlıyordu. Kuşkusuz

kanunsuz ticaret ya da korsanlık mesleği, durumuna daha uygun düşerdi; ama askeri eğitimi, onda bu kanunsuz işlere karşı içgüdüsel bir tiksinti bırakmıştı.

Robinson *Whitebird'ün* köprüsüne sıçradığında, şalupanın bir önceki yolculuğunda getirdiği, sevinçten ötürü ışıl ışıl parlayan bir Cuma tarafından karşılandı. Arokanlı, gemi tayfası tarafından benimsenmişti ve görünüşe bakılırsa gemiyi, içinde doğmuş kadar iyi tanıyordu. Robinson, ilkellerin bıçak, giysi ya da en fazla oyma kayık gibi adeta kendi ölçeklerinde olan insan yapımı nesnelere hayranlık duyduklarını gözlemleme fırsatını bulmuştu. Ama bu ölçeğin dışında her şey anlayışlarının dışına çıkıyor, bir saray ya da bir gemiyi doğanın bir ürünü, bir mağara ya da bir buzdağından daha fazla şaşırtıcı olmayan şeyler olarak düşünüyor, hayranlık filan duymaz oluyorlardı. Cuma için ise bu durum çok farklıydı ve Robinson onun güvertedeyken gösterdiği çabuk kavrayışı kendi etkisine verdi. Sonra, onun çarmıklara atıldığım, çanaklığın üzerine tırmandığını ve oradan da yüzünde mutlu, kocaman bir gülüşle dalgalardan elli ayak yükseklikte sallanan seren basamaklarına doğru yeniden yöneldiğini gördü. O zaman Cuma'nın kendisini çevreleyen havayla ilgili simgeleri düşündü -ok, uçurtma, rüzgâr arpı- ve anladı ki, bunun gibi narin ve cesurca donatılmış büyük bir yelkenli, görkemli bir son ve sanki havanın keşfinin yüceltilmesiydi. Robinson hafif bir üzüntü duydu; kendi isteği dışında sürüklendiğini sandığı bu dünyaya karşı, içinde bir direnme hareketinin büyüdüğünü hissediyordu.

Mizana direğinin altına bağlanmış, yan çıplak, kendi üzerine kıvrılmış, insana benzer küçük şekli gördüğünde rahatsızlığı daha da arttı. Bu on bir yaş civarında olabilecek, derisi yüzülmüş, kedi sıskalığında bir çocuktu. Yüzü görünmüyordu; ama ince omuzlarını, küçük bir meleğin kanadan gibi dışarıya fırlamış kürekkemiklerini, çillerin boylu boyunca bir sızıntı gibi aktığı ve kanlı izlerle çizilmiş sırtını daha da çelimsiz gösteren saçları, zengin, kırmızı bir kütle oluşturuyordu. Robinson onu görünce adımlarını yavaşlatmıştı.

"Bu Jaan, miçomuz" dedi süvari. Sonra ikinci kaptana döndü:

"Yine ne yaptı?"

Aşçıbaşı bonesi takmış, pancar suratlı, dolgun ve kızarık bir yüz, kutudan çıkan bir şeytan gibi gemi kilerinin lombozundan fırladı:

"Hiçbir iş yaptıramıyorum! Bu sabah, dalgınlıkla üç kez tuzlayarak tavuk ezmemi mahvetti. Sicimle on iki kırbacını yedi. Yola gelmezse daha başkaları da geliyor."

Ve baş, ortaya çıktığı gibi birdenbire kayboldu.

"Çöz onu" dedi, süvari ikinci kaptana, "Ona yemek salonunda ihtiyacımız var."

Robinson yemeğini ikinci kaptan ve süvariyle beraber yedi. Mürettebatla yiyip içiyor olsa gerek, artık Cuma'dan söz edildiğini duymadı. Konuşmayı beslemek için çabalamak zorunda kalmadı. Ev sahipleri, onun her şeyi kendilerinden öğrenmesi gerektiğini, kendisi ve Cuma'yla ilgili hiçbir şey açıklaması gerekmediğini kesin olarak kabul etmiş görünüyorlardı ve kendisine dilediğince düşünme ve gözlemleme fırsatı tanıyan bu anlaşma ona da oldukça uygun geliyordu. Bu arada bir anlamda her şeyi yeniden öğrenmesi, daha doğrusu her şeyi yeniden kavraması, yeniden sindirmesi gerekiyordu; ama duydukları, tabağında birbirini izleyen güveçler ve soslu etler kadar sindirilmesi güç ve ağırdı ve bir reddetme refleksinin, ona bütün halinde dünyayı ve yavaş yavaş keşfettiği gelenekleri kusturtmasından korkmak gerekirdi.

Yine de onu asıl tiksindiren, bu uygar ve son derece saygın adamların etraflarına safça bir sakinlikle saçtıkları bunca kaba kuvvet, nefret ve açgözlülük değildi. Bunların yerine, daha yumuşak, iyiliksever ve eli açık başka insanları hayal etmek -ve kuşkusuz onları bulmak da olasıydı- yine de kolay bir işti. Robinson için kötülük daha derinde yatıyordu. Kendisi, bu kötülüğün, harıl harıl kovaladıklarını gördüğü amaçların çaresi bulunmaz *göreceliğinde* olduğunu kendi huzurunda herkese açıklıyordu. Çünkü hepsinin amaç olarak edindikleri şey, satın alınmış şu mal, şu zenginlik, şu doyumdu; ama neden o mal, o zenginlik, o doyum? Kuşkusuz hiçbiri bunun yanıtını veremezdi. Ve Robinson hiç durmadan onu en sonunda bu adamlardan birisiyle, örneğin süvariyle karşı karşıya getirecek

konuşmayı hayal ediyordu. "Neden yaşıyorsun?" diye soracaktı ona. Hunter tabii ki ne yanıt vereceğini bilemeyecekti ve o zaman tek çıkar yolu soruyu Yalnız Adam'a çevirmek olacaktı. O zaman Robinson ona sol eliyle Speranza'nın toprağını gösterirken sağ eli güneşe doğru yükselecekti. Bir anlık bir şaşkınlıktan sonra süvari ister istemez kahkahayı koyverecekti: Deliliğin, bilgelik karşısındaki o gülüşüyle; çünkü Ana Yıldız'ın dev bir alevden öte bir şey olduğunu ve içinde ruh taşıdığını ve ona açılmasını bilenleri sonsuzluk ışınlarıyla iyileştirme gücüne sahip olduğunu nasıl anlayabilirdi?

Masaya hizmet eden, kocaman beyaz bir önlüğün içinde yan yarıya kaybolmuş miço Jaan'dı. Kemikli, çiller serpiştirilmiş minik yüzü, pas rengine çalan saçlarının kütlesi alanda daha da küçülüyordu ve Robinson, başının diğer tarafından gün görülüyormuşçasına berrak gözlerinin bakışım boşuna arıyordu. O da beceriksizlik yapma korkusuna kapılmış, kazazedeye hiç dikkat etmiyordu. Dizginlenmiş bir şiddetin delip geçtiği birkaç hızlı cümleden sonra, süvari düşmanca ya da küçümser gibi görünen bir sessizliğe bürünüyordu ve Robinson, uzun bir süre düşmanın hırpalayışlarına tepki göstermeksizin katlandıktan sonra, en sonunda bir çıkış yapmaya karar veren ve ona önemli kayıplar verdirdikten sonra hemen kalesine dönen kuşatma altındaki birisini düşünüyordu. Bu sessizlikler, bütünüyle pratik yaşama ve denizciliğin teknik ilerlemelerine dönük olan ve üstüne karşı tam bir anlayışsızlıkla beslenen görünür bir hayranlık duyan ikinci kaptan Joseph'in gevezelikleriyle doldurulu-yordu. Yemekten sonra Robinson'u kaptan köprüsüne sürükleyen de o oldu. Bu sırada süvari, kamarasına çekiliyordu. Onu denizciliğe yeni girmiş bir aletle tanıştırma onuruna erdirmek istiyordu. İki yansıtmalı bir sistem sayesinde güneşin ufuk çizgisi üzerindeki yüksekliğini, geleneksel oktantın yapabileceğinden çok daha iyi bir şekilde ölçmeye yarayan sekstant. Robinson, bir taraftan Joseph'in içten tanıtımını ilgiyle izler ve çekmecesinden çıkarmış olduğu maun ve fildişinden güzel bakır nesneyi hayranlıkla incelerken, bir yandan da başka yönlerden bu kadar dar kafalı olan bu adamın zekâsının canlılığına hayranlık duyuyordu. Su ile yağın karışmadan birbirlerine eklenebildikleri gibi zekâ ile aptallığın birbirlerini hiçbir şekilde

etkilemeksizin, aynı başta bulunabileceklerini fark ediyordu. Alidat'tan, dereceli kenarlardan, verniye cetvelinden ve aynalardan söz ederken Joseph parlak bir zekâ gösteriyordu. Yine de biraz önce, Jaan'a şöyle bir göz kırparak, denizci orospusu bir anneye sahip olduğu için çocuğun sicimle terbiye edilmekten yakınmaması gerektiğini açıklayan da yine oydu.

Güneş batmaya başlamıştı. Bu, gölgeler uzamadan ve deniz esintisi kumsaldaki okaliptüslerini fısıldatmadan önce, Robinson'un kendisini güneş ışınlarının etkisine bırakmaya alışık olduğu saatti. Joseph'in daveti üzerine, kıç güvertenin en uç noktasına, rüzgâr fırıldağının gölgesine uzandı ve gemi direğindeki çanaklığın okunun, yarı saydam porselenden ince bir hilalin yolunu şaşırmış olduğu mavi gökyüzünde görünmez işaretler yazışını izledi. Başını biraz çevirdiğinde, Speranza'yı, dalgaların seviyesindeki kum çizgisini, yeşillik selini ve kayalıkları görüyordu. İşte o zaman, hiç acımadan *Whitebird'ü* bırakmak ve Cuma'yla adada kalmak kararının, içinde olgunlaştığını kavradı. Onu bu kararı almaya iten, kendisini bu geminin adamlarından ayıran şeylerden çok, onların etraflarına salgıladıkları ve içinde yaşadıkları alçaltıcı ve öldürücü zaman girdabına karşı duyduğu ürküntü dolu reddediştı. 19 Aralık 1787. Yirmi sekiz yıl, iki ay ve on dokuz gün. Bu tartışılmaz veriler onu şaşkınlığa boğmayı sürdürüyorlardı. Böylelikle, eğer Speranza'nın kayalıklarında kazaya uğramamış olsaydı neredeyse ellisine gelmiş olacaktı. Saçları gri olacak, eklem yerleri çatırdayacaktı. Çocukları, onları terk ettiğinde kendisinin bulunduğu yaştan daha yaşlı olacaklar ve hatta belki de büyükbaba olacaktı. Çünkü bunların hiçbirisi gerçekleşmemişti. Speranza, bu her yanından çürümüşlük fışkıran gemiden onda iki deniz mili ötede, bütün bu uğursuz bayağılaşmanın ışıklı bir yadsıması gibi dikilmekteydi. Gerçekte bugün, *Virginie'ye* binmiş olan o sofu ve pinti genç adamdan çok daha gençti. Çünkü, biyolojik, çürüyebilir ve sanki içinde fazla yaşlanmaya doğru bir atılım taşıyan o gençlikle genç değildi. Mineral, tanrısal, güneşe ait bir gençliğe sahipti. Her sabah onun için bir başlangıç, dünya tari-

hinin kesin başlangıcıydı. Speranza, Güneş-Tanrı'nın altında, geçmişi ve geleceği olmayan sürekli bir şimdiki zamanın altında titreşiyordu. Bozulma, toz ve harabeler dünyasına düşmemek için, bir kusursuzluğun doruğundaki en yüksek noktanın ucunda dengede duran bu sonsuz andan kendini kopartmayacaktı!

Adada kalma kararını bildirdiğinde yalnızca Joseph şaşkınlık gösterdi. Hunter, donuk bir gülümsemeden başka bir tepki göstermedi. Belki de her yerin inceden inceye hesaplanmasını gerektiren bu küçük gemiye fazladan iki yolcu almamış olmaktan içten içe memnundu. Gün boyunca gemiye taşımış olduğu her şeyi adanın efendisi olan Robinson'un cömertliğinin birer sonucu olarak kabul etme nezaketini gösterdi. Buna karşılık, ona kıç güverteye istif edilmiş ve yönetmeliğe uygun iki cankurtaran şalupasına eklenen küçük bir tamir futasını armağan etti. Bu, Cuma'nın yaşlı oyma kayığının yerini alacak, sakin ve hatta orta karar bir havada bir ya da iki adam için eşsiz olan, hafif ve iyi durumda bir kanoydu. Gece çökerken, Robinson ve arkadaşı işte bu tekneyle yeniden adaya ulaştılar.

Bir daha hiç geri gelmemek üzere yitirmiş olduğunu sandığı bu toprağı yeniden ele geçirdiğinde Robinson'un hissettiği sevinç, batan güneşin yalazlanmalarıyla uyum içindeydi. Kuşkusuz hissettiği rahatlama sonsuzdu, ama onu çevreleyen huzurda hüzün verici bir şeyler vardı. Yaralanmış olmaktan çok, sanki *Whitebird'ün* ziyareti çok uzun ve mutlu bir gençliğin sonunu işaretlemiş gibi, kendisini yaşlanmış hissediyordu. Ama ne önemi vardı? Şafağın ilk ışıklarıyla İngiliz gemisi demir alacak ve gizemli süvarisinin gelip geçici hevesleriyle sürüklenerek, başıboş, kaldığı yerden yoluna devam edecekti. Selamet Koyu'nun suları, yirmi sekiz yıl içinde Speranza'ya yaklaşmış tek geminin izi üzerine kapanacaktı. Robinson üstü kapalı olarak bu adacığın varlığının ve yerinin *Whitebird*'ün mürettebatı tarafından dünyaya duyurulmasını istemediğini anlatmıştı. Gizemli Hunter'ın kişiliği bu dileğe saygı göstermek için fazlasıyla uygundu. Böylece Dioskur'ların dingin sonsuzluğunda, yirmi dört saatlik bir parçalanma ve karmaşa olan bu parantez de kesin bir biçimde kapanmış olacaktı.

XII

Robinson, arauco ağacından indiğinde şafak hâlâ solgundu. Günbatımından en uzak olan günün bu en anlamsız, en nasipsiz zamanını kısaltmak üzere güneşin doğuşundan önce son dakikalara kadar uyumayı alışkanlık haline getirmişti. Ama alışık olmadığı etler, şaraplar ve bir de gizli bir iç sıkıntısı, ona ani uyanışlar, kısa ama kısır uykusuzluklarla bölünmüş, hummalı bir uyku vermişti. Karanlıklarla çevrili olarak yarmış, sabit fikirlerin ve acı veren saplantıların savunmasız kurbanı olmuştu. Bu hayali saldırıdan kurtulmak için aceleyle ayağa kalktı.

Kumsala doğru birkaç adım attı. Beklediği gibi *Whitebird* ortadan kaybolmuştu. Renksiz gökyüzünün altında su gri renkteydi. Bol bol düşmüş olan çiy, bu soluk, pırıltısız ve gölgesiz, üzgün ber-

raklıktaki ışığın altında gözyaşı dökerek bükülen bitkileri ağırlaştırmaktaydı. Kuşlar, donmuş ve sessizlik içindeydi. Robinson içinde, ağzım ödsuyundan bir tükürükle dolduran bir iç bulantısının -zararl: bir ruh gibi- yükseldiği bir umutsuzluk mağarasının, ses veren kara bir sarnıcın açılmakta olduğunu hissetti. Bir dalga kumsalda geziniyor, ölü bir yengeçle oynuyor ve hayal kırıklığı uğramış olarak yeniden geri çekiliyordu. Birkaç dakika soma, en fazla bir saat içinde güneş doğacak ve her şeyi, Robinson'un kendisini de yaşam ve sevinçle yeniden dolduracaktı. O zamana kadar dayanması ve gidip Cuma'yı uyandırma isteğine karşı durması yeterliydi.

Whitebird'ün ziyaretinin, Robinson-Speranza-Cuma üçgeninin hassas dengesini ağır bir şekilde tehlikeye düşürmüş olduğu tartışılmazdı. Speranza, gözle görülür ama sonuçta birkaç ay içinde kaybolacak yüzeysel yaralarla kaplanmıştı. Ama bütün rüzgarların okşaması altında o denli incelikle eğilen, o güzel deniz tazısını Cuma'nın unutması için ne kadar zaman geçmesi gerekiyordu? Robinson, arkadaşına sormadan adada kalma kararım almış olmaktan kendisini sorumlu hissediyordu. Hemen bu sabah siyahların takas edildiğini ve Amerika'nın eski kolonilerindeki yazgılarıyla ilgili Joseph'ten öğrenmiş olduklarını anlatmayı ihmal etmeyecekti. Böylelikle pişmanlığı -eğer varsa- azalmış olacaktı.

Cuma'yı düşünerek elinde olmadan melezin hamağı kurmuş olduğu ve gecelerini ve günlerinin bir bölümünü geçirdiği iki karabiber ağacına doğru yaklaşıyordu. Kuşkusuz onu uyandırmayacaktı ama uyurken ona bakacak ve bu huzur verici ve saf varlık onu rahatlatacaktı.

Hamak boştu. Daha da şaşırtıcı olan, Cuma'nm öğleden sonra uykularını süslediği değişik nesnelerin de -aynalar, ok atan kamışlar, perdeli düdük, tüyler vb- ortadan kaybolmuş olmasıydı. Ani bir iç sıkıntısı bir yumruk gibi Robinson'u sarstı. Kumsala doğru atıldı: Futa ve oyma kayık, orada kuru yere çekilmişlerdi. Cuma *Whitebird'ün* bordasına ulaşmak istemiş olsaydı, bu iki tekneden birisini ödünç alır ve onu denize veya gemiye çekili bırakırdı. Bu kadar uzağa yüzerek gitme tehlikesini göze almış olması pek inanılacak bir şey değildi.

O zaman Robinson, arkadaşının ismini haykırarak bütün adayı aramaya koyuldu. Kaçış Koyu'ndan Gün Doğuşu kumsallarına, mağaradan Pembe Belen'e, batı kıyısı ormanından doğudaki deniz-kulaklarına kadar, tökezleyerek ve bağırarak koştu, arayışlarının boşuna olduğuna ta içinden umutsuzca inanmıştı. Cuma'nın kendisini nasıl olup da aldattığım anlamıyordu; ama adada yalnız olduğu, ilk günlerdeki gibi yapayalnız kaldığı gerçeğinden kaçamazdı artık. Bu afallamış arayış, onu yıllardır geri dönmemiş olduğu, aralarla yüklü yerlere çekerek paramparça oluşunu tamamladı. Parmaklarının arasında *Kaçış'ın* kırmızı talaşının uçuştuğunu ve ayaklarının altından bataklığın ılık çamurunun kaydığım hissetti. Ormanda Kitabı Mukaddes'inin kemik gibi sertleşmiş, durmadan küçülen, tılsımlı deri kapağını buldu. Kralların birinci kitabından bir parça dışında bütün sayfalar yanmıştı. Bir güçsüzlük sisi içinde okudu:

"Ve kral Davud kocamış ve yaşı ilerlemişti; ve onu esvaplarla örttüler, fakat ısınmadı. Ve kulları ona dediler: Efendim kral için genç bir kız aransın ve o kralın önünde dursun ve ona baksın; ve senin koynunda yatsın da efendim kral ısınsın."

Robinson anladı ki daha önceki gün var olmayan o yirmi sekiz yıl, biraz önce omuzlarının üzerine çökmüştü. *Whitebird* onları -ölümcül bir hastalığın mikropları gibi- beraberinde getirmişti ve o, birdenbire yaşlı bir adam olmuştu. Yine anladı ki ihtiyar bir adam için yalnızlıktan daha kötü bir lanet olamaz. *Ve senin koynunda yatsın da efendim kral ısınsın.* Gerçekten de sabah çiyi altında soğuktan tir tir titriyordu ve artık hiç kimse, hiçbir zaman onu ısıtamayacaktı. Son bir kutsal emanet parmaklarının arasında belirdi: Tenn'in küfle kaplı kolyesi. Demek tamamen silinmiş gibi görünen bütün geçmiş yılları, iğrenç ve iç parçalayan kalıntılar aracılığıyla, kendilerini ona yeniden hatırlatıyorlardı. Başını bir servinin gövdesine yasladı. Yüzü kasıldı, ama ihtiyarlar ağlamaz. Midesi kalktı ve humusun üzerine bütün o bol şaraplı atıkları, Hunter ve Joseph'in karşısında yutmuş olduğu o iğrenç yemeği kustu. Başını yeniden kaldırdığında, havada uçan, birkaç metre ötesinde toplanmış ve küçük pembe gözleriyle onu gözetlemekte olan bir akbaba sürüsünün ba-

kışlarıyla karşılaştı. Demek, bu geçmişle buluşmaya onlar da gelmişlerdi!

Bitki ekimlerine, hayvan yetiştirmeye, binalar yapmaya -bütün bunları alevden bir nefesle silip süpürecek ve onu bir üst dereceye yükselmeye zorlayacak yeni bir Arokanlının gelişini beklerken- tüm bunları yapmaya yeniden mi başlamak gerekiyordu? Ne acı bir alay! Aslında zaman ile sonsuzluk arasında başka bir seçenek yoktu. Her ikisinin soysuz çocuğu sonsuz dönüş, yalnızca bir çılgınlıktı. Onun için tek bir kurtuluş vardı: Basamak basamak yükselmiş olduğu; ama *Whitebird'ün* ziyaretiyle yeniden düştüğü, zamanın dışında, masumlarla dolu o arafın yolunu tekrar bulmak. Ama yaşlı ve güçsüzdü, bu kadar uzun bir sürede ve zorlukla elde edilmiş o bağışlanmışlık durumuna yeniden nasıl bürünecekti? Sadece ölerek mi? Onlarca yıl geçmeden hiç kimsenin yalnızlığını kirletmeyeceği bu adada ölüm artık ona uygun olan tek sonsuzluk değil miydi? Ama gizemli bir şekilde bunu sezen cenaze hizmetlerini yerine getirmeye hazır leşyiyicilerin uyanıklıklarını boşa çıkarmak gerekiyordu. İskeleti, kimsenin kurulmuş şeklini bozamayacağı bir mikado oyunu gibi Speranza'nın taşları arasında ağarmalıydı. Böylece Speranza'nın koca yalnız adamının bilinmeyen ve olağanüstü öyküsü son bulmuş olacaktı.

Mağaranın yerinde yükselen kayalıklara doğru küçük adımlarla ilerledi. Kaya kütlelerinin arasına kayarak hayvanlardan korunmak için yeterince derine girmenin yolunu bulacağından emindi. Belki de bir böcek sabrıyla kaya yuvasına kadar bir yol bulabilecekti. Orada yaşamın onu terk etmesi için bir cenin konumunu almak ve gözlerini kapatmak yeterli olacaktı. Bitkinliği o kadar büyük, üzüntüsü o kadar derindi.

Gerçekten de bir geçit buldu, bir kedi yuvasından azıcık daha geniş bir geçit; ama kendisini o kadar küçülmüş ve sıkışmış hissediyordu ki içine girebileceğinden kuşkusu yoktu. Geçidin derinliğini ölçmek için gözleriyle karanlığı tarıyordu ki içinde bir kıpırdanma fark eder gibi oldu. İçeride bir taş yuvarlandı ve bir beden, karanlık dar aralığı tıkadı. Bir iki beden hareketi onu dar ağızdan kurtardı ve işte Robinson'un önünde, kendisini ışıktan korumak ya da

bir tokadı önlemek için bir kolu alnının üzerine kıvrılmış bir çocuk duruyordu. Robinson, allak bullak olmuş, geriledi:

"Kimsin? Burada ne işin var?" diye sordu.

"Ben *Whitebird'ün* miçosuyum" diye yanıtladı çocuk. "Mutsuz olduğum o gemiden kaçmak istiyordum. Dün, gemideki yemek odasında hizmet ederken bana iyilikle baktınız. O zaman, gitmeyeceğinizi duyduğumda, ben de adaya saklanarak sizinle kalmaya karar verdim. O gece, köprünün üzerine süzülmüştüm ve kumsala kadar yüzmeyi deneyecektim ki bir adamın oyma bir kayıkla yanaştığını gördüm. Bu sizin melez uşağınızdı. Oyma kayığı ayağıyla itti ve onu bekler gibi görünen ikinci kaptanın kamarasına girdi. Gemide kalacağını anladım. O zaman oyma kayığa kadar yüzdüm ve içine tırmandım. Kumsala kadar kürek çektim ve kayaların içinde saklandım. Şimdi *Whitebird bensiz* gitti" diye sesinde küçük bir zafer ayrıntısıyla konuşmasını sonuca bağladı.

"Benimle gel" dedi ona Robinson.

Çocuğun elinden tuttu ve kayalığın çevresinden dolaşarak kayanın doruğuna götüren eğimi tırmanmaya koyuldu. Yarı yolda durdu ve yüzüne baktı. Albino kirpikli yeşil gözler ona doğru çevrildi, soluk bir gülümseme onları aydınlattı. Elini açtı ve içinde büzülüp kalmış ele baktı. Onu bu kadar ince, bu kadar zayıf ve buna rağmen gemi bordasının bütün işleriyle örselenmiş bulmaktan dolayı yüreği sıkıştı.

"Sana bir şey göstereceğim" dedi. Neden bahsettiğini kendisi de çok iyi bilmeden, heyecanını yenmeye çalışarak.

Ada, bir kısmı sise boğulmuş olarak ayaklarının altına serilmişti; ama güneşin doğduğu yerde gri gök akkor halini alıyordu. Kumsalın üzerindeki futa ve oyma kayık, yükselen denizin hareketiyle eşit olmayan bir şekilde kıpırdanmaya başlamışlardı. Kuzeyde, beyaz bir nokta ufka doğru kaçıyordu.

Robinson kolunu o yöne kaldırdı.

"Ona iyi bak" dedi. "Belki bunu bir daha asla görmeyeceksin; Speranza'nın kıyılarının açığında bir gemi."

Nokta yavaş yavaş siliniyordu. Sonunda uzaklar onu yuttu. İşte o zaman güneş ilk ışınlarını fırlattı. Bir cırcırböceği öttü. Bir martı havada döndü ve suyun aynasına düşmek üzere kendisini bıraktı. Yeniden suyun üzerine sıçradı ve büyük kanat çırpışlarıyla, gagasında gümüşi bir balıkla yükseldi. Bir an içinde gökyüzü mavimtırak bir renk aldı. Batıya doğru eğilmiş çiçekler hep birlikte taçyapraklarını doğan güneş yönüne doğru açarak sapları üzerinde döndüler. Kuşlar ve böcekler çevreyi ortak bir konserle doldurdular. Robinson, çocuğu unutmuştu. Uzun gövdesini yeniden dikleştirerek, neredeyse acılı bir sevinçle güneşe ait bir kendinden geçişe doğru yönelmişti. İçini saran ışıma, onu bir önceki günün ve gecenin öldürücü lekelerinden arındırıyordu. İki ucu keskin, ateşten bir kılıç içine giriyor ve bütün varlığını delip geçerek ona hayat veriyordu. Speranza, bakir ve dokunulmamış olarak sis tülleri arasından sıyrılıyordu. Aslında bu uzun can çekişme, bu koyu karabasan hiç olmamıştı. Sonsuzluk, yeniden onu ele geçirerek, bu geçici ve uğursuz zaman aralığını siliyordu. Derin bir soluklanma, ona tam bir tatmin duygusu verdi. Göğsü tunçtan bir kalkan gibi kabarıyordu. Sütun gibi tek parça ve sarsılmaz bacakları kayadan destek alıyorlardı. Vahşi ışık onu bozulmaz bir gençlik zırhıyla donatıyor, kendisine, içinde pırlantadan gözlerin parladığı acımasız düzgünlükte bakır bir maske dövüyordu. Sonunda Tanrı-Yıldız, zillerin patlaması ve trompetlerin keskin sesleri arasında kızıl saçlardan tacını tamamen yaydı. Çocuğun başının üzerinde metalik yansımalar aydınlandı.

"Adın ne?" diye sordu Robinson.

"Adım Jaan Neljapâev. Estonya'da doğdum" diye ekledi, bu zor ismi affettirmek istercesine.

"Bundan böyle" dedi Robinson ona, "adın Perşembe olacak. Bu, göğün Tanrısı Jüpiter'in günüdür. Aynı zamanda da çocukların pazar günü."

Sonsöz:
Michel Tournier ve Başkası'nın olmadığı dünya
Gilles Deleuze

"Vahşi hayvan, ağzında uzun saplı bir buğdaygili tutarak bir anda geviş getirmeyi kesti. s. 159."

Bu çok güzel sayfalar Cuma'nın tekeyle mücadelesini anlatıyor. Cuma yaralanacak, ama teke ölecektir; "büyük teke öldü." Ve Cuma gizemli projesini ilan eder: Ölü keçi uçacak ve şarkı söyleyecek; uçan ve şarkı söyleyen bir teke. Projenin ilk kısmı için yolunmuş, yıkanmış, parlatılmış ve bir tahta çatı üzerine yayılmış deriden faydalanır. Bir oltaya bağlanan teke, dev bir göksel tıpa işlevini üstlenip, suları gökyüzüne aktararak ipin en ufak hareketini büyütür. Cuma, projenin ikinci kısmında baştan ve bağırsaklardan yararlanır; onlardan, tek icracısı rüzgâr olacak anlık bir senfoni üretmek için ölü bir ağacın içine koyduğu bir alet yapar. Böylece yerin

uğultusu da gökyüzüne taşınır ve düzenli bir göksel ses, Panvari bir seslilik, "gerçekten ilksel müzik" oluşur. Büyük ölü teke elementleri bu iki şekilde özgürleştirir. Yer ve göğün, özel elementlerden çok, her biri kendi hesabına dört elementi birleştiren, zıt iki tam simge rolünü oynadıkları fark edilecektir. Ama yer, onları hapseden ve kısıtlayan, onları cisimlerin derinliğinde kapsayan bir şeydir. Oysa gök, ışık ve güneşle onları özgür ve saf ve yine de her elemente özgü kozmik bir yüzey enerjisi oluşturmak için sınırlarından kurtarır. O halde yersel bir ateş, su, hava ve toprak vardır; ama yine havai veya göksel bir toprak, su, ateş ve hava da vardır. Yer ile gök arasında, tüm elementlerin hapsedilmesi veya serbestleştirilmesinin söz konusu olduğu bir mücadele vardır. Ada, bu mücadelenin sınırı veya yeridir. Hangi tarafın ağır basacağım, göğe ateşini, toprağını ve sularını akıtıp akıtamayacağını ve kendisinin de güneşsel olup olamayacağını bilmek işte bu yüzden o kadar önemlidir. Romanın kahramanı, Robinson ve Cuma olduğu kadar adadır da. Nasıl Robinson bir dönüşümler dizisi boyunca şekil değiştiriyorsa, ada da bir ikiye bölünmeler dizisi boyunca simgesel konumunu değiştirir. Robinson'un öznel dizisi, adanın durumlarının dizisinden ayrılmaz.

Kesin sonuç; kendisi de elementlere dönen adasında Robinson da ilkselleşir. Güneşsel olan adada bir güneş Robinson'u, Uranüs'te bir Uranüslü haline gelir. O halde burada önemli olan köken değil, tersine nice vartalar atlatılarak keşfedilen sonuçtur, nihai amaçtır. Bu, Defoe'nun Robinson'unu ayıran ilk büyük farktır. Defoe'da, Robinson temasının sadece bir "hikâye" değil, "bir araştırmanın aracı" olduğu sıkça belirtilmiştir: Issız adadan yola çıkan ve işlerin kökenini, sıkı düzenini ve bunların sonucu olarak zamanla ortaya çıkacak kazanımları yeniden kurma savım güden bir araştırma. Ama araştırmanın iki defa bozulduğu açık. Bir taraftan köken imgesi, doğurduğunu ileri sürdüğü şeyi öngerektirir (bkz. Robinson'un enkazdan çıkardığı her şey). Diğer taraftan bu köken temelinde yeniden üretilen dünya, *gerçek* dünyanın, yani ekonomik dünyanın veya cinsellik olmasaydı olabilecek dünyanın, olması gereken şekliyle dünyanın eşdeğeridir (bkz. Defoe'nun Robinson'unda

her türlü cinselliğin atılması). Bundan, cinselliğin, dünyayı kökenin ona atfettiği sıkı ekonomik düzenden saptırabilecek tek düşsel ilke olduğu sonucuna mı varmalı? Kısacası Defoe'da niyet iyiydi: Yalnız, Başkası'nın olmadığı ıssız adadaki bir adamın başına neler gelir? Ama sorun kötü konmuştu. Çünkü cinsellikten yoksun bir Robinson'u bizimkine benzer, bizimkinin arketipi olan bir ekonomik dünyayı yeniden üreten bir kökene götürmek yerine, cinsellikli bir Robinson'u bizimkinden *tamamen farklı, bambaşka amaçlara,* kendisi de sapmış olan düşsel dünyaya taşımak gerekiyordu. Tournier, sorunu köken değil de amaç düzleminde koyarak, kendisine Robinson'un adayı terk etmesini yasaklıyor. Robinson'un niyeti, son amacı, libidonun serbest elementlerle karşılaşması, ancak adadan -ve o da havasal veya güneşsel olduğu ölçüde- çıkabilen büyük bir kozmik enerjinin ya da Büyük Sağlık'ın keşfi, "İnsanlıktan uzaklaşma"dır. Henry Miller "temel elementler olan helyum, oksijen, silikon ve demirin yeni doğmuş bebek gibi viyaklamalarından" bahsediyordu. Ve helyumdan ile oksijenden oluşan bu Robinson'da şüphesiz Miller ve hatta Lawrence'dan bir şeyler var: Ölü teke şimdiden temel elementlerin viyaklamasını düzenliyor.

Ama okur, Tournier'nin Robinson'unun bu Büyük Sağlık'ının hiç de Miller'cı veya Lawrence'ci olmayan bir şey gizlediği izlenimi de ediniyor. İçerdiği, şu tümüyle esas, çölsel cinsellikten ayrılamaz *sapma* olamaz mı bu? Tournier'nin Robinson'u Defoe'nunkine, birbirlerine sıkı sıkıya bağlı üç özellikle karşıt: Bir köken yerine, niyetler ve amaçlara bağlanıyor; cinselleşmiş; bu niyetler, sürekli bir çalışma eylemi yoluyla dünyamızın ekonomik yeniden üretimi yerine, şekil değiştirmiş bir cinselliğin etkisi yoluyla dünyamızdan düşsel bir sapmayı temsil ediyorlar. Doğrusunu söylemek gerekirse bu Robinson sapkın hiçbir şey yapmıyor, yine de kendisinin sapkın olduğu, yani Freud'un tanımı izlenerek amaçlar bakımından sapkınlaştığı izleniminden nasıl kurtulmalı? Defoe'da da sorun aynı şeydi, Robinson'u kökenle ilişkilendirmek ve ona bizimkine benzer bir dünya ürettirmek; Tournier 'de de aynı şey, onu amaçlarla ilişkilendirmek ve amaçlara göre saptırmak, ayırmak. Robinson kökenle ilişkilendirildiğinde zorunlu olarak dünyamızı

yeniden üretmek durumundadır, ama amaçlarla ilişkilendirildiğinde zorunlu olarak sapkınlaşır. Güneşsel olduğu ve nesnesi olarak elementleri aldığı için Freud'un sözünü etmediği tuhaf bir sapkınlaşma: Uranüs'ün anlamı budur. "Bu güneş birleşmesini, mutlaka insan diline çevirmek gerekirse, kendimi dişi türden bir şey ve göğün eşi olarak tanımlamam uygun olur. Ama bu insanbiçimci anlayış yanlış bir yorum. Aslında, Cuma ile benim ulaşmış olduğumuz bu en yüksek derecede, cinsiyet farkı aşılmıştır ve Cuma, Venüs'le özdeşleşebileceği gibi, benim, insan dilinde denildiği gibi, Ana Yıldız'ın döllenmesine açılıyor olduğum söylenebilir." (s. 185) Nevrozun sapkınlığın olumsuzu olduğu doğruysa, sapkınlık da nevrozun *ilkseli* olmayacak mıdır?

Sapkınlık kavramı yarı adli, yarı tıbbi, yoz bir kavramdır. Ama ne tıp ne de kanun bundan kazançlı çıkar. Bugün bu kavrama duyulan ilginin canlanması, sapkınlığın yapısında, adaletle olduğu denli tıpla da kurulması muhtemel çok belirsiz ilişkinin nedeninin aranmasından kaynaklanıyor olabilir. Hareket noktası şu: Sapkınlık, bir arzunun itkiler sistemindeki gücüyle tanımlanmaz; sapkın, arzulayan kimse değil de arzuyu tümüyle farklı bir sisteme sokan ve ona bu sistemde bir içsel sınır, gücül bir odak veya sıfır noktası rolü oynatan kimsedir (ünlü Sade'cı duyumsamazlık). Sapkın, arzulayan bir ben değildir, ona göre Öteki de gerçek bir varlığı olan, arzulanan bir nesne değildir. Yine de Tournier'nin romanı sapkınlık üzerine bir tez değil. Bir tez romanı değil. Öteki olmadığı için bir kişiler romanı da değil. Robinson'un pek az içselliği olduğundan bir içsel çözümleme romanı da değil. Şaşırtıcı bir biçimde komik bir serüven romanı ve acı olayların komik romanı. Sapkınlık üzerine bir tez olmaktan çok, Robinson'un kendi tezini geliştiren bir roman: Adasında başkası olmayan insan. Ama "tez", varsayımsal bir kökenle ilişkilendirilmek yerine serüvenler vaat ettikçe daha çok anlam kazanır: Ötekinin olmadığı adada başına ne gelecektir? O halde Ötekinin ne anlama geldiği önce *etkileriyle* aranacak: Adada başkasının yokluğunun etkileri aranacak, alışıldık dünyada başka-

sının varlığının etkileri çıkarsanacak, Ötekinin ne olduğu ve yokluğunun neden ibaret olduğu sonucuna varılacak. O halde Ötekinin yokluğunun etkileri zihnin gerçek serüvenleridir: Tümevarımsal bir deney romanı. Artık felsefi düşünce, romanın müthiş bir güç ve hayatla gösterdiği şeyleri toparlayabilir.

Ötekinin ilk etkisi, algıladığım her nesne veya düşündüğüm her düşünce etrafında (diğer nesneler ve düşüncelerin birinden diğerine geçiş kurallarını izleyerek çıkabildikleri) bir çevrenin, fonun, marjinal bir dünyanın düzenlenmesidir. Bir nesneye bakıyor ve sonra bakışlarımı başka bir yöne çeviriyorum, fondan dikkatimin yeni bir nesnesi çıkarken diğerinin fona girmesine izin veriyorum. Eğer bu yeni nesne canımı yakmıyor, bana bir meıminin şiddetiyle çarpmıyorsa (görünmeyen bir şeye çarpıldığındaki gibi) bu, ilk nesnenin, onu izleyen nesnelerin önvarlığını daha baştan hissettiğim tüm bir marja, gerçekleşebileceğini bildiğim tüm bir gücüllükler ve gizlilikler alanına sahip olmasındandır. Oysa, marjinal varoluşun bu şekilde bilinmesi veya hissedilmesi, ancak Öteki sayesinde mümkündür. "Böylece, Öteki yalnızca bizi durmak bilmeden rahatsız ettiği ve düşüncemizden kopardığı için değil, aynı zamanda yalnızca ortaya çıkıverme olasılığının bile dikkatimizin sınırında yer aldığı, ama her an merkezine yerleşebilecek olan nesneler dünyasının üzerine belli belirsiz ölgün bir ışık fırlattığı için de güçlü bir oyalama unsuru oluşturur." Nesnenin görmediğim kısmının, eşzamanlı olarak başkası için görülebilir olduğunu varsayıyorum, öyle ki bu saklı kısma erişmek için arkasından dolaştığımda, nesnenin arkasında, Ötekine tekrar katılıp ondan öngörülebilir bir totalizasyon yapabileceğim. Ve arkamdaki nesnelerin tam da Öteki tarafından görülebilir ve görülmüş oldukları için bir araya gelip bir dünya oluşturduklarını hissederim. Ve nesnelerin birbirlerinin sınırlarına girip çıktıkları ve diğerlerinin arkasında saklandıkları bu *derinliği*, başkası için *olası bir genişlik*, hizaya girdikleri ve yeniden edilginleştikleri (başka bir derinliğin görüş açısından) bir derinlik olarak da görürüm. Kısacası Öteki, dünyadaki marjları ve geçişleri güven altına alır. O, bitişikliklerin ve benzerliklerin yumuşaklığıdır. Şekil ve fon dönüşümlerini ve derinlik değişimlerini düzenler. Arkadan

saldırıları engeller. Dünyayı iyicil bir söylentiyle doldurur. Şeylerin birbirlerine doğru eğilmelerini ve birbirlerinde doğal tamamlayıcılar bulmalarını sağlar. Ötekinin kötülüğünden yakınıldığında şeylerin Öteki olmasaydı sahip olacakları bu diğer, daha da korkunç kötülük unutulur. O, bilinmeyeni, algılanmayanı göreceleştirir, çünkü Öteki algıladığım şeyin içine algılamadığım şeyler olduğu işaretini koyarak, benim algılamadığım şeyleri başkasının algılayabildiğim kavramama neden olur. Tüm bu anlamlarda, arzum ancak Ötekinden geçerek bir nesne algılar. Olası Öteki tarafından görülüp, düşünülüp, sahip olunmayan hiçbir şeyi arzulamam. Arzumun temeli buradadır. Arzumu nesnenin üzerine düşüren, her zaman Ötekidir.

Öteki, dünyanın yapısında yer almadığında ne olur? Yalnızca, dayanılmaz bir ışık ve dipsiz bir karanlık içeren kaba bir güneş ve yer karşıtlığı hüküm sürer: "Ya hep ya hiç yasası." Bilinen ve bilinmeyen, algılanan ve algılanmayan, kayıtsız şartsız bir kavgada mutlak olarak karşı karşıya gelirler. "Adayı görüşüm, adanın kendisine indirgendi. Görmediğim her şey benim için mutlak bir bilinmeyen. Şu anda bulunmadığım her yerde derin bir gece hüküm sürüyor." Gücüllük ve gizlilikten yoksun çiğ ve kara dünya: Yıkılan, olası kategorisidir. Bir uzay-zaman düzenini izleyerek oraya geri dönmek için, bir kökenden çıkan görece ahenkli şekiller yerine artık aydınlık ve yaralayıcı soyut çizgilerden, asi ve yutucu bir kökensizden başka hiçbir şey yoktur. Unsurlardan başka hiçbir şey. Arka plansız ve soyut çizgi, biçim ve arka planın yerine geçmiştir. Hiçbir şeyin yerine Öteki konamaz [hiçbir şey yatıştırıcı olamaz]. Birbirlerine doğru eğilip katlanmayı bırakan nesneler tehdit edici şekilde dikilirler ve artık insana ait olmayan korkunçluklar keşfederiz. Sanki biçimlenişini bırakıp en katı çizgilerine indirgenen her şey, bizi tokatlamakta veya arkadan vurmaktadır. Ötekinin yokluğu, bir yere çarptığımızda ve hareketlerimizin şaşırtıcı hızını anladığımızda ortaya çıkar. Artık geçişler yoktur; dünyada ikamet etmemize imkân veren bitişikliklerin ve benzerliklerin yumuşaklığının sonu. Artık aşılamaz derinliklerden, mutlak mesafe ve farklılıklardan veya tersine, tam olarak üst üste çakışan uzunluklar olarak

dayanılmaz tekrarlardan başka bir şey kalmaz.

Varlığının ve yokluğunun ilk etkilerini karşılaştırarak başkasının ne olduğunu söyleyebiliriz. Felsefi kuramların yanlışı, onu bazen tikel bir nesneye, bazen de başka bir özneye indirgemektir (Sartre'ın *L'Être et le Néant'daki [Varlık ve Hiçlik]* anlayışı bile, Başkası'nı -o da bana bakıp beni bir nesne haline getirse bile- bakışım altındaki bir nesne yaparak bu iki belirlenimi bir araya getirmekle yetinir.) Ama Başkası, ne algılama alanımdaki bir nesne ne de beni algılayan bir öznedir: O her şeyden önce algı alanına ait bir yapıdır, o olmadan bu alan bir bütün olarak gereğince işleyemez. Bu yapının gerçek kişiler veya değişken kişiler -sizin için ben ve benim için siz- tarafından gerçekleştirilmesi, her örgütlü algısal alanda -sizinkinde, benimkinde- genel örgütlenme koşulu olarak bu yapının onu gerçekleştiren terimlerden önce var olmasını engellemez. Böylece mutlak yapı niteliğiyle *önsel olarak Öteki*, her alanda yapıyı gerçekleştiren terimler olarak başkalarının göreceliğini kurar. Ama bu yapı nedir? Bu olasının yapısıdır. Korkmuş bir yüz, henüz görmediğim olası bir korkutucu dünyanın veya dünyadaki korkutucu bir şeyin ifadesidir. Burada olasının mevcut olmayan bir şeyi belirten soyut bir kategori olmadığını anlayalım. Dile getirilen olası dünya, kusursuzca mevcuttur; ama onu dile getirenin dışında (fiilen) mevcut değildir. Ürkmüş yüz, ürkütücü şeyin kendisine benzemez. Onu içerir, dile getirileni dile getirenin içine koyan bir tür çarpıklaşma içinde başka bir şey olarak kuşatır. Ben de kendim için ve kendi hesabıma başkasının ifade ettiği şeyin gerçekliğini kavradığımda, başkasını açımlamaktan, buna karşılık gelen olası dünyayı geliştirip gerçekleştirmekten başka bir şey yapmam. Başkasının, kuşattığı olasılara şimdiden bir gerçeklik verdiği doğrudur: Özellikle konuşurken. Başkası, kuşatılan olasının varlığıdır. Dil, kendisi olarak olasının gerçekliğidir. Ben, olasıların gelişimi, açıklaması, onların güncelde gerçekleşme sürecidir. Proust, Albertine'in genel görünümünün dalgaların çarpmasını ve plajı dile getirdiğini veya gizlediğini söyler: "Eğer beni görseydi onun için neyi temsil edebilirdim? Beni hangi evrenin içinden fark ediyordu?" Aşk ve kıskançlık, Albertine ismindeki bu olası dünyayı geliştirip

kıvrımlarını açma teşebbüsü olacak. Kısacası yapı olarak başkası, *olası bir dünyanın ifadesi,* onu ifade edenin dışında var olmayan olarak kavranan, ifade edilendir. "Bu adamların her biri, kendi değerleri, kendi çekim ve itme odakları, ağırlık merkezleriyle oldukça tutarlı, *olası* bir dünyaydı. Birbirlerinden ne kadar farklı olurlarsa olsunlar, bu *olası dünyalar* o anda etrafında örgütlendikleri ve bir köşesinde Robinson adında bir kazazede ve onun melez uşağı bulunan küçük -ama ne kadar üstünkörü ve yüzeysel!- bir Speranza imgesini ortaklaşa paylaşıyorlardı. Ama bu imge ne kadar merkezde olursa olsun, bu insanların her birinde geçiciliğin ve bir günlük olmanın iziyle damgalanmıştı ve *Whitebird'ün* rastlantısal olarak rotasından sapışının onu içinden çekip çıkarmış olduğu hiçliğe kısa bir süre sonra yeniden dönmeye mahkûmdu. Ve bu olası dünyalardan her biri, safça kendi gerçekliğini haykırıyordu. İşte buydu başkası: Gerçek olmak için bütün varlığıyla çabalayan bir olası." (s. 192)

Artık Başkası'nın varlığının etkilerini daha iyi anlayabiliriz. Modern psikoloji, algısal alanı ve bu alanda nesne değişimlerim açıklayan zengin bir kategoriler dizisi kurdu: Biçim-arka plan, derinlik-uzunluk, tema-gizillik, kesitler-nesnenin birliği, saçak-merkez, metin-bağlam, savunsal-savunsal olmayan, geçiş durumları-tözsel kısımlar vb. Ama ilgili felsefi problem belki de doğru konmamıştır. Bu kategorilerin algılama alanının kendisine ait olup, ona içkin mi oldukları (bircilik) veya algı maddesi üzerinde uygulanan öznel bileşimlere mi gönderdikleri (ikicilik) sorulur. Algının anlıksal bir yargılayıcı bileşimle yapılmadığı gerekçesiyle ikici yorumu reddetmek yanlış olur; kuşkusuz bir madde üzerine uygulanan tamamen farklı türde duyulara ilişkin edilgen bileşimler tasarlanabilir (Husserl bu anlamda bir ikicilikten asla vazgeçmedi). Ama bu şekilde bile, ikicilik, algısal alanın bir maddesi ve Ben'in öndüşünümsel bileşimleri arasında kuruldukça, iyi tanımlanmış olduğundan şüpheleniriz. Gerçek ikicilik tümüyle başka yerdedir: Algısal alanda "yapı olarak Başkası"nın etkileri ile yokluğunun etkileri (başkası olmasaydı algının olacağı şey arasında). Başkası'nın, algı alanındaki herhangi yapı olmadığım anlamak gerekir (örneğin ona

nesnelerle bir yapı farklılığı tanınacağı anlamında). *O, alanın bütününü* ve önceki kategorilerin kuruluşunu ve uygulanmasını olası kılarak bu bütünün işleyişini *koşullandıran yapıdır.* Algıyı olası kılan ben değil, yapı-olarak-başkasıdır. Yani ikiciliği yanlış yorumlayanlar ve Ötekinin, ya alandaki tikel bir nesne ya da alanın diğer bir öznesi olduğu bu alternatiften kurtulamayanlar aynı yazarlardır. Ötekini, Tournier 'ye göre, olası bir dünyanın ifadesi olarak tanımlayarak, tersine onu, her algısal alanın kategorilere göre düzenlenmesinin önsel koşulu, bu alanın işlemesine ve kategorizasyonuna izin veren yapı haline getiririz. O halde gerçek ikicilik Ötekinin yokluğuyla ortaya çıkar: Bu durumda, algısal alanda ne olur? *Bu alan* kategorilere göre mi yapılanır? Veya bizi tikel bir biçimsizliğe sokan çok özel bir maddeye mi açılır? İşte Robinson'un serüveni.

Robinson-hipotezi tezinin büyük bir avantajı var: Yapı olarak Ötekinin derece derece silinmesi, ıssız adanın durumlarına bağlıymış gibi sunuluyor. Tabii ki bu yapı Robinson'un adada Ötekini gerçekleştirecek güncel terimler veya kişilere rastlamamasından sonra da uzun zaman yaşıyor ve işliyor. Ama bunun bittiği an geliyor: "Fenerler, benim görüş alanımdan kayboldular. Hayal gücüm ile beslenmiş olan ışıkları uzun süre bana ulaştı. Şimdi artık bitti, beni karanlıklar çevreliyor." Ve Robinson Cuma'ya rastladığında, onu artık bir başkası gibi kavramayacağım göreceğiz. Ve sonunda bir gemi geldiğinde Robinson, bu şekilde dolduracakları yapı ortadan kaybolduğu için, artık insanları Öteki işlevlerinde yeniden kuramayacağını bilecektir: "İşte buydu Öteki: Gerçek olmak için bütün varlığıyla çabalayan bir olası. Robinson'un kafasına eğitiminin iyice yerleştirmiş olduğu gibi bu gerekliliği reddetmek ne kadar acımasız, bencilce ve ahlâka aykırı olursa olsun, o bunu yalnızlık yılları sırasında unutmuştu ve şimdi de kendi kendine kaybedilmiş bu alışkanlığı yeniden kazanıp kazanamayacağım soruyordu." Oysa yapının bu tedrici ama geri dönüşsüz çözülmesi, sapkının iç "adasında" başka yöntemlerle elde ettiği şey değil mi? Lacan gibi konuşmak gerekirse Ötekinin "dıştalanması" ["forclusion"] başkalarının, artık onlara bu yeri ve işlevi verecek yapı olmadığından Öteki olarak kavranmamasına yol açar. Ama bu yıkılan da tüm al-

gılanan dünyamız değil midir? Başka bir şeyin mi yararına?..

"Olası bir dünyanın ifadesi olarak Öteki" tanımından çıktığı şekliyle Ötekinin varlığının etkilerine dönelim. Temel etki, bilincimin ve nesnesinin ayırt edilmesidir. Bu ayrım gerçekte yapı olarak Başkası'ndan çıkar. Henüz ürkmediğimde ürkütücü bir dünyanın olasılığını veya gerçekten dünya tarafından ürkütüldüğümde güvenli bir dünyanın olasılığım kaydederek, dünyayı olasılıklarla, arka planlarla, saçaklarla, geçişlerle doldurarak, dünyada, olası dünyalar içeren birçok kabarcık oluşturarak, benim önümde çok başka biçimde gelişmiş duran aynı dünyayı başka görünümler altına almak: Öteki işte budur.[1] Bu andan itibaren Öteki, bilimcimin artık nesneyle örtüşmeyen bir geçmişe, bir "....idim"e zorunlu olarak eğilmesini sağlar. Örneğin Ötekinin ortaya çıkmasından önce bilincimin ayırt edilmediği güvenli bir dünya vardı; Öteki, öncekini sona erdirmeden gelişmeyen korkutucu bir dünya olasılığım dile getirerek ortaya çıktı. Ben, geçmiş nesnelerimden başka bir şey değilim, benim ben'im tam da sadece Ötekinin sona erdirdiği bir geçmiş dünyadan yapılmıştır. Eğer Öteki olası bir dünyaysa ben geçmiş bir dünyayım. Bilgi kuramlarının tüm hatası, biri ancak diğerinin silinmesiyle kurulduğu halde özne ve nesnenin zamandaş olduğunu varsaymaktır. "Özne, küçük düşmüş bir nesnedir. Gözüm ışığın, rengin kadavrasıdır. Burnum, gerçekdışı oldukları kanıtlandıktan sonra, kokulardan kalan tek şeydir. Elim, tutulan şeyin varlığını çürütür. Öyleyse bilgi sorunu, zamana aykırılıktan [anachronisme] doğar: Bu aykırılık, aralarındaki gizemli ilişkiyi ortaya çıkarmak istediği özneyle nesnenin eşzamanlılığım içerir. Oysa nesne ile

1. Tournier'nin kavramı açıkça Leibnizci yankılar (dünyanın ifadesi olarak monad) ve de Sartre'cı yankılar içeriyor. Sartre'ın *Varlık ve Hiçlik*'teki kuramı bilinen alternatifleri aştığı için ilk büyük Öteki kuramıdır. Öteki bir nesne midir (algısal alandaki,özel bir nesne), yoksa özne midir (başka bir algısal alanın başka öznesi)? Sartre burada yapısalcılığın habercisidir, çünkü ötekini özgün yapı veya nesneye ve özneye indirgenemeyen özgüllük olarak ilk o değerlendirmiştir. Ama bu yapıyı "bakışla" tanımlarken, Ötekini bana baktığında beni nesne olarak oluşturan ve ona bakmayı başardığımda kendisi de nesne haline gelebilen biri yaparken yine nesne ve özne kategorilerine düşmekteydi. Yapı olarak Öteki, bakıştan önce geliyor gibidir, bu daha çok *birisinin* yapıyı doldurmaya geldiği anı belirler; bakış sadece, bağımsız şekilde tanımlanması gereken bir yapıyı gerçekleştirir, güncelleştirir.

özne bir arada var olamazlar, çünkü ikisi de önce gerçek hayatın içine sokulmuş sonra da ıskartaya çıkmış olan aynı şeylerdir." O halde başkası zamansal ayrım olarak, bilincin ve nesnesinin ayrımını sağlar. Varlığının ilk etkisi, uzam ve algılama kategorilerinin dağılımıyla ilgiliydi; ama belki de daha derin olan ikincisi, zaman ve boyutlarının dağılımıyla, zamanda önce ve sonrayla ilgilidir. Artık başkası işlemediğinde hâlâ bir geçmiş nasıl olacaktır?

Ötekinin yokluğunda, bilinç ve nesnesi artık sadece birdirler. Hata olasılığı yoktur: Sadece gördüğümü sandığım şeyi tartışmak, çürütmek veya doğrulamak için her gerçekliğin yargılanmasını sağlayan Öteki artık orada olmadığı için değil, yapıca eksikli olduğundan bilincin ebedi bir şimdide nesneyle çakışmasına veya rastlaşmasına izin vermesinden dolayı bu böyledir. "Bu yüzden günlerim dikeldi denilebilir. Artık birbirlerinin üzerine devrilmiyorlar. Dikey olarak ayakta duruyorlar ve özlerinde var olan değerleriyle, gururla kendilerini gösteriyorlar. Ve gerçekleştirilmekte olan bir planın art arda gelen basamaklarıyla ayırt edilmedikleri için, birbirlerine o kadar benziyorlar ki, belleğimde üst üste biniyorlar ve bana, hep aynı günü yaşıyormuşum gibi geliyor." Bilinç şeylerin kendiliğinden saf bir ışıldaması olmak üzere, nesneler üzerinde bir ışık olmaktan çıkar. Robinson sadece adanın bilincidir; ama adanın bilinci adanın kendi hakkındaki bilinci, kendi içindeki adadır. Issız adanın paradoksu şimdi anlaşılır: Eğer kazazede tekse, yapı olarak Ötekini kaybetmişse adanın ıssızlığını hiç de bozmamakta, bilakis kutsamaktadır. Adanın adı Speranza'dır, ama Ben kimdir? "Bu soru gereksiz bir soru olmaktan çok uzaktır. Cevaplanamaz bile değildir. Çünkü eğer bu Robinson değilse, demek ki Speranza'dır." Böylece Robinson giderek bir ifşaya yaklaşır. Ötekinin kaybını önceleri dünyanın temel bir sıkıntısı olarak duyumsamıştı; ışığın ve gecenin karşıtlığından başka bir şey kalmıyordu, her şey yaralayıcı oluyordu, dünya geçişlerini ve gücüllüklerini kaybetmişti. Ama (yavaş yavaş) dünyayı bozanın bilakis başkası olduğunu keşfeder. Sıkıntı oydu. Öteki kaybolduğunda doğrulanlar sadece günler değildir. Artık birbirlerinin üzerlerine düşürülmedikleri için şeyler de doğrulur. Artık Öteki tarafından dile getirilen olası bir dünya veya nesne üze-

rine düşürülmediği için arzu da doğrulur. Issız ada genelleşmiş bir ereksiyona, bir doğrulmaya girer.

Bilinç sadece şeylerin içindeki bir ışıldama değil de kafalarında bir ateş, her birinin üstünde bir ışık, bir "uçan Ben" haline gelir. Bu ışıkta, *başka bir şey* gözükür: Her şeyin bir havai ikizi, "...kısa bir an için, Speranza'nın.... altına gizlenmiş bir başka adayı şöyle öngörmüşüm gibi geliyordu. Bu diğer Speranza'ya, artık ben oraya taşındım, bir 'saflık anına' evim gibi yerleştim." Romanın çok başarılı bir biçimde betimlediği şey bu işte: Her durumda, dikilen ikizin olağanüstü doğuşu. Oysa, Ötekinin varlığında görünen şey ile yokluğunda ortaya çıkma eğiliminde olan ikiz arasındaki fark tam olarak nedir? Fark, Ötekinin dünyanın nesneler halinde düzenlenmesinden ve bu nesneler arasındaki geçişli ilişkilerden önce gelmesidir. Nesneler, ancak Ötekinin dünyayı doldurduğu olasılıklarla var oluyorlardı, her biri ancak Öteki tarafından dile getirilen olası dünyalara bağlı olarak kendileri üzerine kapanıyor veya başka nesneler üzerine açılıyordu. Kısacası, elementleri cisimlerin sınırında ve daha uzakta bir yerin sınırlarında hapseden de Ötekiydi. Çünkü yerin kendisi de elementleri tutan büyük cisimden başka bir şey değil. Yer, ancak Ötekilerle doldurulduğunda yerdir. Nasıl dile getirdiği dünyalarla kendi yüzünü imal ediyorsa, elementlerle cisimleri, cisimlerle nesneleri imal eden de Ötekidir. O halde Öteki çöktüğünde özgürleşen ikiz, şeylerin bir kopyası değildir. İkiz, tersine, elementlerin özgürleştikleri ve birbirlerine yeniden kavuştukları, tüm elementlerin gökselleşerek, binlerce kaprisli temel şekil oluşturdukları dikilmiş görüntüdür. Ve önce güneşsel ve insanlıktan çıkmış bir Robinson figürü oluşturur. Her şey, sanki tüm yer, sadece haksız yere Ötekinin etkisi altında tuttuğu diğer elementleri eski hallerine getirerek değil de kendisinden onu gökselleştiren, güneşsel şekiller için gökteki diğer elementlerle yarıştıran havai ikizini kendiliğinden çizerek adadan kaçmaya çalışıyormuş gibi meydana gelir. Kısacası Öteki, olası dünyaları örterek ikizlerin dikilmesini engelleyendi. Öteki büyük aracıydı. O kadar ki, yapı olarak Ötekinin bozulması dünyanın düzeninin bozulması değil, yatay bir örgütlenmeye karşı dikey bir örgütlenme, nihayet dikey ve derinlik-

ten yoksun bir imgenin ve sonra, nihayet özgürleşmiş saf bir elementin dikilmesi ve kurtulmasıdır.

İkizlerin ve elementlerin bu üretimi için felaketler gerekti: Sadece büyük ölü teke törenleri değil, adanın mağaralarından biri aracılığıyla tüm ateşini verdiği ve kustuğu harika bir patlama da gerekti. Ama felaketler aracılığıyla dikilen arzu, gerçek nesnesinin ne olduğunu öğrenir. Doğa ve yer bize zaten arzunun nesnesinin cisim ya da şey değil de sadece İmge olduğunu söylemiyorlar mıydı? Ve başkasının kendisini arzuladığımızda, arzumuz, görkemli bir ikiz gibi gelişmiş olarak yüzmesi ve dünyanın üzerinde uçması için bırakmak yerine başkasının hatalı bir şekilde kendisinde kapattığı bu dile getirilmiş küçük olası dünyadan başka nerede yoğunlaşır? Ve dişisinin gövdesine tamı tamına benzeyen bir çiçekten öz toplayan ve ondan iki polen çıkaran bu kelebeği gözlemlediğimizde, cisimlerin sadece imgelere ulaşmak için dolambaçlar olduğu, cinselliğin, bu amacı, dolambaçtan tasarruf edip doğrudan imgelere ve nihayet cisimlerden alınmış elementlere başvurduğunda daha iyi ve daha çabuk gerçekleştirdiğini ortaya çıkarır. Robinson'un sapması libidonun elementlerle birleşmesidir; ama amaçların bu şekilde sapmasının tüm tarihi de şeylerin, yerin ve arzunun dikilmesidir.

Buraya varmak için ne çok sıkıntı, ne kadar romanlara özgü macera gerekti. Çünkü Robinson'un ilk tepkisi umutsuzluk oldu. Bu tepki, tam olarak onu dolduracak, gerçekleştirecek kimse olmamasına rağmen yapı olarak başkasının hâlâ işlediği nevroz anım dile getirir. Bir anlamda, gerçek varlıklar tarafından işgal edilmediği ölçüde daha sıkı işler. Artık başkaları yapıya ayarlanmıyorlar; o, daha doyumsuz olarak boşa çalışır. Robinson'u durmadan bilinmeyen bir kişisel geçmişe, belleğin tuzaklarına ve yanılsamaların acılarına iter. "Bastırılmış" olanın Robinson olduğu bu nevroz anı, Robinson'un yabandomuzlarıyla paylaştığı *bataklıkta* somutlaşır. "Yalnızca gözleri, burnu ve ağzı, sumercimekleri ve kurbağa yumurtalarının yüzer halısıyla aynı seviyedeydi. Yeryüzüyle olan tüm bağlarından kurtulmuş, geçmişinden yükselip gelerek, hareketsiz yapraklarla sarmalanmış olarak dans eden anı kırıntılarını aşkın bir rüya âlemi içinde izliyordu."

Yine de, ikinci an yapı olarak başkasının parçalanmaya başladığım gösterir. Kendisini bataklıktan kurtaran Robinson, Ötekinin düzen, çalışma gibi konularda yaptığı bozucu eylemleri ne olursa olsun sürdürecek ve onun yerini alabilecek bir vekil arayışına koyulur. Su saatiyle zamanın düzene konulması, bir üretim fazlası yaratılması, bir kanunlar sisteminin kurulması, Robinson'un kendine verdiği resmi unvan ve işlevlerin çokluğu, tüm bunlar hâlâ kendisi olan başkalarının dünyasını doldurma ve yapı olmadığında Ötekinin varlığının etkilerini sürdürme çabasına tanıklık ediyor. Ama anormallik kendini hissettiriyor. Defoe'nun Robinson'u kötülüğün üretim fazlasıyla başladığım düşünerek ihtiyacından fazla üretmeyi yasaklarken, Tournier'ninki her zaman yalnız ve kendi için tüketildiğinden tek kötülüğün tüketmek olduğu "çılgın" bir üretim faaliyetine giriyor. Ve bu emek etkinliğinin koşut, zorunlu sonucu olarak, tuhaf bir gevşeme ve cinsellik tutkusu gelişiyor. Robinson bazen su saatini durdurarak, bir mağaranın dipsiz gecesine alışarak, tüm vücudunu süte bulayarak adarım içinden merkeze kadar sokuluyor ve kendi vücudunun larva kozasıymışçasına, kıvrılıp kalacağı bir petek buluyor. İlksel Ana'ya, Toprak Ana'ya uzandığı için nevrozdan daha fantastik bir gerileme: "Robinson, gücü sınırsız, taştan bir bilek gücünün kavradığı o yumuşak hamurdu. Speranza'nın iri ve sarsılmaz etine düşmüş o bakla tanesiydi." Çalışma nesnelere özgü biçimini korurken, içe kıvrılma, Dünya'nın içi ve gömülme ilkesi adına, biçimlenmiş her nesneyi yadsır. Ama, iki davranışın çok farklı olduğu izlenimi edinilse de birbirlerini tamamlarlar. Her iki tarafta da bir çılgınlık, toprağa dönüş ve şizofreninin kozmik soykütüğünde ve önceleri emekte, yığılma ve birikmeyle işleyen tüketilemez şizofrenik nesnelerin üretiminde açıkça gözüken, psikoz anını tanımlayan çifte çılgınlık vardır. O halde, burada çözülme eğiliminde olan yapı olarak Ötekidir. Psikotik, gerçek Ötekinin yokluğunu bir insan kalıntıları düzeni yerleştirerek, yapının çözülmesini insanüstü bir soy zinciri düzenleyerek dengelemeye çalışır.

Nevroz ve psikoz derinliğin serüvenidir. Yapı olarak Öteki derinliği düzenler ve onu yatıştırıp yaşanabilir kılar. Bu yapının karı-

şılıkları da kökensizin artık önlenemeyen saldırgan bir dönüşü biçiminde bir düzen bozulması, bir derinlik şaşkınlığı içerirler. Her şey anlamını yitirmiştir, her şey *taklit* [simulacre] *ve kalıntı* olur, emek nesnesi bile, sevilen varlık bile, kendisi içinde dünya bile, dünyadaki ben bile... Eğer Robinson için bir kurtuluş yoksa. Eğer Robinson yeni bir boyut, "Ötekinin kaybı" ifadesi için yeni bir boyut ya da üçüncü bir anlam icat etmezse. Eğer Ötekinin yokluğu ve yapısının çözülmesi sadece dünyanın düzenini bozmayıp bir kurtuluş olanağı da yaratırsa. Robinson'un yüzeye dönmesi, yüzeyleri keşfetmesi gerekir. Saf yüzey belki de Ötekinin bizden gizlediği şeydir. Belki de yüzeyden, bir buhar gibi, şeylerin bilinmeyen bir imgesi ve topraktan da yeni bir enerjik figür, olası Öteki olmadan yüzeysel bir enerji çıkar. Çünkü gök sadece derinliğin tersi olacak bir yükseklik anlamına gelmez. Derin yerle karşılaşmalarında hava ve gök saf bir yüzeyin ve bu yüzey alanının uçuşunun betimlenmesidir. Tekbenci göğün derinliği yoktur: "Oysa, derinliği yüzeyselliğin zararına düşüncesizce değerlendiren ve 'yüzeysel'in 'geniş boyutlar' değil, ancak 'az derinlikli' anlamına gelmesini savunan ne garip bir yan tutma. Yine de aşk gibi bir duygu, bana öyle geliyor ki -farz edelim ki ölçülsün- derinlik derecesinden çok, yüzeyselliğin boyutlarının büyüklüğüne göre daha iyi ölçülür." Yüzeyde önce ikizler ve göksel imgeler doğarlar, sonra, alanın göksel uçuşunda da bu saf ve özgürleşmiş elementler. Genelleşmiş ereksiyon yüzeylerin ereksiyonudur, Başkası kaybolduğunda düzelmeleridir. Taklitler yükselir ve adanın yüzeyinde ve gökteki uçuşta fantazma halini alırlar. Benzersiz ikizler ve kısıtlamasız elementler fantazmanın iki görünümüdür. Dünyanın bu yeniden yapılanması, Robinson'un büyük Sağlığı, büyük Sağlığın fethi veya "Ötekini kaybetmenin" üçüncü anlamıdır.

Cuma işte burada işe karışıyor. Çünkü başlıkta belirtildiği gibi esas karakter, genç oğlan Cuma'dır. Yalnız o Robinson'un başladığı dönüşüme rehberlik edip onu sonuçlandırabilir ve onun anlamını, amacını ortaya çıkarabilir. Tüm bunları masumca ve yüzeysel bir şekilde yapar. Robinson'un adada yerleştirdiği ekonomik ve ahlâki düzeni yıkan Cuma'dır. Orada kendi zevki için başka bir

cins lüffanın bitmesine neden olarak Robinson'u küçük vadisinden tiksindiren odur. Bir barut varilinin yanında yasak tütünü içerek adayı havaya uçuran ve göğe suları, ateşi ve yeri geri veren odur. Ölü tekeyi (=Robinson) uçurup şarkı söyleten odur. Ama özellikle ada imgesinin zorunlu tamamlayıcısı olarak Robinson'a kişisel "İkiz imgesi"ni sunan odur. "Robinson bu soruyu kafasında evirip çeviriyor. İlk kez olarak, onu rahatsız edici, kaba ve aptal melez görüntüsünün altında, bir başka Cuma'nın olası varlığım -nasıl ki çok önceden, mağarayı ve beleni keşfetmeden önce yönetilen adanın altına gizlenmiş bir başka adanın varlığından şüphelenmişti- açık seçik sezinlemektedir." Nihayet Robinson'u, oluşturdukları imgeler veya ikizlerden daha köktenci serbest elementlerin keşfine götüren odur. Tümüyle yüzeysel olarak afacan ve çocuksu olmasmdan başka Cuma hakkında ne söylenebilir? Onu vurmak isterken ancak bir ateşleme hatasıyla tesadüfen kurtaran Robinson, onun hakkında sürekli karışık duygular besleyecektir.

Ama esas önemlisi Cuma'nın yeniden bulunan bir Öteki işlevi taşımamasıdır. Yapı ortadan kaybolduğundan artık çok geçtir. O kimi kez tuhaf bir nesne, kimi kez garip bir suç ortağı gibi hareket eder. Robinson ona kâh adanın ekonomik düzeniyle bütünleştirmek istediği bir köle, zavallı bir taklit; kâh düzeni, gizemli fantazmayı tehdit eden yeni bir sırrın sahibi muamelesi yapar. Kimi kez neredeyse bir nesne ya da hayvan gibi, kimi kez sanki Cuma kendisinin ötesiymiş, bir Cuma ötesiymiş, kendisinin ikizi veya imgesiymiş gibi davranır. Ötekinin kâh berisinde, kâh ötesinde. Bu çok önemli bir farktır. Çünkü Öteki, normal işlevinde, olası bir dünyayı dile getirir; ama bu, olası dünya bizim dünyamızda var olur ve eğer dünyamızın niteliğini değiştirmeden geliştirilmemiş veya gerçekleştirilmemişse bu, en azından genelde gerçeğin düzenini ve zamanın devamım oluşturan kurallara göredir. Gerçek olduğu varsayılan bir *Öteki* dünyayı, indirgenemez tek hakiki ikizi ve bu başka dünyada Ötekinin artık olmadığı, olamadığı bir ikizini belirten Cuma, tümüyle farklı şekilde faaliyet gösteriyor. Bir Öteki değil de başkasından tümüyle farklı biri. Bir kopya değil de bir "İkiz". Nesneleri, cisimleri ve yeri çözen saf elementlerin ifşacısı. "Sanki [Cuma],

içine hapsedilmeye kalkışıldığı an üzerinde yıkıcı etkilere yol açtığı efendisinin yeryüzü saltanatına ters düşen başka bir saltanata aitti." Bu yüzden Robinson için arzu nesnesi bile değildir. Robinson boşuna onun dizlerini örtüyor, gözlerini seyrediyor; sadece vücudundan kaçan serbest elementlerden başka pek bir şey kapsamayan bu ışıklı ikizi yakalayabilmek için. Öteki *düşürür.* Elementleri toprağa, toprağı cisimlere, cisimleri nesnelere düşürür. Ama Cuma masum bir şekilde nesneleri ve cisimleri ayağa kaldırır, yeri göğe taşır ve elementleri özgürleştirir. Ayağa kaldırmak, düzeltmek kısaltmak da demektir. Öteki garip bir dolambaçtır, arzularını nesnelere, aşklarını dünyalara düşürür. Cinsellik soya, cinsiyet farklılığını ancak önce Ötekinden geçiren bu dolayımla bağlıdır. Cinsiyet farklılığı öncelikle Ötekinde ve Öteki tarafından kurulur, yerleşir. Ötekinin olmadığı dünyayı kurmak, dünyayı dikmek (Cuma'nın yaptığı gibi veya daha çok Robinson'un Cuma'nın yaptığını algıladığı gibi), dolambaçtan kaçınmaktır. Bu arzuyu saf bir *nedene,* elementlere bağlamak için *nesnesinden,* bir cisimle dolambacından ayırmaktır, "İçimde yıldan yıla harabeye dönen toplumsal yapıyla birlikte, kurumlar ve söylencelerden oluşan yapı iskeleti de yok oldu. O kurum ve söylenceler ki cinsel isteğin kelimenin her iki anlamında da *vücut bulmasını,* yani hem kendine belirli bir şekil vermesini hem de dişil bir vücudun üzerine çullanmasını sağlarlar." (s. 95). Robinson artık kendisini veya Cuma'yı farklılaşmış cinsiyet açısından anlayamaz. Dolambacın bu ortadan kalkışında, arzunun nesnesinden bu ayrılmasında, bu elementlere dönüşte bir ölüm içgüdüsü -güneşsel hale gelmiş bir içgüdü- görmek de psikanaliz için serbesttir.

Burada zorunlu bir kurmacayla karışan kuram (bir tür Öteki kuramı) dahil her şey romansıdır. Önce yapı olarak Öteki kavramına en büyük önemi vermeliyiz: Algısal alandaki özel bir "şekil" olarak ("nesne" veya "hayvan" şeklinden ayrı) değil de, algısal alanın bütününün işleyişini genelde şartlandıran sistem olarak. O halde bu yapıyı belirten *önsel Ötekiyle* herhangi bir alanda yapıyı gerçekleş-

tiren gerçek terimler olan, *bu Öteki, şu Öteki* arasında ayrım yapmalıyız. Eğer bu Öteki her zaman birisi ise, benim için siz, sizin için bense, yani her algısal alanda başka bir alanın öznesiyse, Önsel Öteki de yapı kendisini gerçekleştiren terimlere aşkın olduğundan hiç kimsedir. Onu nasıl tanımlamalı? Yapı olarak Ötekini tanımlayan anlatımsallık olası kategorisi tarafından kurulur. Önsel Öteki, genelde olasının *varlığıdır:* Zira olası, yalnızca dile getirilmiş şekilde, yani kendisine benzemeyen bir dile getiren içinde var olur (dile getirilenin dile getiren içinde bükülmesi). Kierkegaard'ın kahramanı "olasılıklar, olasılıklar, yoksa boğulacağım" diye yardım istediğinde, James "olasılığın oksijeni"ni istediğinde Önsel Ötekini çağırmaktan başka bir şey yapmamaktadırlar. Bu anlamda Ötekinin, algısal alanın bütününü, algılanan nesnenin kategorilerinin ve algılayan öznenin boyutlarının bu alana uygulanmasını ve son olarak her alanda bu Ötekilerin dağılımını nasıl şartlandırdığını göstermeye çalıştık. Gerçekten de nesnelerin oluşturulması (biçim-arka plan, vs), öznenin zamansal belirlenimi, dünyaların devamlı gelişimleri için algılamanın kanunları bize yapı olarak Öteki olarak olasıya bağlı gözüktüler. Nesnenin veya Ötekinin arzusu da olsa, arzu bile yapıya bağlıdır. Nesneyi ancak Öteki tarafından olası dünyası üzerinde ifade edilmiş olarak arzularım; Ötekinde ancak ifade ettiği olası dünyaları arzularım. Öteki dünyada elementleri, cisimlerde toprağı, nesnelerde cisimleri düzenleyen ve hem nesneyi, hem de algılama ve arzuyu düzenleyip ölçen şeydir.

"Robinson" kurmacasının anlamı nedir? Robinsonluk nedir? Ötekinin olmadığı bir dünya. Tournier şeyler Ötekiyle olduğundan tamamen farklı şekilde düzenlendiği ölçüde, benzersiz bir imgeyi, genelde bastırılan bir ikizi özgürleştirdikleri ve bu ikiz de genelde tutsak saf elementleri özgürleştirdiği için Robinson'un birçok acı çekerek, büyük bir Sağlık keşfedip elde ettiğini varsayıyor. Ötekinin yokluğundan bunalan dünya değil, tersine varlığının gizlediği dünyanın muzaffer ikizidir. İşte Robinson'un keşfi: Yüzeyin, unsurlara ilişkin ötenin, Ötekinden Ötekinin keşfi. O halde neden bu büyük Sağlığın sapkın olduğu, dünyanın ve arzunun bu "doğrultulmasının" sapma ve sapkınlık olduğu izlenimi ediniliyor? Oysa

Robinson'un hiçbir sapkın davranışı yok. Ama sapkınlığın her incelemesi, sapkınlığın her romanı sapkın davranışların eninde sonunda dahil oldukları ilke olarak bir sapkın yapının varlığını göstermek zorundadır. Bu anlamda sapkın yapı, yapı olarak Ötekinin karşısına konan ve onun yerine geçen şey olarak değerlendirilebilir. Ve nasıl somut başkaları, bu Öteki yapısını gerçekleştiren gerçek ve değişken terimlerse, her zaman Ötekinin temeldeki yokluğunu önceden varsayan sapkının davranışları da sadece sapkın yapıyı gerçekleştiren değişken terimlerdir.

Neden sapkın kendini helyumdan ve ateşten oluşma ışıldayan bir melek olarak tasarlama eğiliminde? Peki neden, Sade'da bile sistematik olarak rastlanan *toprağa*, döllenmeye ve arzunun nesnelerine karşı bu nefrete sahip? Tournier'nin romanı açıklama sunmuyor, ancak gösteriyor. Bu şekilde çok farklı yöntemlerle de olsa sapkınlık kavramını yeniler ve onu önce psikiyatri ve kanunun birlikte yerleştirdikleri ahlâkçı belirsizlikten çıkarır gözüken güncel psikanalitik araştırmalara katılıyor. Lacan ve okulu kuvvetle ısrar ediyor: Sapkın davranışları bir sapkın *yapıdan* yola çıkarak anlama ve bu davranışların kendilerini şartlandıran bu yapıyı tanımlama gereği üzerinde: arzunun bu yapıda maruz kaldığı bir tür *yer değiştirme* ve arzunun *Nedeninin* böylece nesneden ayrılma tarzı üzerinde; *cinsiyet farklılığının* sapkın tarafından androjen bir *ikizler* dünyası lehine inkâr edilme şekli üzerinde; sapkınlıkta Ötekinin geçersiz kılınması üzerinde, Öteki saplanın gözlerinde kendi *metaforundan* kurtuluyormuşçasına bir "Ötekinin ötesinin" veya Ötekinden Öteki birinin konumu üzerinde; sapkının "öznellikten kurtulması" üzerinde ısrar ediyor. Çünkü kurbanın da suç ortağının da Öteki olarak hareket etmedikleri kesin. Örneğin sadist Ötekine acı çektirmek arzusunda olduğu için onu Öteki niteliğinden yoksun bırakmaz. Tersine, yapı olarak Öteki onda eksik olduğu ve canlı dünyasının şartı olarak işe yarayan tümüyle farklı bir yapı altında yaşadığı için Ötekini bazen kurbanlar bazen suç ortakları olarak kavrıyor; ama hiçbir durumda onları Öteki olarak değil, her zaman, tersine, başkasından çok, Öteki olarak kavrıyor. Burada da, Sade'da kurbanların ve suç ortaklarının gerekli tersine çevrilebilirlikleriyle bir-

likte hiç de başkası olarak kavranılmadıklarını görmek çarpıcı: Ama kâh iğrenç vücutlar olarak, kâh ikizler veya bileşik elementler olarak (ama özellikle kahramanın ikizleri değil de, her zaman atomik elementlerin fethi için vücutlarından çıkan kendilerinin ikizleri).

Sapkınlık hakkındaki temel yanlış anlama, hukukun gerekleri açısından aceleci bir sapkın davranışlar fenomenolojisi yoluyla sapkınlığı Ötekine yapılan birkaç saldırıya bağlamaktan ibarettir. Ve davranış açısından her şey bizi sapkınlığın başkasının mevcudiyeti, yani röntgencilik, teşhircilik vb. olmadan, hiçbir şey olmadığına ikna eder: Ama yapı açısından tersini söylemek gerekir: Yapı olarak Ötekinden mahrum olunduğu ve tümüyle farklı bir yapı onun yerine geçtiği için, gerçek "Ötekiler" artık kaybolan birinci yapıyı gerçekleştiren terimler değil de sadece ikincide kurban-vücutlar (sapkının vücutlara atfettiği çok özel anlamında) veya suç ortakları -ikizler, suç ortaklan- elementler (burada da sapkının çok özel anlamında) rollerini oynayabilen öğelerdir. Sapkın dünyası Başkası'nın olmadığı, dolayısıyla olasının olmadığı bir dünyadır. Başkası, mümkün kılandır. Sapkının dünyası, gerekli kategorisinin tümüyle olası kategorisinin yerini aldığı bir dünyadır. Oksijenin yerini daha temel bir enerjinin ve seyrelmiş havanın aldığı tuhaf bir Spinozacılık (gök-gereklilik). Her sapkınlık bir başkası kırımı [autruicide], bir özge kırımı [altrucide], dolayısıyla olasıların öldürülmesidir. Ama özge kırımı sapkın davranışla işlenmez, sapkın yapıda varsayılır. Ama bu sapkının, yapısı gereği olarak değil de, kesinlikle nevrozdan geçen ve psikozu sıyırıp geçen bir maceranın sonunda sapkın olmasını engellemez. Tournier'nin bu olağanüstü romanda ima ettiği budur: Robinson'u sapkın düşünmek gerekir; tek Robinsonluk, sapkınlığın kendisidir.[2]

Çev.: İdris Şahin